

CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ *FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YENİŞEHİR (BURSA) KÖYLERİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba AKTAN

Anabilim dalı: Biyoloji

Programı: Botanik

Manisa 2011

CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ *FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YENİŞEHİR (BURSA) KÖYLERİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tuğba AKTAN

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih:

Tez Danışmanı:

Diğer Jüri Üyeleri:

Manisa 2011

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No:
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÇİZELGE LİSTESİ	xii
TEŞEKKÜR	xiii
TÜRKÇE ÖZET	xiv
YABANCI DİLDE ÖZET (ABSTRACT)	xv
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETLERİ	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM	8
3.1 Materyal	8
3.2 Yöntem	8
3.2.1 Kaynak Kişiler	8
3.2.2 Pazar Araştırmaları	13
3.2.3 Arazi Çalışmaları, Bitki Toplama ve Presleme	14
3.2.4 Çalışmada Kullanılan Bitki Kullanımlarına Dair Kodlama Listesi	15
3.3 Çalışma Alanı	17
3.3.1 Coğrafik Yapı	17
3.3.2 Yörenin Tarihçesi	19
3.3.3 İklim ve Bitki Örtüsü	24
3.3.4 Çalışma Kapsamında Olan Köyler	25
4. BULGULAR	33
4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Türler ve Kullanım Şekilleri	33
4.1.1 <i>Equisetum arvense</i> L.	33
4.1.2 <i>Equisetum telmateia</i> Ehrh.	34
4.1.3 <i>Polypodium vulgare</i> L. subsp. <i>vulgare</i>	35
4.1.4 <i>Juniperus excelsa</i> Bieb. subsp. <i>excelsa</i>	36
4.1.5 <i>Juniperus oxycedrus</i> L. subsp. <i>Oxycedrus</i>	37
4.1.6 <i>Pinus brutia</i> Ten	39
4.1.7 <i>Amaranthus chlorostachys</i> Willd.	40
4.1.8 <i>Galanthus plicatus</i> L. subsp. <i>byzantinus</i> (Baker) Gottlieb. Tannenhain	41
4.1.9 <i>Rhus coriaria</i> L.	42
4.1.10 <i>Conium maculatum</i> L.	44
4.1.11 <i>Foeniculum vulgare</i> Miller	45
4.1.12 <i>Oenanthe fistulosa</i> L.	46
4.1.13 <i>Petroselinum crispum</i> (Miller) A.W.Hill	47
4.1.14 <i>Sium sisarum</i> L. var. <i>lancifolium</i> (Bieb.) Thell.	48
4.1.15 <i>Nerium oleander</i> L.	49
4.1.16 <i>Vinca major</i> L. subsp. <i>major</i>	50

4.1.17	<i>Arum byzantinum</i> Blume	51
4.1.18	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott	52
4.1.19	<i>Aristolochia bodamae</i> Dingler	53
4.1.20	<i>Achillea coarctata</i> Poir.	54
4.1.21	<i>Achillea nobilis</i> L. subsp. <i>neilreichii</i> (Kerner) Formanek	54
4.1.22	<i>Anthemis arvensis</i> L.	55
4.1.23	<i>Arctium minus</i> (Hill) Bernh. subsp. <i>pubens</i> (Bobington) Arenes	56
4.1.24	<i>Artemisia absinthium</i> L.	58
4.1.25	<i>Artemisia campestris</i> L.	59
4.1.26	<i>Bellis perennis</i> L.	60
4.1.27	<i>Centaurea diffusa</i> Lam.	61
4.1.28	<i>Cichorium intybus</i> L.	62
4.1.29	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop. subsp. <i>vestitum</i> (Wimemer & Grab.) Petrak	63
4.1.30	<i>Cynara scolymus</i> L.	64
4.1.31	<i>Echinops ritro</i> L.	65
4.1.32	<i>Helianthus annuus</i> L.	66
4.1.33	<i>Helianthus tuberosus</i> L.	68
4.1.34	<i>Scorzonera laciniata</i> L. subsp. <i>laciniata</i>	69
4.1.35	<i>Sonchus asper</i> (L.) Hill subsp. <i>glaucescens</i> (Jordan) Ball.	70
4.1.36	<i>Xeranthemum cylindraceum</i> Sm.	71
4.1.37	<i>Onosma tauricum</i> Pallas var. <i>tauricum</i>	72
4.1.38	<i>Symphytum tuberosum</i> L.	73
4.1.39	<i>Trachystemon orientalis</i> (L.) G. Don	73
4.1.40	<i>Barbarea vulgaris</i> R. Br.	75
4.1.41	<i>Brassica nigra</i> (L.) Koch	75
4.1.42	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medik	76
4.1.43	<i>Raphanus sativus</i> L.	78
4.1.44	<i>Buxus sempervirens</i> L.	79
4.1.45	<i>Sambucus ebulus</i> L.	80
4.1.46	<i>Sambucus nigra</i> L.	82
4.1.47	<i>Dianthus cibrarius</i> Clem.	84
4.1.48	<i>Chenopodium murale</i> L.	84
4.1.49	<i>Cistus creticus</i> L.	85
4.1.50	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	87
4.1.51	<i>Convolvulus betonicifolius</i> Miller subsp. <i>betonicifolius</i>	88
4.1.52	<i>Cornus mas</i> L.	89
4.1.53	<i>Cornus sanguinea</i> L. subsp. <i>australis</i> (C.A. Meyer) Jav.	92
4.1.54	<i>Carpinus betulus</i> L.	92
4.1.55	<i>Corylus maxima</i> Miller	93
4.1.56	<i>Bryonia alba</i> L.	95

4.1.57	<i>Cucurbita</i> sp.	96
4.1.58	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) A. Rich	97
4.1.59	<i>Lagenaria vulgaris</i> L.	99
4.1.60	<i>Momordica charantia</i> L.	100
4.1.61	<i>Tamus communis</i> L. subsp. <i>cretica</i> (L.) Kit Tan	101
4.1.62	<i>Dipsacus laciniatus</i> L.	103
4.1.63	<i>Diospyros lotus</i> L.	104
4.1.64	<i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	105
4.1.65	<i>Arbutus andrachne</i> L.	106
4.1.66	<i>Arbutus unedo</i> L.	107
4.1.67	<i>Acacia</i> sp.	108
4.1.68	<i>Astragalus prusianus</i> Boiss.	109
4.1.69	<i>Coronilla varia</i> L. subsp. <i>varia</i>	110
4.1.70	<i>Lathyrus digitatus</i> (Bieb) Fiori	111
4.1.71	<i>Lathyrus laxiflorus</i> (Desf.) O. Kuntze	112
4.1.72	<i>Lathyrus undulatus</i> Boiss.	113
4.1.73	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.	113
4.1.74	<i>Vicia cracca</i> L. subsp. <i>cracca</i>	114
4.1.75	<i>Vicia sativa</i> L. subsp. <i>nigra</i> (L.) Ehrh. var. <i>nigra</i>	115
4.1.76	<i>Fagus orientalis</i> Lipsky	116
4.1.77	<i>Quercus infectoria</i> Olivier subsp. <i>infectoria</i>	118
4.1.78	<i>Quercus robur</i> L. subsp. <i>robur</i>	119
4.1.79	<i>Erodium acaule</i> (L.) Becherer & Thell.	122
4.1.80	<i>Geranium molle</i> L. subsp. <i>molle</i>	123
4.1.81	<i>Geranium tuberasum</i> L. subsp. <i>tuberasum</i>	123
4.1.82	<i>Hypericum calycinum</i> L.	124
4.1.83	<i>Hypericum perforatum</i> L.	125
4.1.84	<i>Crocus biflorus</i> Miller subsp. <i>biflorus</i>	128
4.1.85	<i>Crocus biflorus</i> Miller subsp. <i>pulchicolor</i> (Herbert) Mathew	129
4.1.86	<i>Crocus chrysanthus</i> (Herbert) Herbert	130
4.1.87	<i>Crocus olivieri</i> Gay subsp. <i>olivieri</i>	131
4.1.88	<i>Crocus pulchellus</i> Herbert	132
4.1.89	<i>Crocus speciosus</i> Bieb. subsp. <i>xantholaimos</i> Mathew	132
4.1.90	<i>Iris germenica</i> L.	133
4.1.91	<i>Junglans regia</i> L.	134
4.1.92	<i>Lamium purpureum</i> L. var. <i>aznavourii</i> Gand. ex Aznav.	137
4.1.93	<i>Lamium purpureum</i> L. var. <i>purpureum</i>	138
4.1.94	<i>Melisa officinalis</i> L. subsp. <i>officinalis</i>	139
4.1.95	<i>Mentha piperita</i> L.	141
4.1.96	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Hudson subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley var. <i>typhoides</i>	142

4.1.97	<i>Origanum vulgare</i> L. subsp. <i>viride</i> (Boiss.) Hayek	143
4.1.98	<i>Salvia tomentosa</i> Miller	144
4.1.99	<i>Satureja hortensis</i> L.	145
4.1.100	<i>Scutellaria orientalis</i> L. subsp. <i>alpinus</i> (Boiss.) O. Schwartz	147
4.1.101	<i>Stachys palustris</i> L.	147
4.1.102	<i>Thymus roegneri</i> C. Koch	148
4.1.103	<i>Laurus nobilis</i> L.	149
4.1.104	<i>Allium ampeloprasum</i> L.	151
4.1.105	<i>Allium cepa</i> L.	152
4.1.106	<i>Allium sativum</i> L.	153
4.1.107	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	155
4.1.108	<i>Colchicum bivonae</i> Guss.	156
4.1.109	<i>Muscari comosum</i> (L.) Miller	157
4.1.110	<i>Muscari neglectum</i> Guss.	158
4.1.111	<i>Ornithogalum umbellatum</i> L.	159
4.1.112	<i>Ruscus aculeatus</i> L. var. <i>aculeatus</i>	160
4.1.113	<i>Scilla bifolia</i> L.	161
4.1.114	<i>Viscum album</i> L. subsp. <i>album</i>	162
4.1.115	<i>Alcea setosa</i> (Boiss) Alef.	164
4.1.116	<i>Malva sylvestris</i> L.	165
4.1.117	<i>Ficus carica</i> L.	167
4.1.118	<i>Maclura pomifera</i> (Raf.) Schneider	168
4.1.119	<i>Ligustrum vulgare</i> L.	169
4.1.120	<i>Olea europaea</i> L. var. <i>europaea</i>	170
4.1.121	<i>Phyllaria latifolia</i> L.	172
4.1.122	<i>Syringa vulgaris</i> L.	173
4.1.123	<i>Paeonia mascula</i> Miller subsp. <i>arietina</i> (Anders.) Cullen & Heywood	174
4.1.124	<i>Chelidonium majus</i> L.	175
4.1.125	<i>Fumaria officinalis</i> L.	176
4.1.126	<i>Papaver lacerum</i> Popov.	177
4.1.127	<i>Plantago lagopus</i> L.	178
4.1.128	<i>Plantago major</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	178
4.1.129	<i>Plantago major</i> L. subsp. <i>major</i>	180
4.1.130	<i>Platanus orientalis</i> L.	182
4.1.131	<i>Cynodon dactylon</i> (L.) Pers. var. <i>villosus</i> Regel	184
4.1.132	<i>Triticum aestivum</i> L.	185
4.1.133	<i>Zea mays</i> L.	186
4.1.134	<i>Polygonum aviculare</i> L.	189
4.1.135	<i>Polygonum cognatum</i> Meissn.	190
4.1.136	<i>Rumex acetosella</i> L.	191

4.1.137 <i>Rumex alpinus</i> L.	192
4.1.138 <i>Rumex crispus</i> L.	193
4.1.139 <i>Portulaca oleraceae</i> L.	194
4.1.140 <i>Cyclamen cilicicum</i> Bois. & Heldr. var. <i>cilicicum</i>	196
4.1.141 <i>Cyclamen coum</i> Miller var. <i>coum</i>	196
4.1.142 <i>Primula vulgaris</i> Hudson subsp. <i>sibthorpii</i> (Hoffmanns.) W.W.Sm. & Forrest	197
4.1.143 <i>Punica granatum</i> L.	198
4.1.144 <i>Clematis cirrhosa</i> L.	199
4.1.145 <i>Clematis vitalba</i> L.	200
4.1.146 <i>Helleborus orientalis</i> Lam.	201
4.1.147 <i>Nigella sativa</i> L.	203
4.1.148 <i>Ranunculus ficaria</i> L. subsp. <i>ficariformis</i> Rouy. & Fouc.	204
4.1.149 <i>Paliurus spina-christi</i> Mill.	205
4.1.150 <i>Zizyphus jujuba</i> Miller	207
4.1.151 <i>Cerasus avium</i> (L.) Moench	208
4.1.152 <i>Crataegus monogyna</i> Jacq. subsp. <i>monogyna</i>	209
4.1.153 <i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. & Kit.	211
4.1.154 <i>Cydonia oblonga</i> Miller	212
4.1.155 <i>Malus sylvestris</i> Miller subsp. <i>orientalis</i> (A. Uglitzkich) Browicz var. <i>orientalis</i>	213
4.1.156 <i>Mespilus germaniaca</i> L.	215
4.1.157 <i>Prunus divaricata</i> Ledeb. subsp. <i>divaricata</i>	216
4.1.158 <i>Prunus spinosa</i> L. subsp. <i>dasyphylla</i> (Schur) Domin	217
4.1.159 <i>Pyracantha coccinea</i> Roemer	219
4.1.160 <i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>communis</i>	220
4.1.161 <i>Pyrus communis</i> L. subsp. <i>sativa</i> (DC.) Hegi	221
4.1.162 <i>Rosa canina</i> L.	222
4.1.163 <i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>canescens</i>	224
4.1.164 <i>Rubus canescens</i> DC. var. <i>glabratus</i> (Godron) Davis & Meikle	226
4.1.165 <i>Rubus idaeus</i> L.	227
4.1.166 <i>Sorbus domestica</i> L.	228
4.1.167 <i>Populus nigra</i> L. subsp. <i>nigra</i>	229
4.1.168 <i>Salix caprea</i> L.	230
4.1.169 <i>Verbascum chertianthifolium</i> Boiss. var. <i>asperulum</i> (Boiss.) Murb.	231
4.1.170 <i>Ailanthus altissima</i> (Miller) Swingle	232
4.1.171 <i>Datura stramonium</i> L.	233
4.1.172 <i>Hyoscyamus niger</i> L.	235
4.1.173 <i>Physalis alkekengi</i> L.	236
4.1.174 <i>Daphne sericea</i> Vahl.	237
4.1.175 <i>Tilia argentea</i> Desf.	238
4.1.176 <i>Celtis australis</i> L.	241

4.1.177 <i>Urtica membranaceae</i> Poiret.	242
4.1.178 <i>Viola alba</i> Besser.	243
4.1.179 <i>Viola altaica</i> Ker-Gawl. subsp. <i>oreades</i> (Bieb) Becker	244
4.1.180 <i>Vitis sylvestris</i> Gmelin	245
4.1.181 <i>Tribulus terrestris</i> L.	246
4.2 Tedavide Yararlanılan Bazı Bitkisel Reçeteler	248
4.3 Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi ve Kullanım Kodları	250
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	262
6. KAYNAKLAR	293
7. EKLER	300

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 3.1. Hacı Ahmet KOR, Terziler Köyü (Kaynak kişi)	9
Şekil 3.2. Hacı Şerife KOR, Terziler Köyü (Kaynak kişi)	9
Şekil 3.3. Fatma ŞAHİN, Kiblepınar Köyü (Kaynak kişi)	12
Şekil 3.4. Yenişehir Köy Pazarı Ot Satıcıları	13
Şekil 3.5. Yenişehir Köy Pazarı Ot Satıcıları	13
Şekil 3.6. Çalışma Alanı, Bursa / Yenişehir	17
Şekil 3.7. Yenişehir tabelası	19
Şekil 3.8. Eski Yenişehir Evleri	22
Şekil 3.9. Eski Yenişehir Evleri	22
Şekil 3.10. Şemaki evi	23
Şekil 3.11. Şemaki evi müzesi tavan işlemleri	23
Şekil 3.12. Şemaki evi müzesi tavan işlemleri	23
Şekil 3.13. Akbıyık Köyü	25
Şekil 3.14. Akçapınar Köyü	25
Şekil 3.15. Beypınar Köyü	26
Şekil 3.16. Gökçesu Köyü	26
Şekil 3.17. Kiblepınar Köyü	27
Şekil 3.18. Kızılhisar Köyü	27
Şekil 3.19. Kızıl Köy	28
Şekil 3.20. Kirazlıyayla Köyü	28
Şekil 3.21. Mecidiye Köyü	29
Şekil 3.22. Osmaniye Köyü	29
Şekil 3.23. Paşayayla Köyü	30
Şekil 3.24. Reşadiye Köyü	30
Şekil 3.25. Süleymaniye Köyü	31
Şekil 3.26. Terziler Köyü	31
Şekil 3.27. Yıldırım Köyü	32
Şekil 4.1. Kösele	40
Şekil 4.2. Çeyiz sandığı	40
Şekil 4.3. Ekmek fırını araç-gereçleri	40
Şekil 4.4. Oturak	40
Şekil 4.5. <i>Cynara scolymus</i> brakteleri	64
Şekil 4.6. <i>Helianthus annuus</i> 'tan oyuncak araba	66
Şekil 4.7. <i>Helianthus annuus</i> 'un yakacak olarak kullanımı	68
Şekil 4.8. <i>X. Cylindraceum</i> 'dan yapılmış bahçe süpürgesi	71
Şekil 4.9. <i>B. Sempervirens</i> 'ten yapılmış bıçak	79
Şekil 4.10. Tırmık	90
Şekil 4.11. Yaba	90

Şekil 4.12. Ramazan AYÇIÇEK, Kızılköy	91
Şekil 4.13. Bastonlar	91
Şekil 4.14. Testere sapı	91
Şekil 4.15. Çekiç ve keser sapı	91
Şekil 4.16. Fırın, dokuma ve tarım araç-gereçleri	94
Şekil 4.17. Bal kabağı	96
Şekil 4.18. Süs kabağı	96
Şekil 4.19. Yemeklik kabak	97
Şekil 4.20. Süs kabağı	97
Şekil 4.21. Susak kabağı	99
Şekil 4.22. Çeşitli boyutlarda tokmaklar	109
Şekil 4.23. Ayşe KOLAY, Reşadiye Köyü	117
Şekil 4.24. Ellik	117
Şekil 4.25. Tarım araç-gereçleri	117
Şekil 4.26. Buğday ambarı	120
Şekil 4.27. Eski kapı	120
Şekil 4.28. Burgu	120
Şekil 4.29. Yaslıaç ve Ekmek pineti	121
Şekil 4.30. Çit	121
Şekil 4.31. Öküz arabası tekeri	122
Şekil 4.32. Kurutulmuş <i>H. Perforatum</i>	125
Şekil 4.33. Gökçesu köyü tarihi kapı	137
Şekil 4.34. <i>S. hortensis</i> 'ten yapılmış bahçe süpürgesi	145
Şekil 4.35. Gelincik köftesi	177
Şekil 4.36. Anıt çınar	182
Şekil 4.37. Duvar sıvası	186
Şekil 4.38. Mısır kabuğundan örülmüş hasır	188
Şekil 4.39. Mısır kabuğundan yapılmış fırın süpürgesi	188
Şekil 4.40. Arı kovanı	201
Şekil 4.41. Sele, Gökçesu köyü	201
Şekil 4.42. Elma kurusu	213
Şekil 4.43. Reşadiye köyü, Mehmet KOLAY	230
Şekil 4.44. Yaslıaç Ve Oklavalar	230
Şekil 4.45. Tayırdak	231
Şekil 4.46. Yaslıaç ve Pişirgeçler	233
Şekil 4.47 Ayşe KOLAY, Reşadiye Köyü	240
Şekil 4.48. Mekik	240
Şekil 4.49. Buçuklar	240
Şekil 4.50. Tırmık	242
Şekil 5.1. Araştırma alanındaki bitkilerin kullanım çeşitliliği	262

Şekil 5.2. Araştırma alanında en çok kullanımı olan familyalar	263
Şekil 5.3. Gıda olarak tüketilen bitkilerin kullanılan kısımları	272
Şekil 5.4. Yoğun olan tıbbi kullanımlar	276

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa No
Çizelge 3.1. Çalışma kapsamındaki köyler	11
Çizelge 4.1. Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi ve Kullanım Kodları	250
Çizelge 5.1. Ülkemizde etnobotanik kullanımı ilk kez kayıt altına alınan taksonlar	264
Çizelge 5.2. Yakın bölgelerde yapılmış çalışmalar ile karşılaştırma	267
Çizelge 5.3. Gıda olarak kullanılan bitkiler	269
Çizelge 5.4. Tıbbi amaçla kullanılan bitkiler	273
Çizelge 5.5. Araştırma alanında tespit edilen süs bitkileri	277
Çizelge 5.6. Araştırma alanında araç-gereç yapımında kullanılan bitkiler	279
Çizelge 5.7. Araştırma alanında hayvanlarda tedavi amacıyla ve yem olarak kullanılan bitkiler	280
Çizelge 5.8. Araştırma alanımızda mezarlık süs bitkisi olarak kullanılan bitkiler	281
Çizelge 5.9. Araştırma alanımızda yakacak olarak kullanılan bitkiler	282
Çizelge 5.10. Araştırma alanında baharat, çay ve yağ olarak kullanılan bitkiler	282
Çizelge 5.11. Araştırma alanımızda çeşitli farklı kullanıma sahip bitkiler	283
Çizelge 5.12. Bitkilerin yöresel isimleri	286

TEŞEKKÜR

Büyük bir sabırla çalışmamı yönlendiren, her aşamasında bana destek veren titizliği, bilgi ve tecrübesinden her zaman yararlandığım değerli hocam sayın Prof. Dr. Yasin ALTAN'a sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Arazi çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen, yöre halkı ile iletişim kurmamı sağlayan sevgili dedem Naci GÜLEÇ, annem Beytiyegül AKTAN ve babam İbrahim AKTAN'a çok teşekkür ederim.

Çalışmalarımız sırasında maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen Yenişehir Kaymakamı Sayın Samet ERCOŐKUN'a teőekkürlerimi sunarım.

Yörede yaptığım çalışmalar sırasında yardımlarını esirgemeyen köy muhtarlarına ve yöre halkına teőekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan, varlıklarından güç aldığım sevgili ailem ve arkadaşlarıma teőekkürlerimi sunarım.

Bu alışma, Celal Bayar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonluğu Birimi (Proje No: FBE 2010/049) tarafından desteklenmiştir. Bu nedenle Celal Bayar Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonluğuna ve çalışanlarına desteklerinden dolayı teőekkürlerimizi sunarız.

TÜRKÇE ÖZET

Bu çalışma Türkiye'nin Osmanlı eserleriyle en çok süslü olan kentlerinden biri Bursa'nın Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olmuş, bir tarih ve tabiat şehri olan Yenişehir ilçesinde geleneksel olarak kullanılan bitkileri saptamak amacı ile yapılmıştır. Bu nedenle çalışma Mayıs 2010 ve Haziran 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Arazi çalışmalarında Yenişehir ilçesine bağlı çalışma kapsamında olan 15 köy ziyaret edilmiştir.

Bu çalışmalar sırasında 63 familyaya ait 181 bitki taksonu tespit edilmiştir. Bu bitkilerden 157'si doğal, 24'ü ise yetiştirilen kültür bitkileridir. Ayrıca yöresel isimleri ve kullanımları tespit edilen bu türlerden 8 tanesi endemik taksonlardır. 181 bitki taksonundan 177 taksonun kullanımlarına ait bilgiler, yöresel isimleri tespit edilmiş ve bitkilere ait yüzlerce fotoğraf kaydedilmiştir fakat 3 bitki taksonunun ise sadece yöresel isimleri kayıt altına alınmıştır. Yetiştirilen bitkilerin bazıları aynı zamanda yörede doğal olarak da bulunmaktadır. Bu araştırmanın bulguları metin içinde ayrıntılı olarak sunulmaktadır.

Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen 181 bitki taksonundan 70'i gıda, 67'si tıbbi, 32'si süs, 19'u araç-gereç yapımında, 14'ü hayvan yemi, 13'u mezarlık süs bitkisi olarak, 11'i yakacak olarak, 5'i hayvan hastalıklarında, 5'i çay, 4'ü baharat, 3'ü ise boya elde etmede kullanılır. Ayrıca ipek böcekçiliği, süpürge, sele, arı kovana yapımı, zehir, makyaj, hayvanlarda süt arttırıcı, ev, ambar yapımı, koku verici, kurtlanma önleyici, nazara karşı, çocuk oyunu, efsane, hikaye, yağ elde etmede, çit bitkisi olarak, çocuk düşürmede vb. birçok alanda kullanımı olan 40 bitki taksonu kayıt altına alınmıştır.

Bu çalışma sonucunda daha önce farklı yörelerde kullanılışı tespit edilmiş 58 bitkinin bilinen faydalanma yöntemlerine yeni kullanım yöntemleri ilave edilmiştir. Araştırma alanındaki etnobotanik kullanımı tespit edilen 32 takson ile ilgili yapılan kullanım kayıtları ülkemizdeki ilk kayıtlardır. Farklı yörelerde kullanımları tespit edilmiş 91 taksonun bu çalışma alanında da aynı kullanımlara sahip olduğu kayıt altına alınmıştır.

Çalışmalarımız boyunca etnobotanik kullanımları tespit edilen 181 bitkiye ait 316 yöresel isim kaydedilmiştir. Bu yöresel isimlerden 174'üne literatürde hiç rastlanmamış olup bu çalışma ile ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Etnobotanik, Yenişehir, Bursa, Türkiye

YABANCI DİLDE ÖZET (ABSTARCT)

Bursa is first capital of Osmanlı State known with buildings. This study is belong to Yenişehir township of Bursa and this study were realized to determine local plants. This study carried out between May, 2010 and June, 2011. The field research involved visits in township Yenişehir centers and u oto 15 associated villages.

During this studies were identified 181 plants belonging to 63 families. Among them 157 taxa are wild and 24 taxa are cultivated. 8 taxa of them are endemic. 177 taxa of 181 taxa was determined local uses and vernucular names, and hundred of photos were taken. But 3 taxa were recorded with only vernucular names. The some time there was in region as wild some of cultivate plants. Findings of this study were presented in text with detail.

In order of most to least, local uses were found to include food (70), folk medicine (67), decoration (32), handcrafts (19), animal food (14), ornamental graveyard plants (13), fuel (11), animal medicine (5), tea (5), spice (4), dye (3). An additional 40 taxa were recorded such as sericulture, brom, saddle, beehive, poison, cosmetic, animal to increase milk, homemade, warehouse, fragrance, evileye, child's play, legend, story, oil, hedge, miscoariage, etc.

As a result of this study that 58 taxa determined previously local uses were included new methods of uses of plants. Ethnobotanical information on 32 plant taxa was recorded fort he first time during studies in the region. This study have same uses recorded 91 taxa which in different regions determined use of them.

During our studies ethnobotanical uses were determined uses of 181 plants and 316 vernucular names recorded. The vernucular names 174 not recorded in literature.

Key words: Ethnobotany, Yenişehir, Bursa, Turkey

1. GİRİŞ

Ülkemiz, sahip olduğu farklı coğrafik, jeolojik ve iklimsel özelliklerinden dolayı dünyanın en zengin bitki örtüsüne sahip ülkelerinden biridir. Türkiye florası 11.000'i aşkın 12.000 civarında bitki türüne sahiptir. Avrupa kıtasında ise yaklaşık olarak 12.000 bitki türü bulunmaktadır. Tüm Avrupa ülkelerinde toplam endemik takson sayısı 2.750 civarında iken ülkemizdeki endemik takson sayısı 3.000'den fazladır (Erik ve Tarıkahya, 2004; Koyuncu, 2005).

Türkiye'deki bitki türü sayısı, yapılan çalışmalar sonucunda tespit edilen yeni türlerle her geçen gün artmaktadır. Ülkemiz endemik tür oranı ve çeşitliliği açısından Orta Doğu'nun en zengin florasına sahiptir (Polat, 2010). Böylece ılıman iklim kuşağı içerisinde bulunan Türkiye, sahip olduğu bitki çeşitliliği açısından çevresinde yer alan birçok ülkeden farklı olan özellikleri ile dikkat çeker (Metin, 2009).

Yurdumuz florasının bu denli zengin olmasının temel nedenleri arasında; jeolojik ve jeomorfolojik yapı ile bunların etkisi sonucunda şekillenen çok farklı mikroklima ve çok farklı toprak tiplerine sahip olması söylenebilir. Türkiye coğrafik konumu itibarı ile Asya ve Avrupa kıtaları arasında bir köprü konumundadır. İki kıta arasında meydana gelen karşılıklı bitki göçleri nedeniyle yurdumuzda bitki türü çeşitliğinin sayısı artmıştır. Ülkemizin, Kuzey Anadolu bölgesinde Avrupa-Sibirya; Batı ve Güney Anadolu bölgesinde Akdeniz; İç ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde İran-Turan fitocoğrafik bölgesinde yer alması çeşitliliğin nedenlerinden birini oluşturur. Ayrıca ülkemizin birçok cins ve seksiyonun farklılaşma merkezinin olmasının yanı sıra çok sayıda bitkinin de gen merkezi konumundadır. Günümüzde tarımı yapılan birçok kültür bitkisinin yabancı formları yurdumuzda doğal yayılış göstermekte olup Türkiye florasının zenginliğine etkileri oldukça büyüktür (Akaydın, 1996; Ekim, 1998; Koyuncu, 2005; Polat, 2010).

Ülkemizdeki bu zengin bitki çeşitliliğine etnobotanik açıdan bakıldığında, bu zenginliğin kullanım çeşitliliğine de yansıdığı görülür (Polat, 2010). Dünyanın var olduğundan günümüze değin insanoğlu kendi çevresinde bulunan bitkilerden ilk önce besin kaynağı ve sağlık problemlerinde olmak üzere çok farklı amaçlarla, çeşitli şekillerde yararlanmıştır. Deneme yanılma yoluyla ya da rastlantı sonucu elde edilen bu bilgiler ise nesilden nesile ister sözlü, ister yazılı, aktarılarak ve geliştirilerek günümüze ulaşmış ve botanik kültürünü oluşturmuştur (Yeşil, 2007; Baytop, 1984).

Ülkemizde ve yerkürenin her köşesinde yapılan araştırmalarda eski toplulukların bitkisel mirasına ait kalıntılara ulaşmak mümkündür. İlk çağlardan kalan kil tabletler, tapınak ve mezar

duvarlarındaki resimlere göre insanlar bitkileri gıda ve tedavi amaçlı kullanmışlardır (Polat, 2010).

M. Ö. 3.000 yıllarında Fırat-Dicle arasındaki bölgede yaşamış olan (Sümerler, Babiller, Asurlular) Mezopotamya uygarlığından kalma tabletlerde ban otu (*Hyoscyamus sp.*), haşhaş (*Papaver sp.*), hardal (*Sinapis sp.*), kekik (*Thymus sp.*) gibi bitkisel droglar yer almaktadır. (kürecik, izmit) M. Ö. 2.000 yıllarında Anadolu'da bir uygarlık kurmuş olan Hititler döneminden kalan tabletlerde adam otu (*Mandragora sp.*), alıç (*Crataegus sp.*), buğday (*Triticum sp.*), defne (*Laurus sp.*), diş otu (*Ammi sp.*), haşhaş (*Papaver sp.*) gibi bitkilerin kayıtlı olduğu görülmüş, hatta safran (*Crocus sativus L.*), haşhaş (*Papaver somniferum L.*) gibi bazı türlerin kültürü ve ticaretinin yapıldığı belirtilmektedir (Yeşil, 2007; Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1999; Baytop, 2001).

Bitkiler yeri geldiğinde kabile savaşlarında savaş malzemesi, barışta barışın simgesi, kralların başında ise güç ve kudretin simgesi olarak kullanılmışlardır. Hatta Amerika'nın keşfinin baharat adalarına ulaşmak için yapıldığı bilinmektedir.

Bu kadar uzun süredir Anadolu'da kullanılan bitki türlerimizin bizden sonraki kuşaklar için de korunması ve gelecek kuşaklara daha sağlıklı bir şekilde aktarılması önemli bir zorunluluktur (Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1984).

Asırlar öncesine dayanan insan bitki ilişkisi bu asırda Etnobotanik adı verilen yeni bir bilim dalının ortaya çıkmasıyla bilimsel bir nitelik kazanmış ve çalışmalar bilimsel temellere dayandırılarak disipline edilmiştir. Bitkiyi tanımanın yanında onun kullanım şeklininde ortaya konması, bunun belgelenmesi, tarihi belgelerle karşılaştırma yapılması, bitkinin kimyasal içeriği etnobotanik bilim dalını botanikğin yanında eczacılık, antropoloji, arkeoloji, ziraat, genetik, ekoloji, bitki kimyası gibi çok sayıda bilimle de işbirliği içinde olmaya zorlamıştır (Yıldırım, 2004).

Çağın gereçlerinden faydalanma, teknolojinin getirdiği yenilikleri kullanma halk bitki ilişkisinde zayıflamaya sebep olmuş, kullandığı ot süpürgesinin yerini elektrikli süpürgeler, halı tezgahının yerini modern tezgahlar, tarlasında taşımacılığında kullandığı sabanın, at arabasının yerini modern traktörler, otomobiller almış ve daha çok sayıda örneğin verilebileceği modern çağa uyum süreci ve bu sürecin kazandırdığı kolaylıklar halkı bitkilerden yavaş yavaş uzaklaştırmıştır.

Halk-bitki arasındaki bu ilişkinin giderek zayıflaması bilim adamlarını harekete geçirmiş ve bitkilerin geçmişe ve günümüze ait kullanım şekillerinin bilimsel düzeye yerleştirme çabası

yukarda da belirttiğimiz gibi Etnobotanik olarak adlandırılan bilim dalının doğmasına sebep olmuştur.

Grekçe halk anlamına gelen “ethnos” ile bitki anlamına gelen “botane” veya “botanikos” sözcüklerinden oluşan ‘etnobotanik’ terimi ilk kez 1895 yılında ABD’li bilim adamı W.Harsberger tarafından kullanılmıştır. Ayrıca etnobotanik teriminin ilk geçtiği ‘*The Purposes of Ethnobotany*’ adlı eseri bu konuda bilinen ilk yayındır. Harsberger etnobotaniğe ‘yerli halkın bitki kullanımı’ olarak bakmıştır. Ancak bugün etnobotanik için geniş anlamda ‘evrim süreci içinde insan-bitki ilişkileri’ denebilir, daha dar anlamdaysa ‘bir yörede yaşayan halkın yakın çevresinde bulunan bitkilerden çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere yararlanma bilgisi ve bitkiler üzerine etkileri’ olarak özetlenebilir (Yıldırım, 2004).

Etnoloji terimi Türkçe karşılığı halkiyat olarak kullanılmaktadır. Halkiyatın bir başka ifadesi de folklor’dür. Kısaca etnoloji bir ülkede yaşayan, belirli bir insan toplumunun kültürünü, yaşayışını ve tarihini inceler. Dolayısıyla etnobotaniği de insanların bitkilerle olan ilişkilerini inceleyen bilim alanı olarak adlandırmak mümkündür. Yani etnobotanik bitki ve insan arasındaki ilişkileri ortaya koyan bir bilim dalıdır. İlişki denince bu işin içine kullanım, etkileşim, üretim ve tüketim girmektedir (Yıldırım, 2004).

Anadolu’muzun tarih boyunca pek çok kültüre ev sahipliği yapmış olması, tarımsal biyoçeşitliliğin yanında bitki kullanımı üzerinde de zengin bir etnobotanik kültür mirasının oluşmasına yol açmıştır. Anadolu’da pek çok yerel bitki asırlardır gıda, insan ve hayvan tedavisi, doğal boya, oyuncak, barınak, giyim, eğlence, estetik ve inanç gibi birçok amaç için kullanılır. Ancak modernleşme, kırsal alanlardan şehirlere hızlı göç, sağlık hizmetlerine daha kolay erişim, köy çeşitlendirmelerinin ekonomik değerini yitirmesi vb. nedenler ülkemizdeki zengin faydalı bitkileri kullanma geleneğinin çok hızla yok olmasına neden olmaktadır. Etnobotanik açıdan oldukça değerli olan bu kültürel mirasın sonraki nesillere ulaşması için bu alanda yapılacak çalışmaların artırılmasına ihtiyaç vardır (Polat, 2010).

Bugün dünyada özellikle, modern sağlık hizmetlerinin yeterli olmadığı yerlerde geleneksel halk ilaçları ile tedavi eski önemini sürdürmektedir. Bu geleneksel halk ilaçlarının büyük çoğunluğu bitkisel kökenlidir (Bulut, 2008).

Dünya sağlık örgütü [World Health Organization (WHO)] tarafından dünya nüfusunun % 80’inin geleneksel halk ilaçlarından büyük ölçüde yararlandığı belirtilmiştir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki rolü çok önemlidir. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerde de birçok insanın bu tedavi yönteminden yararlandığı bir gerçektir. Sentetik ilaçların çeşitli yan

etkilerinin görülüşü, üretimlerinin güç, maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle bitkilerle tedavi günümüzde yeniden önem kazanmış, bitkisel kökenli ilaçlara yönelik başlamıştır (Bulut, 2008).

Her kültür kendine özgü kullanım şekilleri geliştirmiş, bir kültürde hiç yenmeyen, diğer bir kültürde yenen bitki olarak tüketilmiştir. Bir kültürde çok sayıda kullanım şekli olan, başka bir kültürde hiçbir şekilde kullanılmamıştır.

Günümüzde etnobotanik araştırmalarda en ileri ülke Hindistan'dır. Hint etnobotanikçiler derneği ve yayın organı Etnobotany dergisi dünyaca saygınlığa ulaşmış durumdadır. Çin'de geleneksel tıp bilgilerinin derlemesinin yanı sıra Kunming Botanik Enstitüsü'nde yer alan etnobotanik laboratuvarında dünyadaki tüm araştırma enstitülerinden daha fazla sayıda uzman çalışmaktadır (Yıldırım, 2004; Koyuncu, 2005).

Halk bu bitkileri yetiştirmez, yetişmiş doğal bitkileri kullanır. Gerektiği zaman gider, bitkileri yetiştirdiği yerden toplar ve değerlendirir (Ertuğ, 2004a; Koyuncu, 2005).

Yurdumuzda böylesine zengin bitki çeşitliliğine karşın bunların ne kadarı halk tarafından bilinmektedir. Bu nedenle yerel bitki adlarının tespit edilmesi etnobotanik çalışmaların önemli bir parçasıdır (Ertuğ, 2004b; Koyuncu, 2005).

Ülkemiz zengin bir flora ve kültür mirasına sahip olmasına rağmen Anadolu'da yabancı bitkilerin halk arasındaki tedavi, gıda ve diğer amaçlarla kullanımını konu alan bilimsel nitelikte çalışma sayısı çok azdır (Şimşek ve ark. 2002; Metin, 2009).

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Ülkemizde etnobotanik içerikli çalışma sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Ülkemizde günümüze değin yapılan bu çalışmaları şu şekilde özetleyebiliriz.

Baytop'un "Türkiye'de Bitkilerle Tedavi" adlı eseri ülkemizde yapılan çalışmalar arasında en kapsamlı olan çalışmalardan birisidir. Baytop eserinde halk ilacı olarak kullanılan pek çok bitki hakkında kullanımlarına ve yöresel isimlerine ait bilgiler vermektedir.

Alpınar ve Saçlı, tarafından ülkemizde yapılan çalışmalar bir bibliyografya olarak yayınlanmıştır. Buna göre en eski çalışmalar, 1929-35 yılları arasında Şakir ve Taşır'ın çalışmalarıdır (Polat, 2010). Bu çalışmalar halk hekimliği ve halk ilaçlarını değerlendiren çalışmalardır. Bu konu halen günümüzde de birçok araştırmacı tarafından sürdürülmektedir. Günümüzde özellikle eczacılık fakültelerindeki bazı araştırmacılar tarafından yapılan etnofarmasötik botanik çalışmaları, bu konuya önemli katkılar sağlamıştır (Polat, 2010).

İlaç dışında da her türlü kullanımı araştıran etnobotanik çalışmalar, etnofarmasötik botanik çalışmalara oranla çok azdır. Çünkü bitki kullanımı, Dioscorides zamanından beri, ilaç kullanımı ile eş değer düşünülmektedir. Her türlü kullanımı araştıran etnobotanik çalışmaların son yıllarda arttığı görülmüştür (Fışkın, 1996; Polat, 2010). Günümüzde etnobotanik çalışmalar tıbbi bitkiler dışında, gıda, el sanatları, yakacak, hayvan yemi, veterinerlik, süs, boya vb. alanlarda yoğunlaşmaktadır (Polat, 2010).

Ertuğ, tarafından Muğla iline bağlı Bodrum Yarımadası'nda yapılan çalışmada 350'yi aşkın yararlı bitki türü saptanmış olup, bunların içinden 92'sinin doğal, 24'ünün kültür olmak üzere toplam 116 bitkinin tedavi amaçlı kullanıldığı hakkında bilgiler toplanmıştır (Polat, 2010; Ertuğ, 2004b).

Ertuğ ve ark., tarafından Buldan (Denizli)'de 2002-2003 yıllarında gerçekleştirilen etnobotanik envanter proje çalışmasında toplanan 450 örnekten, 21'i Türkiye'ye endemik, 258 tür belirlemişlerdir. 97 gıda, 108 ilaç, 11 yakacak, 41 yem bitkisi ve 46 bitkinin el sanatlarında ve farklı alanlarda yararlı olduklarını saptamışlardır (Ertuğ ve ark., 2003).

Sevinç, Ö., ve Altan, Y., tarafından Demirci (Manisa) yöresinde yapılan etnobotanik çalışmasında elde edilen 21 bitki taksonunun çeşitli alanlarda kullanıma sahip olduğu ve bu taksonların yöresel isimleri saptanmıştır.

Altan, Y., ve Alçitepe, E., tarafından Kuşadası (Aydın) yöresinde yapılan etnobotanik çalışmada elde edilen 43 bitki taksonunun çeşitli alanlarda yöre insanı tarafından kullanıldığı ve bu taksonların yöresel isimleri saptanmıştır.

Altan ve ark. tarafından Şenkaya (Erzurum) yöresinde yapılan etnobotanik çalışmada elde edilen 63 bitki taksonunun çeşitli alanlarda yöresel kullanıma sahip olduğu ve bu taksonların yöresel isimleri saptanmıştır.

Tonbul ve Altan tarafından Elazığ yöresinde yapılan etnobotanik içerikli çalışmada elde edilen 17 bitki taksonunun yöresel kullanıma sahip olduğu ve bu taksonların yöresel isimleri saptanmıştır.

Koyuncu, tarafından Sakarya ile Geyve ilçesi üzerine yapılan floristik ve etnobotanik araştırmada; Etnobotanik açıdan 47 familya ve 66 cinse ait 89 tür ve türaltı taksonun yöre halkı tarafından yiyecek, yakacak, süsleme, süs bitkisi ve tıbbi amaçlarla kullanıldığı tespit edilmiştir (Koyuncu, 2005).

Koçyiğit, Yalova ilinde yaptığı etnobotanik araştırmada 99 bitki taksonunun kullanımı saptanmıştır. Çalışmada 53 takson tıbbi, 40 takson gıda olarak, 5 takson baharat olarak, 3 takson oyuncak olarak, 4 takson el aletlerinde, 2 takson dekoratif amaçlı, 2 takson saman balyalamasında, 2 takson büyü yapılmasında, 2 takson boyamada, 2 takson saç bakımında, 1 taksonun da harç yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir (Koçyiğit, 2005).

Gençay, Cizre (Şırnak)'de yapılan bir etnobotanik çalışmada, Cizre ve çevresindeki halkın gıda, ilaç, yem, yakacak, süs, el sanatları ve değişik amaçlar için yararlandıkları bitkilere ait geleneksel bilgiler ortaya konulmuştur. Bölgede kullanımı belirlenen 53 familyaya ait toplam 171 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır. Toplanan bitkilerin; 99'unun gıda, 45'inin yem, 44'ünün ilaç, 25'inin süs, 21'inin el sanatları ve 20'sinin yakacak olarak kullanıldığı belirlenmiştir (Gençay, 2007).

Bulut, tarafından Çanakkale İli Bayramiç İlçesinde yapılan etnobotanik araştırmada 193 bitki taksonuna ait veriler kayıt edilmiştir. Bu bitkiler en çok sırasıyla halk ilacı (90 takson), besin (68 takson), hayvan yemi (27 takson), çay (17 takson), süs (15 takson), yakacak (14 takson), süpürge (9 takson), baston (9 takson), baharat (9 takson), çit (6 takson) ve boya (6 takson) olarak kullanılmaktadır (Bulut, 2008).

Kızılaslan, tarafından İzmit körfezinde yapılan çalışma sonucunda farklı kullanılışlara sahip 118 takson (104 doğal, 14 kültür) saptanmıştır. Bunlardan 77 takson tıbbi, 59 takson gıda, 13 takson baharat veya çay, 23 takson hayvanlarda tedavi amacıyla ve yem olarak, 7 takson yakacak olarak kullanılmaktadır. 37 taksonun ise bunların dışında çeşitli farklı kullanılışları olduğu saptanmıştır (Kızılaslan, 2008).

Ertuğ, Orta Anadolu'da Aksaray ilinde çanak-çömlek öncesi Neolitik döneme ait Aşıklı yerleşmesine yakın modern bir köyde Geleneksel geçim ekonomisini konu alan etnoarkeolojik çalışmada 600'e yakın bitki örneği toplanmış ve 300'ü aşkın bitkinin köylülerce adlandırıldığı ve çoğunun kullanıldığı saptanmıştır (Mart, 2006; Ertuğ, 2000).

Tuzlacı ve Aymaz, Gönen (Balıkesir) bölgesinde yaptığı araştırmada 73 doğal ve 11 kültür bitkisi olmak üzere 84 türün hemoroit, romatizma, mide ve böbrek rahatsızlıklarında kullanıldığını tespit etmiştir (Tuzlacı ve Aymaz, 2001).

Avcı, K., Ezer, N., Çerkeş (Çankırı) Yöresinde Kullanılan Halk İlaçları adlı araştırmasında bu ilçe ve ilçeye bağlı 67 köy ve köy altı yerleşim biriminden toplanan bilgiler sonucu 30 familyaya

ait bitkisel kaynağın halk ilacı olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (Metin, 2009; Avcı ve Ezer, 2004).

Elçi B., Sadık E., Gdl(Ankara) ve evresinin Etnobotanik zellikleri adlı araştırmasında 18 familyaya ait 23 bitkinin halk ilacı olarak, 6 familyaya ait 11 bitkinin besin olarak kullanıldığı tespit edilmiştir (Elçi ve Erik, 2006).

Mert H., ve Ark. Doğal Boya Eldesinde Kullanılan Bazı Bitkiler adlı araştırmasında ülkemizde 150' ye yakın bitki türü olduğu belirtilmekte ve bu bitkiler, bitkilerin boyar maddeleri ve bitkiden elde edilen boyanın kullanımı ile ilgili tespit edilen bilgiler verilmiştir (Mert ve ark., 1992).

Oral ., D., Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları zerine Etnobotanik Araştırmalar adlı araştırmasında bu ilde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler tespit edilerek çeşitli kaynaklarda kayıtlı olanlar belirtilmiştir (Oral, 2007).

Vural, G., Honaz Dağı ve çevresi' ndeki Bazı Doğal Bitkilerin Etnobotanik zellikleri adlı araştırmasında Denizli il sınırlarındaki Honaz Dağı ve çevresi' nde yetişen doğal bitkilerin 356 farklı kullanımı kaydedilmiştir (Vural, 2008).

Yücel, E., Tülükoğlu, A., Gediz (Kütahya) evresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler adlı çalışmalarında 6 familyaya ait 8 türden 11 yöresel kullanım (ilaç) belirlemişlerdir. Bu ilaçlardan 4' solunum sistemi hastalıklarında (sinüzit, öksürük, soğuk algınlığı vs.),3' sindirim sistemi hastalıklarında (midede şişlik, karın ağrısı, iltihaplanmalar vs.), 2'si dolaşım sistemi hastalıklarında (damar tıkanıklığı), 1'i diyabette, 1'i sıtmada, 1'i de teskin edici olarak kullanılmaktadır (Yücel ve Tülükoğlu, 2000).

Öztürk ve zelik' in Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri adlı çalışmasında, Doğu Anadolu'nun bazı illerinde halk tarafından değişik amaçlarla kullanılan 60 familyaya ait 215 bitkinin botanik özellikleri, yayılış alanları ve hangi kısımlarının ne amaçla kullanıldıkları ile ilgili bilgiler verilmektedir (ztrk ve zelik, 1991).

Araştırma alanının bulunduğu bölgeye coğrafik olarak komşu olan bölgelerde de; Satıl ve ark., 2006; Alpınar, 1999; Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Satıl ve ark., 2008; Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Polat, 2010 gibi araştırmacılar tarafından yapılmış etnobotanik çalışmalar bulunmaktadır. Ancak, araştırma alanımız olan Yenişehir (Bursa)'da etnobotanik üzerinde yapılmış herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Hatta Bursa ili dahilinde hiçbir etnobotanik çalışmaya rastlanmamıştır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1 Materyal

Bu araştırmanın materyalini Yenişehir (Bursa) ilçesinin köylerindeki halkın çeşitli amaçlarla faydalandıkları tarımsal ve etnobotanik bitkiler oluşturmaktadır.

3.2 Yöntem

3.2.1 Kaynak Kişiler

Etnobotanikçileri botanikçilerden ayıran en önemli yan, alan çalışmasında yoğun kaynak kişi kullanımudur. Kaynak kişilerin seçimi ve onlarla söyleşi teknikleri çok önemlidir. Geçmiş kuşakların bilgilerini devralmış kişileri bulmak ve onlarla birlikte alana çıkmak, onların bitkilere ilişkin gözlemlerini not etmek ve bu bilgileri başka deneklerle sınamak kullanılabilir etkili bir yoldur.

Etnobotanik çalışmalarda temel bilgi kaynağını kaynak kişiler oluşturur. Bu yüzden kaynak kişilerle sağlanacak diyalog çok önemlidir. Bu çalışmada çalışma alanı belirlendikten sonra ilk olarak Yenişehir pazarında köylülerin satış yaptığı bölgeler tespit edilip onlarla irtibat kuruldu. Böylelikle kaynak kişilerle ilk iletişimler pazarda sağlanmış oldu.

Yörede yapılan çalışma kapsamında bilgi edinilen kaynak kişi sayısı 89'dur. Kaynak kişilerden 38'i erkek 51'i kadındır. Çalışmada kaynak kişi olarak orta yaş üstü erkek ve kadınlar, çocuklar, çobanlar, köylerde insanları tedavi eden "Ocak" adı verilen kişiler, çeşitli el sanatlarında usta kişiler, önceden başından kötü rahatsızlıklar geçiren kişiler, kahveciler, köy imamı, köy muhtarları, hayvan bakan köylüler, pazarda ot toplayıp satan köylüler, yörede görevli ziraatçiler, ormancılar ve öğretmenler seçilmiştir.

Kırsal kesimde genellikle araştırmacılara rehberlik etmek erkeklerin işidir. Oysa besin ve ilaç olarak kullanılan bitkilerin toplanması, boyar maddeler ve bahçe tarımı Anadolu'da da, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, kadınların uzmanlık alanıdır. Kadınların gıda-ilaç bitkisi toplama ve hazırlanmasında, çeşitli el sanatlarında (dokuma, hasır gibi) çok önemli kaynak kişiler oldukları doğrudur. Bununla birlikte mantar, meyve ve bazı yumrulu bitkileri erkekler ve özellikle erkek çocuklar toplar. Yaşları nedeniyle çocukları kaynak kişi olarak önemsemek hatadır. Hayvanların yediği ya da yemediği zehirli otları en iyi bilenlerse çobanlardır. Belirli bitkilerin adıyla anılan ve o bitkiyi kullanarak bir hastalığı iyi ettiğine inanılan 'Ocak' tabir edilen

kişiler de araştırmacıların kaçırmaması gereken kaynak kişilerdendir. Yörede ip, sepet, hasır örenlere ve dokumacı kadınlara, kullandıkları bitkileri, bitkisel boya maddelerini ve bunlardan nasıl yararlandıklarını danışmak gerekir.

Şekil 3.1. Hacı Ahmet KOR, Terziler Köyü

Şekil 3.2. Hacı Şerife KOR, Terziler Köyü

Pazar ziyaretleri sonucunda hemen hemen her köyde irtibat kurulabilecek kaynak kişiler saptanmıştır. Bölgede kurulan Pazar yeri kaynak kişiler ile ortak buluşma noktası olarak belirlenmiştir. Kaynak kişiler elde ettikleri bilgileri yöredeki pazarın olduğu salı günü yöreye gelip bize aktarmışlardır.

Köy ziyaretlerinde ekibimizde köyleri iyi bilen ve köylerde çok tanıdık, akraba, eşi-dostu olan kişiler bulundurulmuştur. Ayrıca Yenişehirin Belediye ve Kaymakamlığı ile görüşülüp onlardan da destek alınmıştır. Köy ziyaretlerinde ilk olarak muhtarlar ziyaret edilip onlarla konu hakkında görüşülmüştür. Muhtarlardan kaynak kişilere dair bilgiler alınıp onların yönlendirmeleri ile kaynak kişiler ile görüşülmüştür.

Köy ziyaretlerinde kahvehaneler büyük önem taşımaktadır. Kahvehanelerde oluşturulan sohbetler köylerde otlarala ilgili olan birçok kayanak kişiye ulaşmada büyük katkı sağlamıştır. Böylece elde edilen bilgilerin köy kahvehanelerinde birden fazla kişi tarafından doğrulanması sağlanmıştır. Köy kahvehanelerindeki ziyaretler ev ziyaretlerine basamak oluşturmuştur.

Kaynak kişiler belirlenirken çeşitli gruplardan seçilmesine dikkat edilmiştir. Bulgaristan göçmeni, Arnavut göçmeni, Doğu illerinden göçen köylülere ve yerli olan halkdan seçmeye özen gösterilmiştir.

Çalışma alanının memleketim olması ve halen ailemin ve akrabalarımın burada yaşıyor olması kaynak kişi tespit etmemize büyük katkı sağlamıştır. Köylerde bilgi almada zorluklar yaşandıysa da bunlar zamanla aşılmış ve çalışma yaptığımız her köy bizi benimseyip bilgilerini bize sunmuşlardır.

Kaynak kişilerden bilgi toplamada başta anket yöntemi kullanılmaya çalışılsa da daha çok karşılıklı konuşma yöntemi kullanılmıştır. Bu yolla daha kolay ve daha fazla bilgi edinildiği saptanmıştır.

Kaynak kişilerden bilgi iki yolla alınmıştır. İlk aşamada bitki örnekleri kişilere gösterilerek herhangi bir kullanımı olup olmadığı bilgisi alınmıştır. Diğer yol ise kaynak kişilerin bitkiyi göstererek bilgiyi vermesidir. Bu çalışmada daha çok ikinci yol kullanılmıştır. Ayrıca kaynak kişilerden fotoğraf gösterilerek veya yöresel isimler kullanılarak bilgi alınmaya çalışılmıştır. Bitkilerin kullanılışları, yöresel isimleri, toplandığı yerler ve diğer bazı bilgiler arazi defteri ve ses kayıt cihazına kaydedilmiş, ayrıca bitkilerin fotoğrafı çekilmiştir. Kaynak kişiler tarafından bitkilerden elde edilen ürünler ve uygulama süreçleri fotoğraflarla belgelenmiştir. Bulgular bölümünde her bir kaynak kişi numaralandırılarak yöresel kullanım ve yöresel isimlerin yanına parantez içinde yazılmıştır.

Çalışmalar sırasında tez çalışması kapsamında belirlenmiş olan Yenişehir ilçesindeki 15 köy ziyaret edilmiştir. Bölgede toplam 13 kez arazi çalışması yapılmış olup her çalışma 3-9 gün arası sürmüştür. Ziyaret edilen bu yerlerde doğadan 250 civarı örnek farklı vejetasyon dönemlerinde toplanmıştır. Çalışma kapsamında ziyaret edilen köyler:

Terziler köyü	Beypınar köyü	Paşayayla köyü
Kızıl köy	Kirazlıyayla köyü	Kıblepınar köyü
Kızılhisar köyü	Reşadiye köyü	Akçapınar köyü
Mecidiye köyü	Yıldırım köyü	Osmaniye köyü
Gökçesu köyü	Süleymaniye köyü	Akbıyık köyü

Çizelge 3.1. Çalışma kapsamındaki köyler

	Köyler	Kaynak Kişi Sayısı
1.	Akbıyık Köyü	6
2.	Akçapınar Köyü	2
3.	Beypınar Köyü	5
4.	Gökçesu Köyü	6
5.	Kıblepınar Köyü	4
6.	Kızıl Köy	5
7.	Kızılhisar Köyü	5
8.	Kirazlıyayla Köyü	6
9.	Mecidiye Köyü	7
10.	Osmaniye Köyü	5
11.	Paşayayla Köyü	7
12.	Reşadiye Köyü	5
13.	Süleymaniye Köyü	5
14.	Terziler Köyü	12
15.	Yıldırım Köyü	6
16.	Yenişehir Merkez	2

Şekil 3.3. Fatma ŞAHİN, Kiblepınar Köyü (Kaynak kişi 105 yaşında)

3.2.2 Pazar Araştırmaları

Araştırma alanı olan Yenişehirde kurulan Salı pazarına çıkılıp gözlemler yapılmıştır. Bu pazara ürün getiren köylüler ve sattıkları ürünler tespit edilmiştir. Sattıkları rnleri ne amaçla ve hangi kullanım için sattıkları tespit edilmiştir. Çalışma boyunca Yenişehir Salı pazarı özellikle ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde 10 kez ziyaret edilmiştir. Pazar ziyaretlerinin önemli olan faydası uygun kaynak kişilere ulaşmaktır. Pazar gezilerinde sağlanan bağlantılarla köylerde çok sayıda kaynak kişiye ulaşılmıştır. Pazarda birçok ot çeşidine ulaşılır.

Pazarlardan alınan örneklerin kesin teşhisi için o bitkinin toplandığı alana gidilerek bitki iekli veya meyveli halde tarafımızdan toplanmıştır. Alınan rnekler birer numara verilerek bitkinin yöresel adı, nereden ve kim tarafından, ne zaman toplandığı kaydedilerek kullanım tarihi not edilmiştir.

şekil 3.4. Yenişehir Köy Pazarı Ot Satıcıları

şekil 3.5. Yenişehir Köy Pazarı Ot Satıcıları

3.2.3 Arazi çalışmaları, Bitki toplama ve Presleme

Araştırma alanında arazi çalışmaları kısa süreli periyotlar'la düzenli olarak, tüm yıla yayılarak gerçekleştirilmiştir. Böylece bitkiler her evrelerinde toplanmış ve kullanılan bitkilerin mevsimlere göre kullanımı gözlem altına alınmıştır. Örneğin baharda yapılan arazi çalışmalarında yenen bitkilerle ilgili birçok bilgi edinilmiştir çünkü gıda olarak tüketilen bitkiler genellikle daha yeni çıkarken taze yaprakları tüketildiği için bahar mevsiminde bu bitkilere rastlamak ve kaynak kişilerden bu bitkilere dair bilgiler almak daha kolay olmuştur. Yaz mevsiminde ve sonbahar mevsiminde meyvesi kullanılan bitkilere dair bilgiler almak daha kolay olmuştur. Çünkü genellikle bitkilerin meyveli dönemleri bu mevsimlere denk gelir. Kış mevsiminde ise farklı ağaçların odun yapılarından çeşitli araç gereç yapımlarının, yakacak olarak kullanılan ağaçların ve yumrulu bitkilerin kullanımlarına dair bilgiler edinildi ve fotoğraflar çekildi.

Arazi gezileri 3-4 kişilik ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerle iletişimi kolaylaştırmak için ekip içinde o köyleri ve kişileri iyi tanıyan kişiler ekibe alınmıştır. Arazi gezileri genellikle köyleri ziyaret şeklinde gerçekleştirilmiştir. Kaynak kişilerin eşliği ile arazi çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca ekip olarak arazi çalışmalarımızı yapıp daha sonra bitkileri kaynak kişilere gösterip bilgi almak şeklindedir gerçekleştirilmiştir.

Kaynak kişilerin gösterdiği ve habitatlarından toplanılan bitkilerin kullanımı, yöresel isimleri kaydedilmiştir. Toplanılan taze materyel çok kısa zamanda bozulur. Bu bitkileri bozulmadan saklamanın en kolay yolu presleyip kurutmaktır. Böylece toplanan bitkiler herbaryum örneği haline getirilir. Örneklerin toplanma tarihleri, bulunduğu köyün-mevkinin adı, ve lokalite kayıtları alınmıştır. Ayrıca örneklere, kullanımlara ve yöre halkına ait yüzlerce fotoğraf çekilmiştir.

Kullanımı belirlenip herbaryum örneği haline getirilen bitkilerin kesin teşhislerinde Flora of Turkey eserinden yararlanılmıştır. Bu çalışma boyunca toplanılan bitki örnekleri Prof. Dr. Yasin ALTAN ve tarafımızdan teşhis edilmiştir. Herbaryum materyali haline getirilen ve teşhisi yapılan bitkiler Celal Bayar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Biyoloji Bölümü Herbaryumunda muhafaza edilmektedir.

Çalışma sonunda tespit edilen bitki taksonlarının kullanım çeşitleri Ertuğ ve ark. tarafından yapılan proje çalışmasına göre kodlanmıştır. Bu kodlama sistemi aşağıda sunulmuştur.

3.2.4 Çalışmada Kullanılan Bitki Kullanımlarına Dair Kodlama Sistemi

YARARLI BİTKİ GRUPLARI

I. GIDA OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Yaprakları yenilenler
2. Kök ve gövdeleri yenilenler
3. Yumrular (örn. Çiğdem, orkide)
4. Meyve ve tohumlar (kahve yerine kullanılanlar da dahil)
5. Mantarlar
6. Çiçekleri yenilenler
7. Çay olarak kullanılanlar
8. Baharat olarak yararlanılanlar
9. Diğer (bitki özleri, sakız, maya, vb.)

II. İLAÇ OLARAK YARARLANILANLAR (ŞİFA BİTKİLERİ)

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. İnsanların tedavisinde kullanılan bitkiler
2. Hayvanların tedavisinde kullanılan bitkiler

III. YAKACAK OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

IV. YEM OLARAK YARARLANILANLAR

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

V. EL SANATLARINDA YARARLANILAN BİTKİLER

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
2. Hasır örme
3. Sepet örme
4. Süpürge
5. Ağaç işleri (kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları vb)
6. Tespih yapımında (tohum, çekirdek vb)
7. Nazarlık yapımında
8. Diğer (ip, alet sapı, vb.)

VI. DİĞER YARARLI BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. TARIMI YAPILANLAR

1. Çatı örtüsü/ çardak/ çit olarak kullanılanlar
2. Bitkisel yağ elde edilenler (sığıla, defne, vb)
3. Katran elde edilmesinde kullanılanlar
4. Zamk/ tutkal yapımında kullanılanlar
5. Uyuşturucu/ yatıştırıcı amaçlı kullanılanlar
6. Muska/ büyü/ tütsü gibi inanca ve öte dünyaya ilişkin uygulamalarda kullanılanlar
7. Kuş ve balık avı vb gibi amaçlarla kullanılan bitkiler
8. Süs bitkisi olarak değerlendirilenler
9. Gölge verici olarak önem taşıyanlar
10. Böcek kovucular/ öldürücüler
11. Küf/ mantara karşı kullanılanlar
12. Sabun olarak yararlanılanlar
13. Arıların bal yapımında yararlandığı bitkiler
14. Erozyona karşı etkin bitkiler
15. Su kurutma ve temizlenmesinde kullanılanlar
16. Sosyal kullanımları olanlar (çocuk oyunları, süslenme)
17. Rüzgar kesiciler
18. Diğer (örn. kuluçka için kullanılanlar)

VII. YARARLI/ ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. EKİLEN SÜS BİTKİLERİ

1. Zararlılar
2. Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
3. Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler
4. Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler
5. Güzel kokusuyla sevilenler
6. Kötü koktuğu için ad verilenler
7. Bitkinin yada çiçeğinin dış görünüşü ile adlandırılanlar
8. Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
9. Diğer (Mevsimsel işaretler, vb.)

3.3 Çalışma Alanı

3.3.1 Coğrafik Yapı

Yenişehir Marmara Bölgesi'nin Güney Marmara Bölümü'nün Doğu kısmında, Bursa iline bağlı, Sakarya nehrinin kollarından Göksu'nun meydana getirdiği tektonik kökenli bir ovadır. Yenişehir ilçesinin yüz ölçümü 772 km², 40° 15' Kuzey enleminde 29° 33' Doğu boylamında ve deniz seviyesinden 237 m yüksekliktedir. Yenişehir Havzası'nın Doğusunda Bilecik, Güneyinde İnegöl, Batısında Kestel (Bursa), Kuzeybatısında Gemlik ve Orhangazi, Kuzeyinde ise İznik ilçeleri ile çevrilidir (Kılıç, 2008; Uludağ, 2005).

İnceleme sahasının en doğusundaki Hayriye Köyü'nün bir kısmı Osmaneli ile sınır teşkil etmektedir. Ovayı getirdiği alüvyonlarla dolduran Göksu (Kocasu) Çayı'nın Yenişehir sınırlarını terk ettiği ve derin boğaz vadilere girerek akmaya başladığı nokta Hayriye Köyü'nün doğusudur. (Kılıç, 2008) Göksu Çayı, Yenişehir Ovası'nı sular ve ilçe sınırları dışında Sakarya Irmağı'na katılır (Uludağ, 2005).

Şekil 3.6. Çalışma Alanı, Bursa / Yenişehir

Ovanın kuzeyinde doğu-batı yönünde uzanan ve sahayı baştan başa kat eden Katırlı Dağları yer alır. Bu dağlar kuzeybatıya doğru ilerledikçe Avdan dağları adını alırlar. Ovanın güneyi ise Ahi Dağları ile çevrilidir. Bu dağlar aynı zamanda İnegöl ile sınır teşkil etmektedir. Ovanın hemen hemen ortasında ise ilçe merkezi kurulmuştur. 10 mahalleden meydana gelen Yenişehir'de yerleşme sınırları kuzeyde Kozdere Köyü, batıda ise verimli tarım arazileriyle kesilmektedir. Yerleşme güney ve doğu yönlerde 3 ovanın etrafından inen dere ve kanallarla sınır teşkil etmektedir (Kılıç, 2008).

Yenişehir'in güneybatısında ilk çağlarda Olympos Mysios adı ile bilinen Uludağ, Bursa ovasının güneyinde yükselir. Güneydoğudaki Domaniç Dağları üzerinden iç batı Anadolu'da kuzeybatı, güneydoğu doğrultusunda uzanan dağ dizilerine bağlanır. Bursa ovası ile Nilüfer çayının yukarı Çığırlı rasındaki genişliği yaklaşık 20 km olan Uludağ' ın kuzeybatısı, güneydoğu doğrultusundaki uzunluğu 40 km kadardır ve yükseltisi 2540 m'ye ulaşır (Ertürk, 2000).

Yenişehir'in etrafında önemli ovalar yer almaktadır. Bunlar Bursa, İnegöl, Karacabey ve Yenişehir ovalarıdır. Yenişehir ve çevresi ormanlık alan yönünden de zengindir. Bu ormanlık alanlar Yenişehir'in kuzeyindeki Samanlı Dağlarında yoğunlaşır. Yenişehir çevresindeki önemli göller ise İznik ve Ulubat gölleridir (Ertürk, 2000).

3.3.2 Yörenin Tarihçesi

Türkiye'nin Osmanlı eserleriyle en çok süslü olan kentlerinden biri olan Bursa'nın Yenişehir ilçesi Osmanlı Devleti' nin ilk başkenti olmuş, bir tarih ve tabiat şehridir. Yenişehir'in kuruluşu M.Ö. 550'lere kadar dayanır. Antik çağlarda bugünkü Bursa şehrini kuran Bithynia kralı Prusias'tan dolayı bursa şehrinin ismi antik çağlarda Prusa olarak telaffuz edilmekteydi. Prusa (Bursa)'ya bağlı Yenişehir'in ismi antik çağlarda Neopolis' tir (Ertürk, 2000).

Şekil 3.7. Yenişehir Tabelası

Bursa ve Yenişehir'in yazılı tarih öncesi dönemlerine ilişkin bilgiler İzmit Körfezi, İzmit Gölü, Bursa yöresine ait yüzey araştırmalarından elde edilmiştir. Bu yüzey araştırmaları ve çevre yerleşmelerin incelenmesi gösteriyor ki yörenin en eski yerleşme tarihi Bakırtaş (Kalkolitik) dönemine dek uzanmaktadır. Bölgenin yazılı tarihi ise Ege göçleri ile başlar. İlk merkezi yönetim Perslerin bölgeye gelmesi ile gerçekleşir (Ertürk, 2000).

Yenişehir Bithynia Krallığı'nın sonuna kadar ona bağlı olarak yaşamıştır. Daha sonra toprakları Roma İmparatorluğu'na kalmıştır. Bu dönemlerde Yenişehir ve çevresi zaman zaman Müslüman Arap ordularının ve ardından da Türk ordularının hücumlarına maruz kalmıştır. Anadolu Fatih Süleyman Şah 1082'de İzmit'i alıp kendine merkez yaptıktan sonra Yenişehir ve

çevresini fethetti. Daha sonra şehzadeler arasında başlayan mücadeleler sırasında Yenişehir Türklerin elinden çıkmış ve Bizanslılar'ın elinde kalmıştır (Ertürk, 2000).

Ertuğrul Gazi Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat zamanında Söğüt ve Domaniç civarına yerleşip Osmanlı beyliğini kurmuştur. Oğlu Osman Gazi Osmanoğlu Devleti'ni kurmuştur. Osman Gazi ilk kez İnegöl tekfurunu yenerek Bursa topraklarına girmiştir. 1301 tarihinde Yenişehir fethedilmiştir. Yenişehir ve çevre yerlerin fethinden sonra Bursa 1326'da Orhan Gazi tarafından fethedilmiştir (Ertürk, 2000).

Yenişehir; Bizans döneminden, Büyük Selçuklu İmparatorluğu'na, oradan da Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanan geniş bir tarih yelpazesinin içinde kendisine yer bulmuş önemli bir tarihsel yerleşmedir. Ayrıca Kurtuluş Savaşı'nda da sürekli savaşın cereyan ettiği bir coğrafyada yer almasından dolayı da Türkiye Cumhuriyeti tarihinde de önemli bir yeri olmuştur. Osmanlıların Beylik döneminde çadır hayatından ilk defa kalıcı evler yapılarak kurulan Yenişehir, sulak alanı ve geniş ovası dolayısıyla Osmanlı Ordusu'nun Anadolu ve Ortadoğu seferlerinde kullandığı bir üs olmuştur. Osman Gazi tarafından kurulan şehirde ilk defa adına hutbe okunmuş, sikke basılmış, vergi alınmış, düzenli ordu kurulmaya başlanılmış ve ilk kanun (ferman) burada buyrulmuştur. Ardından kısa bir süre için (29 yıl) başkent olmuş ve Bursa'nın alınmasıyla bu görevi devretmiştir (Kılıç, 2008).

Kaynaklar genel olarak incelendiğinde şu sonuç ortaya çıkmaktadır; Osman Gazi burayı zaptettiğinde çevredeki ustaların hepsini çağırıp yeni bir şehir kurarak, silah arkadaşlarına "kılıç hakkı" olarak verir, her yönüyle imar edilen yeni bir şehir kurulduğu için buraya Yenişehir denmiştir. Ayrıca Evliya Çelebi de Seyahatname'sinde bu yenileşmeden uzun uzun bahsetmektedir (Kılıç, 2008).

Yenişehir'in bataklık ve sinekli oluşu yanında diğer yerleşime elverişli özelliklerini gören Osman Gazi, vakit kaybetmeden en iyi ustaları getirerek burayı imar etmiş, yeni fetih yapılacak yerlere yakınlığı ve kavşak noktasında olması sebebiyle de burayı bir askeri üs haline getirmiştir. Han, hamam, cami, ev, çarşı gibi yapılaşmaları da sürdürerek, Karacahisar'daki beylik merkezini Yenişehir'e taşımıştır. Hemen ardından bağlı bulunduğu Anadolu Selçuklu Devleti hükümdarı 2. Gıyaseddin Mesud'tan bağımsızlığını belirten belgeyi çıkartmış, bağımsız devlet olusunun ilk hutbesini de başkent yaptığı Yenişehir'de okutmuştur. Böylece Yenişehir Osmanlı Devleti'nin ilk başkenti olmuştur. Osman Bey yapımı biten evleri silah arkadaşlarına dağıttı. Diğer yandan imar işlerinin durmaması için sık sık denetlemelerde bulundu. Usta sayısını arttırdı. Yapılan eserleri halkın hizmetine sundu (Kılıç, 2008).

Yenişehir Osman Bey'in zamanının çoğunu geçirdiği bir yer olmuştur. Bu dönemde Yenişehir yerleşmesi Osmanlı ordularının seferlere hazırlık yaptığı ve asker yetiştirilen bir üs olma özelliği de taşımaktadır. Bursa'nın 1326 yılında alınmasıyla baskentlik oraya geçmiştir. Ama Yenişehir yine de tarihi pek çok olaya tanıklık etmiştir. Bazı padisahların düğünleri, şehzadelerin sünnet düğünleri yine padişahların av partilerine ev sahipliği yapmıştır. İlk para Yenişehir'deki darphanede basılmıştır. Yenişehir; Bilecik, İznik, Bursa, İnegöl yerleşmelerinin tam ortasında bulunması sebebiyle Osmanlı'nın diğer fetihleri gerçekleştirmesinde büyük pay sahibi olmuştur (Kılıç, 2008).

Osman Bey, ömrünün son günlerinde Yenişehir yerleşmesinde sarayında kalmıştır. Hastalığı arttığında bazı kayıtlara göre Söğüt'e götürülmüş, bazı tarihçilere göre de Yenişehir'de kalarak burada vefat etmiştir (Kılıç, 2008).

Yenişehir'de Osman Gazi döneminden sonra da bazı önemli olaylar vuku bulmuştur. Yıldırım Bayezit'in oğlu Çelebi Mehmet, fetret devrinde Yenişehir'e yerleşerek burayı kendisine merkez yapmıştır. Karaosmanoğulları'yla Osmanlı arasında 2. Murat Devri'nde bir anlaşma imzalanmıştır. Cem Sultan ile 2. Bayezit arasındaki taht kavgası Yenişehir Ovası'nda yapılan savaşla Cem Sultan'ın yenilmesiyle son bulmuştur. Yavuz Sultan Selim kardeşi Şehzade Ahmet ile Yenişehir Ovası'nda 17 Nisan 1513'te taht için savaştı. İran seferine çıkmak için Yenişehir Ovası'nda yığınak yaparak 150 000 kişilik bir orduyla yola çıkmıştır (Kılıç, 2008).

Yenişehir Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentliğini yapması sebebiyle birçok tarihi esere sahiptir. Fakat bunlardan günümüze gelenleri çok azdır. Yıllar içerisinde yanma, yıkılma, çürüme, istilaya uğrama gibi etkenlerden dolayı sadece birkaç cami, hamam, zaviye ve türbe ayakta kalabilmiştir. Süleyman Paşa Külliyesi, Orhan Gazi Camisi (Ulu Cami), Balıbey Camisi (Çarşı Camisi), Sinan Paşa Külliyesi (Kursunlu Han), Voyvoda Camisi (Çınarlı Camisi), Şemakievi Müzesi, Çifte Hamam (Çarşı Hamamı), Kurşunlu Camisi, 10 adet han, Baba Sultan (Postumpost) Zaviyesi, Saray Hamamı, Osmanlı Sancağı, Aydoğdu Bey Türbesi, Osmanlı evleri ve köylerde bulunan birçok hamam ve türbe Yenişehir'in tarihi zenginlikleri arasında sayılabilir (Kılıç, 2008).

Şekil 3.8. Eski Yenişehir Evleri

Şekil 3.9. Eski Yenişehir Evleri

Şekil 3.10. Yenişehir Şemaki Evi Müzesi

Şekil 3.11. Şemaki evi müzesi tavan işlemleri

Şekil 3.12. Şemaki evi müzesi tavan işlemleri

3.3.3 İklim ve Bitki Örtüsü

Yenişehir ilçesi iklim elemanları ele alındığında yıllık yağışın 450 mm ile 780 mm arasında değiştiği yıllık sıcaklık ortalamasının 14 C° civarında olduğu yazları sıcak ve kurak, kışları kar yağışlarına da rastlanan bozulmuş Akdeniz İkliminin görüldüğü bir sahadır. Bu özellikleriyle tipik Marmara geçiş iklimi özelliklerini yansıtmaktadır (Kılıç, 2008).

Yenişehir ova sahasında kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerde maki bitki örtüsüne rastlanmaktadır. Maki formasyonunun hemen üst tarafında orman örtüsü başlamaktadır. Her iki bitki örtüsü bazı yerlerde birbiri ardına sıralanmaktadır. İlçenin kuzeybatı, kuzeydoğu ve güneybatısındaki tepeliklerde yağış miktarının artmasına bağlı olarak nemli bölge ormanları grubuna giren kayın ve meşe türlerine de rastlamak mümkündür. Bu durum Yenişehir ovasının kuzey ve güneydoğusunda bulunan tepeliklerin, ovaya göre daha fazla yağış aldığını ispatlamaktadır (Kılıç, 2008).

Yenişehir ilçesi bitki örtüsüne ait yayınlanmış bir bilgi elde edilememesine karşın, arazi çalışması sırasındaki gözlemler ve bu örneklerin sonraki tayinine dayanarak aşağıda bulunan türlerin hakim durumda olduğunu söyleyebiliriz:

Acer sp. (akçaağaç), *Ailanthus altissima* (Miller) Swingle (kokarağaç), *Celtis* sp. (çitlenbik), *Cistus* sp. (laden), *Cornus* sp. (kızılcık), *Crataegus* sp. (alıç), *Fraxinus* sp. (dişbudak), *Jasminum fruticans* L. (yabani yasemin), *Rhamnus* sp. (cehri), *Paliurus spina-christi* Miller, *Phyllaria latifolia* L. (akçakesme), *Pinus* sp. (çam), *Populus* sp. (kavak), *Quercus* sp. (meşe), *Salix* sp. (söğüt), *Tilia* sp. (ıhlamur) ve *Ulmus* sp. (karaağaç).

3.3.4. Çalışma Kapsamında Olan Köyler

1) Akbıyık Köyü

Şekil 3.13. Akbıyık Köyü

2) Akçapınar Köyü

Şekil 3.14. Akçapınar Köyü

3) Beypınar Köyü

Şekil 3.15. Beypınar Köyü

4) Gökçesu Köyü

Şekil 3.16. Gökçesu Köyü

5) Kiblepınar Köyü

Şekil 3.17. Kiblepınar Köyü

6) Kızılhisar Köyü

Şekil 3.18. Kızılhisar Köyü

7) Kızıl Köy

Şekil 3.19. Kızıl Köy

10) Kirazlıyayla Köyü

Şekil 3.20. Kirazlıyayla Köyü

10) Mecidiye Köyü

Şekil 3.21. Mecidiye Köyü

10) Osmaniye Köyü

Şekil 3.22. Osmaniye Köyü

11) Paşayayla Köyü

Şekil 3.23. Paşayayla Köyü

12) Reşadiye Köyü

Şekil 3.24. Reşadiye Köyü

13) Süleymaniye Köyü

Şekil 3.25. Süleymaniye Köyü

14) Terziler Köyü

Şekil 3.26. Terziler Köyü

15) Yıldırım Köyü

Şekil 3.27. Yıldırım Köyü

4. BULGULAR

4.1 Etnobotanik Kullanımı Tespit Edilen Türler ve Kullanım Şekilleri

Çalışmamızda bitki taksonlarının sıralanışında familyalara kadar Flora of Turkey esas alınmıştır. Familya, tür ve tür altı grupları ise alfabetik olarak sıralanmıştır.

PTERIDOPHYTA

EQUISETACEAE

4.1.1. *Equisetum arvense* L.

Fertil ve steril fertler olmak üzere 2 tip bireyi vardır. Steril gövde 20-80 cm uzunluğunda, yeşil, dallanmış, hafifçe pürüzlü, 6-19 adet derince olukludur. Kınlar yeşil, oluk banzeri dişli, 1 kaburgalı, akuttur. Merkezi boşluk gövde çapının ½ si kadardır. Dallar yayık, 3-4 oluklu, en alttaki internodyum gövde kınından daha uzundur. Fertil gövdeler 25 cm, basit, kahverengi, 4-6 sayıda gevşek kınılıdır. Sporofil başağı 1-4 cm'dir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler, Dere

kenarları (Davis, 1965)

Türkiyedeki yayılışı: Yaygın (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılköy, 550m, 5.5.2010, T62.

Yöresel ismi: Su otu, Kırk kilitli ot, (20, 21, 22) Minarecik, (32) At kuyruğu, (25, 28, 31)

Kullanılan kısımları: Gövde

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin fertil ve steril gövdeleri infüzyon şeklinde ağrı kesici olarak kullanılır. (20, 21, 22, 25, 28, 31, 32)

Literatürdeki kullanımı: Kökü gıda olarak tüketilir (Balos, 2007). Kum ve taş düşürmek için kullanılır (Alpınar, 1999). Gövdesi üzerinde incir meyvesi kurutulur (Keskin, Alpınar, 2002). Burun kanamalarına ve unutkanlığa karşı, saçlarda kepek önleyici olarak kullanılır (Akgün ve ark. ; Fidan ve ark.).

Türkiye' deki diğer yöresel isimleri: Kındırğa, (Balos, 2007) At kuyruğu, (Akgün ve ark. ; Fidan ve ark.; Satıl ve ark, 2006) Boğumcuk otu, (Keskin, Alpınar, 2002) Kırkkilit otu, (Akgün ve

ark. ; Fidan ve ark.; Alpınar, 1999) Zemberek otu, Çam otu, Kırk boğum, Tilki kuyruğu, Katır kuyruğu (Akgün ve ark. ; Fidan ve ark.)

4.1.2. *Equisetum telmateia* Ehrh.

Fertil ve steril fertler olmak üzere 2 tip bireyi vardır. Steril gövdeler 200 cm'e kadar uzunlukta, dik, yeşilimsi-beyaz, düz, 20-40 adet ince oluklu, dallanmıştır. Kınlar basık, soluk, subulat dişli, dişler 2 çıkıntılıdır. Merkezi boşluk gövde çapının 2/3'ü kadardır. Dallar çok sayıda, yayık, 4 oluklu, en alttaki internodyum gövde kınından daha kısadır. Fertil gövdeler 40 cm, soluk kahverengi, çok sayıda gevşek kınlı, kınlar birbirine yakındır. Sporofil başağı 4-8 cm'dir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Dere kenarları, nemli alanlar (Davis, 1965)

Sporlanma zamanı: Mart, Nisan (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Kuzey ve Güney Anadolu (Davis, 1965)

Genel yayılışı: Avrupa, Güney, Batı ve Orta Asya, Kuzey ve Batı Afrika, Kuzey Amerika (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Beypınar köyü, 650m, 8.8.2010, T165; Gökçesu köyü, 510m, 18.9.2010, T222.

Yöresel ismi: Çam otu (65, 66), At kuyruğu (25, 28, 31), Kedi merdiveni (67, 68, 74, 76), Su otu (21, 22), Ekli ot (15, 18), Minarecik (32), Şeker otu (52, 53, 54), Katır kuyruğu (60)

Kullanılan kısımları: Steril bitkinin toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- Toprak üstü kısımlarının infüzyonu romatizmal eklem ağrılarına karşı kullanılır. (52, 53, 54, 32, 21, 22, 25, 28, 31)
- Toprak üstü kısımlarını infüzyon şeklinde böbrek taşı dökücü olarak kullanılır. (52, 53, 54)
- Toprak üstü kısımlarının infüzyonu mide ve böbrek ağrılarına karşı kullanılır. (52, 53, 54)
- Toprak üstü kısımlarının infüzyonu nefes darlığı için kullanılır. (65, 66)

Literatürdeki kullanımı: İdrar arttırıcı olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Kızılarşlan, 2008). Böbrek rahatsızlıklarında, kadın hastalıklarında, idrar yolu iltihaplanmalarında, altını ıslatan çocukların tedavisinde kullanılır (Kızılarşlan, 2008). Yaraların yıkanması ve temizlenmesinde kullanılır (Baytop, 1984). Prostat ve egzama tedavisinde, balgam söktürücü olarak, saç ve tırnakları güçlendirici olarak, damar açıcı ve tenya düşürücü olarak kullanılır (Kızılarşlan, 2008). Böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır (Tuzlacı, Aymaz, 2001; Kültür, 2002; Ertuğ, 2004). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Kızılarşlan, 2008; Gürhan, Ezer, 2004).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Saz otu, Şeytan otu, Kedi bıyığı, Ulama otu, Suluulama (Koçyiğit, 2005) Bebek otu, Fener otu, Eklem otu, Kuşkonmaz, Beygir kuyruğu, Çöl otu, Kırk anahtar, Kırk boğum, Dokuz buğmalı, Zemberek otu (Kızılarşlan, 2008) Guğuşluk, (Tuzlacı, Aymaz, 2001; Koçyiğit, 2005) Su otu, (Kültür, 2002) Kırkkilit otu, (Ertuğ, 2004; Genç, Özhatay, 2006, Koçyiğit, 2005) At kuyruğu, (Ertuğ, 2004; Genç, Özhatay, 2006; Tuzlacı, Aymaz, 2001; Kültür, 2002) Minare otu, (Genç, Özhatay, 2006; Kızılarşlan, 2008) Çam otu, (Kültür, 2002; Gürhan, Ezer, 2004) Tilki kuyruğu, (Kültür, 2002; Kızılarşlan, 2008) Biğirgan, (Kültür, 2002; Kızılarşlan, 2008) Dere otu, (Kültür, 2002; Tuzlacı, Aymaz, 2001; Koçyiğit, 2005) Kibrit otu (Tuzlacı, Aymaz, 2001; Koçyiğit, 2005)

Kimyasal bileşimi: Alkaloit (Palustrin, Nikotin), Saponin, Silisilik asit, Tanen (Baytop, 1984), Flavonlar, Fruktoz, Glukoz, Madensel maddeler (Silisyum) (Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: İdrar söktürücü, taş ve kum düşürücü, içkanamaları durdurucu ve yara iyi edici etkileri vardır (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005).

POLYPODIACEAE

4.1.3. *Polypodium vulgare* L. subsp. *vulgare*

Sürünücü rizomlu, kayalık bitkisidir. Yaprakları linear lanseolattan ovat-lanseolata kadar değişen şekillerde, derince pinnatifid, yaprak lobları 5-25 arasında, petiol laminadan kısa ve düzdür. Yapraklar ilkbaharda ortaya çıkar (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Kayalıklar ve Konifer ormanları (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: Sporlanma 6-8 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızıltepe narköyü, 770m, 20.3.2011, T328.

Yöresel ismi: Taş reltisi, Taş eğreltisi, (67, 70)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısım

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

a) İdrar yolu rahatsızlıklarında infüzyon şeklinde iltihap söktürücü olarak kullanılır. (67, 70)

b) Toprak üstü kısımları infüzyonu böbrek taşı düşürmek için kullanılır. (67, 70)

Literatürdeki kullanımı: Kök dekoksionu karın şişkinliği ve ağrısına karşı kullanılır. Baş, boğaz ağrısı ve balgam söktürücüdür. Tüm bitki dekoksionu taş düşürücü olarak kullanılır. Müshil, kurt düşürücü ve safra söktürücü olarak kullanılır (Polat, 2010). Mide ağrısına karşı kullanılır (Kültür, 2002).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Karabaldır otu, Altın otu, Kök çayı, (Polat, 2010) Tatlı papra, (Kültür, 2002) Besbaye, Eğrelti (Satıl ve ark., 2008)

SPERMATOPHYTA / GYMNOSPERMAE

CUPRESSACEAE

4.1.4. *Juniperus excelsa* Bieb. subsp. *excelsa*

20 m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Uçtaki sürgünler çok ince, 0.8 mm çapında, çoğunlukla yassı bir dağılım gösterir. Uçtaki sürgünlerdeki yetişkin yapraklar üçgenimsi-rombik, pulsu, çok küçük, 1-1.5 mm, basık, sırtta belirgin eliptik veya dairemsi glandlıdır. Kozalak küresel, 7-10 mm çapında, morumsu kahverengiden siyahımsı mora kadar değişen renklerde. Tohumlar 4-6 (Davis, 1965; Seçmen ve ark., 2004; Bulut, 2008).

Yetiştirme ortamı: Kurak kayalık ve Dağlık yamaçlar (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1965)

Genel yayılışı: Balkan yarımadası, Kırım, Kıbrıs, Batı Suriye, İran, Türkiye ve Afganistan (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T19.

Yöresel ismi: Ardıç (1, 2, 6)

Kullanılan kısımları: Meyveleri, Gövdesi

Kullanım amacı: Tıbbi, Araç-Gereç, Yakacak

Yöresel kullanımı:

- a) Meyveleri ezilip 1kg bala 400 gr karıştırılır. Günde iki kaşık sabah akşam yenilir. Safra kesesi taşlarını dökmek için kullanılır. (1, 6)
- b) Odunu ve ince dalları yakacak olarak kullanılır. (1, 2)
- c) Odunu çeşitli araç gereçlerin yapımında kullanılır. (2)

Literatürdeki kullanımı: Yakacak olarak kullanılır. (Vural, 2008) Odunu çeşitli araç gereç yapımında kullanılır (Bulut, 2008; Yeşil, 2007). Öksürük giderilmesinde kullanılır (Koyuncu, 2005).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Dikensiz ardıç, Boylu ardıç, Boz ardıç, Çerkem, Emir ardıç, Kaba ardıç, Karaardıç, Kokar ardıç (Bulut, 2008), Çom ardıç (Vural, 2008), Evırsa, Hevırs (Yeşil, 2007)

Kimyasal bileşimi: Diterpenler içerir (Yeşil, 2007).

4.1.5. *Juniperus oxycedrus* L. subsp. *oxycedrus*

1-9 m yükseklikte, kışın yapraklarını dökmeyen dioik bir ağaççıktır. Yapraklar lanseolat, üçlü çevrel dizilişli, seyrek, 6-25 mm x 1.5-2.5 mm, akuminat-mukronat, yeşil renkli ve yaprak üst yüzeyinde iki belirgin stoma çizgilidir. Olgun kozalaklar 8-12 mm çapında, küremsi şekilli, önce yeşil sonra kızılımsı kahverenkli, özel kokulu ve reçinemsiz lezzetlidir (Davis, 1965; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Baytop, 1984).

Yetiştirme ortamı: Çam ormanları, Meşe çalılıkları, Maki (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1965)

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Batı Suriye, Kuzey İran, Kafkasya (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T20; Kiralıyayla köyü, 530m, 30.10.2010, T220, T289.

Yöresel ismi: Ardıç (1-89)

Kullanılan kısımları: Gövdesi, Kökü

Kullanım amacı: Hayvan hastalıkları tedavisinde, Yakacak olarak, Araç gereç yapımında, Mezarlık süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Kışın keçilerin hastalanmaması için kullanılır. Ardıç kökü tuz ve kepekle kavrulup katran haline getirilir. Bu karışım keçilere içirilir. (65, 66)
- b) Odunu yakacak olarak kullanılır. (1-89)
- c) Odunsu gövdesinden çeşitli araç gereçler yapılır. (7, 19)
- d) Bitki mezarlık süs bitkisi olarak kullanılır. (57)

Literatürdeki kullanımı: Deri hastalıklarında yara iyi edici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Bulut, 2008). Meyveleri Gıda olarak tüketilir (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008). Astım ve bronşit tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008; Tuzlacı ve Aymaz, 2001). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008; Genç ve Özhatay, 2006; Gürhan ve Ezer, 2004; Ezer ve Avcı, 2004). Midevi olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008; Bulut, 2008; Genç ve Özhatay, 2006). Taş düşürücü olarak kullanılır (Deniz, 2008). Soğuk algınlığına karşı kullanılır (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008; Doğanoğlu, 2004). Şeker hastalığına karşı kullanılır (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010). Prostat tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008). Ülser tedavisinde kullanılır (Deniz, 2008). Romatizma tedavisinde kullanılır (Polat, 2010; Ertuğ ve ark., 2004; Bulut, 2008; Doğanoğlu, 2004). Tansiyon düzenleyici olarak kullanılır. Çeşitli araç ve gereçlerin yapımında kullanılır (Polat, 2010; Ertuğ ve ark. 2004). Öksürük kesici olarak, verem hastalığının tedavisinde, altını ıslatan çocukların tedavisinde, damar kireçlenmesi önlenmesinde, kadın hastalıklarında, uyuz tedavisinde, saçkıran tedavisinde, mantar tedavisinde, kanser tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Kırık çıkık, burkulma tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008; Doğanoğlu, 2004). Egzama tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002; Şimşek ve ark., 2004). Çivi batmasına karşı kullanılır (Ertuğ, 2004). Safra kesesi rahatsızlıklarında kullanılır (Bulut, 2008; Ezer ve Avcı, 2004). Kalp hastalıkları tedavisinde kullanılır (Doğanoğlu, 2004; Bulut, 2008). Nefes darlığı tedavisinde, guatr tedavisinde ve balgam söktürücü olarak kullanılır (Şimşek ve ark., 2004; Sezik ve ark., 1992). İdrar söktürücü, hazmı kolaylaştırıcı, terletici, adet söktürücü, ağız kokusu giderici olarak kullanılır. Şampuan yapımında ve hayvan yemi olarak kullanılır (Doğanoğlu, 2004). Ağrı kesici olarak kullanılır (Bulut, 2008; Şimşek ve ark., 2004; Doğanoğlu, 2004).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Katran ardıcı, Dikenli ardıç, Kızıl ardıç, Ak ardıç, Akar ardıç, Bodur ardıç, Cicamuk, Çırtı, Çıtımık, Diken çalısı, Ervist ağacı, Kokar ardıç, Mal ardıcı, Mamılcı, Menengiç, Sarı ardıç, Tiken ardıcı, Yama, Yapılğan (Bulut, 2008; Baytop, 1984) Ardıç, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Ertuğ ve ark., 2004; Cansaran ve ark., 2007; Ertuğ, 2004; Genç ve Özhatay, 2006; Şimşek ve ark., 2004; Gürhan ve Ezer, 2004; Keskin ve Alpınar, 2002) Ardıç katranı, (Kültür, 2002) Andıç, (Ertuğ, 2004) Dikenli ardıç, (Gürhan ve Ezer, 2004) Adi ardıç (Doğanoğlu, 2004)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, reçine, triterpen (kadinen) ve fenol türevleri (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Dallarından elde edilen katran kuvvetli antiseptik etkilidir (Baytop, 1984).

PINACEAE

4.1.6. *Pinus brutia* Ten.

Herdem yeşil ağaçlardır. Yaprak çiftleri kısa sürgünlerden doğar. Kozalaklar tamamen dökülücü, silindirik şeklinden ovoide kadar değişen şekillerdedir. Tohum kanatlı veya kanatsızdır (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Karışık ormanlar (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın

Yöresel ismi: Çam (1-89)

Kullanılan kısımları: Odunu

Kullanım amacı: Araç-Gereç yapımında, Ev yapımında, Yakacak

Yöresel kullanımı:

- a) Odunundan körelmiş bıçakları bilemek için kösele yapılmıştır. (64) (Şekil 4.1.)
- b) Odunundan kızların ve gelinlerin çeyizlerini sakladıkları çeyiz sandığı yapılmıştır. (18, 19) (Şekil 4.2.)
- c) Tarihi bir kapı bulunmaktadır. (63, 64)
- d) Ekmekleri pişirmeden önce hamuru fırının yanına getirirken ekmeklerin konduğu kap olan ekmek pineti ve ayran yapılan yayık yapılmıştır. (18, 19)
- e) Odunsu gövdesinden oturak (Şekil 4.4.), fırın küreği, ekmek çekeceği ve ekmek teknesi yapılmıştır. (7, 8) (Şekil 4.3.)
- f) Yenişehirde tarihi binalar çam ağacından yapmışlardır. (13, 14)
- g) Yakacak olarak kullanılmaktadır. (1-89)

Şekil 4.1. Kösele

Şekil 4.2. Çeyiz sandığı

Şekil 4.3. Ekmek fırını araç-gereçleri

Şekil 4.4. Oturak

SPERMATOPHYTA / ANGIOSPERMAE

AMARANTHACEAE

4.1.7. *Amaranthus chlorostachys* Willd.

Genellikle koyu yeşil renkte, 30-100 cm boyda, seyrek kolayca düşen yünsü tüylü, tek yıllık bitkidir. Yapraklar 3-8 x 2-6 cm, romboit-ovate, uzun petiollüdür. Uzun brakteoller 2-6 mm, sivri uçludur. Periant segmentleri 5, elongat lanseolat ya da daralmış eliptik, oblong veya akuttur. Meyve kapaklı bir kapsula, kapak biraz kırışiktır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Nemli bölgeler (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 5-7 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Batı anadolu (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 530m, 17.6.2010, T90; Reşadiye köyü, 500m, 8.8.2010, T177.

Yöresel ismi: Bostan iştiri (15, 16), İştir (58, 59, 60), Sirken (1-14)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Taze toprak üstü organ yapıları yağda kavrulmuş soğanlı ve yoğurtlu yemeği yapılır. (15, 16, 58, 59, 60)

Literatürdeki kullanımı: Yemeği tüketilir. Salata olarak kullanılır. Bitki tazeyken veya kurutulmuş hayvan yemi olarak kullanılır (Vural, 2008; Kızıllar, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Telliştir, İştir, Karagözmancarı (Vural, 2008; Kızıllar, 2008)

AMARYLLIDACEAE

4.1.8. *Galanthus plicatus* L. subsp. *byzantinus* (Baker) Gottlieb. Tannenhain

Soğanı subglobostan ovoide kadar, 2-3 x 1.7-2 cm'dir. Yapraklar oblanceolat veya şerit şeklinde, olgunlukta hafifçe kıvrılmış, uç kısmı obtus, maviye çalan yeşil renkte, üst yüzeyinde hafifçe soluk renk merkezi bir bant vardır. Skap 9-22 cm'dir. Dış periant segmentleri dışbükey, eliptikten obovata kadar, iç segmentler düz, uç kısmı dışa doğru çan şeklinde değildir. Filamentler 0.5-1 mm, anterler 6-7 mm'dir. Kapsül 16 x 12 mm'dir. Endemiktir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Kaya çatlakları (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 1-4 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara bölgesi (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2, Yenişehir, Kiblepınar köyü, 800m, 9.2.2011, 20.3.2011, T301, T317.

Yöresel ismi: Akçabardak, (67, 70, 74, 75, 76) Kardelen, (1, 13, 14)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Mezarlık süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Güzel ve gösterişli çiçeklerinden dolayı mezarların üzerinde süs bitkisi olarak kullanılır.
(1, 13, 14, 67, 70, 74, 75, 76)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

ANACARDIACEAE

4.1.9. *Rhus coriaria* L.

Genç dalları sıkça kahverengi tomentoz, 1-3 m boyunda çalıdır. Yapraklar 9-15 tane foliolü, folioller genişçe lanseolattan eliptiğe kadar değişen şekillerde, serrat veya derince serrat kenarlı, üst ve alt yüzlerde seyrek piloz, alt yüzde damarlar boyunca küçük kılsı tüylüdür. Petaller yeşilimsi beyaz ve 3-4.5 mm'dir. Meyve küre şeklinde drupadır. Kırmızı renkli ve ekşi lezzetlidir (Davis, 1967; Baytop, 1984; Seçmen ve ark., 2004; Bulut, 2008).

Yetiştirme ortamı: Çalılık, Ormanlık alanlar, Dağ yamaçları (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 6-7 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Ege ve Güney Anadolu'da yaygın (Davis, 1967)

Genel yayılışı: Kırım, Kafkasya, Kuzey İran, Akdeniz Ülkeleri (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T17.

Yöresel ismi: Tetire (1, 2, 3, 8, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 22, 61, 65, 66, 71, 72), Somak (50, 51)

Kullanılan kısımları: Yaprak ve dallar

Kullanım amacı: Boya

Yöresel kullanımı:

- a) Yöre insanı tarafından bitkinin yapraklı dalları siyah renk boya elde etmede kullanılır. Yöresel kıyafet olan “saya” nın siyah renk alması için bu bitkinin yapraklı dalları ile kaynatılır. Daha sonra bu sayalar bataklık şeklinde bir çamurun içine gömülür. Bu işlem birkaç kez tekrarlanır. Sonucunda sayalar siyah renge boyanır. (1, 2, 3, 8, 10, 11, 12, 13, 20, 21, 22, 61, 65, 66, 71, 72)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri baharat olarak tüketilir (Bulut, 2008; Polat, 2010; Koyuncu, 2005; Akgül, 2008; Gençay, 2007; Balos, 2007; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ, 2004; Ertuğ ve ark., 2004). Meyvelerinden elde edilen somak ekşisi salata ve yemeklerde kullanılır (Polat, 2010; Gençay, 2007; İlçim ve Varol, 1996). Diş eti hastalıklarında kullanılır (Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Balos, 2007; Tonbul ve Altan, 1989). Derilerin tabaklanmasında kullanılır (Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007). Kumaşların boyanmasında kullanılır (Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Doğan ve ark., 2003). Yemek olarak tüketilir (Gençay, 2007). Yanık tedavisinde, egzamada, ishale karşı ve keçilerin sütünün artırılması için kullanılır (Metin, 2009; Gençay, 2007; Balos, 2007; Tonbul ve Altan, 1989). Meyveleri çerez olarak tüketilir. Kanamaları durdurmada, bağırsak hastalıklarının tedavisinde, hemoroit tedavisinde, hayvan hastalıklarının tedavisinde, nefes darlığı tedavisinde, ayak tabanı derisinin güçlenmesi için kullanılır (Gençay, 2007; Tonbul ve Altan, 1989). Ülser tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Gençay, 2007; Tonbul ve Altan, 1989). Ağrı kesici olarak kullanılır (Ertuğ, 2004, Metin, 2009; Gençay, 2007). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004; Gençay, 2007; Tonbul ve Altan, 1989). Ticareti yapılır (Satıl ve ark., 2008). Göz hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004; Gençay, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Sumak, (Balos, 2007; Akgül, 2008; Metin, 2009; Polat, 2010; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ, 2004; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ, 2004; Satıl ve ark., 2008; Fidan ve ark.; Şimşek ve ark., 2004; Keskin ve Alpınar, 2002) Tetre (Koyuncu, 2005; Koçyiğit, 2005; Cansaran ve ark., 2007), Sicim otu (Koçyiğit, 2005), Alben, Derici sumacı, Tadım, Tahri, Tahru, Teteni, Tetirli, Titre, Tutuba, Tutum, Tutluba (Bulut, 2008) Tetra (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Gençay, 2007; Baytop, 1991) Somak, (Satıl ve ark., 2006; Ertuğ, 2004; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ, 2004; Satıl ve ark., 2008; Fidan ve ark.) Tetire, (Cansaran ve ark., 2007) Debbağ sumacı, Tetir, Mavru, Tatari, Boya otu, Tirimli, Terki ağacı, (Gençay, 2007; Baytop, 1991) Tekri, Boyacı sumacı, Tetri, Sarı boya ağacı, Sarıcan (Fidan ve ark.)

Kimyasal bileşimi: Meyveleri flavon türleri, Tanen, Gallik tanen, Uçucu yağ ve Organik asitler bulundurur. Yapraklar ise Gallik asit taşımaktadır (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984; Gençay, 2007).

Bilinen etkisi: Kabız, Kan kesici ve Antiseptik etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

APIACEAE

4.1.10. *Conium maculatum* L.

Bu bitki 30-200 cm yüksekliğinde, iki yıllık otsu aromatik bir bitkidir. Gövde tüysüz, çok dallı, içi boş ve üzeri siyahımsı mor beneklidir. Yapraklar koyu yeşil renkli 2-4 pinnattır. Çiçekler 8-14 dallı umbelladır. Kaliks belirsiz, korolla ise beyaz renklidir. Meyve geniş ovattan yarı orbikulara kadar yanlardan basılmış gibi görünen iki merikarpın biraraya gelmesi ile oluşmuş bir şizokarptır. Merikarplar kaburgalıdır. Bitki kötü kokuludur (1992; Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Gölge ve rutubetli

yerler, yol ve su kenarları (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 8 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye'nin her bölgesinde yaygındır (Davis, 1972).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 520m, 4.5.2010, T45.

Yöresel ismi: Baldıran (55, 56)

Kullanılan kısımları: Tüm vejetatif ve generatif organ yapıları

Kullanım amacı: Zehir

Yöresel kullanımı:

- a) Zehirli olduğu için yöre halkının kaçındığı bir bitkidir. (55, 56)
- b) Hayvanların yemesi durumunda ölümlere yol açar. Bu yüzden hayvanların yenmesini tercih etmediği bir bitkidir. (55, 56)

Literatürdeki kullanımı: Dişlerdeki kurdu düşürmek için kullanılır (Acartürk, 1996). Ağrı kesici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Saday, 2009). Kuru gövdelerinden çocuklar için uçurtma yapılır (Polat, 2010). Zehirdir (Cansaran ve ark., 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ahu, Yılan otu, (Baytop, 1984; Saday, 2009) Zehirli ot, (Polat, 2010) Hırhındırık, (Baytop, 1988) Baldıran (Cansaran ve ark., 2007; Genç ve Özhatay, 2006; Baytop, 1984; Saday, 2009)

Kimyasal bileşimi: Piperidin türevi alkaloidler (koniin, konisein, konhidrin) taşımaktadır. Otsu kısımları alkaloid bakımından fakirdir. Otsu kısımlar % 0.05 ile 0.020 arasında alkaloid taşır. Meyvelerdeki alkaloid miktarı % 1 civarındadır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Meyveleri ağrı kesici bir etkiye sahiptir. Fakat çok zehirli olduğu için kullanımı terk edilmiştir (Baytop, 1984).

4.1.11. *Foeniculum vulgare* Miller

Bitki 1-1.8 m yüksekliğinde, dik, tüysüz ve dallanmış gövdeli çok yıllık otsu bir bitkidir. Taban yaprakları 3-4 pinnat, uç segmentler ipliklidir. Çiçek 8-15 dallı bir umbelladır. Kaliks belirsizdir. Korolla sarı renklidir. Brakte ve brakteoller bulunmaz. Meyve ovat-oblong şekilli, iki merikarpın biraraya gelmesiyle oluşmuş bir şizokarptır. Merikarplar kaburgalıdır. Aromatik, tüysüz bir bitkidir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kuru yamaçlar, Nehir kenarları, Kültür alanları ve Çam ormanlığı açıklarında (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 9 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güney Anadolu' da yaygın (Davis, 1972; Seçmen ve ark., 2004)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 530m, 5.5.2010, T65.

Yöresel ismi: Kokar ot (32)

Kullanılan kısımları: Genç yapraklı gövde

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Taze toprak üstü organ yapıları salata olarak tüketilir. (32)
- b) Taze toprak üstü organ yapıları ince ince doğranıp yağda kavrulur. Üzerine yumurta kırılarak yumurtalı yemeği tüketilir. (32)

Literatürdeki kullanımı: Anne sütünü arttırmak amacı ile kullanılır. Uykusuzluğu gidermek için kullanılır. Kadınlar kocalarına ilgilerini arttırmak için bitkiyi taze olarak yerler. Bitkinin toprak üstü organ yapıları hayvanlara yem olarak verilir (Vural, 2008). Gaz giderici olarak kullanılır (Eşen, 2008; Saday, 2009; Acartürk, 1996; Alpınar, 1999). Bitkinin yaprakları yemeklere tat ve koku vermek için baharat kullanılır (Koyuncu, 2005; Saday, 2009; Polat, 2010; Uysal, 2008). Bitkinin tohumları hamura karıştırılarak ekmeğe tat vermek için kullanılır (Saday, 2009). Ağır yağlı yemeklerden sonra sindirimi kolaylaştırmak için kullanılır (Polat, 2010). Göz bulanıklığını ve kaşıntıyı gidermek için kullanılır (Polat, 2010; Acartürk, 1996). Genç gövdeleri gıda olarak

kullanılır (Baytop, 1984; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ, 2004; Alpınar, 1999, Birinci, 2008). Taze veya kuru halde yerlere serpilir ve tahtakurularının eve gelmemesi için kullanılır (Acartürk, 1996). Midevi olarak kullanılır (Alpınar, 1999). Yara iyileştirici ve idrar arttırıcı olarak kullanılır (Birinci, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Rezene (Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Vural, 2008; Koyuncu, 2005; Polat, 2010; Satıl ve ark., 2006; Alpınar, 1999; Birinci, 2008), Raziyane, Malatora (Baytop, 1984; Saday, 2009; Bayatlı, 1940), Meletüre, Saçı, İrzıyan, Mayana, Tatlı rezene (Saday, 2009; Eşen, 2008; Baytop, 1984), Tarhana otu (Koyuncu, 2005), Ezene, Hüllebe (Polat, 2010; Baytop, 1984; Baytop, 1988) Erezene, (Satıl ve ark., 2006) Sırta, Sıra, (Ertuğ, 2004) Çakışır, (Alpınar, 1999) Malatura, (Polat, 2010; Baytop, 1984; Baytop, 1988; Alpınar, 1999) Arapsaçı, (Polat, 2010; Baytop, 1984; Baytop, 1988; Ertuğ, 2004; Alpınar, 1999; Satıl ve ark., 2006) Marata (Polat, 2010; Baytop, 1984; Baytop, 1988; Alpınar, 1999)

Kimyasal bileşimi: Meyveler nişasta, şeker, müsilaj, tanen, sabit ve uçucu yağ (% 3-7) taşır. Uçucu yağ içerisinde bazı aldehit, keton, terpen, anethol ve estragol vardır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992).

Bilinen etkisi: Meyveleri mide yatıştırıcı, gaz giderici, süt arttırıcı ve koku verici özelliktedir. Yaprakları yara iyileştirici özelliktedir. Kökü idrar arttırıcı özelliktedir (Baytop, 1984).

4.1.12. *Oenanthe fistulosa* L.

Bitki 90 cm boylanabilen, dik, tüysüz ve çok yıllık bir bitkidir. Yapraklar 1-2 pinnat, çiçek durumu terminal umbelladır. Brakteler yoktur. Umbellulalar 40 ya da daha fazla çiçeklidir. Meyve obkonikaldir. Stile 5.5 mm ve meyveden uzundur (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Çayırılık alan, Nemli arazi (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 7

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu' da yaygın (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir,

Beypınar köyü, 650m, 4.5.2010, T47; Kirazlıyayla köyü, 530m, 17.6.2010, T91.

Yöresel ismi: Dağ maydanozu, (58, 59, 60) Kaz ayağı (51)

Kullanılan kısımları: Genç yapraklı gövde

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Genç toprak üstü organ yapıları soğanla yağda kavrulup yemeği pişirilir. (51, 58, 59, 60)
- b) Genç toprak üstü organ yapılarının limonlu salatası yapılarak tüketilir. (51, 58, 59, 60)
- c) Bursa/Yenişehir köy pazarında ilkbahar ve yaz aylarında köylüler tarafından toplanılıp satışı yapılmaktadır.

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımları salata olarak tüketilir. Toprak üstü kısımlarının yemeği yapılır. Tansiyon düşürücü ve ağrı kesici olarak kullanılır. Turşu yapımında kullanılır (Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Alan maydanozu, Kasap otu (Polat, 2010)

4.1.13.**Petroselinum crispum* (Miller) A.W.Hill

Tüysüz iki yıllık bitkilerdir. Gövde dik, silindirik, çizgili, 50-80 cm boylarındadır. Dış yapraklar üçgenimsi-ovat, 3-10 x 2-7 cm boyutlarında, tüysüz; segmentler obovat ile lanseolat-şeritsi arasında, genellikle düzensiz krenat loblarla derin lobludur. Çiçek durumu panikulalı-korimbos, şemsiyeler uzun saplı, ışınlar 7-20 tane, hemen hemen eşittir. Merikarplar 2.5-3 x 0.5 mm, olgunlukta hafifçe yaysıdır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir

(Davis, 1972).

Çiçeklenme zamanı: 6 - 8 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1972).

Yöresel ismi: Maydanoz (1-89)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları çiğ olarak limonlu salata şeklinde tüketilir. Böylece safra kesesinde mil rahatsızlığına iyi geldiği söylenmektedir. (54)
- b) Salata ve yemeklerde kullanılmaktadır. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Karın ağrısını kesici olarak, safra arttırıcı, adet söktürücü olarak salata yapımında ve yumurta boyamada kullanılır (Polat, 2010; Eşen, 2008; Saday, 2009). Nefes

darlığına karşı kullanılır (Saday, 2009; Ezer ve Avcı, 2004). Ağız yaraları ve pamukçuk tedavisinde, gözlerin iyi görmesi için, sivilceleri gidermek için ve vajina kaşıntısı için kullanılır (Metin, 2009). Zayıflatıcı olarak kullanılır (Kıran, 2006). İdrar yolu iltihabı söktürücü olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Metin, 2009; Polat, 2010; Eşen, 2008; Saday, 2009; Akgül, 2008). İdrar söktürücü olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004, Polat, 2010; Eşen, 2008; Saday, 2009; Akgül, 2008). Böbrek rahatsızlıklarında kullanılır (Kıran, 2006; Polat, 2010; Eşen, 2008; Saday, 2009).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Maydanoz (Polat, 2010; Eşen, 2008; Saday, 2009; Metin, 2009; Kıran, 2006; Ezer ve Avcı, 2004; Satıl ve ark., 2008)

4.1.14. *Sium sisarum* L. var. *lancifolium* (Bieb.) Thell.

Çok yıllık, gövde dik ve 100 cm'e kadar boylanabilir. Rizoma sahiptirler. Yapraklar 1 pinnat ve tüsüzdür. Brakteoller subulat 3-10 mm'dir. Brakteoller küçüktür. Çiçekler umbellada 8-20 tanedir. Merikarplar 3-4 x 1 mm ve kaburgalıdır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Dere kenarları, Bataklık alanları, Nemli bölgeler (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 8 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Batı anadolu dışında yaygındır (Davis, 1972).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T7; Kirazlıyayla köyü, 530m, 4.5.2010, T72.

Yöresel ismi: Su Teresi (1, 13), Dere otu (43, 44)

Kullanılan kısımları: Genç yapraklı gövde

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Taze olan toprak üstü organ yapıları çiğ olarak salata şeklinde tüketilir. (1, 13, 43, 44)

Literatürdeki kullanımı: Taze gövdeler haşlanıp yenilirse karaciğeri temizler. Kirlenmiş dere sularını temizler (Polat, 2010). Gıda olarak tüketilir (Satıl ve ark., 2006; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Su gerdemesi (Polat, 2010) Kaz ayağı (Polat, 2010; Satıl ve ark., 2006)

APOCYNACEAE

4.1.15. *Nerium oleander* L.

6 m'ye kadar uzanan çalılardır. Yapraklar çoğunlukla çevrel, çok darca eliptik, akut, tabanda kısa bir yaprak sapı şeklinde daralmış, 6-30 x 1-3 cm boyutlarında, derimsi, belirgin orta damarlı ve çok sayıda ince, paralel yan damarlıdır. Kaliks 5-7 mm, puberulenttir. Korolla pembe veya kırmızı, huni şeklinde, 2.5-4.5 cm'dir. Meyve foliküldür. Foliküller 10-18 cm'dir. Tohumlar yaklaşık 4 mm'dir (Davis, 1978; Seçmen ve ark., 2004; Bulut, 2008).

Yetiştirme ortamı: Akarsu kenarları,

Dere yatakları, Nemli yerler (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 9 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Akdeniz ve Ege Bölgesinde yaygındır (Acartürk, 1996).

Yöresel ismi: Zakkum (1-14)

Kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Şarkılara ismini veren bu bitki gösterişli pembe ve beyaz çiçekleri ile park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. (1-14)

Literatürdeki kullanımı: Zehir olarak kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007; Balos, 2007). Vücut parazitlerine karşı kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007). Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Acartürk, 1996; Balos, 2007; Gençay, 2007). Yakacak olarak kullanılır (Balos, 2007; Gençay, 2007). Sepet yapımında, çardak, ahır ve evlerin çatısında inşaat malzemesi olarak kullanılır (Balos, 2007). Romatizma tedavisinde, çıban tedavisinde, egzama tedavisinde, ağrı kesici olarak, hemoroidlere karşı, diüretik olarak ve akrep sokmalarına karşı kullanılır (Polat, 2010; Gençay, 2007; Bulut, 2008). İp örmede kullanılan ve adına yöresel olarak " Teşi " adı verilen kirmanın sapı zakkum ağacından yapılır. Gövde kabukları dış temizliğinde kullanılır. Kulak ağrılarının dindirilmesi için kullanılır (Gençay, 2007). Hayvan hastalıklarında yara iyileştirici olarak kullanılır (Metin, 2009). Burun akıntısı sağlamak için kullanılır. (Altan ve Alçitepe, 2001) Kansere karşı kullanılır (Ertuğ, 2004; Bulut, 2008; Polat, 2010; Gençay, 2007).

İdrar arttırıcı ve kalp kuvvetlendirici olarak kullanılır (Fidan ve ark.). Mantar tedavisinde kullanılır (Ertuğ, 2004; Polat, 2010; Gençay, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ağı çiçeği, Zıkkım ağ, (Baytop, 1984; Metin, 2009; Gençay, 2007; Bulut, 2008), Zakkum, (Acartürk, 1996; Balos, 2007; Bulut, 2008; Gençay, 2007; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ, 2004) Ağa ağacı, (Balos, 2007) Ağıdalı, Acangeç, Acı ağaç, Ağan ağacı, Ağcı, Ağu ağacı, Angaç, Avu, Ay ağacı, Ayan, Aycı, Ayıcı, Fattak, Gobşan, Kan ağısı, Kanarcı, Potlağaç, Söğüt gülü, Topluk, Zekkum, (Gençay, 2007; Bulut, 2008) Yetim çiçeği, (Metin, 2009) Açcık (İlçim ve Varol, 1996) Kan ağacı (Ertuğ, 2004; Bulut, 2008; Gençay, 2007; Baytop, 1984; Metin, 2009)

Kimyasal bileşimi: Glikozitler (Kardiyatonik glikozitler, Olendrin, Oleandrogenin), Flavonozitler, Triterpenler, Kumarin, Tanen, C vitamini (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Zeybek, 1985)

Bilinen etkisi: Dahilen idrar arttırıcı ve kalp kuvvetlendirici etkisi vardır. Tıbbi miktarın üzerinde alındığı zaman kalp yetmezliği, kusma ve ishal ile kendini gösteren ağır zehirlenmeler yapar. Haricen zeytinyağındaki meserasyonu vücut parazitlerine karşı kullanılır. (Baytop, 1984)

4.1.16. *Vinca major L. subsp. *major*

Herdem yeşil veya yaprak döken sürünücü çok yıllık otsular ya da çalılardır. Çiçekler yaprak koltuklarında tektir. Genç gövde ve petiol tüsüzdür. Kaliks 6-18 mm ve loblar sillidir. Korolla huni şeklinde ve mor renklidir. Meyve foliküldür ve 2.5-3.5 cm'dir (Davis, 1978; Seçmen ve ark., 2004).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir. (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 4 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1978).

Genel yayılışı: Avrupa ve Kafkaslar' da doğal olarak yetişir (Seçmen ve ark, 2004).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Akbıyık köyü, 500m, 6.5.2010, T57.

Yöresel ismi: Sarmaşık (37, 38, 72, 73)

Kullanılan kısımları: Bitkinin tamamı

Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımı:

- a) Gösterişli, parlak renkli çiçeklerinden dolayı köylerde park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (37, 38, 72, 73)

Literatürdeki kullanımı: Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Seçmen ve ark., 2004; Metin, 2009; Sami, 2007). Hipertansiyon tedavisinde kullanılır (Sami, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Büyük Cezayir Menekşesi, (Karamanoğlu, 1977; Metin, 2009) Zimzelen, Zelenika, Edar zimzelen (Sami, 2007)

Kimyasal bileşimi: % 1 kadar indolalkaloid'leri (Vincamin) taşır (Zeybek, 1985).

Bilinen etkisi: Vincamin tansiyon düşürücü ve beyin, damar hastalıklarında tedavi edici etkiye sahiptir (Zeybek, 1985). Yaprakları idrar söktürücü ve iştah açıcıdır (Baytop, 1984).

ARACEAE

4.1.17. *Arum byzantinum* Blume

Yumrulu çok yıllık bitkilerdir. Yapraklar ok şeklinde ve petiollüdür. Petiol 13-55 cm, lamina oblong-hastattan triangulara kadar, 12-25 x 7-18 cm, genellikle petiolden kısadır. Skap 5.5-20 cm, petiollerden kısadır. Spata 11-20 x 3-8 cm, yeşilimsi, bazen morumsu, elptik-lanseolat, akuminat, tübü 2-4.5 cmdir. Çiçekler tek eşeyli ve periantsızdır. Steril filamentler beyazımsı sarı, alt 2.5-6.5 mm, üst 2.5-5mm'dir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Gölge yerler (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 6 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara bölgesinde yaygındır (Davis, 1984).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 530m, 5.5.2010, T66.

Yöresel ismi: Ocacık (32)

Kullanılan kısımları: Taze yaprakları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Taze yaprakları bahar aylarında toplanıp haşlanılır. Acı suyu atılır. Sonra bitki soğanla kavrulup yemek olarak tüketilir. (32)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.18. *Dracunculus vulgaris* Schott

1.5 m'ye kadar boylanabilen bitkilerdir. Yapraklar uzun petiollü, yaprak kını mor benekli, lamina az çok dıştan böbrek şeklinde, 10-20 x 11-25 cm boyutlarında, segmentler, lanseolat veya akuttur. Skapus çoğunlukla beneksiz, sağlam yapılı ve alt kısmında yaprak kınıyla örtülmüştür. Spata 20-50(-56) cm'dir. Spadiks spataya az çok eşit uzunlukta, 22-40 cm veya daha uzun, verimsiz çiçekler az sayıda veya hiç yok, apendiks soluk kahverengi, kısa saplıdır. Bakka tipi meyve görülür. Meyve kırmızı-turuncu renklidir (Davis,

1984; Bulut, 2008). Pis kokulu ve zehirlidir (Seçmen ve ark., 2004).

Yetiştirme ortamı: Tarla kenarları, Harabeler, Çalılıklar, Yerleşim alanları çevresi (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 6 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 340m, 18.6.2010, T114.

Yöresel ismi: Yılan bebeği, (1, 2, 3, 8, 9) Yılanıyastığı, (65, 66, 67) Domuz şekeri, (78-82)

Kullanılan kısımları: Kökü

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

a) Kökü küçük küçük kesilip hap gibi yapıp kurutulur. Mayasıl ve hemoroit hastalığı için kullanılır. (65, 66, 67)

b) Kökünden elde edilen bu haplar el çatlaklarına iyi gelir. (65, 66, 67)

Literatürdeki kullanımı: Hemoroit tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Emre, 2003; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Ertuğ, 2004). Hayvanlarda ağrı kesici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940). Meyveler doğrudan yutularak kanserden korunmak amacıyla kullanılır. Romatizma tedavisinde kullanılır. Baş ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Sedef hastalığı tedavisinde, mide ağrılarının giderilmesinde, kelliğe karşı kullanılır (Bulut, 2008). İlbaharda kadınlar tarafından toprak üstü kısımları toplanarak yemeği yapılır. Kaşıntının giderilmesi için kullanılır. Topuğa diken batmasında kökü topuğa konulursa iyileştirir (Gençay, 2007). Hayvanın şişkinliğini geçirir

(Polat, 2010; Bulut, 2008). Akrep ve yılan sokmasına karşı kullanılır (Ertuğ, 2004; Bulut, 2008). Egzama tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Bulut, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Yılan bıçağı, (Baytop, 1984; Gençay, 2007; Ertuğ, 2004; Tuzlacı ve Aymaz, 2001) Yılanıyastığı, Yılan burçağı, (Bayatlı, 1940; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1977; Bulut, 2008; Gençay, 2007) Adi yılan kökü, Dana ayağı (Acartürk, 1996; Zeybek, 1985) Kabarcık, Yılan mısırı, Bökek, Yılan ağısı, Yılan otu, Yılandır otu, Yılan ekmeği, Yılan kılıcı, (Bulut, 2008; Polat, 2010) Kari, Kokar ot, (Gençay, 2007) Yılan bırçağı, Köpeksiyen (Polat, 2010) Yılan cücüğü, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Ertuğ, 2004, Bulut, 2008) Yılan kamçısı, Yılan kabağı, Karakabak (Emre, 2003; Polat, 2010; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Flavonlar (Bulut, 2008)

ARISTOLOCHIACEAE

4.1.19. *Aristolochia bodamae* Dingler

Çok yıllık, otsu ve sürünücü gövdelidirler. Yapraklar genişçe avrikulattır. Çiçekler zigomorf simetridir. Perigon 3 parçalı, kıvrık ve ibrik şeklindedir. Perigon tüpünün içi aşağıya doğru tüylerle örtülü olduğundan tozlaşmayı sağlayacak böcekler çiçek içinde tutulmuş olur. Stamen 6 tane ve stilus ile birleşmiştir. Ovaryum 6 bölmelidir. Meyve çok tohumlu kapsüldür (Seçmen ve ark., 2004; Baytop, 1977; Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Gölgeli yerler, Orman açıklıkları, Kültür alanlarının taşlı sınır bölgeleri (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 6 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara ve Kuzey Batı Anadolu' da yaygındır (Davis, 1986).

Genel yayılışı: Tropik yerler, Orta ve Güney Amerika (Davis, 1986)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Yıldırım köyü, 500m, 16.6.2010, 82.

Yöresel ismi: Acı ot, (83, 84, 85) Kaynana kokusu, (1, 4, 13)

Kullanılan kısımları: Kökü

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Kökü hap şeklinde küçük küçük parçalara bölünür. Altını ıslatan çocuklara idrar kesici olarak verilir.(83, 84, 85)

Literatürdeki kullanımı: Baş ağrısını geçirmek için yaprağı alına konular. Çıbanı geçirmek için döğülüp tozu çıban üzerine ekilir. İdrar zorluğunda yaprakları kaynatılıp suyu içilir (Acartürk, 1996).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Loğusa otu, Yılan otu, Zeravent, (Karamanoğlu, 1977) Kabakulak otu, (Acartürk, 1996) Kurtluca, Pipo çiçeği (Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Rizomlar Tanen, Şeker, Uçucu yağ, Rezin, Aristolohik asit ve az miktarda Alkaloit içerir (Baytop, 1984).

ASTERACEAE

4.1.20. *Achillea coarctata* Poir.

15-70 cm boylanabilen dik gövdeli otsu bitkilerdir. Bitki genellikle yünsü tüylerle kaplıdır. Yapraklar çok parçalıdır. Kapitula'da 20-150 veya daha fazla kapitulom bulunur. Pedünkül 1-3 mm'dir. Ligulalar 5-6, sarı renkli ve 1 mm'dir (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Step, Volkanik yamaçlar, Kumul topraklar, Buğday tarlaları (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 7 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Doğu Anadolu' da yaygındır (Davis, 1975).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 810m, 16.6.2010, T79.

Yöresel ismi: Mayasıl otu (74, 77)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- Toprak üstü organ yapıları çiçekli döneminde toplanıp kurutulur. İnfüzyon şeklinde mayasıl tedavisi için kullanılır. (74, 77)
- Toprak üstü organ yapıları çiçekli döneminde toplanıp kurutulur. İnfüzyon şeklinde hemoroit tedavisinde kullanılır. (74, 77)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Civan perçemi (Seçmen ve ark., 2004)

Kimyasal bileşeni: Bileşiminde Uçucu yağ (Pinen, Limonen, Borneol, Cineol), Sabit yağ ve acı bir Glikozit olan Achillein bulunur (Özyurt, 1992).

Bilinen etkisi: İştah açıcı, gaz ve adet söktürücü ve yara iyileştirici etkilere sahiptir (Özyurt, 1992).

4.1.21. *Achillea nobilis* L. subsp. *neilreichii* (Kerner) Formanek

30-60 cm uzunluğunda stolonsuz bitkilerdir. Gövdeler silindirik, boyuna çizgili, az çok basık veya yayık pilozdur. Yapraklar gevşek bir şekilde veya yoğun bir şekilde yünümsü tüylüdür. Gövde yaprakları taban yapraklarına benzer. Bazal yapraklar 2-3 pinnatifid, oblong lanseolat, 2-10 x 1-3 cm'dir. Kapitulumlar 50-150 veya daha fazla, korimboz 2-10 cm genişliğinde, pedünkül 0.5-4 mm'dir. Tüpsü çiçekler lanseolat ve akut'tan

oblong ve obtus'a kadardır. Dilsî çiçekler 3-5 parçalı üstü uçuk sarı, altı beyaz 0.8-2 mm boyutunda, disk çiçekler 10-25 tanedir. (Davis, 1975; Bulut, 2008) Özel ve kuvvetli bir kokusu, acımtrak bir lezzeti vardır (Sevinç ve Altan, 1995).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık alanlar, Step, Volkanik kayalık yerler, Bataklık alanlar, Ekilmemiş tarlalar, Yol kenarları (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 8 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1975)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Reşadiye köyü, 510m, 30.10.2010, T242.

Yöresel ismi: Ayva dana (18)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin çiçekli toprak üstü kısımları infüzyon şeklinde karın ve mide rahatsızlıklarına karşı kullanılır. (18)

Literatürdeki kullanımı: Hemoroit, egzama tedavisinde kullanılır. Yara iyileştirici olarak, mide ağrılarında ve gaz giderilmesinde kullanılır (Bulut, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ayı danası, (Baytop, 1977; Baytop, 1984; Sevinç ve Altan, 1995) Ayvadana, (Baytop, 1984; Sevinç ve Altan, 1995) Mayasıl otu, Ayvadene, Ayvidene, Bal otu, Bayır pelini, Civanperçemi, Kurt otu (Bulut, 2008)

4.1.22. *Anthemis arvensis* L.

Tek yıllık, dik gövdeli bir bitkidir. Gövde 40 cm'ye kadar yükselir ve dallanmıştır. Yapraklar 1.5-3 cm, oblong ya da oblanseolat olup 2 pinnatisektir. Kapitula radiattır. Çiçeklerin 12-15'i steril, ligulalar 0.75-1 cm'dir. Akenler 2mm, kaburgalıdır. Pappüs yoktur (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Kültür tarlaları (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 7 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya ve Kuzey Anadolu'da bulunur. (Baytop, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T14; Beypınar köyü, 620m, 17.6.2010, T87.

Yöresel ismi: Papatya, Kel çiçeği, (50, 52, 53, 54, 61, 62) Gudugudumahma, (1-14) Pire otu (15, 16, 17)

Kullanılan kısımları: Çiçek, Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Tıbbi, Çay

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü organ yapıları kurutularak çay olarak tüketilir. (1, 3, 4, 5, 61, 62, 20, 1, 3, 4, 12)
- b) Bitkinin toprak üstü organ yapıları infüzyon şeklinde iltihap söktürücü olarak kullanılır. (61, 65, 66, 10, 11, 12)
- c) Bitkinin toprak üstü organ yapıları infüzyon şeklinde midevi olarak kullanılır. (37, 40, 41)
- d) Çiçekleri toplanıp zeytinyağına konulur. Uzun süre bu şekilde bekletilip merhem şeklini alması beklenilir. Bu melhem ağrıyan yerleri iyileştirmek için kullanılır. (53)

Literatürdeki kullanımı: Öksürük ve romatizma tedavisi için kullanılır. Kurutulup kışın çay gibi demlenerek ağrı kesici olarak kullanılır. Mide ağrısını giderici, iltihap söktürücü ve iştah açıcı olarak kullanılır. Yaralarını iyileştirmesi için kullanılır (Metin, 2009). Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon ılıtılarak özellikle küçük çocuklarda gaz giderici olarak kullanılır (Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Papatya, Yoğurt çiçeği, Babaçya, (Polat, 2010; Metin, 2009) Babacha (Polat, 2010) Öküz gözü, Sığır gözü, Sığır papatyası (Baytop, 1984)

4.1.23. *Arctium minus* (Hill) Bernh. **subsp. *pubens*** (Bobington) Arenes

Yaklaşık 1 m boyunda, tek yıllık, otsu bitkidir. Yapraklar 6-29 x 6-26 cm, kapitulada çiçek durumu korimbos, subkorimboz veya simoz şeklindedir. Kapitulum sapsız veya çok kısa

saplıdır. İnvolukrum 22-35 mm genişliğinde, brakteler iğnemsiz, sarımsı yeşil renkte, hepsinin ucu kanca şeklindedir. Çiçekler involukrumda eşit büyüklüktedir. Meyve akendir. Aken basık, oblong, biraz pürüzlüdür (Davis, 1975; Kızılarlan, 2008).

Yetiştirme ortamı: Orman altı açıklıkları, Garigler, Yol kenarları (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 7 - 8 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Kuzey batı ve Güney Anadolu (Kızılarlan, 2008)

Genel yayılışı: Batı ve Orta Avrupa, Balkanlar, Orta ve Doğu Rusya, Kırım, Batı Suriye, İran, Güney Kafkasya ve Japonya'nın batısı (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Reşadiye köyü, 500m, 17.9.2010, T212.

Yöresel ismi: Acı kalabak (18)

Kullanılan kısımları: Yaprak, Meyve

Kullanım amacı: Tıbbi, Hayvanlardan koruyucu

Yöresel kullanımı:

- a) Bu bitkinin yaprakları romatizmal ağrılara karşı çiğ olarak ağrıyan bölgelere (özellikle bacaklara) sarılır. (18)
- b) Bu bitkinin yaprakları çiğ olarak iltihaplı yaralara sarılarak iltihapların kurutucu olarak kullanılır. (18)
- c) Köpek ısırığıyla oluşan yaralara yaprağı çiğ olarak sarılır ve yaradaki iltihabı temizler.(18)
- d) Bu bitkinin dikenli meyveleri evdeki fare deliklerine sokulur. Böylece farelerin eve girmesi engellenir. (18)

Literatürdeki kullanımı: Evdeki fare deliklerini ve buğday çuvallarında açılan fare deliklerini kapatmak için kullanılır. Genç gövdeleri çiğ olarak yenir. Yapraklarından et dolması sarılır. Romatizma tedavisinde, Güneş çarpmalarında, çıban tedavisinde, ateş düşürücü olarak ve sığırlarda oluşan kurtların temizlenmesinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Altan ve ark., 1999).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Domuzpıtrağı, Ayıpıtrağı, Koca ot, Kokarot, Kabalak, (Koçyiğit, 2005; Altan ve ark., 1999; Baytop, 1988) Deve pıtrağı (Ertuğ, 2000)

Kimyasal bileşimi: % 27-45 oranında inulin ve musilaj, % 0.06-0.18 oranında uçucu yağ, ayrıca sülfür içerikli asetilenik bileşiklerden; arktinon, arktinol, arktinal gibi bileşiklerde içerir (Koçyiğit, 2005).

Bilinen etkisi: Homeopatik etkiye sahiptir (Koçyiğit, 2005).

4.1.24. *Artemisia absinthium* L.

Çok yıllık, yarı çalimsı, aromatik bir bitkidir. Gövde dik ve 1 m'ye kadar uzanır. Yapraklar 2-3

pinnatisekt, loblar dikdörtgenimsi, tüm yüzeylerde grimsi veya beyazımsı ipeksi tüylüdür. Çiçek durumu dar veya geniş bileşik salkım şeklindedir. Brakteler yapraklara benzer fakat daha küçüktür. Brakte topluluğu 1-3 mm uzunluğundadır. Reseptekulum göze çarpan şekilde yumuşak tüsüzdür. Dıştaki çiçekler ipliksi, dişi, içtekiler erdişi, verimli, korolla sarımsı renkte ve tüsüzdür (Davis, 1975; Oral, 2007).

Yetiştirme ortamı: Nehir kenarları, Kültür alanları, Yamaçlar, Bozkırlar

(Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 9 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, İç ve Güney Anadolu'da yaygındır (Seçmen ve ark., 2004).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Akbıyık köyü, 500m, 6.5.2010, T55.

Yöresel ismi: Pelin otu (37, 40, 41, 43, 44)

Kullanılan kısımları: Yapraklar, Tüm bitki

Kullanım amacı: Tıbbi, Süs

Yöresel kullanımı:

- Karın ağrısını dindirmek için yaprakları kopartılıp çiğ olarak yenilir. (37, 40, 41, 43, 44)
- Yaprakları çiğ olarak yenilerek mide yatıştırıcısı olarak kullanılır. (37, 40, 41)
- Güzel aromatik kokusundan dolayı bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (37, 40, 41)

Literatürdeki kullanımı: Hemoroit tedavisinde kullanılır (Oral, 2007). Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. Bağırsak kurtları ve problemlerine karşı, idrar arttırıcı, böbrek ve mesane kumu dökücü, saç dökülmesine karşı kullanılır (Polat, 2010; Baytop, 1977; Stayanov, 1982; Zeybek, 1985; Öztürk ve Özçelik, 1991; Özçelik ve Demir, 1997). Taze bitki dekoksyonu içilerek düşük yaptırıcı olarak kullanılır. İltihaplı yaraların tedavisinde kullanılır. Adet söktürücü olarak kullanılır (Oral, 2007). Pire, güve ve hamam böceklerini öldürmede kullanılır. Eterik yağı şarap ve likör sanayinde kullanılır (Stayanov, 1982; Sami, 2007). Kireçlenmelere karşı kullanılır (Altan ve ark., 1999). Verem hastalığına karşı kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Kültür, 2002). Ateş düşürücü olarak kullanılır. Sarı boya elde edilir. Arı ve böcek sokmalarına karşı kullanılır (Birinci, 2008). Ağız kokusunu giderici olarak kullanılır (Sami, 2007). Ülser tedavisinde, cilt hastalıklarında, safra kesesi ve karaciğer hastalıklarında kullanılır (Akalin, 1993). Şeker hastalığı tedavisinde

kullanılır (Oral, 2007; Polat, 2010; Baytop, 1977; Stayanov, 1982; Zeybek, 1985; Kültür, 2002; Akalın, 1993). Midevi olarak kullanılır (Polat, 2010; Baytop, 1977; Stayanov, 1982; Zeybek, 1985; Öztürk ve Özçelik, 1991; Birinci, 2008). Karın ağrısı dindirici olarak kullanılır (Oral, 2007; Kültür, 2002). İştah açıcı ve Kuvvet verici olarak kullanılır (Polat, 2010; Baytop, 1977; Birinci, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Acı yavşan, (Polat, 2010; Oral, 2007) Kafur, (Polat, 2010) Ak pelin, Büyük pelin, (Baytop, 1984) Pelin otu, (Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002; Birinci, 2008; Sami, 2007, Polat, 2010; Oral, 2007) Acı pelin, (Kültür, 2002; Birinci, 2008; Akalın, 1993; Baytop, 1984) Vermut, Yavşan, (Birinci, 2008) Bjal pelin (Sami, 2007)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, Acı maddeler (artabsin, absintin) ve Flavon türevleri (Baytop, 1984) Tanen, Reçine (Karamanoğlu, 1977)

Bilinen etkisi: Midevi, kuvvet verici, iştah açıcı, ateş düşürücü, idrar arttırıcı, kurt düşürücü ve adet getirici etkileri vardır. Taşıdığı uçucu yağdan dolayı zehirlenmeler yapabilir (Baytop, 1984).

4.1.25. *Artemisia campestris* L.

Çok yıllık otsu bir bitkidir. Gövde dik, dallanmış ve tüsüzdür. Yapraklar 2 pinnatisek,

segmentleri elongat, linear ve tüsüzdür. Çiçek durumu genişçe yaygın panikuladır. Kapitula oblong, 3-3.5 x 2 mm, 8 ya da daha fazla çiçeklidir. Dış fillariler kısa ve ovat, içtekiler ise daha uzundur. Korolla sarımsı ve tüsüzdür (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Kumlu yerler, Yamaçlar (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 9 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1975)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir,

Gökçesu köyü, 520m, 29.10.2010, T237.

Yöresel ismi: Biberiye, (61) Kabe feslihanı (1, 4, 13)

Kullanılan kısımları: Bitkinin tümü

Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımı:

- a) Aromatik ve güzel kokusundan dolayı bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak kullanılır. (1, 4, 13, 61)

Literatürdeki kullanımı: Çiçek durumları kurt düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kara yavşan (Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ (pinen, sineol, tuyon, tuyil alkol, geraniol) (Baytop, 1984)

4.1.26. *Bellis perennis* L.

Taban yaprakları rozet şeklinde, çok yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar spatulat, 2-30 x 0.5-1.5 cm, tepede obtus, tabanda daralmış, her iki yüzde seyrekçe yumuşak tüylüdür. Kapituluların sapı

1.5-10 (-25) cm'dir. İnvokrum 0.5-1 cm genişliğinde, fillariler ovatlanseolat, tepede obtus-akuttur. Dilsî çiçekler 30-50 adet, korollası 5-7 mm, beyaz ve çoğunlukla alt yüzde pembe. Tüpsü çiçeklerin korollası 1.5-2 mm'dir. Meyve 1.3-1.5 x 0.7-0.8 mm, tepede yuvarlak, kısa ve yumuşak tüylü akendir (Davis, 1975; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler, Ormanlar (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 8 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Kuzey, Batı, Güney ve İç Anadolu (Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005)

Genel yayılışı: Avrupa, Kıbrıs, Kuzey Suriye, Rusya, Azerbeycan (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T30.

Yöresel ismi: Papatya (1, 2, 4)

Kullanılan kısımları: Çiçekli toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Çay

Yöresel kullanımı:

- a) Bitki toplanıp kurutulur. Kışın çay olarak tüketilir. (1, 2, 4)

Literatürdeki kullanımı: Kapitulularını kurutulur çay olarak tüketilir. Boğaz ağrısında ve soğuk algınlığı için çayı yapılıp içilir. Bronşit tedavisinde, gaz giderici olarak, sivilcelerde, saç sökülmesinde, baş ağrısında ve bahar yorgunluğuna karşı kullanılır. Yaprakları gıda olarak tüketilir. Göz hastalıklarında, bademcik iltihabında, şeker hastalığında, tansiyon tedavisinde, iltihap söktürücü olarak, çil tedavisinde, nefes darlığında, kuvvet verici, terletici, göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Stayanov, 1982). Uyuşturucu antispazmik, sindirici, yumuşatıcı, balgam söktürücü olarak kullanılır (Gençay, 2007). Süs bitkisi

olarak kullanılmaktadır (Balos, 2007; Sami, 2007). İshal, idrar arttırıcı ve müshil olarak kullanılır (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Gençay, 2007). Karın ağrısı kesicidir (Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Stayanov, 1982). Öksürük kesici olarak kullanılır (Sami, 2007; Gençay, 2007; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Beyaz papatya, Akbubeçlik, Babaçya, Çayır papatyası, Kır papatyası, Koyun çiçeği, Kuzu gözü, Nine otu, Nisan papatyası, Vase darve, (Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007) Konga mirişki (Gençay, 2007) Papatya, (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Genç ve Özhatay, 2006; Gürhan ve Ezer, 2004, Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007) Patrichka, (Sami, 2007) Koyungözü (Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Sami, 2007)

Kimyasal bileşimi: Flavonoitler, Müsilaj, Poliasetenler, Triterpen saponinler, Uçucu yağ (Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005) Fenolik asitler (Koçyiğit, 2005)

4.1.27. *Centaurea diffusa* Lam.

Tek veya iki yıllık, gövde 25-50 cm uzunluğunda, tabandan itibaren çokça dallanmış bir bitkidir. Yapraklar skabros ve hafifçe araknoid, alt yapraklar 2 pinnatisek, orta yapraklar pinnatisek ve üst yapraklar basittir. İnvolutrum 8-10 x 3-4 mm'dir. Apendajlar orta boyutlu, yaygın ve saman rengindedir. Çiçekler beyazımsı, nadir olarak pembe renklidir. Aken 2.2-2.7 mm, pappus yok veya çok nadir bulunur (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Yamaçlar, Yol kenarları, Nemli yerler (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 7 - 8 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1975)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Aydoğdu köyü, 370m, 18.6.2010, 102.

Yöresel ismi: Acı ot (1)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: İpek böcekçiliği

Yöresel kullanımı:

- a) Bursa'da eskiden çok yaygın olan fakat günümüzde yerini makinalara bırakan ipek böceği yetiştiriciliğinde kullanılırdı. Bu bitkinin toprak üstü organ yapıları toplanıp ipek böceklerinin yetiştirildiği yere bırakılmış. Böcekler kozalarını bu bitkinin dallarına sarmayı çok severlermiş. Bu yüzden bu bitki ipek böcekçiliğinde çok kullanılmış. (1)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanılmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanılmamıştır.

4.1.28. *Cichorium intybus* L.

20-100 cm boyunda, kabaca tüylü veya tüsüz, çok yıllık otsu bitkilerdir. Gövde sağlam yapılı ve

olukludur. Taban yaprakları kısa saplı, oblanceolat ve dişlidir. Gövde yaprakları tabandakilere benzer ama sapsız ve çoğunlukla akut kulakçıklıdır. Kapitulum 2.5-3.5 cm eninde, yaprakların koltuğunda veya sapların ucundadır. Dıştaki fillariler ovat, içtekiler lanseolat, dıştakilerden 2-3 kat daha uzundur. Pappus akenden 8-10 kat daha kısadır (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Boş ve Ekilmiş alanlar (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 9 (Davis,

1975)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya ve Tüm Anadolu'da geniş yayılışlıdır (Kızıllar, 2008).

Genel yayılışı: Avrupa, Batı Asya, Kuzey Afrika, Kuzey Amerika ve Kanada'da yayılış gösterir (Koçyiğit, 2005; Akgül, 2008).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 530m, 6.8.2010, T121.

Yöresel ismi: Mavi çiçek (33, 35)

Kullanılan kısımları: Taban yaprakları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin taban yaprakları çiğ olarak tüketilir. Kalp kuvvetlendirici olarak kullanılır. (33, 35)

Literatürdeki kullanımı: Gıda olarak tüketilir (Akgül, 2008; Birinci, 2008; Gençay, 2007; Baytop, 1984). İdrar yolu iltihaplarında, egzama tedavisinde, astım ve ülser tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Baytop, 1984). Yaralanmalarda kullanılır. İştah açıcı, kuvvet verici ve safra söktürücü olarak kullanılır. Epilepsi, sarılık, şeker hastalığı, karaciğer ve dalak hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Kalp kuvvetlendirici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007; Bayatlı, 1940; Baytop, 1977; Stayanov, 1982; Zeybek, 1985; Altan, 1993). Karın ağrısını kesici, böbreklerdeki kum ve taşları düşürücü olarak kullanılır. Sedef hastalığı tedavisinde kullanılır (Polat, 2010). Sakız yapılı (Cansaran ve ark., 2007; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Baytop, 1984). Kabızlık giderici olarak kullanılır (Birinci, 2008; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Baytop, 1984). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984). Mide rahatsızlıklarında kullanılır (Sami, 2007; Gençay, 2007; Baytop, 1984). Kahve olarak kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007; Baytop, 1977; Bayatlı, 1940; Stayanov, 1982;

Zeybek, 1985). Hayvan yemi olarak kullanılır (Birinci, 2008; Gençay, 2007; Baytop, 1977; Bayatlı, 1940; Stayanov, 1982; Zeybek, 1985).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Hindible, (Akgül, 2008) Sakız otu, Sakızlık otu, Karahindiba, Acıgıcı, Gıcıcı, Çini çiçeği, Çakçak, Sütüot, Gürlük otu, (Koçyiğit, 2005) Çekçekon, Hindiba, Çatlangaç süpürgesi, Acı marul, Badik otu, Çitlek otu, Çatlak otu, (Gençay, 2007) Eşşek merillesi, Eşşek karakavuğu, (Vural, 2008) İndibahar, Gıcı, Karagıcı, (Polat, 2010) Acıgıcıkulağı, Acıgünek, Acıkıcı, Acıkluk, Acıma, Acımak, Akgünek, Akgüneyik, Akhindiba, Çatlangaç, Çatlangoz, Çatlanguç, Çukur, Çukurotu, Gügeyik, Güneşik, Günek, Günervik, Güneylik, Hindiibiği, Könik, Mayasıl otu (Kızıllarlan, 2008) Acı hindibağ, (Satıl ve ark., 2006; Satıl ve ark., 2008) Karakavuk, Karaavluk, (Ertuğ ve ark., 2004; Gençay, 2007) Çitlik, (Ertuğ, 2000; Cansaran ve ark., 2007; Gençay, 2007) Ham sütüvan, Çatlangaz, (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarlan, 2008) Sinja jlachka, (Sami, 2007) Yabani hindiba, (Koçyiğit, 2005; Ertuğ, 2004; Birinci, 2008) Talik, (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007) Güneyik (Gençay, 2007; Kızıllarlan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Kökler yüksek oranda (% 58) insülin içerir. Ayrıca farklı sesquiterpen lactonları ve glikozidazlar içerir. Yapraklarda chicorin, esculetin, esculin, umbelliferone ve scopoletin kumarinleri (kikoriin isimli bir kumarin glikoziti) bulunur. (Koçyiğit, 2005; Kızıllarlan, 2008) Toprak üstü kısımlarında tanen, kapitulumlarda antosiyan bulunur. (Kızıllarlan, 2008; Gençay, 2007) Acı maddeler, Musilaj, Pentozan ve Uçucu yağ bulunur (Kızıllarlan, 2008).

Bilinen etkisi: Kökler diüretik, tonik ve laksatifdir (Koçyiğit, 2005).

4.1.29. *Cirsium arvense* (L.) Scop. **subsp. vestitum** (Wimemer & Grab.) Petrak

Çok yıllık, 20-100 cm uzunluğunda gövdeli, genişçe sürünücü köklü bitkilerdir. Gövde kanatsız,

genellikle dallanmış, tüsüzdür. Gövde yaprakları kısa dekkurent, ovat, oblong, düz ya da pinnatisekt, 1-5 mm dikenlidir. Fillariler 9 serili, nadiren örümceksi tüylüdür. Korolla mor, 14-20 mm'dir. Akenler 2.5-3.5 mm'dir. Pappus 21-35 mm'dir (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Nehir kenarları, Stepler, Meşe ve Kestane ormanları, Kültür alanları, Buğday ve Mısır tarlaları (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 10 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara,

Kuzey, Doğu, Güney ve İç Anadolu da yaygındır (Davis, 1975).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 530m, 8.8.2010, T170.

Yöresel ismi: Palemuda, Kuşkonmaz, (58) Köygöçüren, Kövgöçüren (1-12)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapısı

Kullanım amacı: Tıbbi, Hikaye (efsane)

Yöresel kullanımı:

- Toprak üstü organ yapıları ezilerek yaraların iyileştirilmesi için yaraların üzerine bağlanır. (58)
- Terziler köyünde bu bitkiye köygöçüren denilmektedir. Çünkü bu bitki kültür tarlalarında fazla yetiştiğinden tarla zararlı otu olarak bilinir. Yörede bitkinin hikayesi şöyle anlatılır: Bir köyün kültür tarlalarının her yerini bu bitki istila etmiş ve kültür bitkilerinin verimini çok azalttığından hatta yok ettiğinden dolayı köy halkıda o köyden göçmek zorunda kalmış. Bu yüzden bu bitkiye köygöçüren ismi verilmiştir. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Çiçekli dalları kuvvet verici ve iştah açıcıdır (Baytop, 1984). Taze gövdeleri sebze olarak kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Köygöçerten (Baytop, 1984) Diken, Tarla devedikeni (Acartürk, 1996)

4.1.30. *Cynara scolymus L.

Şekil 4.5. *Cynara scolymus* brakteleri

2 m' ye kadar yükselebilir, yapraklar 40 x 15 cm, mukronulat, nadir olarak araknoittir. Kapitulum basık küre şeklinde, 7-11 cm'dir. Pappus 3-4 cm'dir (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1975).

Çiçeklenme zamanı: 7 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1975).

Yöresel ismi: Enginar (1-89)

Kullanılan kısımları: Brakte, Kapitulum

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

a) Kapitulumları yemek olarak tüketilir. (1-89)

b) Brakteleri toplanıp kurutulur. (Şekil 4.5.) İnfüzyon şeklinde karaciğer yağlanmasını önlemek için kullanılır. (18)

Literatürdeki kullanımı: İnfüzyon halinde iştah açıcı, idrar ve safra söktürücü, karaciğer hastalıklarına karşı kullanılmaktadır (Baytop, 1984; Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977). Braktelerin tabanı ve reseptekulum sebze olarak kullanılır (Baytop, 1977). Yaprakları kum düşürmek için, şeker hastalığında ve mide ağrılarında kullanılır (Bayatlı, 1940).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Enginar (Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Yapraklar Tanen, İnulin, Acı madde (sinarin) ve Flavon türevleri içerir (Baytop, 1984).

4.1.31. *Echinops ritro* L.

Gövde genellikle dallanmış, 40 cm'e kadar yükselici, yoğun beyaz tomentos tüylü, nadir

örümcek ağı tüylüdür. Yapraklar triangulardan oblong-eliptiğe kadar ve güçlü dikenlidir. Kapitulum 3-4.5 cm, çok sayıda ve mavi renktir. Fillariler 16-33, tüysüz, tabanda hafifçe birleşmiştir. Korolla koyu mavi, tübü 6mm, lobları 8 mm'dir. Aken 6 mm'dir. Pappüs kıl şeklindedir (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Kayalık yamaçlar, Step, Garik, Nehir kenarları, Tarlalar (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 7 - 10 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney

Anadolu (Davis, 1975)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılköy, 550m, 6.8.2010, T126.

Yöresel ismi: Gavgaz diken (13)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Yöresel atasözü

Yöresel kullanımı:

- a) Gençliğinde rahat edip, sıkıntı çekmeyen, çalışmayan fakat yaşlılığında sıkıntıya düşüp çok çalışan insanlara “ Gavgaz dikenini gibi niye tüyüyorsun” denilir. Bu bitki yaşlanıp kuruyunca tarlalarda, arazilerde gövdesi rüzgarla kırılıp bir oyana bir buyana savrulur. Bu sözde nasıl ki gavgaz dikenini gençliğinde, tazeyken yerinde duruyorduda yaşlanınca rüzgarla bir oyana bir buyana savruluyorsa insanlarda yaşlanınca hırsla kapılıp dünya malına tamah edip gençlik dönemlerindeki daha fazla çalışmalarına benzetiliyor. (13)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastalanmamıştır.

Türkiye’deki diğer yöresel isimleri: Kangal dikenini (Ertuğ, 2000)

4.1.32. **Helianthus annuus* L.

Şekil 4.6. *H. annuus*’tan yapılmış oyuncak araba

1-3 m boyunda, tek yıllık, dallanmayan bitkilerdir. Yapraklar ovat-kordat, 10-40 x 5-35 cm’dir. Kapitulum 5-10 cm çapındadır. Korolla tübünün tabanı yoğun beyaz-yumuşak tüylüdür. Meyve büyük, 10-15 x 5-9 mm, akendir. Ülkemizde kültüre alınmıştır (Davis, 1975; Koçyiğit, 2005).

Yetiştirme ortamı: Bol güneş alan yerler, Geniş düzlükler, Kültür alanları (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 7 (Davis, 1975)

Türkiye’deki yayılışı: Ülkemizde kültüre alınan ve önemli miktarda tüketilip ticareti yapılan ekonomik bir bitkidir (Davis, 1975).

Genel yayılışı: Kuzey Amerika, Kanada, Meksika (Koçyiğit, 2005)

Yöresel ismi: Aydın (1-89)

Kullanılan kısımları: Gövde, Meyve, Yaprak

Kullanım amacı: Oyuncak, Gıda, Yağ, Yakacak, Gölge

Yöresel kullanımı:

- a) Yenişehir ve köylerinde bu bitkinin ekimi ve ticareti çok yaygın bir şekilde yapılmaktadır.
- b) Meyveleri yağ üretiminde kullanılır.
- c) Meyveleri çerez olarak tüketilir.
- d) Hasat sonrası tarlada kalan bitki çıkarılır, kurutulduktan sonra yakacak olarak kullanılır. (48, 49, 47) (Şekil 4.7.)
- e) Bitkinin gövdesinden çocuklar için oyuncak araba yapılır. Fakat bu araba yapımında *Paliurus spina-christii* bitkisinin dikenlerinden yararlanılır. Bu dikenler araba yapımında birer çivi vazifesi görürler. (1-13, 20-24, 61-66) (Şekil 4.6.)
- f) Bitkinin genişçe yaprakları tarlada çocuklar evcilik oynarken sarma yaprağı olarak kullanılır. (5)
- g) Bitkinin geniş yaprakları yazın çok sıcakta tarlada çalışan köylüler tarafından koparılıp başlarına konulur. Başlarına güneş geçmesini engeller. (1, 4, 5, 10, 11, 12)
- h) Köylülerin bazı tarlalarının içinde gölge olabilecek ağaçlar olmayabilir. Böyle ağaçsız tarlalarda yazın çalışan köylüler tarlanın birkaç yerine aydın ekerler. Tarlada çalışırken yöresel kıyafetleri olan ve saya diye adlandırdıkları dış giysilerini bu aydınların üzerine yayıp gölgelik yaparlar. Bu gölgedede yemeklerini ve sularını sakalarlar. Gölge yer sularının ısınmamasını ve yemeklerinin bozulmamasını sağlar. (1, 4, 10, 11, 12)

Literatürdeki kullanımı: Tohumundan elde edilen yağ gıda olarak kullanılır. Gövdesinden oyuncak araba yapılır (Koçyiğit, 2005). Tohumları çerez olarak yenilir. Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır. Hasat sonrası tarlada kalan bitki çıkarılır, kurutulduktan sonra yakacak olarak kullanılır. Yapraklardan yapılan çay doku veya damar büzücü, idrar arttırıcı, balgam söktürücü olarak kullanılır. Yaprak lapası böcek sokmalarına karşı kullanılır. Tohumları bronşit ve soğuk algınlığına iyi gelir (Gençay, 2007; Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Zeybek, 1985).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Gündöndü, Tırgaze, Günebakan, (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Baytop, 1984) Gulbağan, (Gençay, 2007) Çiğdem (Deniz, 2008) Ayçiçeği (Ertuğ, 2000; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Meyveleri % 35-50 oranında sabit yağ içerir (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı, Göğüs yumuşatıcı, Ateş düşürücü, Balgam söktürücü etkilere sahiptir (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005).

Şekil 4.7. *Helianthus annuus*'un yakacak olarak kullanımı

4.1.33. **Helianthus tuberosus* L.

1-2.8 m yükselen, genellikle dallanmış, tuberli rizomlu çok yıllık bitkidir. Yapraklar ovattan oblong lanseolata kadar, 10-30 x 7-20 cm'dir. Kapitulum disk şeklinde, 2.5 cm genişlikten daha az, korolla sarı renk ve tüylüdür. (Davis, 1975)

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1875).

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir. (Davis, 1975)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Reşadiye köyü, 500m, 17.9.2010, T213.

Yöresel ismi: Yer elması (18, 19)

Kullanılan kısımları: Yumrular

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Toprak altı yumruları gıda olarak tüketilmektedir. (18, 19)

Literatürdeki kullanımı: Diabet hastaları için kullanılır (Zeybek, 1985; Baytop, 1984). Sebze olarak tüketilmektedir (Baytop, 1984; Baytop, 1977). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Yer elması (Baytop, 1984; Gürhan ve Ezer, 2004)

Kimyasal bileşimi: Yumruları İnulin yönünden zengindir (Karamanoğlu, 1977; Öztığ, 1971).

Bilinen etkisi: Süt arttırıcı, safra söktürücü, idrar arttırıcı ve kuvvetli afrodisyak etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.34. *Scorzonera laciniata* L. subsp. *laciniata*

Tek veya iki yıllık, gövdeli, 15-30 cm yükselebilen bitkilerdir. Yapraklar pinnatifid, 7-20 x 2-4 cm, tüsüz, petiollü, yaprak segmentleri linear-lanseolattan ovat-lanseolata kadar. Kapitula 13-25 mm'dir. Dış fillariler 4-8 mm, ovat-lanseolat, iç fillariler 15-23 mm, linear-lanseolattır. Çiçekler sarıdır. Akenler 10-15 mm, silindirik, kaburgalı ve tüsüzdür. Pappüs plumos tüylüdür (Davis, 1975).

Yetiştirme ortamı: Step, Kültür alanları (Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 6 (Davis,

1975)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey, Doğu ve İç Anadolu (Davis, 1975)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T3.

Yöresel ismi: Dedem sakalı (1, 4, 8, 13)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları, Lateksi

Kullanım amacı: Makyaj, Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin taze toprak üstü organ yapıları gelincik, ısırgan, ebegömeç, galagan, ekşiot, kuzukulağı, madımak, yağlı ot, ireziye gibi birçok farklı ot bir arada soğanla kavrulup yemeği yapılır. (1, 4, 8)
- b) Bitkinin gövdesi kırılmasıyla akan sütü yüze bir damla şeklinde yüze sürülür. Süt yüzde kuruyunca siyah renk alır böylece süslenmek için ben yapılır. (1, 4, 8, 13)

- c) **Literatürdeki kullanımı:** Bitki taze iken kök kısmı çiğ olarak yenilir (Balos, 2007). Hayvan yemi olarak kullanılır (Akan ve ark., 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Pelgizer, Havuç, (Balos, 2007) Parım, Tulu (Akan ve ark., 2008)

4.1.35. *Sonchus asper* (L.) Hill subsp. *glaucescens* (Jordan) Ball

10-150 cm uzunlukta, tek veya iki yıllık bitkilerdir. Taban yaprakları çoğunlukla rozet şeklinde, oblongtan obovata kadar değişen şekillerde, tam veya pinnatifittir. Gövde yaprakları ovat-lanseolat, tam veya pinnatifit, sapsızdır. Involukrum kampanulattır. Kapitula 2-2.5 cm genişliğindedir. Ligulalar altın sarı, dıştakiler hafif morumsu-siyah lekeli. Aken 2-3 mm, elipsoit, kanatlı, her yüzü 3 damarlıdır. Pappus 7-9 mm'dir (Davis, 1975; Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008; Bulut, 2008; Acartürk, 1996).

Yetiştirme ortamı: Orman açıklıkları, Ekilmiş araziler, (Kızılarlan, 2008; Davis, 1975) Kumul alanlar (Bulut, 2008; Davis, 1975)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 8 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Güney Doğu Anadolu hariç geniş yayılışıdır (Davis, 1975; Kızılarlan, 2008).

Genel yayılışı: Güney ve Batı Avrupa, Kuzey Afrika, Kuzey ve Batı asya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T5; Kızılköy, 550m, 5.5.2010, T59; Beypınar köyü, 650m, 17.6.2010, T89.

Yöresel ismi: Galagan, Gevliyan (1-13) Eşekdiken, Domuz diken, (32-35) Sütlen, (25-31) Eşek şekeri (20-24)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları, Taze sürgün ve yaprakları

Kullanım amacı: Gıda, Hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. (25, 31, 32-35)
- Taze gövde ve yapraklarının çeşitli bitkilerle birlikte yemeği yapılır. (1, 6, 8, 20, 21, 22, 31, 32, 33)
- Bitkinin taze filizleri soyulup çiğ olarak yenilir. (1-13)

- d) Yörede eşek şekeri olarak adlandırılan bu bitkiyi eşekler çok severek yer. (32, 21, 28, 29, 30)

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Taze sürgün ve yaprakları gıda olarak kullanılır. Lateksi yara ve kesiklerde kullanılır. Yapraklarının dekoksasyonu kanser hastalarına içirilir. Taze yaprakları ve gövdesi haşlanıp sirkeli, sarımsaklı salatası yapılır. Otlı yemeklerin içine katılarak yemeği yapılır. Hayvanların sütünü arttırdığı için hayvan yemi olarak kullanılır. Bitkinin taze filizleri soyulup çiğ olarak yenilir. Bitkinin taze toprak üstü organ yapıları böreklere katılır (Vural, 2008; Kızılarşlan, 2008; Bulut, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Özlüsütlü, Çallica otu, Sütlükdiken, Sökelek, Sakızlık, Safarik, Kuzugevirdiği, Karagouk, Eşekgevreği, (Kızılarşlan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010; Baytop, 1977; Baytop, 1991) Yumuşak diken, (Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005) Sütcük otu, Zogu, (Polat, 2010) Dikenli eşek marulu, (Vural, 2008) Eşek marulu, (Koçyiğit, 2005; Acartürk, 1996) Kuzu gevreği, (Acartürk, 1996) Eşek helvası, (Satıl ve ark., 2006; Satıl ve ark., 2008; Kızılarşlan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010) Sütlemeç, (Kültür, 2002; Kızılarşlan, 2008; Bulut, 2008) Hindiba, (Ertuğ, 2004) Su kangalı, (Ertuğ, 2000; Kızılarşlan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010) Gevirtlek, (Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Kızılarşlan, 2008; Polat, 2010) Sütlük, (Acartürk, 1996; Baytop, 1991; Baytop, 1977) Sütlü ot, Sütlü (Ertuğ, 2004; Kızılarşlan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010)

Kimyasal bileşimi: Seskiterpen laktonları (Baytop, 1984)

4.1.36. *Xeranthemum cylindraceum* Sm.

Şekil 4.8. *X. cylindraceum*'dan yapılmış bahçe süpürgesi

Gövde 6-100 cm uzunluğundadır. Yapraklar 8-90 x 1-15 mm'dir. Kapitulum önce iğ şeklinde sonra ovoid ya da obkonikale kadar genişler, içteki brakteler dahil 10-15 mm uzunluğuna

kadardır. Dıştaki brakteler orta çizgi boyunca kısa sert tüylü, ovat, obtus, yatık, saman renginde içteki brakteler lanseolat-akut, dik, açık pembeden morumsu griye kadar değişen renklerde, kalıcıdır. Pappus pulları (-7)-10-15, akenden kısadır (Davis, 1975; Yeşil, 2007).

Yetiştirme ortamı: Garig, Step, Kuru yerler (Davis, 1975; Yeşil, 2007)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 7 (Davis, 1975)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Güney, Kuzey ve Orta Anadolu (Davis, 1975; Yeşil, 2007)

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Batı Suriye, Kırım, Kafkasya (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Mecidiye köyü, 600m, 5.5.2010, T63, T103; Paşayayla köyü, 500m, 16.6.2010, T76; Yıldırım köyü, 500m, 7.8.2010, T161.

Yöresel ismi: Ada çayı, (28) Kara süpürge (67, 68, 69, 70, 86, 87, 88)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Çay, Hayvan yemi, Tıbbi, Araç-Gereç, Hayvanlarda süt arttırıcı

Yöresel kullanımı:

- Taze toprak üstü organ yapıları baharda toplanıp kurutulur, çay olarak tüketilir. (28)
- Büyükbaş hayvanların sütünü arttırdığı için hayvan yemi olarak kullanılır. (67-70)
- Bitki sökülüp demetler halinde bağlanır. Bahçe ve sokakları süpürmek için süpürge olarak kullanılır. (67-70, 86-88) (Şekil 4.8.)
- Hayvan hastalıklarında hayvanlar soğuk aldıkları zaman bitki yakılır ve çıkan duman hayvanların burnuna tutulur. (86-88)

Literatürdeki kullanımı: Çocuklar meyvelerini armut yapraklarına geçirip toka yaparlar (Yeşil, 2007).

BORAGINACEAE

4.1.37. *Onosma tauricum* Pallas ex Willd. var. *tauricum*

Gövdesi 12-30 cm, dallanmamış, uzun tüylü, yıldızsı tüylü veya kısa tüylü çok yıllık bitkilerdir. Yapraklar yatık tüylü veya kısa tüylüdür. Petiollüdür. Çiçek durumu 1-2 terminal çiçeklidir. Brakteler kaliksten kısadır. Pedisel 0-1.5 mm'dir. Kaliks 12-13 mm, loblar lineardır. Korolla beyaz, krem veya sarı, 22-25 mm, kampanulat, tüysüzdür. Anterler içerde ve filamentlerden kısadır. Meyve 2.5 mm, kısa gagalı ve kahverengidir (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Kaya çatlakları, Meşe

çalılıkları, Çam ormanları, Kayalık ve Kumul yamaçlar, Step (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 6 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey, Güney, Doğu ve İç Anadolu (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 340m, 1.5.2010, T16.

Yöresel ismi: Bababalal (1, 4, 5)

Kullanılan kısımları: Çiçeklerindeki nektar

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Çocuklar çiçeklerini çekip içindeki nektarı emmektedirler. (1, 4, 5, 10, 11, 12, 13)

Literatürdeki kullanımı: Çocuklar çiçeklerini çekip içindeki nektarı emmektedirler. Arılar bal yapımı için bu çiçekten nektar almaktadırlar (Metin, 2009).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ballı çiçek, Akzambak, (Metin, 2009)

4.1.38. *Symphytum tuberosum* L.

Çok yıllık, otsu, sarılıcı rizomlu, gövde 30-40 cm, basit ya da az dallanmıştır. Taban yaprakları uzun petiollü, çieklı zamanında buruşuktur. Gövde yaprakları 3-7, tüylü, lamina eliptikten lanseolata kadardır. Çiçekler 1-20. Kaliks 6 mm, tabanda ayrılmış, loblar linear-lanseolat, obtustur. Korolla krem, 13-16 mm'dir. Stil dışarı korollanın dışına çıkmıştır. Meyve 2.5-3.5 mm, tüberküllüdür (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 6 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Beypınar köyü, 645m, 4.5.2010, 54.

Yöresel ismi: Kaldırak, Kalapak, (50-54, 61, 65, 66, 32, 21, 22, 55-60, 25-30, 15-18)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Toprak üstü organ yapıları yağda kavrulup yumurtalı yemeği yapılır. (15-18, 21, 22, 25-30, 32, 50-54, 55-60, 61, 65, 66)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.39. *Trachystemon orientalis* (L.) G. Don

20-60 cm boyunda, siyahımsı rizomlu, çok yıllık otsu bitkilerdir. Gövde dik, az dallanmış, aşağı doğru kıvrılmış sert tüylüdür. Yapraklar seyrek sert tüylü, taban yaprakları ovat-kordat, 20 x 18 cm, akuminat, sapı 10-25 cm, gövde yaprakları sapsız ve gövdeyi sarıcıdır. Brakteler eliptik-lanseolat, sapsız ve sivri uçludur. Kaliks çiçekte 3-4 mm, meyvede 7 mm, loplara üçgeni, obtus

ve sert tüylüdür. Korolla morumsu mavi, tüp 4-6 mm, loplak 6-8 mm üst pullar beyzdir. Anterler ve stilus uzun, dışa doğru çıkıktır. Küçük fıındıksı meyve ovoiddir (Davis, 1978; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005).

Yetiştirme ortamı: Orman altları, Nemli alanlar (Davis, 1978; Kızıllarslan, 2008)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 5 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara ve Kuzey Anadolu (Davis, 1978; Koçyiğit, 2005)

Genel yayılışı: Doğu Bulgaristan, Batı Kafkasya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Beypınar köyü, 645m, 4.5.2010, T53.

Yöresel ismi: Kaldırak, Kalabak, Kalapak, Kabalak, (50-54, 65, 66, 55, 56, 15-18)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları, Yapraklar, Kök

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Toprak üstü organ yapıları pazarda satışı yapılır. Yöre insanı bu organ yapılarını yağda kavrarak yumurtalı yemeğini yapar. (50-54, 65, 66, 55, 56, 15-18)
- b) Yemeği ülsere faydalı olduğu için tüketilir. (15-18)
- c) Yapraklarından dolma sarılır. (50-54, 65, 66, 55, 56, 15-18)

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları ısırgan dolması sonrası kaşıntı giderici olarak kullanılır. Kökleri midevi, gaz söktürücü, meme kanserinde, haricen romatizma ağrısında, şişik ve ezik tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Kızıllarslan, 2008). Köy pazarlarında satışı yapılır (Koçyiğit, 2005). Sebze olarak tüketilir (Birinci, 2008; Şimşek ve ark., 2004; Koyuncu, 2005; Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Galdirik, Galdirek, (Koyuncu, 2005) Hodan, Zılbit, Somara, Tomari, Tomara, Fomara, Hotan, Ispıt, Ispıt, Kaldıran, Kaydirik, Zılbit, (Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984) Balık otu (Baytop, 1984) Çiçekli mancar, (Şimşek ve ark., 2004; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984) Kaldirik, Kaldirek, (Şimşek ve ark., 2004; Koyuncu, 2005) Acı hodan, Doğu hodanı, (Birinci, 2008; Baytop, 1984) Kaldırak, Kaldırayak (Şimşek ve ark., 2004; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Antosiyan, Kateşik tanen, Müsilaj, Nitrat tuzları, Reçine, Saponin, Uçucu yağ, Beta sitosterol (Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı, terletici, kan temizleyici, yumuşatıcı, ateş düşürücü (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984)

BRASSICACEAE

4.1.40. *Barbarea vulgaris* R. Br.

İki veya çok yıllık, tüysüz, otsu bitkilerdir. Gövde dik, sık dallanmış ve 30-40 cm'dir. Gövde yaprakları ovat, derince dişli pinnatifittir. Petaller sarı, 6-8 mm'dir. Siliqua yaygın, 15-30 mm'dir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Dere kenarları, Nemli yerler (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 5 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara, Kuzey ve Doğu Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Beypınar köyü, 630m, 4.5.2010, T50.

Yöresel ismi: Gerdeme, (51) Su teresi (43, 44)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Taze toprak üstü organ yapılarının limonlu salatası yapılıdır. (43, 44, 51)

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları yara iyi edici, idrar arttırıcıdır. Genç yaprakları salata olarak kullanılır (Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Nicar otu (Baytop, 1984)

4.1.41. *Brassica nigra* (L.) Koch

Tek yıllık, genellikle ortadan itibaren dallanmış, 1.5 m veya daha fazla yükselebilen otsu bitkilerdir. Gövde sert kaba tüylerle örtülüdür. Çiçek durumları tüysüzdür. Taban yaprakları petiollü, büyük terminal bir loba sahip, pinnatisektir. Üst yapraklar oblong-linear, düz ve tüysüzdür. Petaller 8 x 3-4 mm, açık sarı renktir. Siliqua 10-17 x 1.5-2 mm'dir. Tohum yapışkanlı değildir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler, Tarlalar (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 5 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara bölgesi, (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 345m, 18.6.2010, T113.

Yöresel ismi: Hardal (1, 8)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Taze toprak üstü organ yapıları çeşitli bitkilerle birlikte kavrulmuş yemeği yapılır. (1, 8)

Literatürdeki kullanımı: Tohumlarından kokulu hardal yağı elde edilir (Karamanoğlu, 1977).

Şeker düşürücü olarak kullanılır (Kıran, 2006).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Eşek hardalı, Siyah hardal (Baytop, 1984) Kara hardal, (Ertuğ, 2004; Baytop, 1984) Hardal (Kıran, 2006; Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Sabit yağ, Müsilaj, Glikozit (Sinigrin) (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Kan arttırıcı, ağrı kesici, iştah açıcı (Baytop, 1984)

4.1.42. *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik

4-50 cm boyunda, tek veya iki yıllık otsu bitkilerdir. Taban yaprakları rozet şeklinde, pinnatifid veya tam, 4-10 x 0.5-2 cm'dir. Gövde yaprakları gövdeyi sarıca akut kulakçıklı, tam veya pinnatifiddir. Sepal ovat, 2-1 mm, petal 2-2.5 x 0.5-1 mm, beyaz, hafifçe tırnaklıdır. Çiçek sapı 5-12 mm'dir. Stamen 6, tetradinamus, ovaryum üst durumludur. Meyve kordat, 3-9 x 2.5-6 mm, septumu 5-7 x 1-1.5 mm olan bir silikuladır. Tohumlar çok sayıda, genellikle müsilajlıdır (Davis, 1965; Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005).

Yetiştirme ortamı: Boş araziler, Ekili

tarlalar, Yol kenarları (Davis, 1965; Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005)

Çiçeklenme zamanı: 1 - 12 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Geniş yayılışlı (Davis, 1965)

Genel yayılışı: Sıcak bölgelerde kozmopolittir (Kızılarşlan, 2008).

İncelenen örnek: A2, Yenişehir, Kızılköy, 550m, 5.5.2010, T60.

Yöresel ismi: İreziye (1-12)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Taze toprak üstü organ yapıları çeşitli bitkilerle birlikte kavrulmuş yemeği yapılır. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Veteriner hekimlikte topraküstü kısımları koyunlarda doğumdan sonra kanamayı durdurmak için kullanılır (Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Balos, 2007). Böbrek kumu ve taşının düşürülmesine yardımcı olur (Deniz, 2008; Baytop, 1977). Hayvan yemi olarak kullanılır (Balos, 2007). Romatizma rahatsızlıklarına karşı toprak üstü kısımları yenilir (Baytop, 1984; Gençay, 2007). Böbrek, mide ve bağırsak rahatsızlıklarında kullanılır (Gençay, 2007; Polat, 2010; Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Stayanov, 1982; Ertuğ, 2004, Doğanoğlu, 2004). Bronşit tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006). Kan dolaşımını düzenlemede, tansiyon düşürücü, rahmi kuvvetlendirici, kanser tedavisinde kullanılır (Doğanoğlu, 2004). Oyun amaçlı kullanılır (Sami, 2007). Şeker hastalığında kullanılır (Doğanoğlu, 2008; Gençay, 2007; Polat, 2010; Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Ertuğ, 2004; Stayanov, 1982). Gıda olarak tüketilir (Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Balos, 2007; Baytop, 1977; Deniz, 2008; Akgül, 2008; Cansaran ve ark., 2007; Şimşek ve ark., 2004). Kan dinirici olarak kullanılır (Baytop, 1977; Deniz, 2008; Polat, 2010; Gençay, 2007; Zeybek, 1985; Ertuğ, 2004; Sami, 2007). Kadınlarda adet düzenleyici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Balos, 2007; Polat, 2010; Gençay, 2007; Baytop, 1977). Ağrı kesici olarak kullanılır (Doğanoğlu, 2004; Gençay, 2007; Baytop, 1977; Deniz, 2008). İdrar söktürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007; Sami, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Tavuktırnağı, (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984) Gayışlık, Bici bici, Çingirdaklı ot, (Baytop, 1984; Deniz, 2008) Nane cucike, Kuş yemi, Kuş otu, (Balos, 2007) Pirkaleç, İt pancarı, İt üzümü, (Gençay, 2007) Yayla pancarı, Çingirdaklı ot, Serçe gözü, Kuşgözü, Ayşecik, (Gençay, 2007; Metin, 2009) Kuşçığı, Pervane çiçeği, (Metin, 2009) Piçok, (Akgül, 2008) İsbatan, (Vural, 2008) Tavuk büzey, Tavuk büzüğü, Tavuk muşuratu, Ufak muşurat, Kuş gıcısı, Gıcı, (Polat, 2010) Derelahanası, Kazbağı, Kuşayağı, Kazayağı, Anababa otu, Çaçıkçaynağ, Çaçıkçınağ, Çiçege gevr, Devemercimeği, Giyle, Kıvırcık, Kurtçırnağı, Kuşayağımancarı, Kuşdili, (Kızıllarlan, 2008) Kuşkuş otu, Cırnak otu, (Baytop, 1988; Gençay, 2007; Metin, 2009) Dağ marulu, Kaya marulu, (Ertuğ, 2004; Gençay, 2007; Metin, 2009) Çoban çantası, (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Sami, 2007; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984) Kuşkuş ekmeği, (Kızıllarlan, 2008; Ertuğ, 2000) Kuşkuş, (Cansaran ve ark., 2007; Kızıllarlan, 2008) Çoban torbası, Kedi tırnağı, Çoban çadırı, (Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarlan, 2008) Kuş ekmeği, (Şimşek ve ark., 2004; Cansaran ve ark., 2007) Ovcharska torbichka, (Sami, 2007) Çıynak (Şimşek ve ark., 2004; Gençay, 2007; Metin, 2009)

Kimyasal bileşimi: Flavanoidler, (luteolin, kersetin, diosmetin, hesperetin) Biogenetik aminler, (kolin, asetilkolin, tiramin, prolin) Sinigrin, Potasyum tuzları, C vitamini, Uçucu yağ, (kafur) (Koçyiğit, 2005; Kızıllarlan, 2008) Fumarik asit, Karatenoitler (Kızıllarlan, 2008)

Bilinen etkisi: Kabız, Diüretik, Astrenjan, Adet düzenleyici, Antiseptik, Ülser tedavisinde, Tansiyon düşürücü etkilere sahiptir (Koçyiğit, 2005).

4.1.43. *Raphanus sativus L.

Tek yıllık otsu bir bitkidir. En fazla 40 cm'ye kadar yükselebilen gövdeleri tüylüdür. Beyaz renkli çiçekleri 20 x 8 mm boyutlarındadır. Toprak altında siyah renkli yumru şekilli organ yapıları bulunur. Anadolu'muzun her yerinde kültür bitkisi olarak yetiştirilir.

Yöresel ismi: Turp (1-89)

Kullanılan kısımları: Toprak altı yumruları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Toprak altı yumruları oyulup içine bal doldurulup melhem

haline gelinceye kadar bekletilir. Sonra elde edilen mehlem yenilerek astım ve öksürük tedavisinde kullanılır. (9)

- b) Yaprak ve toprak altı yumruları gıda olarak tüketilir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Öksürük ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005; Metin, 2009). Romatizmalı ağrılara karşı kullanılır (Metin, 2009). Sebze olarak tüketilir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Metin, 2009). Baharat bitkisi olarak kullanılır (Özyurt, 1992).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Karaturp, (Koyuncu, 2005) Turp (Metin, 2009)

Kimyasal bileşimi: Sabit yağ ve kükürlü bir glikozit olan glikorafanin taşır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Uyarıcı, iştah açıcı, safra söktürücü mikropların üremesini önleyici etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

BUXACEAE**4.1.44. *Buxus sempervirens* L.****Şekil 4.9.** *B. Sempervirens*'ten yapılmış bıçak

12 m yüksekliğinde ağaçlar veya 1-2 m yüksekliğinde çalılardır. Genç gövde tüysüz veya kısa petiol benzeri tüylüdür. Yapraklar ovat-eliptik, üzeri koyu yeşil renkli alt kısmı sarımsı yeşil renklidir. Anterler 1-1.5 mm'dir. Kapsül 7-8 mm, stil 2-3 mm'dir. Tohum oblong-eliptiktir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Karışık ormanlar, Yamaç kenarları çalılıklar, Kayalık (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 4 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey ve Güney Anadolu (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Hayriye köyü, 230m, 18.6.2010, T105.

Yöresel ismi: Şimşir (1, 2, 7)

Kullanılan kısımları: Odunsu gövdesi, Yapraklar

Kullanım amacı: Araç-Gereç, Süs

Yöresel kullanımı:

a) Bu bitkinin odunsu gövdesinden çeşitli tarım araçlarının sapları, mutfak gereçleri yapılmaktadır. (7) (bıçak sapı, Şekil 4.9)

b) Eskiden milli bayramlarda okulların süslenmesi bu bitkinin yaprakları ile yapılmıştır. (1)

Literatürdeki kullanımı: Odunu oymacılıkta kullanılır (Zeybek, 1985; Stayanov, 1982). Yapağı romatizmaya karşı kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Stayanov, 1982). Süs bitkisi olarak kullanılır. İdrar söktürücü, ishalleri zehirlenmeler, kusma ve solunum bozukluklarına karşı kullanılır (Stayanov, 1982). Zehirlenmelere yol açar (Baytop, 1984). Odunu ev ve süs eşyası yapımında kullanılır (Baytop, 1984; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ ve ark., 2004; Birinci, 2008). Saçların çıkması için kullanılır (Birinci, 2008; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Şimşir, (Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Karamanoğlu, 1977; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ ve ark., 2004) Anadolu şimşiri (Birinci, 2008)

Kimyasal bileşimi: Yaprığında Buxin alkaloidi vardır. (Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984) Rezin, Uçucu yağ ve Zamk bulundurur (Baytop, 1984).

Blinen etkisi: Safra söktürücü, ateş düşürücü ve kurt düşürücü etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

CAPRIFOLIACEAE

4.1.45. *Sambucus ebulus* L.

0.5-2 m boyunda, tüsüz, kötü kokulu, sürünücü rizomlu, çok yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar imparipinnat, yaprakçıklar 3-6 çift, lanseolattan eliptiğe kadar değişen şekillerde, kenarları serrattır. Stipul ovat, 8-30 mm'dir. Çiçek durumu çoğunlukla 3 primer ışınlı, 7-10 cm çapında, tepede düzleşmiş, yalancı umbelladır. Kaliks dişleri 0.5 mm, korolla beyaz, bazen hafif pembemsi, yaklaşık 5 mm, anterler mordur. Meyve küre şeklinde, yaklaşık 6 mm, parlak siyah renkte bir drupadır (Koçyiğit, 2005; Kızılarlan,

2008; Bulut, 2008; Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Tarlalar, Orman açıklıkları, Sulak ve Nemli yerler (Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008; Bulut, 2008; Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 7 – 8 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Çoğunlukla Türkiye'nin kuzeyinde yayılış gösterir, nadiren Batı, Güney ve İç Anadolu'da da rastlanır (Koçyiğit, 2005).

Genel yayılışı: Avrupa, Suriye, Lübnan, Kuzey Irak, Batı İran (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılköy, 545m, 5.5.2010, T58.

Yöresel ismi: Sultan otu, (1, 2, 11, 12, 20, 21, 22) Bızga, (32, 33, 25, 26, 27) Bıyrgan (15, 18)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin yaprakları haşlanıp ağrı dindirici olarak sarılır. Özellikle romatizmalı bacaklara uygulanır. (1, 2, 11, 12, 15, 18, 20, 21, 22, 25, 26, 27, 32, 33)

Literatürdeki kullanımı: Romatizma tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005; Baytop, 1984; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Acartürk, 1996; Altan ve Alçitepe, 2001). İdrar söktürücü olarak kullanılır (Koyuncu, 2005; Baytop, 1984; Birinci, 2008). Arı, akrep ve yılan sokmalarında, mayasıl tedavisinde ve kısırlık tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Altan ve Alçitepe, 2001; Acartürk, 1996). Cilt tedavisinde, topuklardaki çatlakların tedavisinde, çıban tedavisinde, yanık tedavisinde, egzama, ezik-şişlik tedavisinde, sedef hastalığı tedavisinde, ısırgan otundan kaynaklanan kızarıklıklara karşı, sünnet yaralarına karşı, karın ağrısının giderilmesinde, yüksek tansiyona karşı, sıtmaya karşı, soğuk algınlığı tedavisinde, mide ülseri tedavisinde, idrar yolu hastalıklarının tedavisinde, altını ıslatan çocukların tedavisinde, ödem giderici olarak, guatr tedavisinde, kanser tedavisinde kullanılmıştır (Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Altan ve Alçitepe, 2001; Acartürk, 1996). Meyveleri yünü siyah boyamada kullanılır (Baytop, 1984; Kızılarlan, 2008; Şimşek ve ark., 2004; Birinci, 2008). Yaprakları ısıtılarak hastalanan civcivler iyileşmeleri için bu yaprakların üzerine oturtulur. Hayvanlardaki keneyi düşürmek için bitkinin gövdesi elde ezilerek keneli bölgeye sürülür (Baytop, 1984; Kızılarlan, 2008). Nefes darlığı ve verem hastalığına karşı kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001). Astım, öksürük, hemoroit ve mantar hastalıkları tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Altan ve Alçitepe, 2001; Acartürk, 1996). Fırın süpürmek için kullanılır (Şimşek ve ark., 2004). Kabızlığı giderici olarak kullanılır (Birinci, 2008; Koçyiğit, 2005; Acartürk, 1996; Altan ve Alçitepe, 2001).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Şahmelek, Şahmelik, (Koyuncu, 2005) Kuşkonmaz, Bezirgan, Bıyrgan, Yetün, Yeyün, İvdinotu, Yavaşana, İğdenotu, Biza, Lever, Lover, Luvera, Legora, (Koçyiğit, 2005) Anzili, Ayı otu, Buska, Cüce mürver, Domuzaşa, Hekimana, Livora, Kimçırık, Patpatik, Pellempüs, Pıyrgan, Purlak, Şahmehlemi, Şırahmelik, Telligelin, Yiğdan, Yıvdim, Yiyden, Yüyün, (Bulut, 2008; Baytop, 1984; Baytop, 1993) Lüver, Lor, Ancura, Ay otu, Hatunkız, Tellisultan, Yudan (Kızılarlan, 2008) Bodur mürver, Beyaz mürver, (Acartürk, 1996) Livor, (Baytop, 1993; Koyuncu, 2005) Patlangıç, (Altan ve Alçitepe, 2001) Pıyran, Haptovina, Adem otu, Piran, Mülver, (Kültür, 2002; Bulut, 2008; Baytop, 1984; Baytop, 1993) Karabubu, (Genç ve Özhatay; 2006) Otsu mürver, Azı otu, Yabani mürver, Yer mürveri, (Birinci, 2008; Baytop, 1993; Baytop, 1984; Bulut, 2008) Yıvdin, (Şimşek ve ark., 2004, Koçyiğit, 2005) Bezirgan, (Gürhan ve Ezer, 2004) Sultan otu, (Koçyiğit, 2005; Kültür, 2002; Genç ve Özhatay, 2006; Gürhan ve Ezer, 2004) Buzka, (Koçyiğit, 2005; Gürhan ve Ezer, 2004) Yılgın, Yir otu, (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızılarlan, 2008) Memer, (Koçyiğit, 2005; Genç ve Özhatay, 2006) Mürver, Mülver, (Genç ve Özhatay, 2006; Baytop, 1984; Bulut, 2008; Baytop, 1993) Baze otu, Pıramuj, (Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005) Yiğidin (Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Baytop, 1984; Baytop, 1993)

Kimyasal bileşimi: Sambucine alkaloidi, Reçine, Tanen, Acı madde, Kristalize olmuş Sambunigrin glikoziti ve % 0,16 Hidrosiyamik asit içerir. Taze çiçekler % 0,037 oranında, kuru

çiçekler % 0,0027 oranında Uçucu yağ taşır (Koçyiğit, 2005; Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984). Boyar maddeler, İridoitler, Organik asitler (Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Yaprak ve meyveleri purgatif, idrar arttırıcı, terletici etkilere sahiptir (Koçyiğit, 2005; Acartürk, 1996). Yara kapatıcı, eritici ve dağıtıcıdır (Acartürk, 1996).

4.1.46. *Sambucus nigra* L.

4-10 m boyunda, kötü kokulu çalılar veya küçük ağaçlardır. Yapraklar imparipinnat, yaprakçıklar ovat-eliptik, 3-12 x 3-6 cm, kenarları dişli, alt yüzdeki damarlar seyrek tüylü, diğer kısımları tüysüzdür. Stipullar subulat, yaklaşık 4 mm'dir. Çiçek durumu çoğunlukla 5 primer ışınlı, 10-20 cm çapında, tepede düzleşmiştir. Çiçekler krem rengi, yaklaşık 5 mm, anterlerde krem rengidir. Meyve 6-8 mm, küresel, siyahımsı mor bir drupadır (Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Çalılık alanlar,

Orman kenarları (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 7 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu'da yaygın, Batı ve Doğu Anadolu'da seyrek (Kızıllarlan, 2008)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 18.9.2010, T221.

Yöresel ismi: Sultan otu, (1, 2, 11, 12, 20, 21, 22) Bızga, (25, 26, 27) Kokar ot (65, 66)

Kullanılan kısımları: Taze yapraklı dalları, Meyveleri

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Vücutta oluşan alerji tedavisi için meyveleri çiğ olarak yenilir. (65, 66)
- b) Taze yapraklı dallar haşlanıp bacaklara sarılır. Özellikle romatizmalı bacak ağrılarına iyi geldiği bilinir. (1, 2, 11, 12, 20, 21, 22, 25, 26, 27)

Literatürdeki kullanımı: Çiçeği düğünlerde saçlara takı olarak takılır (Balos, 2007). Baş dönmesi ve mide bulantısını gidermek için kullanılır (Polat, 2010). Toprak üstü kısımları romatizmada, felç hastalarında, şişliklerde, yaprakları hayvanlardaki yaralarda, balgam söktürücü, prostat tedavisinde, gövde kabukları idrar söktürücü, böbrek ağrılarında, terletici ve müshil olarak, dalları düdük yapımında, şeker ve prostat hastalığında, göz nezlesinde kullanılır.

Yaprakları tütün balyalarının yumuşayıp nemli tutulması için üstüne sıra sıra konur. Çocuklar olgun meyvelerinden parmaklarına oje yaparlar. Yaprakları zeytinyağında birkaç saat bekletilip güneş yanıklarına sürülür. Yaprakları kurutulup ufalanır, tülbentten geçirilir ve çıkan toz kısmı bebeklerde pişiklere dökülür (Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Acartürk, 1996; Özyurt, 1992). Sünnet yaralarının tedavisinde, kadınlarda kısırlık tedavisinde, karın ağrısına karşı kullanılır (Bulut, 2008). Meyvelerinden reçel yapılır (Baytop, 1977; Zeybek, 1985). Öksürük, bronşit, hemoroit tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002; Polat, 2010; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Acartürk, 1996; Özyurt, 1992). Kahverengi, mor, sarı gibi renklerde boya elde edilir (Mert ve ark., 1992; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Acartürk, 1996; Özyurt, 1992). Koku verici olarak kullanılır (Birinci, 2008). Çıban tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004; Kızıllarlan, 2008). Astım, nefes darlığı tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Acartürk, 1996; Özyurt, 1992; Kültür, 2002).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Zenzelok, (Balos, 2007; Polat, 2010) Zirce, (Polat, 2010) Lüver, Lor, Sultan, Piran, Piren, Yiğidinotu, Sultan otu, Şahmelik, Şahmelek, Lüvor, Melikşah, Ağaç mülveri, Dödüklük, Melesir, Mındar ağ, Mindıraç, Müniver, Özübüyük, Patırık, Patlak, Patlangaç, Patlangoz, Patlangıç, Patlanguç, Patlanıuç, Patlavuç, Patlayak, Şişni, Yalangoz, Yalankoz, (Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Baytop, 1977; Özyurt, 1992) Masuralık, Livar otu (Bulut, 2008) Siyah mürver, (Acartürk, 1996) Mürver, (Polat, 2010; Balos, 2007; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Baytop, 1977; Özyurt, 1992; Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002; Ertuğ ve ark., 2004; Mert ve ark., 1992) Mülver, (Kültür, 2002; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008) Münevver ağacı, (Ertuğ ve ark., 2004) Avrupa mürver ağacı, (Mert ve ark., 1992) Kara mürver, (Birinci, 2008; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008) Patpatik ağacı (Doğan, 2008; Şimşek ve ark., 2004; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Flavanoitler, (rutin, hiperozit, astragalin, kersitrin) Kafeik ve benzeri bitki asitleri, Müsilaj, Potasyum tuzları, Sambunigrin glikoziti, Steroit bileşikler, Tanen, Triterpenik maddeler, Uçucu yağ, (Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Baytop, 1984) Klorojenik asit, Reçine, Flavonal glikozitler, Antosiyan, Serbest yağ asitleri (Bulut, 2008)

Bilinen etkisi: İdrar söktürücü, terletici ve müshil etkilidir (Baytop, 1984). Kan temizleyici, yumuşatıcı, bağırsak yumuşatıcı ve terleticidir (Acartürk, 1996).

CARYOPHYLLACEAE**4.1.47. *Dianthus cibrarius* Clem.**

Gövde 25-60 cm'dir. Yapraklar linear uzunca akuminat, 1 mm genişliğindedir. Brakte ovat-kordat, serttir. Brakteoller 4, çok genişçe ovat, kordat-aristattır. Baş yaklaşık 7 çiçeklidir. Kaliks 14-23 x 3.5-4.5 mm, dişler 3.5-5.5 mm, lanseolat, mukronat, bazen siliattır. Petal kırmızımsıdır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 6 – 7 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Bursa (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 540m, 30.10.2010, T290.

Yöresel ismi: Karanfil (57, 58)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Mezarlık süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin güzel ve gösterişli çiçeklerinden dolayı kirazlıyayla köyünün mezarlığında süs bitkisi olarak kullanılır. (57, 58)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

CHENOPODIACEAE**4.1.48. *Chenopodium murale* L.**

Dik, 70 cm'e kadar yükselebilen, hafifçe unlu görümlü tek yıllık bitkidir. Yapraklar 2-8 x 1-6 cm, genişçe deltoid-ovat, akut, düzensiz dişli, nadir olarak düz, dişler akut ve geriye dönüktür. Çiçek durumu uçta ve dallanmış simozdur. Perikarp sağlam şekilde yapışıktır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler, Yol kenarları, Kayalık yerler, (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 7 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey Anadolu (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Süleymaniye köyü, 500m, 16.6.2010, T81.

Yöresel ismi: Sirken, (1-12) İştir (58, 59, 60, 78-82)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Toprak üstü organ yapıları soğanla kavrulup, yoğurtlu iştir yemeği yapılır. (58, 59, 60, 78-82)

Literatürdeki kullanımı: Yemeği yapılır (Elçi ve Erik, 2006).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Sirken (Elçi ve Erik, 2006)

CISTACEAE

4.1.49. *Cistus creticus* L.

0.3-1 m boyunda çok yıllık çalılardır. Yapraklar ovat-oblong, 1-6 x 0.5-2 cm, sapı 3-15 mm uzunluğunda, üst yüzeyi daha koyu yeşil, bariz undulattır. Çiçek durumu terminal, 1-6 çiçekli simoz, çiçekler pembe, 3-5 cm çapındadır. Stilus stamenler ile eşit uzunluktadır. Meyve yoğun yatık tüylü bir kapsüldür (Davis, 1965; Koçyiğit, 2005; Kızılarşan, 2008; Bulut, 2008).

Yetiştirme ortamı: Kayalık yamaçlar, Makilik alanlar (Davis, 1965; Koçyiğit, 2005)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 6 (Davis,

1965)

Türkiye'deki yayılışı: Türkiye'nin Kuzeyi, Güneyi ve Batısı (Koçyiğit, 2005)

Genel yayılışı: Kırım, Orta Avrupa ve Gürcistan (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 350m, 1.5.2010, T28.

Yöresel ismi: Pamukluk (1-12)

Kullanılan kısımları: Yapraklı dalları

Kullanım amacı: İpek böcekçiliği

Yöresel kullanımı:

- a) Bursa'da eskiden çok yaygın olan fakat günümüzde yerini makinalara bırakan ipek böceği yetiştiriciliğinde kullanılırdı. Bu bitkinin toprak üstü organ yapıları toplanarak ipek böceklerinin yetiştirildiği yere bırakılmış. Böcekler kozalarını bu bitkinin dallarına sarmayı çok severlermiş. Bu yüzden bu bitki ipek böcekçiliğinde çok kullanılmış. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin tohumları nazardan koruması, uğur ve iyilik getirmesi için muska yapılarak çocukların boynuna asılır. Çiçekleri şeker hastaları tarafından çiğ olarak tüketilir (Eşen, 2008). Kısırlık tedavisinde, idrar yolu iltihabı tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Saday, 2009). Osmanlı döneminde saç ve kaş boyamada kullanılan siyah renkli bir macunun hazırlanmasında kullanılır (Saday, 2009). Mide ağrısında, hazımsızlıkta, kan dindirici olarak, romatizmada, dalları ipek böceğinin koza yapması için ve hayvan yemi olarak kullanılır. Tohum ve yaprakları kahverengi ve sarı renk verdiği için boyamada kullanılır. Yapraklı dallarının dekoksasyonu çay olarak içilir (Kızılarşan, 2008; Bulut, 2008). Bitki süpürge yapımında kullanılır. Yapraklar kesik tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Yapraklar yara tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Tuzlacı, 2004; Kızılarşan, 2008; Bulut, 2008). Yılan ısırığı ve yanık tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kızılarşan, 2008; Bulut, 2008). Prostat tedavisinde kullanılır (Alpınar, 1999). Uyuz tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006). Diş ağrısı ve ishale karşı kullanılır (Kızılarşan, 2008; Bulut, 2008; Ertuğ, 2004). Kabız yapıcı, uyarıcı, balgam söktürücü, saç dökülmesine karşı kullanılır (Birinci, 2008; Saday, 2009; Bulut, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Karağan, (Eşen, 2008; Saday, 2009; Kızılarşan, 2008) Pamucak, Kortl, Laden, Pamukla, Karahan, (Koçyiğit, 2005; Saday, 2009; Kızılarşan, 2008) İstifiza, Karağı, Karah, Pamukluk, Pamukluk çalısı, Pamuk otu, Tavşancıl, (Kızılarşan, 2008; Bulut, 2008; Acartürk, 1996; Baytop, 1993) Bozoğan, Kırmızı pamukluk, Pembe çiçekli pamukçuk (Bulut, 2008) Ada çayı yapraklı laden, (Acartürk, 1996) Pamuklan, (Tuzlacı, 2004; Kızılarşan, 2008; Bulut, 2008) Pamuklar otu, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Koçyiğit, 2005; Kızılarşan, 2008; Saday, 2009; Acartürk, 1996) Pamukluk, Pamuklu, Pamukla, Bozambık, (Kazdağı, ayvalık) Pamukcuk, (Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ, 2004; Kızılarşan, 2008; Bulut, 2008) Eşek otu, Demirdelen, (Kıran, 2006) Tüylü laden (Birinci, 2008)

Kimyasal bileşimi: Dal ve yaprakları, Reçine, Uçucu yağ, Diterpen, Monoterpen, Mum, Tanen ve Kauçuk içerir (Kızılarşan, 2008; Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Balgam söktürücü, adet söktürücü ve üst solunum yolları rahatsızlıklarında etkilidir (Kızılarşan, 2008).

CONVOLVULACEAE

4.1.50. *Convolvulus arvensis* L.

Yaklaşık 3 m boyunda, çok yıllık, sürünücü ya da tırmanıcı, otsu bitkilerdir. Gövde yaprakları saplı, sagitat-hastat, 5 x 3 cm, tüysüz ya da seyrek tüylü, akut-obtus, taban yaprakları tamdır. Çiçekler genellikle tek, kaliks 5, obtus, mukronulat, 4 x 2.5 mm, korolla tüysüz, beyaz ya da pembe renkte, 15-25 mm, stamenler 5, korolla tüpü içinde, stilus tepede 2 parçalıdır. Meyve lokulisit kapsuladır (Davis, 1978; Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008).

Yetiştirme ortamı: Ekilmemiş araziler,

Göl kenarları, Çakıllı araziler, Yol kenarları (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 9 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Tüm Anadolu'da yaygın (Davis, 1978)

Genel yayılışı: Sıcak ve subtropik bölgelerde kozmopolittir (Koçyiğit, 2005).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Mecidiye köyü, 600m, 18.6.2010, T99.

Yöresel ismi: Sarmaşık (1-12)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- a) Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların sütünü arttırdığı için hayvan yemi olarak kullanılır. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Karışık ot yemeğine katılır. Kökünden akan süt müsil olarak kullanılır. Baş ağrısı ve burun iltihabı tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; Koçyiğit, 2005; Stayanov, 1982; Yeşil, 2007). Kökleri kabızlık tedavisi için kullanılır (Metin, 2009; Akgül, 2008; Vural, 2008; Baytop, 1984). Baharat olarak, idrar arttırıcı, kan durdurucu, mide rahatsızlıklarında, safra söktürücü ve kurt düşürücü olarak kullanılır (Kızılarlan, 2008). Hayvan yemi olarak kullanılır (Akan ve ark., 2008; Metin, 2009; Akgül, 2008; Vural, 2008; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kuzu sarmaşığı, Kedi barsağı, Manıza, Basırık otu, (Koçyiğit, 2005; Mein, 2009; Baytop, 1984) Şemsiye çiçeği, (Metin, 2009) Lavlavk, (Akgül, 2008) Bağ urganı, Bağırğan, (Vural, 2008) Kaplumbağa otu, Sarmaşığ, Sarmaşığe raş, (Yeşil, 2007) Leksi otu, Tosbağa otu, Babo otu, Bağarcıkurganı, Bağcık, Çadır çiçeği, Gergeşik otu, Hamıza,

Mamıza, Mamuza, (Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1984) Tarla sarmaşığı, (Baytop, 1984; Stayanov, 1982; Öztüğ, 1971; Metin, 2009) Kaplumbağa gerdanı, (Kültür, 2002; Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1984) Sarmaşık, (Çakılciöğlü ve Türkoğlu, 2010; Ertuğ, 2000; Akan ve ark., 2008; Kültür, 2002; Koçyiğit, 2005; Metin, 2009) Yeşil sarmaşık (Ertuğ, 2000; Yeşil, 2007)

Kimyasal bileşimi: Nişasta, Şeker ve Rezin (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Safra söktürücü ve müsildir (Koçyiğit, 2005).

4.1.51. *Convolvulus betonicifolius* Miller subsp. *betonicifolius*

Yaklaşık 3 m boyunda, çok yıllık, sürünücü ya da tırmanıcı, otsu bitkilerdir. Gövde yaprakları saplı, sagitat-hastat, 5 x 3 cm, tüysüz ya da seyrek tüylü, akut-obtus, taban yaprakları tamdır. Çiçekler genellikle tek, kaliks 5, oblong, akut-aküminat, korolla tüysüz, beyaz ya da pembe renkte, 30-45 mm, stamenler 5, korolla tüpü içinde, stilus tepede 2 parçalıdır. Meyve lokulisit kapsuladır (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Tarım yapılan alanlar, Yol kenarları (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 7 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Geniş yayılışlı (Davis, 1978)

Genel yayılışı: Balkanlar, Kıbrıs, Kırım, Kafkasya, Batı Suriye, Kuzey Irak, Batı İran (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Mecidiye köyü, 600m, 18.6.2010, T100.

Yöresel ismi: Sarmaşık (1, 2)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- a) Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların sütünü arttırdığı için hayvan yemi olarak kullanılır. (1, 2)

Literatürdeki kullanımı: Yemek yapılan ot karışımına katılır (Koçyiğit, 2005). Kökünden elde edilen süt kalınbağırsağa tesir eden tahriş yapıcı bir müshildir. İshal yapıcı etkisi vardır. Gövdesi dayanıklı, esnek olduğu için eskiden bağlama ipi olarak kullanılırdı. Pamuk tarlalarına zarar verdiği için çiftçiler tarafından toplanılır (Gençay, 2007). Hayvan yemi olarak kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Gençay, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kuzu sarmaşığı, (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Kızıllarslan, 2008) Levlek, Mamıza, Mamziye, Mamıza, Mahmude otu, Kaplumbağa otu, Tarla sarmaşığı, (Gençay, 2007) Leksi otu, Koyungözü, Sarmaşık (Kızıllarslan, 2008)

CORNACEAE**4.1.52. *Cornus mas* L.**

3-5 m boyunda çalılar veya küçük ağaçlardır. Yapraklar lanseolat-eliptiktir. 2.5-8.5 cm, 3-5 çift damarlıdır. Çiçek durumu 1.5-2.5 cm çapında, 15-20 çiçekli, hemen hemen sapsız, brakteler 6-10 mm, ovat-lanseolattır. Çiçekler yeşilimsiden soluk sarıya kadar değişen renklerde, petaller 2-3 mm, sepaller yaklaşık 0.5 mm'dir. Meyve drupadır. Drupa 12-15 x 7 mm, eliptik, önce sarı daha sonra kırmızıya dönüşür (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Geniş yapraklı ormanlar, Çalılıklar (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 5 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Güney, Batı ve Doğu Anadolu (Koçyiğit, 2005)

Genel yayılışı: Orta ve Güneybatı Avrupa, Kırım, Güney Rusya, Kafkasya, Kuzey ve Kuzeybatı İran (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 350m, 1.5.2010, T26; Kiblepınar köyü, 785m, 7.8.2010, T151.

Yöresel ismi: Kızılçık (1-89)

Kullanılan kısımları: Meyvesi, Odun yapısı

Kullanım amacı: Gıda, Araç-Gereç, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Meyveleri gıda olarak tüketilir. (1-89)
- b) Meyvelerinden komposto yapılır. (74-77, 1-13)
- c) Meyvelerinden reçel ve marmelat yapılır. (74-77, 1-13)
- d) Meyveleri kurutulur ve çerez olarak tüketilir. (74-77)
- e) Ateşli hastalara kızılçık hoşafı içirilir. Hastanın hararetini alır. (74-77)
- f) Odun yapısından çeşitli mutfak ve tarım el aletleri yapılmaktadır. (7, 19, 23, 24) (keser sapı, çekiç sapı (Şekil 4.15.), yaba parmakları (Şekil 4.11.), testere sapı (Şekil 4.14.), oklava, tırmık (Şekil 4.10.))
- g) Odun yapısından baston yapılır. (7, 23, 24, 57) (Şekil 4.13.)

Literatürdeki kullanımı: Astım tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Stayanov, 1982; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984). Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon tansiyon hastalığı

tedavisi, yara ve çıbanlara karşı kullanılır (Polat, 2010; Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977; Öztürk ve Özçelik, 1991; Özyurt, 1992; Baytop, 1984). Yaprakları renk vermesi için ele ve saçlara yakılacak kınanın içine konur. Dalları diş ağrısında, meyveleri süs olarak, güneş çarpmasında, soğuk algınlığında, karın ağrısı, pişik ve ayaklardaki kaşıntıda, sıtmada, bronşitte kullanılır (Stayanov, 1982; Baytop, 1984). Odunu mobilyacılıkta, tornacılıkta, sepet, kasnak, fıçı yapımında, barut yapımında kullanılır (Stayanov, 1982; Acartürk, 1996). Kabız ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Fidan ve ark.; Baytop, 1984; Polat, 2010). Böbrek iltihaplanması, kalp hastalıklarına karşı kullanılır (Kültür, 2002; Baytop, 1984; Stayanov, 1982). Şeker hastalığı, öksürük tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Baytop, 1984; Stayanov, 1982). Gıda olarak tüketilir (Birinci, 2008; Şimşek ve ark., 2004; Polat, 2010; Öztığ, 1971; Öztürk ve Özçelik, 1991; Baytop, 1984; Stayanov, 1982). İshale karşı kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2002; Koçyiğit, 2005; Stayanov, 1982; Karamanoğlu, 1977).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Zaye, (Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1977; Özyurt, 1992) Çalıkızılıcığı, Çum, Eğren, Ergen, Erkek kızılıcık, Eyir, Güren, Kevren, Kıran, Kiren, Kirencik ekşisi, Şefit, Zağal, Zanğal, Zaval, Zoğal, Zonğal, Zoval, Zuğal, Zuhul, Zuval (Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984) Kızılıcık, (Kültür, 2002; Genç ve Özhatay, 2006; Birinci, 2008; Şimşek ve ark., 2004; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1977; Özyurt, 1992) Kiren (Kıran, 2006; Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Organik asitler (malik asit ve sitrik asit), Müsilaj, Şeker (Koçyiğit, 2005; Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984; Özyurt, 1992) Reçineli maddeler, Tanen (Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984; Özyurt, 1992)

Bilinen etkisi: Kabız etkisi vardır (Koçyiğit, 2005).

Şekil 4.10. Tırmık

Şekil 4.11. Yaba

Şekil 4.12. Ramazan AYÇİÇEK, Kızılköy

Şekil 4.13. Bastonlar

Şekil 4.14. Testere

Şekil 4.15. Çekiç ve Keser

4.1.53. *Cornus sanguinea* L. subsp. *australis* (C.A. Meyer) Jav.

4.5 m yükselebilen, kırmızımsı dallı, küçük ağaç veya çalılardır. Yapraklar ovat-lanseolat, genişçe eliptik, 4-10 cm' dir. Çiçek durumu 3-4.5 cm çapında, küçük çiçeklidir. Çiçekler beyaz, krem, sepaller 0.5-1.5 mm, petaller 4-7 mm'dir. Drupa 5-8 mm, morumsu siyah renklidir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kireç taşı yamaçları, (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 6, (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey Anadolu (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, 225m, 4.5.2010, T37.

Yöresel ismi: Yabani kızılıcık, (14)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımı:

a) Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (14)

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin meyvelerinden marmelat ve hoşaf yapılmaktadır (Koyuncu, 2005). Meyveleri boyar madde olarak kullanılır (Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Yabani kızılıcık, (Koyuncu, 2005; Birinci, 2008) Dişi kızılıcık, (Baytop, 1984; Birinci, 2008) Kiren (Cansaran ve ark., 2007)

CORYLACEAE

4.1.54. *Carpinus betulus* L.

25 m'ye kadar uzunlukta düz gri kabuklu ağaçlardır. Gövdeler çoğunlukla alt kısımda olukludur. Genç sürgünler kahverengi, parlak, bazen tüylü; tomurcuklar kırmızımsı-kahverengidir. Yapraklar ovat, akut veya akuminat, 5-10 x 3-5 cm boyutlarında, 10-15 çift damarlı, düzenlice biserrat, tabanda hafifçe,

asimetrik olarak kordat veya rotundattır. İvolukrum 3 loblu, tam veya hafifçe serrat, belirgin damarlı, orta lop yaklaşık 4 cm uzunluktadır (Davis, 1982; Bulut, 2008).

Yetiştirme ortamı: Geniş yapraklı ormanlar veya Karışık ormanlar (Davis, 1982; Bulut, 2008)

Çiçeklenme zamanı: 7 – 8 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, İç ve Kuzey Anadolu (Davis, 1982)

Yöresel ismi: Gürgen (1-89)

Kullanılan kısımları: Odunsu gövdesi

Kullanım amacı: Araç-Gereç, Yakacak olarak

Yöresel kullanımı:

- a) Odunsu yapısından oklava yapılır. (7)
- b) Yakacak olarak kullanılır. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Odunu balta sapı yapımında kullanılır (Bulut, 2008). Kerestesi inşaatçılıkta, meyve kasası yapımında, mobilya ve kaplama sanayinde, merdiven yapımında, yakacak olarak kullanılır (Koyuncu, 2005; Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977). Yara iyileştirici olarak kullanılır (Birinci, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kara gürgen, Gürgen, Küpeli meşe, (Bulut, 2008; Baytop, 1993) Ak gürgen, (Zeybek, 1985) Adi gürgen (Birinci, 2008)

4.1.55. *Corylus maxima Miller

10 m'ye kadar boylanabilen kısa çalılardır. Genç sürgünleri kırmızımsı-kahverengi ve glandular tüylüdür. Yapraklar orbikulardan genişçe ovata kadar, 7-12 x 6-10 cm, 7-10 çift damarlıdır. Petiol 0.5-2 cm, yoğun glandular tüylüdür. Meyve ovoid şeklinde, 25-30 x 12-20 mm, 3-6 kümeler halinde veya tektir. Kültür bitkisidir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1982).

Çiçeklenme zamanı: 3 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey

Anadolu (Davis, 1982)

Yöresel ismi: Fındık (1-89)

Kullanılan kısımları: Odunsu gövdesi

Kullanım amacı: Araç-Gereç, Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Odunundan çeşitli tarım aletleri (şişli, bel) yapılır. (19) (Şekil 4.16.)
- b) Odunundan çeşitli fırın malzemeleri yapılır (19) (Şekil 4.16)
- c) Odunundan baston yapılır. (7)
- d) Meyveleri gıda olarak ve çerez olarak tüketilmektedir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Yapraklar idrar arttırıcı olarak kullanılır. Tohumlarından fındık yağı elde etmektedir. Kuvvet verici ve cinsel gücü arttırıcı olarak kullanılır (Baytop, 1984). Öksürük kesici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940). Yılan sokmalarında, şişliklerde ve egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Badem fındık, (Baytop, 1977) Tombul fındık, Lambert fındığı, (Özyurt, 1992) Fındık (Tuzlacı ve Aymaz, 2001)

Kimyasal bileşimi: Sabit yağ, Protein, Şeker, Fosfor, Kalsiyum (Baytop, 1984)

Şekil 4.16. Tarım, Fırın ve Dokuma Araç-Gereçleri

CUCURBITACEAE

4.1.56. *Bryonia alba* L.

Gövde genellikle glandular, bazen spiküllü veya tüylü, nadiren tüysüzdür. Yapraklar genişçe ovat-kordat, 4-11 x 3.5-15 cm, genellikle derince 5-7 loblu, loblar triangular, ovat, eliptik ya da linear lanseolattır. Petiol tüysüz, 1.5-7.5 cm'dir. Erkek çiçek 4.5-24 cm, tüysüz, dişi çiçek erkek çiçekten kısa, sepaller lanseolat, 1.5-3.5 mm, petaller 1-4 x 0.5-1.2 mm'dir. Meyve siyah, 7.5-8 mm'dir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Orman altlarında ve Çit kenarlarında yetişir (Baytop, 1984; Davis, 1972).

Çiçeklenme zamanı: 6 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Kuzey Anadolu ve İç Anadolu (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2, Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 9.8.2010, T189.

Yöresel ismi: Yer kabağı, (63, 64)

Kullanılan kısımları: Toprak altı yumruları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Her mevsimde toplanabilen toprak altı yumrusu bacaklara sürülür. Özellikle romatizmalı bacak ağrılarını dindirici olarak kullanılır. (63, 64)

Literatürdeki kullanımı: İspirto imalatında kullanılır (Stayanov, 1982). Romatizmal ağrılara ve hemoroitlere karşı kullanılır (Baytop, 1984) Adet söktürücü, çocuk düşürücü olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Beyaz yaban kabağı, (Baytop, 1984; Stayanov, 1982) Ak asma, Bin kulaç, İt kabağı, Semiz kabak, Şeytan şalgamı, Ülüngür, (Baytop, 1984) Sarmaşık, İneğimsağıma, (Cansaran ve ark., 2007) Yer kabağı, (Ezer ve Avcı, 2004) Ülüngül (Gürhan ve Ezer, 2004)

Kimyasal bileşimi: Nişasta, Şekerler, Rezin, Alkaloitler ve Glikozitler (Bryonin) (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı ve kuvvetli müshil etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.57. *Cucurbita* spp.

Şekil 4.17. Bal kabağı

Şekil 4.18. Süs kabağı

Tırmanıcı veya sarılıcı, kısa gövdeli, otsu bitkilerdir. Tendriller 3-7 dallı fakat kültür formlarında kısa veya yoktur. Çiçekler büyük, yalnız ve sarıdır. Korolla gamopetalustur. Meyve çeşitli şekillerde ve renklindedir. Tohumlar eliptik, düz veya daralmıştır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1972).

Türkiye'deki yayılışı: Kültürü yapılıdır (Davis, 1972).

Yöresel ismi: Kabak, Süs kabağı (33, 35, 63, 64)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda, Süs

Yöresel kullanımı:

- Çeşitli süs kabakları süs olarak evlerde bulundurulduğu gibi ev bahçelerini süslemek için yetiştirilir. (33, 35, 63, 64) (Şekil 4.18; Şekil 4.20.)
- Yörede yetiştirilen çeşitli kabaklar gıda amaçlı olarak farklı şekillerde kullanılır. (tatlı, yemek) (18, 19, 33, 35, 63, 64) (Şekil 4.17; Şekil 4.19.)

Şekil 4.19. Yemeklik Kabak

Şekil 4.20. Süs kabağı

4.1.58. *Ecballium elaterium* (L.) A. Rich

25 cm'ye kadar boyda, çok yıllık, tek evcikli, otsu bitkilerdir. Gövde sürünücü, soluk yeşil ve sert tüylüdür. Yapraklar kalın, sert yapılı, ovat-üçgenimsi, kordat, kenarları sinuat veya undulat, 4-14 x 3.5-17 cm'dir. Çiçek durumu sapı dik, sert tüylü, 2-10 cm'dir. Erkek çiçekler 3.5-37 cm, rasem halinde, petaller 8-16 x 4-7 mm'dir. Dişi çiçekler çoğunlukla yaprak koltuklarında erkek çiçeklerle birlikte. Petaller 6-12 x 3-6 mm'dir. Meyve oblong-elipsoid, yeşilimsi, üzeri sert tüylerle örtülü bir bakkadır. Pulpa

çok acı, tohumlar 4 mm kadar, çok sayıdadır (Davis, 1972; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Boş alanlar, Nehir kenarları (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 10 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1972)

Genel yayılışı: Avrupa ve Kuzey Afrika (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 340m, 1.5.2010, T27, 134.

Yöresel ismi: Cırtlak, Cırtlayık (1, 2, 4, 8, 10, 11, 12)

Kullanılan kısımları: Meyveleri, Kökü

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin kökü rendelenip yoğurtla karıştırılır. Baygın haldeki havale geçiren hastanın el ve ayaklarına sürülür. (10, 11, 12)

b) Sarılık ve sinüzit hastalarına bitkinin meyvelerindeki sıvı buruna 1-2 damla damlatılır. Bu ölçünün üzerinde alınırsa zararlı etkisi olduğu söylenmektedir. (1, 2, 4, 8, 10, 11, 12)

Literatürdeki kullanımı: Alkol bağımlılığında, iltihap söktürücü olarak, idrar arttırıcı ve müshil olarak, nezle ve grip, nefes darlığı ve bronşitte, cilt hastalıklarında, balgam söktürücü olarak, idrar kaçırmada, burun iltihabında kullanılır (Kızıllar, 2008; Acartürk, 1996; Öztürk ve Özçelik, 1991; Sevinç ve Altan, 1995; Altan ve Alçitepe, 2001; Baytop, 1984; İlçim ve Varol, 1996). Tohumlar kurutulup tülbent kenarına işlenerek oya yapılır. Migren tedavisinde, çiban tedavisinde, ateş düşürücü olarak, mantar tedavisinde, kan şekerini düşürmek amacıyla, diüretik kullanılır (Bulut, 2008; Oral, 2007; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Saday, 2009). Kaşınıtı ve yılan, akrep sokmalarına karşı kullanılır (Koçyiğit, 2005). Sıtma tedavisinde kullanılır (Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Tuzlacı, 2004; Kızıllar, 2008; Baytop, 1984). Ağrı kesici, yara iyedicisi olarak ve mayasıl, egzama tedavisinde kullanılır (Akalin, 1993; Kızıllar, 2008; Acartürk, 1996; Öztürk ve Özçelik, 1991; Sevinç ve Altan, 1995; Altan ve Alçitepe, 2001; Baytop, 1984; İlçim ve Varol, 1996). Oyun oynamada kullanılır (Sami, 2004). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Emre, 2003; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Oral, 2007; Saday, 2009; Kızıllar, 2008). Romatizma tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Tuzlacı, 2004; Kızıllar, Baytop, 1984). Sinüzit tedavisinde kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Emre, 2003; Kıran, 2006; Genç ve Özhatay, 2006; Sami, 2004; Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Tuzlacı, 2004; Baytop, 1984). Sarılık tedavisinde kullanılır (Ertuğ, 2004; Şimşek ve ark., 2004; Kıran, 2006; Akalin, 1993; Sevinç ve Altan, 1995; İlçim ve Varol, 1996; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Yabanhıyarı, Acıdüğlek, Acıdülek, Acıdüvek, Acıhıyar, Cırtatankaleği, Cırtbostan, Cırtkelek, Cırtlak, Cırtlangıç, Çıtlanbuk, Domuzaşa, Düvelek, Hamkavun, Hıyarcık, İthıyarı, İtkeleği, Karakavun, Kargabostanı, Kargacevizi, Kargaibiği, Karga keleği, Kargakozağı, Kedikeleği, Köpekbostanı, Patlangaç, Şeytankeli, Tosbağabostanı, Yabandüleği, Yağanda, (Kızıllar, 2008; Acartürk, 1996; Öztürk ve Özçelik, 1991; Baytop, 1988; Baytop, 1984; Sevinç ve Altan, 1995; Altan ve Alçitepe, 2001; Bayatlı, 1940; İlçim ve Varol, 1996) Cırtlağan, Cırtlatan, Cırtlatan acur, Cırtlatan otu, Yaban turpu, (Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005) Acı hışır, Deli hışır, (Polat, 2010) Acı düğerek, (Acartürk, 1996) Şeytan keleği, (Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Tuzlacı, 2004; Kızıllar, 2008; Gürhan ve Ezer, 2004) Gargadüleği, Gargadüneği, Kargadüleği, (Akalin, 1993; Kızıllar, 2008) Morska krastavitza, (Sami, 2004) Cırtatan, Yabani kavun, (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllar, 2008) Köpek keleği,

Acır, Eşek hıyarı, Acı dövelek, Acı düvelek, İt kavunu, (Şimşek ve ark., 2004, Kızıllarslan, 2008) Deli bostan, (Emre, 2003; Kızıllarslan, 2008; Gürhan ve Ezer, 2004) Yaban keleşi, (Ezer ve Avcı, 2004; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008) Şeytan kavunu, (Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarslan, 2008) Karga düveleşi, Kırlangıç kavunu, (Ertuğ, 2004; Kızıllarslan, 2008) Çakal kavunu, (Kıran, 2006) Cırkatan, (Ertuğ ve ark., 2004) Acı kelek, (Kızıllarslan, 2008; Gürhan ve Ezer, 2004; Şimşek ve ark., 2004; Ezer ve Avcı, 2004) Acı kavun (Genç ve Özhatay, 2006; Şimşek ve ark., 2004; Gürhan ve Ezer, 2004; Sami, 2004; Akalın, 1993; Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Alkaloid, Flavon türevleri, Sabit yağ, Saponin, Triterpenoidler, meyve usaresinde, beta ve alfa elaterin bileşimi bulunur (Kızıllarslan, 2008). Nişasta, Lignin ve Tuz (Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Purgatif ve sinüzit tedavisinde etkilidir (Koçyiğit, 2005). İdrar artırıcı ve müşhil etkiye sahiptir (Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991).

4.1.59. **Lagenaria vulgaris* Ser.

Şekil 4.21. Susak kabağı

Sarılcı, tırmanıcı tendrilli tek yıllık bitkilerdir. Yapraklar genişçe ovat veya hafifçe lobludur. Çiçekler tek, petaller serbest, beyazdır. Ovaryum tüylüdür. Meyve büyük, sapa yakın kısmında dar, geri kalan kısmında geniş yapılıdır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1972).

Çiçeklenme zamanı: 4 – 5 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1972).

Yöresel ismi: Susak kabağı (1-12, 33, 35)

Kullanılan kısımları: Meyvesi

Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkiknin meyveleri yuvarlak kesilip, maşrapa ve kepçe amaçlı olarak çeşitli yerlerde kullanılır. (1-12, 33, 35)

b) Meyveleri sade veya boyanarak evlerde dekorasyon amaçlı olarak kullanılır. (1-12, 33, 35)

Literatürdeki kullanımı: Meyvenin tepe kısmı kapak şeklinde kesilir, içi temizlenip çekirdekleri çıkarıldıktan sonra kavanoz yerine kullanılır. İçine tuz veya şeker konur. Meyveleri boyuna kesilip, maşrapa ve kepçe olarak çeşitli amaçlarla kullanılır. Meyveleri çocuklar tarafından oyuncak olarak kullanılır. Meyveleri evlerde süs olarak kullanılır (Bulut, 2008; Polat, 2010; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1977; Metin, 2009; Deniz, 2008). Nazarlık olarak kullanılır (Polat, 2010). Çocuklara yüzma öğretmek için can simidi şeklinde kullanılır. Çekirdekleri yenilir (Deniz, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Susak, Alavırt, Alavur, Alavurt, Su kabağı, (Bulut, 2008; Polat, 2010; Karamanoğlu, 1977; Deniz, 2008) Süs gabağı, Su gabağı, (Metin, 2009) Kantar kabağı, Testi kabağı (Baytop, 1984; Karamanoğlu, 1977)

Kimyasal bileşimi: Tohumları Saponin ve Sabit yağ taşıır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı, müshil ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984).

4.1.60. **Momordica charantia* L.

10- 20 m boyunda, tek yıllık, tırmanıcı bitkilerdir. Yapraklar derin loplu, uzun saplıdır. Dişi ve erkek çiçekler yaprakların koltuğunda tek olarak bulunur. Erkek çiçekler sarı-turuncu renkli, petaller serbest, sapları üzerinde yeşil brakteler bulunur. Meyve 10-15 cm boyunda, iki ucu sivrilmiş bir bakkadır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Bol güneşli alanlar, Nemli alanlar, (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 7 – 8 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kültürü

yapılmaktadır (Davis, 1972).

Genel yayılışı: Hindistan, Asya, Afrika (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Osmaniye köyü, 400m, 9.8.2010, T182.

Yöresel ismi: Kudret narı, (45, 46)

Kullanılan kısımları: Meyvesi

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Zeytinyağı içinde bekletilen meyvesi çıban ve yara tedavisinde yaraların üzerine uygulanır. (45, 46)
- b) Zeytinyağı içinde bekletilen meyvesi egzama tedavisinde kullanılır. (45, 46)
- c) Zeytinyağı içinde bekletilen meyvesi yenilerek ülser tedavisinde kullanılır. (45, 46)

Literatürdeki kullanımı: Ülser tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Baaytop, 1984; Akalın, 1993; Şimşek ve ark., 2004). Olgunlaşmış tohumları mide ağrısı ve ekşimesi için kullanılır. Zeytinyağında bekletilen kudret narı derideki çatlakları giderir. Ameliyat izlerine sürülür (Polat, 2010; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1977). Çıban ve egzama tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Romatizma, migren, mide rahatsızlıkları, mayasıl tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004). Kesik ve yara tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002; Akalın, 1993).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kudret narı, (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984; Akalın, 1993; Gürhan ve Ezer, 2004; Şimşek ve ark., 2004; Kültür, 2002; Satıl ve ark., 2006) Gak gak kabağı, (Rıdvan, kazdağı) Acayıp elması, Mucize elması, Papara, (baytop) Yahanda (Tekirdağ)

Kimyasal bileşimi: Glikoprotein molekülleri (momorcharinler, momorcochin) (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984) Rezin (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Momorcharinler hamileliği sona erdirici ve antitümer etkiye sahiptir. Protein sentezini inhibe eder. İn vitro ortamda HIV'in replikasyonunu inhibe ettiği kayıtlıdır ancak bu mekanizma insanlar üzerinde daha karmaşık olduğundan henüz tedavide kullanımı söz konusu değildir. Hypoglycaemic etkisi nedeniyle yaygın olarak diabet tedavisinde, ayrıca astım, hipertansiyon ve deri enfeksiyonlarının tedavisinde kullanımı kayıtlıdır (Koçyiğit, 2005). Midevi, yumuşatıcı, yara iyi edici ve müshil etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

DIOSCOREACEAE

4.1.61. *Tamus communis* L. subsp. *cretica* (L.) Kit Tan

Toprak altı yumruları 20 cm'ye kadar veya daha fazla uzunlukta, siyahımsıdır. Gövdeler ince, 4'ye kadar uzunlukta, nadiren dallanmış, boyuna çizgili ve tüsüzdür. Yapraklar uzun saplı, hastat-üç loblu, koyu yeşil, tüsüzdür. Çiçekler yeşilimsi sarıdır. Brakteoller 2, linear-lanseolat, 1-2 mm'dir. Erkek çiçekler 3-5 mm, , ovat-lanseolat, filamentler ince, körelmiş ovaryum mevcuttur. Dişi çiçekler 5-6 mm, stilus serbest, tepede 2'ye

çatallanmıştır. Baka az çok küresel, 12-15 mm çapında, yeşil, olgunlaştığında kırmızı renk alır (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Kaya çatlakları, Kireç taşı yamaçlar, Ormanlık alanlar (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 5 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 9.8.2019, T190; Reşadiye köyü, 500m, 17.9.2010, T210.

Yöresel ismi: Sarmaşık, (63, 64) Yandıran (18)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Sonbaharda olgunlaşan kırmızı renkli meyveleri romatizma ağrılarını dindirici olarak ağrıyan bölgeye sürülür. Fazla yakıcı etkisinden dolayı çok fazla kullanıldığında deride tahrişlere neden olabilir. (18, 63, 64)

Literatürdeki kullanımı: Genç sürgünler suda az haşlanıp veya doğrudan soğanla birlikte yağda kavularak yemek yapılır (Bulut, 2008). Kökünden elde edilen beyaz süt ağrı kesici olarak kullanılır (Polat, 2010). Kusturucu, müshil ve idrar arttırıcı olarak kullanılır. Derideki cilt lekelerini giderici olarak kullanılır. Fazla uygulanırsa deriyi tahriş edebilir (Baytop, 1984). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Polat, 2010; Mart, 2006). Mide ağrısı, taş düşürme, parazit giderici olarak kullanılır (Ertuğ, 2004). Romatizma tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Bulut, 2008; Mart, 2006; Polat, 2010; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Acitilkışen, Dövülmüş avrat otu, Gavur tilkişeni, Kara asma, (Bulut, 2008; Polat, 2010; Baytop, 1988; Baytop, 1984) Yandırgan, (Polat, 2010; Baytop, 1988) Sincan, (Baytop, 1984) Tilki üzümü, Yandıran, (Gürhan ve Ezer, 2004; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008) Filiz, Gavur börülcesi, (Satıl ve ark., 2006; Bulut, 2008) Acı ot, (Ertuğ ve ark., 2004, Ertuğ, 2004; Bulut, 2008) Sarmaşık, (Ertuğ ve ark., 2004; Polat, 2010; Baytop, 1988) Sarmaşık filizi, (Emre, 2003; Bulut, 2008) Acı filiz otu (Satıl ve ark., 2008; Satıl ve ark., 2006; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Saponin (diosgenin), Nişasta, Müsilaj (Bulut, 2008; Baytop, 1984)

DIPSACACEAE

4.1.62. *Dipsacus laciniatus* L.

2 m'ye kadar uzanan iki yıllık, sağlam yapılı, dikenli gövdeli bitkilerdir. Yaprak tabanı gövdeyi sarı, pinnatifit, alt yüzü ve kenarları dikenlidir. Kapitulum ovattan silindiriğe kadar değişen şekillerde, 4-7 x 3-4 cm'dir. İnvolukrum brakteleri eşit değil, 3-6 (-9) cm, lanseolattır. Reseptakular brakteler uzun, dikenli uçlu, çiçekleri aşar. Kaliks kadeh şeklinde, kirpikli, korolla 4 lopluk, beyaz veya soluk pembe'dir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Boş araziler, Dere kenarları (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 7 - 9 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Tüm Anadolu'da geniş yayılışlı (Koçyiğit, 2005)

Genel yayılışı: Avrupa, Almanya, Kuzey Ukrayna, Kırım, Orta Asya, Kuzey Irak (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 540m, 7.8.2010, 143.

Yöresel ismi: -

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Kurutulmuş evlerde dekoasyon amaçlı olarak kullanılır. (13, 14)

Literatürdeki kullanımı: Eşekler ağızlarında oluşan yaraları geçirmek için bu bitkiyi yerler. Kapitulumları kumaşı tüylendirmek ve süt temizlemek amacıyla, tarak olarak, boyanarak çiçekçilikte, özsuğu yara iyileştirici ve kan dindirici olarak, kökleri idrar arttırıcı ve egzamaya karşı kullanılır (Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984; Baytop, 1977; Öztürk ve Özçelik, 1991). Salon dekorasyonunda kullanılır (Zeybek, 1985). Kanser tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Eşekkengeri, Çırpıcıdikeni, Çiğ, Çobantarağı, Fescidikeni, Fesçitarağı, Fırçaotu, Karağan, Pukiç, Sudikeni, Süzek, Taraklık, Tarakotu, Yırtmaçlı fesçitarağı (Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Fenolik glikozit (dipsaicin), İridoit glikozit (sylvestroside 11, loganin aglucone), Ursolik asit (Kızılarşlan, 2008)

EBENACEAE**4.1.63. *Diospyros lotus* L.**

15 m yükselen ağaçlardır. Genç sürgünler tüysüz veya tüylü, yeşilimsi kahverengi, parlak, tomurcuklar kırmızımsı kahverengi, tüysüz ve akuttur. Yapraklar düz, eliptik, oblong, üzeri koyu yeşil ve tüysüz, altı tüylü olabilir, petiol 1.5 cm'dir. Erkek çiçekler 1-3, 5mm, kremi beyaz, sarı veya pembe kırmızımsı loblu, 16-18 stamenlidir. Dişi çiçekler tek, 8-10 mm, kırmızımsı kahverengidir. Meyve 1.5-2 cm çapında sarımsıdır (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Orman yamaçları (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 6 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 29.10.2010, T238.

Yöresel ismi: Yaban hurması (61)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Kışın aylarında olgunlaşan meyveleri gıda olarak tüketilir. (61)

Literatürdeki kullanımı: Odunu kan temizleyici olarak kullanılır. Olgun meyveleri kurutulmuş halde veya reçel olarak tüketilir (Baytop, 1984; Birinci, 2008). Odunu çeşitli araç gereç yapımında kullanılır (Öztiğ, 1971).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kara hurma, Hurma eriği, Yahudi hurması, (Baytop, 1984; Birinci, 2008) Abanoz ağacı, (Öztiğ, 1971) Küçük meyveli trabzon hurması (Birinci, 2008; Karamanoğlu, 1977)

Bilinen etkisi: Meyveler kabız etkilidir (Baytop, 1984).

ELAEAGNACEAE**4.1.64. *Elaeagnus angustifolia* L.**

Çalılar veya 7 m'ye kadar uzunlukta olan ağaçlardır. Az çok dikenli, yeni gelişen kısımlar ve yapraklar gümüşü pullarla kaplıdır. Yapraklar 2-8 x 1-3 cm boyutlarındadır. Periant dışta gümüşü, içte sarı, 8-10 mm, hoş kokuludur. Meyve eliptik-oblong, 10-20(-30) x 6-12(-20) mm boyutlarında, kızılımsı kahverengidir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Akarsu kenarları ve Yerleşim alanları çevresi (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 6 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Yeşil,

2007)

Yöresel ismi: İğde (1-89)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda, Süs

Yöresel kullanımı:

a) Meyveleri gıda olarak tüketilir. (1-89)

b) Güzel kokusundan dolayı bahçelerde süs bitkisi olarak bulundurulur. (1, 2, 10,11, 12)

Literatürdeki kullanımı: Gözde meydana gelen sulanmalara karşı kullanılır. Ülser tedavisinde, mide üşütmesine karşı, karın ağrısı giderilmesi için, karaciğer hastalıkları tedavisinde, kan şekerini düşürmek amacıyla, astım ve bronşit tedavisinde, soğuk algınlığında, yara tedavisinde, siğillerin yok edilmesi amacıyla, kuvvet verici olarak, zihin açıcı olarak kullanılır (Bulut, 2008; Deniz, 2008; Metin, 2009; Vural, 2008; Polat, 2010; Yeşil, 2007). Ağız pasını giderir (Deniz, 2008). Dalları kesilip çarpı (x) şekline getirilerek evin ön kısmına ve hayvanların boyunlarına nazarlık diye takılır (Balos, 2007; Gençay, 2007). Çekirdeklerinden tesbih yapılır. Dalları peyniri ve çökeleği süzmek için kaşık yapılır (Yeşil, 2007). İdrar artırıcı ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Bulut, 2008; Akalın, 1993). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Zeybek, 1985; Öztürk ve Özçelik, 1991; Şimşek ve ark., 2004; Bulut, 2008). Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991; Gençay, 2007; Balos, 2007). Koku verici olarak kullanılır (Özyurt, 1992; Bulut, 2008). Damar yumuşatıcı, safra kesesi hastalıklarında, mide ağrılarında kullanılır (Akalın, 1993). Böbrek hastalıklarının tedavisinde

kullanılır (Emre, 2003). Afrodizyak olarak kullanılır (Geç ve Özhatay, 2006). Taş düşürmede kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008; Polat, 2010; Yeşil, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Çalgıgaga, Pışat, Puşat, Yabani iğde, (Bulut, 2008) Sinci, (Gençay, 2007) İğde, (Bulut, 2008; Gençay, 2007, Yeşil, 2007; Zeybek, 1985; Karamanoğlu, 1977; Acartürk, 1996; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kültür, 2002; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ, 2000; Cansaran ve ark., 2007; Genç ve Özhatay, 2006; Emre, 2003; Şimşek, ve ark., 2004; Akalın, 1993) Kuş iğdesi (Ertuğ, 2000; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Flavonlar, Alkaloid (Bulut, 2008) Karbonhidrat, Uçucu yağ (Yeşil, 2007)

ERICACEAE

4.1.65. *Arbutus andrachne* L.

Gövde kabuğu kızılımsı, düz ve büyük parçalar halinde düşen yüksek yapılı çalılardır. Gövde üzerinde salgı tüyleri yoktur. Yapraklar az çok yayık, saplar 1 cm, lamina genişçe ovat, altta mavimsi yeşil, kenarlar çoğunlukla tam, çiçek kurulu az çok dik 6-10(-14) dallı bir panikula, pediseller 9 mm'ye kadar uzunlukta, salgı tüylü, ovaryum çoğunlukla pubescent, meyve turuncu, papillalar yassılaştırmış, oldukça belirsizdir (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Maki, *Pinus brutia* ormanları, Kayalık ve Taşlık yerler

(Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 5 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey ve Güney Anadolu (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Reşadiye köyü, 500m, 30.10.2010, T245.

Yöresel ismi: Davulga, (1-19)

Kullanılan kısımları: Odunsu gövdesi, meyveleri

Kullanım amacı: Gıda, Yakacak, Makyaj

Yöresel kullanımı:

- a) Meyveleri gıda olarak tüketilir. (18, 19)
- b) Odunsu gövdesi ve dalları yakacak olarak kullanılır. (1-19)
- c) Eskiden bitkinin odun külünün gelinlerin kaşlarını boyamada kullanıldığı söylenmektedir. (18)

Literatürdeki kullanımı: Gövdesinden kaşık ve kepçe yapılır. Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır. Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (Bulut, 2008; Metin, 2009; Vural, 2008; Polat, 2010). İdrar yolları tedavisi için kullanılır (Metin, 2009). Bitkinin olgun meyveleri yenir (Vural, 2008). Meyveleri böbrek taşı düşürümüne yardımcı olur ve şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Saday, 2009; Eşen, 2008; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ak davulgu, Ak dolgu, Davulgu, Deli dolgu, Çilek ağacı, Dağ çileği, Hartlap, Sandal, Sandal ağacı, Yabani endirek, (Bulut, 2008; Metin, 2009; Saday, 2009; Vural, 2008; Acartürk, 1996; Baytop, 1977; Baytop, 1984; Karamanoğlu, 1977) Kara davulgu, (Polat, 2010) Davulga, (Satıl ve ark., 2006; Acartürk, 1996) Davulgi, Kara davulga (Satıl ve ark., 2006)

4.1.66. *Arbutus unedo* L.

4 m'den kısa, koyu kahverengi kabuklu, gövdesi kısa yumuşak salgı tüylü, büyük çalılardır. Yapraklar kısa saplı, eliptikten oblanceolata kadar değişen şekillerde, 4.5-8 x 2-4 cm, tepesi akut, kenarları serrattır. Çiçek durumu sarkık bir panikula, çiçek sapı 4.5-5.5 mm, tüsüzdür. Sepal yaklaşık 1 mm, petal 6.5 x 7.5 mm, yeşilimsi-beyazdır. Stamen 10, filamentler 2-3 mm, anterler yaklaşık 1.5 mm'dir. Meyve 1-1.7 cm çapında, küresel, yüzeyi süslü, koyu kırmızı bir bakkadır (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Makilik alanlar, Orman içleri (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 10 - 11 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara, Ege, Akdeniz ve Karadeniz, (Koçyiğit, 2005)

Genel yayılışı: Atlantik Avrupa (Kuzeyden-Batı İrlanda'ya), Akdeniz ülkeleri (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Hayriye köyü, 230m, 18.6.2010, T106.

Yöresel ismi: Davulga (1-14)

Kullanılan kısımları: Odunsu gövdesi

Kullanım amacı: Yakacak

Yöresel kullanımı:

- a) Odunsu gövdesi ve dalları yakacak olarak kullanılır. (1-14)
- b) Bitkinin sonbaharda olgunlaşan meyveleri gıda olarak tüketilir. (1-14)

Literatürdeki kullanımı: Mide ve bağırsak rahatsızlıklarında meyveleri yenir. Prostat ve böbrek iltihabında meyveleri yenir. Odunu yakacak olarak kullanılır. Hayvan yemi olarak, tansiyon düşürücü olarak, yapraklı dalları çardak yapımında, çiçekleri solunum hastalıklarında, öksürükte, yapılan pekmezi istenmeyen tüylerin giderilmesinde kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008). Pekmezi yapıp yenilir (Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008). İdrar yolu hastalıklarında kullanılır (Baytop, 1984). Meyvelerinden alkol elde edilir (Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1977). Astım ve hemoroit tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kızıllarslan, 2008). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Alpınar, 1999; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Baytop, 1984; Baytop, 1977).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Andrana, Dağyemişi, Kocakarıyemişi, Orman çileği, Piyadin, Ağaççileği, Ayıyemişi, Beydin, Çilekağacı, Davulgo, Davulgu, Enderek, Endirek, Hocayemişi, Karayaprak, Kumarika, Mamıkile, Yabaniçilek, Yağma, (Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Baytop, 1984; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1977) Ak davulgu, Davulgu üzümü, (Polat, 2010) Akıllı dolgu, Dolgu, Kara dolgu, (Bulut, 2008) Davulga, Yemişen, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Satıl ve ark., 2006; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Davulgi üzümü, Davılgı, Ak davulga, (Satıl ve ark., 2006; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Kocayemiş, Dağ çileği, (Ertuğ, 2004; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1984) Kumara (Alpınar, 1999)

Kimyasal bileşimi: Arbutin, Metil arbutin, urson, Şekerler, Tanen, Vitamin, (Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1984) Fenolik asitler, Aucubin glikozitleri, Diter-penoid (grayanotoxin), Triterpenoid (ursolik asit) (Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Kabız, antiseptik ve idrar artırıcı (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005)

FABACEAE

4.1.67. *Acacia sp.

Çalı veya ağaçlardır. Yapraklar genç döneminde bipinnat, stipul çok küçüktür. Çiçekler küçük, sarı ve basittir. Kaliks ve korolla 4-5, düzenlidir. Stamenler çok sayıda, ayırık ve göze çarpar. Meyve genellikle kendi kendine açılıcı, kuru veya etlidir (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Geniş yapraklı ormanlar veya Karışık ormanlar (Davis, 1970)

Çiçeklenme zamanı: 7 – 8 (Davis, 1970).

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir

(Davis, 1970).

Yöresel ismi: Akasya (1, 2, 7, 8, 9)

Kullanılan kısımları: Odunsu gövdesi, Yaprakları

Kullanım amacı: Tıbbi, Araç-Gereç, Süs

Yöresel kullanımı:

- a) Yaprakları infüzyon şeklinde astım ve nefes darlığı tedavisinde kullanılır. (9)
- b) Odunsu yapısından tokmak yapılmıştır. (7) (Şekil 4.22.)
- c) Güzel kokulu çiçeklerinden dolayı bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (1, 2, 8)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

Şekil 4.22. Çeşitli boyutlarda tokmaklar

4.1.68. *Astragalus prusianus* Boiss.

Alçak boylu, yastık şekilli çalılardır. Gövde 20-30 cm uzunluğunda ve tüylüdür. Yaprak rakisleri dikenli, 3-7 cm ve geriye kıvrılmıştır. Yaprakcıklar 5-10 mm, eliptikten oblonga kadar, 4-8 parçalıdır. Stipul 7-10 mm, triangular ovat, yoğun beyaz tüylüdür. Çiçekler basit, yaprak tabanında 5-10 tane çıkar. Çiçek durumu ovoidden oblonga kadar, 1.5-3 cm çapında, 10-80 çiçeklidir. Brakteler 6-8 mm, oblongtan ovata

kadar, yoğun beyaz tüylüdür. Brakteoller yoktur. Kaliks 8-10 mm, lobları tabanda ayrılmış ve geriye dönmüştür. Korolla rengi bilinmemektedir. Endemiktir (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Maki, Çayırılık alan (Davis, 1970)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 8 (Davis, 1970)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1970)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 350m, 19.9.2010, T233.

Yöresel ismi: Dikenlice (4)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Yörede "dikenlice" adı verilen vücutta oluşan bir tür alerjik rahatsızlığa karşı kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımları yakılır. Hasta kişi bu yakılan bitkinin dumanına tutulur. Hastalığı iyileştirdiği söylenmektedir. (4)

Literatürdeki kullanımı: Eskiden bitkinin toprak üstü kısımları yakılıp kökü sökülüp ezilerek kişinin hayvanlara yedirilirmiş (Vural, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Geven (Vural, 2008)

4.1.69. *Coronilla varia* L. subsp. *varia*

15-50 cm yüksekliğinde çok yıllık otsu bitkidir. Yapraklar yeşil, pinnat, 3-14 parçalı oblong ya da kuneattır. Çiçekdurumu 4-20 çiçekli, brakteoller serbest, dil şeklinde, 1 mm, morumsudur. Çiçekler 9-15 mm, leylak, beyaz veya pembe, petaller sepallere benzer (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Kaya yamaçları, Karışık orman ve çalılıklar, Kültür alanları (Davis, 1970)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 8 (Davis, 1970)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1970)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 520m, 16.6.2010, T93.

Yöresel ismi: Fiğ (67, 70)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları bahar ve yaz aylarında, toplanarak büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara taze olarak yedirilir. Hayvanların çok sevdiği bir bitkidir. (67, 70)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Yalancı burçak, Bahçe tacı, (Acartürk, 1996)

4.1.70. *Lathyrus digitatus* (Bieb) Fiori

Gövde yükselici, dik, çok yıllık, nadiren tüylü veya tüysüzdür. Gövde kanatlı, 15-40 cm'dir. Yapraklar subdijitat veya aristat, yaprakçıklar 1-2 çift, linear, 20-80 x 1-3 mm, 3-5 paralel damarlı, stipul lanseolat, 0.5-1 mm olan petiolden daha uzundur. Pedinkül yapraklar kadar veya daha uzun, 3-6 çiçekli, pedisel 2-6 mm'dir. Çiçekler morumsu veya mavidir. Kaliks 6-9 mm, dişleri tüpten daha kısadır. Legümen meyve lineardır (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Pinus ve Quercus ormanları, Maki, Kaya yamaçları

(Davis, 1970)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 6 (Davis, 1970)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve İç Anadolu (Davis, 1970)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 345m, 1.5.2010, T33.

Yöresel ismi: Hakık (1, 8)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin gösterişli morumsu mavi çiçeklerinden dolayı ev bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. (1, 8)

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Vural, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.71. *Lathyrus laxiflorus* (Desf.) O. Kuntze subsp. *laxiflorus*

Çok yıllık, tüsüz, otsu bitkilerdir. Gövde köşeli, dallanmış, 15-40 cm, yükselidir. Yapraklar kısa aristat veya basit bir tendril ile sonlanır. Yaprakçıklar 1 çift, ovat, genişçe eliptik veya lanseolat, akut ya da akuminat, paralel damarlı, stipül ovat-akuminat yada ovat-lanseolattır. Pedünkül 2-6 çiçekli ve yapraklardan uzundur. Kaliks 8-13 mm'dir. Korolla mavimsi mor, 15-20 mm'dir. Legümen meyve genişçe lineardır (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Orman ve Çalılıklar (Davis, 1970)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1970)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 345m, 1.5.2010, T32.

Yöresel ismi: Hakık (1, 8)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin büyük morumsu renkli göz alıcı çiçekleri bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (1, 8)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.72. *Lathyrus undulatus* Boiss.

Uzun sürünücü gövdeli, çok yıllık bitkilerdir. Gövde kanatlı, 1-2.5 m'dir. Yapraklar dallanmış,

tendrilli, yaprakçıklar genişçe eliptik, genişliğinin 2-4 katı uzunlukta, kenarı dalgalı, paralel damarlıdır. Stipul darca ovat-lanseolat veya lanseolat. Çiçek 3-13 çiçekli, sapı yapraklardan daha uzundur. Kaliks 7-9 mm, kaliks dışleri eşit değildir. Korolla koyu pembe, 18-25 mm'dir. Legümen tipi meyve görülür. Meyve linear, tüysüz ve 50-70 x 7-10 mm'dir. Tohum 6-10, belirsiz, ağimsı pürüzlüdür. Endemiktir (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Ormanlar, Yol kenarları (Davis, 1970)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 6 (Davis, 1970)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara (Davis, 1970)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiralüyayla köyü, 540m, 4.5.2010, T52.

Yöresel ismi: Bağla (15-18, 50-56)

Kullanılan kısımları: Taze filizleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin taze filizleri baharda toplanıp pişirilip yemeği yapılır. (15-18, 50-56)

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Kızılarşlan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ladir, Bırçalık, Burçak, Fink baklası, Müdürmük (Kızılarşlan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Aminoasitler, Peptidler (Kızılarşlan, 2008)

4.1.73. *Trifolium campestre* Schreb.

Yerde yayılıcı veya yükselici, tek yıllık, 10-30 cm boyunda otsu bitkilerdir. Yaprakçıklar 0.8-1.6 cm, obovattan rombik kadar şekillerdedir. Çiçek kurulu 0.8-1.3 cm genişliğinde, az çiçeklidir. Çiçekler açık sarı nadiren mor, pedisel kaliksten kısadır. Kaliks tüysüz veya çok az tüylüdür. Korolla 4-7 mm'dir (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Tarlalar, Nemli yerler (Davis, 1970)

Çiçeklenme zamanı: 2 - 9 (Davis, 1970)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1970)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılköy, 550m, 5.5.2010, T48.

Yöresel ismi: Deli yonca (13, 20, 21, 22)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları bahar ve yaz aylarında, toplanarak büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara taze olarak yedirilir. Hayvanların çok sevdiği bir bitkidir. (13, 20, 21, 22)

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Çiçekleri çerez olarak kullanılır. Çiçeklerinden hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Toprak üsü kısımlarından hazırlanan infüzyon idrar yolları tedavisinde kullanılır. Toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksasyon böbrek ağrısı giderilmesinde kullanılır (Gençay, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Nefel, Tirfil, Üçgül, Giyanefer (Gençay, 2007)

4.1.74. *Vicia cracca* L. subsp. *cracca*

İnce yapılı, çok yıllık, dik veya tırmanıcı, tüylü veya tüysüz otsu bitkilerdir. Yaprakçıklar 5-20 çift, 0.8-4 cm, ovat-oblongtan lineara kadar, stipul ince, semihastat, tendriller dallanmıştır. Pedünkül

yapraktan uzun veya kısadır. Çiçek kurulu 10-40 çiçeklidir. Çiçekler 13-20 mm, mor veya menekşe rengidir. Kaliks 3-6 mm, morumsudur. Legümen meyve 20-30 mm ve tüysüzdür. Tohumlar birden fazladır (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler, Çalılıklar (Davis, 1970)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 8 (Davis, 1970)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara, Kuzey ve Doğu Anadolu (Davis, 1970)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 540m, 4.5.2010,

T71.

Yöresel ismi: Fiğ (55, 56)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları bahar ve yaz aylarında, toplanarak büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara taze olarak yedirilir. Hayvanların çok sevdiği bir bitkidir. (55, 56)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Dağ yoncası (Cansaran ve ark., 2007)

4.1.75. *Vicia sativa* L. subsp. *nigra* (L.) Ehrh. var. *nigra*

20-80 cm boyunda, hemen hemen tüysüz, tek yıllık, yatık veya tırmanıcı zayıf bitkilerdir. Yaprakçıklar 4-8 çift, 1-6 mm genişliğinde, oblong-linear, bazen eliptik, tepesi akut veya girintilidir. Stipullar yarı hastat, dişli, tendriller genellikle dallanmıştır. Çiçekler koltuklarında, 14-

30 mm, mor veya morumsu pembe ve kısa saplıdır. Kaliks 7-12 mm, çansı-tübsü, kısa yumuşak tüylü, dişler 2.5-7 mm, lanseolattır. Korolla 10-20 mm'dir. Meyve 6 mm'den az genişlikte, linear, genellikle kısa yumuşak tüylü bir legümandır. Tohumlar 6-12 adet, pürüzsüz, 2-5 mm genişliğindedir (Davis, 1970).

Yetiştirme ortamı: Taşlık alanlar, Ekili araziler (Davis, 1970)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 5 (Davis, 1970)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, İç, Doğu ve

Güneydoğu Anadolu (Davis, 1970)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 335m, 1.5.2010, T13.

Yöresel ismi: Fiğ (1, 2, 4, 8, 13, 14)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları bahar ve yaz aylarında, toplanarak büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara taze olarak yedirilir. Hayvanların çok sevdiği bir bitkidir. (1, 2, 4, 8, 13, 14)

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Tohumları gıda olarak kullanılır (Kızılarlan, 2008; Gençay, 2007; Balos, 2007; Altan ve ark., 1999).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Fiotu, Fi, Yabani fi, Colbane ma'ran, Colbane mara, Eşek tırfili, Fiğ, Fiy, (Kızılarlan, 2008; Balos, 2007; Gençay, 2007) Şokıl, (Gençay, 2007) Yabani fiğ, (Altan ve ark., 1999) Dağ fiği, (Ertuğ, 2000; Kızılarlan, 2008) Tırfıl (Satıl ve ark., 2006)

Kimyasal bileşimi: Aminoasitler ve Peptidler, Flavonoidler, (apigenin, malvin, petunin) Karbohidratlar, (vicianin) Steroitler (beta sitosterol, stigmasterol) (Kızılarlan, 2008)

FAGACEAE

4.1.76. *Fagus orientalis* Lipsky

40 m'ye kadar yükselen ağaçlardır. Kabuğu açık gri ve düzdür. Genç sürgünler kırmızımsı kahverengi ve tüylüdür. Yapraklar genişlemiş eliptik, ovat veya obovat-oblong, 6.5-15.5 x 3.5-8 cm, 8-13 çift damarlı, tüysüz, petiol tüylü, 0.6-1.2 cm, stipul 3.5 mm'dir. Meyve 1.2-2.2 cm'dir (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 5 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1982)

Yetiştirme ortamı: Ormanlar (Davis, 1982)

Genel yayılışı: Anadolu, Kafkasya ve Kuzey İran' da yaygındır. (Baytop, 1977)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 550m, 17.6.2010, T92.

Yöresel ismi: Kayın (57, 58, 59, 60, 2, 7, 18, 19)

Kullanılan kısımları: Odun yapısı

Kullanım amacı: Araç-gereç

Yöresel kullanımı:

- a) Keser sapı, balta sapı gibi çeşitli araç gereç yapımında kullanılır. (2, 7, 57, 58, 59, 60) (Şekil 4.25.)
- b) Kayın ağacının odunsu gövde ve dallarından balta sapı, orak ve ellik yapılır. Orak buğday ve arpa gibi mahsulleri biçmek için, ellik ise bu biçme işlemi esnasında orakla, çalışan çiftçilerin ellerini korumak için kullanılır. Şu zamanlarda orak ve ellik kullanımı azalmıştır. Çünkü bu araç gereçlerin yerlerini biçer döverler almıştır. Fakat biçer döverlerin çıkamadığı bayır tarlalardaki mahsuller yine orak ve ellikler yardımıyla biçilmektedir. (18, 19) (Şekil 4.23; Şekil 4.24.)

Literatürdeki kullanımı: Çeşitli araç gereç yapımında kullanılır (Koyuncu, 2005). Kabukları kabız ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984). Palamutlarından elde edilen yağ yemeklerde kullanılır. Sabun sanayinde kullanılır. Odunu mobilyacılıkta, odun kömürü ve katran çıkarmada kullanılır (Stayanov, 1982). Sarılık tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kayın, (Koyuncu, 2005; Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002) Doğu kayını, (Zeybek, 1985) Gayın (Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002)

Kimyasal bileşimi: Albumin, Azotsuz ekstrakt maddeler, Madeni tuzlar (Stayanov, 1982)

Şekil 4.23. Elik

Şekil 4.24. Ayşe KOLAY, Reşadiye Köyü

Şekil 4.25. Tarım araç-gereçleri

4.1.77. *Quercus infectoria* Olivier subsp. *infectoria*

1-4(-10) m uzunlukta, yaz kış yapraklı küçük ağaçlar veya çalılardır. Genç sürgünler ince

pubescent, az çok tüysüz, kırmızımsı veya sarımsı kahverengi, tomurcuklar kırmızımsı kahverengi, yaklaşık 3 mm, siliattır. Yapraklar yeni yapraklar belirinceye kadar bitki üzerinde kalır. Yapraklar yaklaşık 50 x 20 mm boyutlarında, derimsi, genişçe obovat, kenarlar belirgin şekilde krenat veya serrattir. Pedinkül yaklaşık 10 mm veya yoktur. Kupulalar tek veya çiftler halinde, yarı küremsi veya kadeh şeklinde, 10-18 mm çapında, meyve 2/3'üne kadar kupulanın dışına taşmıştır (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık veya Çalılıklar (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey Anadolu (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 530m, 8.8.2010, T172.

Yöresel ismi: Ballica meşesi, (58)

Kullanılan kısımları: Yaprak ve ince dallar, Odun yapısı

Kullanım amacı: Hayvan yemi, Yakacak

Yöresel kullanımı:

- a) Yapraklar ve ince dallar yazın toplanıp bu kısımlar yeşil kalacak şekilde kurutulur. Kışın hayvanlara yem olarak verilir. (58)
- b) Odunsu dalları ve gövdesi yakacak olarak kullanılır. (58)

Literatürdeki kullanımı: Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Bulut, 2008; Zeybek, 1985). Kobalakları ile çocuklar oyun oynar (Polat, 2010). Dericilikte kullanılır (Zeybek, 1985; Baytop, 1984). Dış satım ürünüdür. İshal ve kanamalara karşı kullanılır (Baytop, 1984; Zeybek, 1985). Boya elde etmede kullanılır (Bulut, 2008; Zeybek, 1985; Polat, 2010; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Çalı, Kobar çalı, Kobar meşesi, Mazı meşesi (Bulut, 2008; Polat, 2010; Karamanoğlu, 1977; Zeybek, 1985; Acartürk, 1996) Meşe, Çalı meşesi (Satıl ve ark., 2006; Bulut, 2008; Polat, 2010)

Kimyasal bileşimi: Gallik tanen taşır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Kabız ve kan kesici etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.78. *Quercus robur* L. subsp. *robur*

25 m yükselebilen ağaçlardır. Genç sürgünler tüysüz veya tüylü, açık kahverengiden kırmızımı

kahverengine kadar, tomurcuk 4 mm, tüysüz veya tüylü, kırmızımı kahverengidir. Yapraklar derince loplu, primer damarlar 5-9' dur. Pedünkül 2-12 cm'dir. Kupula 15-20 mm çapında, grimsi kahverengidir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Karışık ormanlar, Step (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey ve İç Anadolu (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 345m, 1.5.2010, T15, T21; Paşayayla köyü, 540m, 16.6.2010, T77.

Yöresel ismi: Meşe, Palamut meşesi, (1-14, 19, 28, 63, 64) Meyral, (67-73)

Kullanılan kısımları: Odunsu gövde, Yapraklı dalları, meyvesi,

Kullanım amacı: Hayvan yemi, Yakacak, Tıbbi, Araç-gereç

Yöresel kullanımı:

- a) Odunsu gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır. (1-14)
- b) Yapraklı ince dalları ekmek fırınlarında fırın tutuşturmak için kullanılır. (1-14)
- c) Kışın yaprakları ve ince dalları yeşil kalacak şekilde kurutulup hayvan yemi olarak kullanılır. (67-73)
- d) Pelitleri (meyvesi) kurutulur. Çayı yapıp idrar söktürücü olarak kullanılır. (28)
- e) Odunsu yapısından tarihi bir buğday ambarı ve ev giriş kapısı yapılmıştır. (63, 64) (Şekil 4.26; Şekil 4.27)
- f) Odunu yakılır elde edilen külü su ile karıştırılır ve dinlenmeye bırakılır. Kül bardağın dibine çökünce suyu karın ağrıları için içilir. (10)
- g) Gövde kabuğu kaynatılır, elde edilen su ile diş ağrılarına karşı gargara yapılır. (11, 12)
- h) Odunundan öküz arabası tekeri yapılmıştır. (19) (Şekil 4.31.)
- i) Odun yapısından ayakkabı tamiri için örs ve burgu sapı yapılmıştır. (19) (Şekil 4.28.)
- j) Odun yapısından çeşitli tarım aletleri (pancar çapası, balyoz, kazma, çapa) yapılmıştır. (7, 19)
- k) Odun yapısından hamur açmak için veya üzerinde yemek yemek için yaslaç (sofra) yapılmıştır. (19) (Şekil 4.29)
- l) Evin bahçesinde evi korumak için çit yapılmıştır. (Şekil 4.30.) Ayrıca ekmek fırını yağmurdan korumak için fırın çatısı yapılmıştır. (18, 19)

m) Odunundan çeşitli boylarda tokmak yapılmıştır. (7)

Literatürdeki kullanımı: Yakacak olarak kullanılır (Koyuncu, 2005). Boğaz hastalıklarında ve zehirlenmelere karşı kullanılır (Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Saplı meşe (Koyuncu, 2005; Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Gallik tanen, Gallik asit, Renk maddeleri ve Acı maddeler taşımaktadır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Kabız, kuvvetlendirici ve antiseptiktir (Baytop, 1984).

Şekil 4.26. Buğday ambarı

Şekil 4.27. Eski kapı

Şekil 4.28. Burgu

Şekil 4.29. Yaslaç ve Ekmek pineti

Şekil 4.30. Çit

Şekil 4.31. Öküz arabası tekeri

GERANIACEAE

4.1.79. *Erodium acaule* (L.) Becherer & Thell.

Çok yıllık, otsu bitkilerdir. Gövde yere uzanmış veya yükselidir. Petaller çok genişlemiş obovattır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 2-5 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 21.3.2011, T339.

Yöresel ismi: Leylek gagağı, (1, 8)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısım

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Çeşitli bitki türleri ile birlikte yemeği yapılır. (1, 8)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.80. *Geranium molle* L. subsp. *molle*

5-40 cm boyunda, tabandan dallanmış, yumuşak tüylü, tek yıllık bitkidir. Sepaller 4-5 mm'dir. Petaller 3-7 mm, derince emerginat ve pembe. Stamenler 10. Merikarp tüysüz, kıvrılmış, tohum düzdür (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Tarlalar, Çayırılık alanlar (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 4 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Güney ve Güneydoğu Anadolu (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T10.

Yöresel ismi: Kazayağı (1, 4)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü yapıları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Çeşitli bitkili türleri ile birlikte yemeği yapılır. (1, 4)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.81. *Geranium tuberasum* L. subsp. *tuberasum*

12-30 cm uzunluğunda, dik, çok yıllık tuberli bitkilerdir. Yapraklar palmatisekt, segmentler 1-2 pinnatifiddir. Gövde tüylü, taban yaprakları yoktur. Üstteki yapraklar karşılıklı ve kısa saplıdır. Çiçek durumları dar dikotom, gövdenin uzunluğundan dardır. Sepaller 6-7 mm, ince uzun yumuşak tüylü, arista 0.5-1.5 mm'dir. Petaller derin çentikli, 9-13 mm, mavi renktir. Merikarplar tüylü, gaga dik ve kısadır. Tohumların yüzeyi düzdür (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Taşlı yamaçlar, Alt üst edilmiş habitatlar (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 6 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara, Akdeniz, Orta ve Doğu Anadolu (Yeşil, 2007)

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Kuzey Afrika, Kıbrıs, Kırım, Kafkasya, Batı Suriye, Kuzey Irak, Batı İran, Türkiye (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T11.

Yöresel ismi: Ebedaban (1-13)

Kullanılan kısımları: Çiçekli gövdeler

Kullanım amacı: Şapka veya Taç yapımı, Gıda

Yöresel kullanımı:

- Güneşten korunmak için tarlada çalışan işçiler bu bitkinin toprak üstü organ yapısını örererek şapka yaparlar. (1-13)
- Çocuklar oyun oynarken süslenmek için başlarına taç şeklinde örerler. (1-13)
- Yumrusu toplanıp gıda olarak tüketilir. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Yumrularının üzerindeki ince kabuk soyularak çiğ olarak yenir (Balos, 2007; Yeşil, 2007; Akan ve ark., 2008). Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Akgül, 2008; Vural, 2008). Bitkinin taze toprak üstü kısımları böreklere katılır (Vural, 2008). Sütle kaynatılıp yenilir (Yeşil, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Turnagagası, İtır, (Balos, 2007) Cezuğaraban, (Akgül, 2008) Kokali, Mavalok, (kürecik) Heliok, (Akan ve ark., 2008) Deve tabanı, (Ertuğ, 2000; Yeşil, 2007) İğnelik, (Balos, 2007; Akan ve ark., 2008) Pelgizer (Balos, 2007; Akan ve ark., 2008)

HYPERICACEAE

4.1.82. *Hypericum calycinum* L.

20-60 cm boyunda, tüsüz, rizomlu, çok yıllık otsu bitkilerdir. Çiçek taşıyan dallar toprak üstüne yayılmış gövdeden yukarıya doğru yükselir. Gövde dört köşelidir. Yapraklar sapsız, obtus, uzun eliptiktir. Çiçekler büyük ve genellikle tek, sepaller 5, serbest, derimsi, oval biçimli, petaller 5, parlak sarı renklidir. Stilus 5, uçları şişkin stigmatla sonlanır. Meyve kaliksi kalıcı, septisit bir kapsüladır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Çalılık ve fundalık altları (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 10 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: İstanbul çevresi ve Karadeniz bölgesi (Davis, 1967)

Genel yayılışı: Bulgaristan (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 530m, 16.6.2010, T94.

Yöresel ismi: -

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Gösterişli altın sarısı renkli çiçeklerinden dolayı bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (67-73)

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu kumaş boyamada mor, lila rengi elde etmede kullanılır. Çiçeklerin dekoksasyonu nefes darlığı tedavisinde kullanılır. (Koçyiğit, 2005) Hayvanlarda zehirlenmeye yol açar (Baytop, 1984; Acartürk, 1996).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Saat çiçeği, Tavuk yumurtlamaz, Sicim otu, Yaban gülü, (Koçyiğit, 2005) Büyük çiçekli binbir delik otu, (Baytop, 1984) Koyun kıran, Kuzu kıran (Acartürk, 1996)

Kimyasal bileşimi: Tanen, Uçucu yağ, Flavon türevleri, Hipericin (Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Spazm giderici, kabız, yatıştırıcı, antiseptik, yara iyi edici ve koyunlarda zehir etkisi kayıtlıdır (Koçyiğit, 2005).

4.1.83. *Hypericum perforatum* L.

Şekil 4.32. Kurutulmuş *H. perforatum*

10-110 cm boyunda, dik, otsu bitkilerdir. Yapraklar 5-35 mm, ovat veya eliptik-oblong, sapsız veya çok kısa saplı, lamina düz, büyük şeffaf noktalıdır. Sepal 5, oblong veya eliptik, akut, akuminat veya kısa aristat, tam, yüzeysel siyah noktalar az sayıda veya yok, petal 5, sarı renkli, 8-15 mm, kenarda az sayıda glandlıdır. Meyve 5-9 mm, ovoit veya piramit şeklinde bir kapsuladır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Boş alanlar, Kuru habitatlar (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 9 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Tüm Anadolu'da yaygın (Davis, 1967)

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey Afrika, Kafkasya, Sibirya Orta Asya, İran, Kuzey Irak, Kıbrıs, Batı Suriye (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 500m, 16.6.2010, T73; Yıldırım köyü, 500m, 7.8.2010, T158; Kirazlıyayla köyü, 520m, 8.8.2010, T168.

Yöresel ismi: Kantaron, (28, 67, 68, 69, 70) Çakma otu, (74, 76, 58) Sarı kantaron, (28) Yanık otu, (86, 87, 88)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Çiçekli toprak üstü kısımları toplanıp kurutulur. Kurutulmuş bitki infüzyon şeklinde sinirleri yatıştırıcı olarak kullanılır. (67-70)
- b) Kurutulmuş bitki infüzyon şeklinde idrar yolu enfeksiyonları için kullanılır. (67)
- c) Bitki kuru veya tazeyken çıbanın üzerine bağlanır ve çıbanı kurutur. (74, 76)
- d) Bir şişeye biraz zeytinyağı, bir miktarda ılık su konulur. Üzerine kantaron bitkisinin toprak üstü kısımları konulur. Bir müddet bekletilip mide rahatsızlıkları için tüketilir. (28, 58)
- e) 1 kg kantaron bitkisinin toprak üstü kısımları, 5 lt su ile kaynatılır. 2 lt kalıncaya kadar kaynamaya devam edilir. Daha sonra bu karışımın suyu mide rahatsızlıkları için ve yara iyileştirici olarak içilir. Bu su tadlandırıcı alınarak içilebilir. (28)
- f) Bitkinin toprak üstü kısımları kurutulur. Yanık tedavisi için bu kurutulmuş bitki toz haline getirilip yanıkların üzerine ekilir. (86, 87, 88)
- g) Çiçekleri toplanılıp zeytinyağı içerisinde bekletilir. Tentür haline gelmiş bu karışım yara ve çıban tedavisinde yaraların üzerine sürülür. (58)

Literatürdeki kullanımı: Kansere karşı, egzama tedavinde, pişikte, antiseptik olarak, kuvvet verici olarak, uykusuzluğa karşı, adet sancısında, ishalde, prostat hastalıklarında, şeker hastalığında, bağırsak rahatsızlıklarında, yaprakları kahverengi, sarı ve yeşil renk verdiği için boyamada ve dudak çatlaklarına karşı kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010; Koyuncu, 2005; Oral, 2007; Vural, 2008; Metin, 2009; Deniz, 2008). Çocuklarda gece altını ıslatmalara karşı, saçkıran tedavisinde, sistit tedavisinde, uçuk tedavisinde, yüksek tansiyon

tedavisinde, yüz felci tedavisinde ve iç kanama tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Çıban tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991). Astım, bronşit, akciğer hastalıkları tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010; Koyuncu, 2005; Metin, 2009). Nefes darlığında, diş ağrısında, kulak ağrısında, cilt hastalıklarında kullanılır (Akalin, 1993; Kızıllarslan, 2008). İdrar yolları hastalıklarında, iltihaplı hastalıkların tedavisinde, kalp-damar rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır (Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008). Ülser tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Kültür, 2002; Sami, 2007; Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Acartürk, 1996). Kurt düşürücü olarak, verem ve soğuk algınlığında kullanılır (Kültür, 2002; Ezer ve Avcı, 2004). Romatizma tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2002; Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008). Taş düşürücü olarak kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2002; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008). Baş ağrısını giderici olarak kullanılır (Ertuğ, 2004; Kültür, 2002; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008). Karın ve mide ağrısı tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kültür, 2002; Genç ve Özhatay, 2006; Emre, 2003; Sami, 2007; Akalin, 1993; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Oral, 2007; Polat, 2010; Koyuncu, 2005). Yanık tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kültür, 2002; Birinci, 2008; Emre, 2003; Acartürk, 1996; Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Gürhan ve Ezer, 2004; Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Oral, 2007; Polat, 2010; Metin, 2009; Koyuncu, 2005; Vural, 2008; Deniz, 2008). Yara tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kültür, 2002; Genç ve Özhatay, 2006; Emre, 2003, Sami, 2007; Zeybek, 1985; Baytop, 1977; Acartürk, 1996; Kızıllarslan, 2008). Zeiridir. (Özçelik ve Sağmanlıgil, 1993)

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kanter çiçeği, Çayotu, Kangıran, Kangranotu, Kantarod, Kantaronçayı, Kantıron, Kanturon, Kılıç otu, Koramanotu, Koramaz, Kuzukıran, Sancı otu, Sarıpatıya, Sukantaronu, Tentürdiyot çiçeği, Yara otu, Yara yaprağı, (Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Koyuncu, 2005; Oral, 2007; Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; Metin, 2009; izmit, çanakale, konya, sakarya, mut, baytop, dğu and fyd) Kırmızı kantaron, (Vural, 2008) Kantariyon, Kantur çiçeği, Sarıot, (Akalin, 1993; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Jalt kantaron, (Sami, 2007) Yakı otu, (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Ülser otu, (Emre, 2003; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Koyun kıran, Mayasıl otu, Kan otu, (Birinci, 2008; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Verem otu, Çay çiçeği, Sarı çiçek, (Ezer ve Avcı, 2004; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Ada çayı, Ala çayı, (Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Kızılıcılık, (Ertuğ, 2004; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Kantaron, (Cansaran ve ark., 2007; Ertuğ ve ark., 2004; Çakılıcioğlu ve Türkoğlu, 2010; Kültür, 2002; Satıl ve ark., 2006; Kızıllarslan; 2008; Bulut, 2008; Akalin, 1993) Mide otu, (Ertuğ ve ark., 2004; Kültür, 2002; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Binbirdelik otu, (Tonbul ve Altan, 1989; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Birinci, 2008) Kantaryon, Sarıcaüz, Kantül, Kesik otu, Kalp otu, (Kültür, 2002; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Koyuncu, 2005) Sarı kantaron, Yakı kantaronu (Tuzlacı ve

Aymaz, 2001; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Sami, 2007; Gürhan ve Ezer, 2004; Emre, 2003; Birinci, 2008; Genç ve Özhatay, 2006; Ertuğ, 2004)

Kimyasal bileşimi: Flavonoidler, Floroglusin türevleri, (hiperforin) Kateşik tanen, Naftodiantron türevleri, (hiperisin) Uçucu yağ, Uçucu yağında alfa pinen ve karvakrol bulunur (Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Baytop, 1984). A ve C vitamini, Prosiyanidin (Bulut, 2008)

Bilinen etkisi: Antispazmotik, kabız, yatıştırıcı, kurt düşürücü, antiseptik ve yara iyi edici etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

IRIDACEAE

4.1.84. *Crocus biflorus* Miller subsp. *biflorus*

Kormu tunik şeklinde zarımsı ya da sert, tabanda düz veya dişli kanatlıdır. Yapraklar (3-)4-9, 0.5-3.5 mm genişliğindedir. Periantın boğazı hafif sarı, tüysüz ya da papilloslu, segmentler beyazdır. Flamentler 3-7 mm, beyaz ya da sarı, tüysüz yada papillalı, anterler 0.8-1.4 cm, sarı yada siyahımsıdır. Stil 3'e ayrılmış sarı renktir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Kayalık yamaçlar, Çalılar, Orman altları (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 2 - 7 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 800m, 9.2.2011, T299.

Yöresel ismi: Akçabardak, Kardelen, (74)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Mezarlık süs bitkisi,

Yöresel kullanımı:

- a) Gösterişli kar beyazı çiçeklerinden dolayı mezarlıklarda süs bitkisi olarak kullanılır. (74)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.85. *Crocus biflorus* Miller subsp. *pulchricolor* (Herbert) Mathew

Kormu tunik şeklinde zarımsı ya da sert, tabanda düz veya dişli kanatlıdır. Yapraklar (3-)4-9, 0.5-3.5 mm genişliğindedir. Periantın boğazı hafif sarı, tüysüz ya da papilloslu, segmentler mavimsi menekşe rengindedir. Flamentler 3-7 mm, beyaz ya da sarı, tüysüz yada papillalı, anterler 0.8-1.4 cm, sarı yada siyahımsıdır. Stil 3'e ayrılmış sarı renktir. Endemiktir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Kaya yamaçları, Konifer ormanları (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 2-7 (Davis,

1984)

Türkiye'deki yayılışı: : Batı Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 550m, 9.2.2011, T300; Kızılhisar köyü, 800m, 11.2.2011, T314.

Yöresel ismi: Mor çiğdem, Mor çiçek, Kardelen, (67-73) Gök çiğdem, (74)

Kullanılan kısımları:

Kullanım amacı: Mezarlık süs bitkisi, Maya

Yöresel kullanımı:

- Güzel ve gösterişli çiçeklerinden dolayı mezarlıklarda süs bitkisi olarak kullanılır. (67-74)
- Bitkinin yumruları salep ve köpük helvası yapımında maya olarak kullanılır. (70)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.86. *Crocus chrysanthus* (Herbert) Herbert

Kormu tunik şeklinde zarımsı yada sert, tabanda düz veya dişli kanatlıdır. Yapraklar 3-5(-6), synanthos, 0.5-2.5 mm genişliğindedir. Periant boğazı sarı, tüysüz, segmentler sarıdan turuncumsu sarıya kadardır. Filamentler 3-6 mm, sarı, tüysüz, anterler 6-12 mm, sarı, nadir tabanda siyah benekler vardır. Stil hafifçe 3'e ayrılmıştır (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Orman altları, Çalılıklar (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 2 - 7 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve İç Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Selimiye köyü, 300m, 9.2.2011, T298; Kızılhisar, 530m, 11.2.2011, T313.

Yöresel ismi: Çiğdem, Sarı çiğdem, (34, 35, 67, 70)

Kullanılan kısımları:

Kullanım amacı: Süs bitkisi, Mezarlık süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitki altın sarısı renkli gösterişli çiçekleri ve güzel kokusundan dolayı evlerin bahçelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir. (34, 35, 67, 70)
- b) Bitki mezarlıklar üzerinde süs bitkisi olarak kullanılır. (34, 35, 67, 70)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Çiğdem, Sarı çiğdem (Ertuğ ve ark., 2004)

4.1.87. *Crocus olivieri* Gay subsp. *olivieri*

Kormu tunik şeklinde zarımsı, tabanda ayrılmış kaba paralel lifli yada yünsü liflidir. Yapraklar 1-4(-5), siyantos, 1.5-7 mm genişliğindedir. Periantın boğazı sarı, tüysüz, segmentler obtustan subakuta kadar, sarıdan turuncumsu sarıya kadardır. Filamentler 3-7 mm, sarı, tüysüz, anterler 6-15 mm, sarıdır. Stil 6-15'e ayrılmış sarı renktir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Kayalık ve Nemli yerler (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 2 - 4 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve İç Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 8.2.2011, T297.

Yöresel ismi: Sarıçiğdem, Çiğdem, (1-14)

Kullanılan kısımları:

Kullanım amacı: Mezarlık süs bitkisi, Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin gösterişli parlak, altın sarısı renkli çiçeklerinden dolayı mezarlıklarda süs bitkisi olarak kullanılır. (1-14)
- b) Bitki evlerin bahçelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir. (1-14)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.88. *Crocus pulchellus* Herbert

Crocus speciosus türüne benzer fakat bazı farkları vardır. Korollanın boğazı sarı renklidir. Flamentler sarı, anterler krem-beyaz, periant segmentleri 1.8-4 x 0.8-1.5 cm'dir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Pinus ve Quercus ormanları, Çimenlikler (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 9 - 11 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla, 540m, 31.10.2010, T284.

Yöresel ismi: Çiğdem, (67-73)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin gösterişli çiçeklerinden dolayı evlerin bahçelerinde süs bitkisi olarak kullanılır. (67-73)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.89. *Crocus speciosus* Bieb. subsp. *xantholaimos* Mathew

Kormu tunik şeklinde zarımsı ya da sert, tabanda kanatlı ya da bazen paralel liflidir. Yapraklar 3-4, hysteranthos, 4-5 mm genişliğindedir. Periantın boğazı sarı, tüysüz, segmentler 2.5-6 x 0.8-2.2 cm'dir. Filamentler 4-11 mm, tüysüz, beyaz ya da açık sarı, anterler 1-2.2 cm, sarıdır. Stil genelde tabanda ayrılmıştır. Endemiktir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Abies ve Rhododendron ormanları (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 9 - 10 (Davis,

1984)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 530m, 30.10.2010, T287.

Yöresel ismi: Çiğdem (57)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Mezarlık bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitki kirazlıyayla köyünün mezarlığında süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. (57)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.90. *Iris germanica* L.

Bitki 60-120 cm' dir. Yapraklar 2.5-4.5 cm genişliğinde, gövde dallı 4-5 çiçekli, dallar 5-14 cm'dir. Brakte ve brakteoller kayık şeklindedir. Çiçekler genelde lavanta, menekşe yada mavimsi renkte, segmentlerin üst kısımları kahverengi damarlıdır. Stil dallanmıştır. Kapsül elipsoit, 3-5 cm'dir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Kültür alanları, Kayalık alanlar (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 5 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis,

1984)

Yöresel ismi: Zambak, Zombak, Mor zombak, Mor zambak, (1-89)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs bitkisi, Mezarlık süs bitkisi, Koku verici

Yöresel kullanımı:

- a) Park ve bahçelere ekilerek güzel çiçeklerinden dolayı süs bitkisi olarak kullanılır. (1-89)
- b) Mezarlıklarda mezarlık süs bitkisi olarak kullanılır. (1-89)
- c) Çiçeklerinin güzel kokusundan dolayı ilkbaharda çiçekleri koparılıp evlerde vazolara konulur. Evin güzel kokması sağlanır. (13)

Literatürdeki kullanımı: Ağrı kesici olarak kullanılır. Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Metin, 2009; Polat, 2010). Rizomlar yenilir (Vural, 2008). Mezarlıklarda süs bitkisi olarak kullanılır. İdrar söktürücü ve safra artırıcı ayrıca koku verici olarak kullanılır (Polat, 2010).

Diş tozları, pudralar ve talk tozuna güzel kokusundan dolayı katılır (Baytop, 1984). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Süsen, (Baytop, 1984; Polat, 2010; Metin, 2009) Sarıçiğdem, (Vural, 2008) Zulfa, (Polat, 2010) Menekşe, (Baytop, 1984) Susam, (Gürhan ve Ezer, 2004; Ertuğ, 2000; Baytop, 1984; Polat, 2010; Metin, 2009) Zambak, (Ertuğ, 2000; Baytop, 1984; Polat, 2010; Metin, 2009) Hıdırellez zambağı (Satıl ve ark., 2006)

Kimyasal bileşimi: Nişasta ve Uçucu yağ (İron) taşır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı ve safra arttırıcı etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

JUNGLANDACEAE

4.1.91. *Junglans regia* L.

Yaklaşık 25-30 m boyunda, geniş yuvarlak taçlı, gövdesi 1.5-2.5 m çapında, gümüşü gri, düz kabuklu, tek evcikli ağaçlardır. Yapraklar 22-35 cm, yaprakçıklar 5-11 adet, eliptik veya obovat, tepesi akut veya akuminat, tam ve uzun saplıdır. Erkek çiçekler bir önceki yılın dalları üzerinde amentum durumunda, stamenler çok sayıda, dişi çiçekler tek ya da 2-3 tanesi bir arada, o yıl gelişen dalların ucundadır. Meyve az çok küresel, yeşil, 4-6 cm çapında bir drupadır. Endokarp ince veya kalın, hafifçe kırışiktır (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Kayalık alanlar, Bahçeler, Alüvyonlu topraklar (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 5 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzeybatı ve Batı Anadolu (Davis, 1982)

Genel yayılışı: Balkanlar, Lübnan, Kafkasya, Kuzey Irak, İran, Afganistan, Orta Asya, Çin'in doğusu (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 500m, 4.5.2010, T43.

Yöresel ismi: Ceviz (1-89)

Kullanılan kısımları: Meyvesi, Meyve kabuğu, Tohumu, Tohum iç zarı, Yaprakları, Çiçeği, Yapraklı dalları, Odunu,

Kullanım amacı: Tıbbi, Araç-Gereç Kozmetik, Kurtlanmayı engelleyici, Hayvan hastalıklarında

Yöresel kullanımı:

- a) Çiçeği toplanıp kurutulur. İnfüzyon şeklinde tüketilip sinüzit tedavisinde kullanılır. (55, 56)
- b) Bitkinin yaprak ve meyve kabukları lapa halinde kına şeklinde baş ağrısı tedavisinde kullanılır. 55, 56)
- c) Tohumu gıda olarak kullanılır. (1-89)
- d) Meyve kabuğu kaynatılıp suyu diş ağrısı tedavisi için içilir. (32)
- e) Yaprakları infüzyon şeklinde şeker hastalığı ve iltihaplı yaraların tedavisi için kullanılır. (32, 33, 35)
- f) Odunu baston yapımında kullanılır. (23, 24)
- g) Yaprakları infüzyon şeklinde ayaklarda oluşan mayasıl hastalığının tedavisi için kullanılır. Ayaklar bu su içinde tutulur. (74, 76)
- h) Cevizin meyve kabuğu, yumurta ve çay demi karıştırılır. Saça kırmızı renk vermek için kına yakılır. (55, 56)
- i) Erik kurusu yapımında erikler kurtlanmasın diye eriklerin kaynatıldığı suya cevizin yapraklı dalları daldırılıp çıkartılır. Böylece elde edilen erik kurusu uzun müddet kurtlanmaz. (58)
- j) Cevizin meyve kabuğu kurutulup hayvanlarda kelebek hastalığı için çay gibi demlenerek hayvanlara içirilir. (65, 66)
- k) Odunundan gökçesu köyünde tarihi bir kapı bulunmaktadır. (63, 64) (Şekil 4.33.)
- l) Tohumu içindeki zar yapı kurutulup infüzyon şeklinde öksürüğe, kusma ve ishale karşı kullanılır. (15-18)
- m) Odunu çeşitli araç-gereç yapımında kullanılır. (bıçak sapı, fırın küreği) (7)

Literatürdeki kullanımı: Çıban tedavisinde, ayak terlemesi ve kokusunu engelleyici olarak, bakliyatlarda kurtlanmayı önleyici olarak, kınanın rengini koyulaştırmada, adet sancısında, göz hastalıklarında, kabız yapıcı olarak, burun kanamasında, guatr tedavisinde, bronşit tedavisinde, safra arttırıcı olarak, siğil tedavisinde, kadınlarda kısırlıkta, ağız yaralarında, sindirim bozukluklarında kullanılır (Kızılarşan, 2008, Bulut, 2008; Yeşil, 2007; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Gençay, 2007; Eşen, 2008; Saday, 2009). Kaşa ve göze sürme çekilmesinde kullanılır. Kemik erimesi tedavisinde kullanılır. Arı sokmasına karşı, diş eti hastalıklarının tedavisinde, bağırsak hastalıklarının tedavisinde, ateş düşürücü olarak, nefes darlığına karşı, damar sertliğine karşı, ödem giderici olarak, vajina iltihaplanmasına karşı, kırıksıklıklara karşı, hafıza güçlendirici olarak kullanılır (Bulut, 2008; Yeşil, 2007; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Metin, 2009). Kanser tedavisinde, tohumları sabun ve kozmetik sanayinde

kullanılır (Yeşil, 2007; Gençay, 2007). Düzgün dalları baston yapımında kullanılır. Taze meyve kabukları durgun sulara balıkları sersemletmek için atılır (Polat, 2010). Yaprığı köy ekmeği pişirilirken fırına serilir ve hoş koku verir (Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007). Ceviz içi dövülür yağı çıkarılıp tahta cilalamada ve silah yağlamada kullanılır (Metin, 2009). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Baytop, 1977; Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010). Kansızlık, ishal ve ülser tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996; Kızıllarslan, 2008). Odunu mobilyacılıkta kullanılır (Baytop, 1977; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005). Yaprakları cildi güzelleştirmede, saçları güçlendirmede kullanılır (Zeybek, 1985; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Mein, 2009). Diş temizlenmesinde, idrar artırıcı olarak, kuvvet verici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Özyurt, 1992; Altan ve Alçitepe, 2001; Kızıllarslan, 2008). Yağı yemeklik yağ olarak ve boyacılıkta kullanılır. Odunu boyacılıkta kullanılır (Özyurt, 1992; İlçim ve Varol, 1996; Sami, 2007; Akalın, 1993; Birinci, 2008; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2010; Yeşil, 2007; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Baytop, 1977; Öztürk ve Özçelik, 1991; Özgökçe ve Yılmaz, 2003; Tabata ve ark., 1994). Bademcik ağrılarına karşı, sırt ve bel ağrılarına karşı, halsizlik ve kırgınlığa karşı ve sıtma hastalığının tedavisinde kullanılır (Sevinç ve Altan, 1995; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Yeşil, 2007; Bayatlı, 1940; Özyurt, 1992). Romatizma tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kültür, 2002). Öksürük, sivilce, grip, soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Yeşil, 2007; Koçyiğit, 2005). Taş düşürmede kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006). Güneş çarpmasına karşı ve kan dindirici olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Kızıllarslan, 2008; Koyucu, 2005). Saç boyamada kullanılır. Saç dökülmesi, deri çatlakları, şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Hayvan hastalıklarında ve böcek öldürücü olarak kullanılır (Birinci, 2008; Acartürk, 1996; Koçyiğit, 2005; Metin, 2009; Bulut, 2008; Yeşil, 2007; Gençay, 2007). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Sami, 2007; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Yeşil, 2007; Kültür, 2002; Acartürk, 1996). Kadın hastalıklarında, iştah açıcı olarak ve yakacak olarak kullanılır (Sami, 2007; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Kızıllarslan, 2008). Mantar, eklem ağrıları tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Baş ağrısı giderici, yara iyiedici, mide ağrısı, egzama tedavisinde kullanılır (Akalın, 1993; Genç ve Özhatay, 2006; Bayatlı, 1940; Özyurt, 1992; Altan ve Alçitepe, 2001; Acartürk, 1996; Kızıllarslan, 2008; Deniz, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Cuz, Koz, Yandak, (Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2008; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Yeşil, 2007) Hingiç, (Bulut, 2008) Goz, (Polat, 2010; İlçim ve Varol, 1996) Guz, (Gençay, 2007) Ceviz, (Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008; Polat, 2008; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ, 2000; Cansaran ve ark., 2007; Genç ve Özhatay, 2006; Ezer ve Avcı, 2004; Birinci, 2008; Gürhan ve Ezer, 2004; Sami, 2007; Doğan, 2008; Akalın, 1993) Oreh, (Sami, 2007) Güz (Doğan, 2008; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Askorbik asit ve diğer bitki asitleri, Benzopiran, (avikularin) Flavonoidler, Gallik ve Kateşik tanen, Lipit, Naftakinonlar, (juglon, trisjuglon) Protein, Steroit, (beta-sitosterol) Uçucu yağ, (Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Yeşil, 2007) B2 vitamini, Kalsiyum, Fosfor, Demir, (Bulut, 2008) Tanen, Acı lezzetli bir boyar madde (Juglon) taşır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Astrenjan özelliği nedeniyle gargara halinde kullanıldığı gibi juglonun mantar sporlarının gelişmesine engel olan etkisi nedeniyle pomat ve liniment (pomatla yağ arası kıvamda, yağ, su, alkol içeren, deriye sürülen ilaçlar) halinde egzama ve sedef hastalığı tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005). İştah açıcı, kabız, kan şekerini düşürücü, kuvvet verici, antiseptik etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

Şekil 4.33. Göğçesu köyü tarihi kapı

LAMIACEAE

4.1.92. *Lamium purpureum* L. var. *aznavourii* Gand. ex Aznav.

Gövdesi 4-35 cm uzunluğunda, tüysüz, tek yıllık bitkidir. Yapraklar genişçe ovat, ovat-reniform ya da suborbikular, (3-)5-25 x 3-20 mm'dir. Petiol (3-)10-25(-40) mm'dir. Brakteler yapraklara benzer. Kaliks (4-)6-8(-10) mm, kaliks tübü (2-)3-4(-5) mm, tüysüz, kalis dişleri 4-7 mm'dir. Korolla morumsu pembe, korolla tübü beyazımsı, korolla 1-22 mm, 0.2-0.5 mm dişlidir. Meyve 1.9-2.5 x 1-1.5 mm, zeytinimsi

kahverengidir. Endemiktir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Quercus ve Abies ormanları, Yamaçlar, Nemli yerler (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 6 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: İstanbul (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılköy, 550m, 5.5.2010, T61.

Yöresel ismi: Tellik (1-14, 20, 21, 22)

Kullanılan kısımları: Çiçekli toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Oyun

Yöresel kullanımı:

- a) Kız çocukları evcilik oyunu oynarken bitkinin toprak üstü kısımlarını kullanarak köşeli gövdeleri ortadan ayırıp diğer bitkiyi onun içinden geçirerek uzun bir tel yaparlar. Bu teli saçlarına süs olarak takarlar. (1-14, 20, 21, 22)

Literatürdeki kullanımı: Kabız ve kuvvet verici olarak kullanılır. (Baytop, 1984)

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kırmızı ballı baba, Ballık otu (Baytop, 1984; Zeybek, 1985)

4.1.93. *Lamium purpureum* L. var. *purpureum*

4-35 cm boyunda, kısa yumuşak tüylü, tek yıllık bitkilerdir. Yapraklar geniş ovat veya ovatreniform, 5-25 x 3-20 mm, kısa yumuşak tüylü, tepesi obtus, kenarları krenat; yaprak sapı 3-25 mm'dir. Brakteler yapraklara benzer şekildedir. Vertisillastrumlar 1-6 tane, 4-10 çiçeklidir. Kaliks 6-8 mm; tüpü 2-4 mm, kısa yumuşak tüylü, dişler 3-4 mm'dir. Korolla pembe, 10-22 mm; tüpü 6,5-16 mm, tabanda düz veya geri kıvrıktır. Küçük fındıksı meyve 2-2,5 x 1-1,5 mm, kahverengi, beyaz lekelidir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Tarlalar, Boş alanlar, Orman altları (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 6 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Kuzey ve İç Anadolu (Kızılarlan, 2008)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 530m, 21.3.2011, T337.

Yöresel ismi: Arı otu, (35, 36)

Kullanılan kısımları: Çiçekler

Kullanım amacı: Bal yapımı

Yöresel kullanımı:

a) Bal yapımında arılar tarafından kullanılır. (35, 36)

Literatürdeki kullanımı: Ağrı kesici olarak, boğaz ve bademcik iltihabında kullanılır. Nektarı emilir. Yemeği yapılır. İnfüzyonu prostatı genişletmek için, hemoroite karşı, kabız ve kuvvet verici olarak kullanılır (Kızılarşlan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ballıbaba, Bal otu, Arı otu, Petek otu, Balıcak, Ballık otu, Emzik otu, Kırmızı ballıbaba (Kızılarşlan, 2008)

Kimyasal bileşimi: İridoit glikozitler (lamiol, lamiside, verbascoside), Phytoecdyson, Uçucu yağ (Kızılarşlan, 2008)

4.1.94. *Melisa officinalis* L. subsp. *officinalis*

28-95 cm boyunda, çok yıllık otsu bitkilerdir. Gövde, dik, dallanmış, sık veya seyrek olarak glandlı, kısa veya yumuşak tüylüdür. Yapraklar ovat-romboit, yatık yumuşak tüylü veya tüysüz, akut-obtus, tabanda kuneat, trunkat veya kordat, taban kısmı dışında kenarlar derince krenattır. Çiçek taşıyan yaprakların kenarları krenat-serrattır. Vertisillatlar 4-1"2 çiçeklidir. Brakteoller yapraksı, ovat, 3-10 x 1.2-7 mm'dir. Kaliks 6-10 mm, kısa glandlı ve uzun glandsız tüylü, üst dudak 2-3 dişli, korolla önce soluk sarı,

daha sonra beyaza dönüşür, bazen soluk mor renktir. (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Orman açıklıkları, Kayalık yamaçlar, Yol kenarları, Nemli yerler, Dere kenarları, Çalılıklar, Makiler (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 9 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı, Doğu ve İç Anadolu (Davis, 1982)

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey Irak, Kuzey İran, Kafkasya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 520m, 7.8.2010, T140.

Yöresel ismi: Oğul otu (67)

Kullanılan kısımları: Çiçekli ve yapraklı dalları

Kullanım amacı: Tıbbi, Arıların oğul vermesinde

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları kurutulup infüzyon şeklinde yatıştırıcı olarak kullanılır. (67)
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları, oğul arıların başka bir yere kaçmaması için kullanılır. Yani arıların bu bitki üzerinde toplanması sağlanmış olur. (67)

Literatürdeki kullanımı: İshal kesici, akciğer ve mide kanseri, damar sertliği tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Kültür, 2002). Akne tedavisi ve depresyon tedavilerinde kullanılır (Oral, 2007). Uykusuzluğa karşı ve burun tıkanıklığının giderilmesinde kullanılır (Bulut, 2008; Sami, 2007). Kansızlık, karaciğer ve akciğer tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996). Sinirleri yatıştırıcı, mide ve bağırsak rahatsızlıklarında, migren ve sinirsel kalp rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır (Zeybek, 1985; Bayatlı, 1940; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Acartürk, 1996; Oral, 2007). Şeker düşürücü olarak kullanılır (Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Kültür, 2002; Emre, 2003; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008). Astım tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Doğan, 2008; Oral, 2007; Acartürk, 1996). Karın ağrısı, böbrek rahatsızlıkları, soğuk algınlığı, grip, bronşit tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010). Kalp ve damar hastalıkları için kullanılır (Ertuğ, 2004; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Yücel ve Tülükoğlu, 2000). Kadın hastalıklarında kullanılır (Emre, 2003; Bulut, 2008). Tansiyon düşürücü, iştah açıcı, hazmı kolaylaştırıcı olarak kullanılır (Sami, 2007; Acartürk, 1996). Koku vermesi için kullanılır (Doğan, 2008). Nefes darlığında ve öksürük kesici olarak kullanılır (Akalin, 1993; Doğan, 2008; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008). Arıların oğul vermesinde kullanılır (Akalin, 1993; Sami, 2007; Bulut, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kekik, (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008) Limon otu, Limon çiçeği, (Bulut, 2008; Doğan, 2008) Kokar ot, (Baytop, 1993) Kovan otu, (Baytop, 1984) Muz çiçeği, (Yücel ve Tülükoğlu, 2000) Oğul otu, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002; Ertuğ, 2004; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Emre, 2003; Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008) Arı otu, (Kültür, 2002; Bulut, 2008) Melisa, (Ertuğ, 2004; Baytop, 1984) Limon nanesi, (Birinci, 2008; Baytop, 1984) Matochina, Limonche, (Sami, 2007) Kolonya otu (Doğan, 2008)

Kimyasal bileşimi: % 0,05 (sital ve sitronellal) Uçucu yağ, Triterpenler, Fenolik asitler, (özellikle rosmarinik asit) Flavonoidler, (quercitrin, rhamnositrin, apigenin, luteolin) Monoterpenlerin ve Aromatik alkollerin glikozitlerini içerir (Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Baytop, 1984). Tanen, Kafeik asit, Polifenoller içerir (Bulut, 2008; Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Sedatif ve Antiviral etki gösterir (Koçyiğit, 2005). Midevi ve yatıştırıcıdır (Baytop, 1977; Baytop, 1984). Spazmolitik ve antibakteriyel etkilere sahiptir (Zeybek, 1985). Gaz söktürücü, terletici ve antiseptiktir (Baytop, 1984).

4.1.95. *Mentha piperita L.

Yapraklar genellikle lanseolat, petioller 3-9 mm ya da nadiren daha fazladır. Çiçek durumu (30-)50-80 x (10-)12-18 mm çapındadır (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1982).

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1982).

Yöresel ismi: Nane (1-89)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımı:

- Hastanın sırtına bal sürülür ve bitkinin kurutulmuş toz halindeki yaprakları ilave edilir. Bu tedavi yöntemi öksürüğe karşı kullanıldığı gibi ateşdüşürücü olarak etkilidir. (9)
- Gölgede kurutulmuş yaprakları baharat olarak kullanılır. (1-89)
- Taze yapraklar yemek ve salatalarda çeşni olarak kullanılır. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Soğuk algınlığı, öksürük tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005; Metin, 2009). Gaz söktürücü, koku verici ve baharat olarak kullanılır. Yemek ve besinlere, ilaç, besin, ve parfümeri endüstrilerinde kullanılır (Saday, 2009; Sami, 2007). Karın ağrısı ve hıçkırığı geçirmek için kullanılır (Metin, 2009). Bahçelerde kültürü yapılmaktadır (Baytop, 1977). Çarpıntılarda terletmek için, nezle tedavisinde, diş etleri tedavisinde, bel ağrılarına karşı kullanılır (Bayatlı, 1940). İshale karşı kullanılır (Özyurt, 1992). Karın ağrısı, bulantı, kusma ve midevi olarak kullanılır (Akalin, 1993;Koyuncu, 2005; Saday, 2009; Bayatlı, 1940; Sami, 2007). Süt arttırıcı olarak kullanılır (Emre, 2003). Ağrı kesici ve grip tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Nane, (Koyuncu, 2005; Akalin, 1993; Kıran, 2006; Ertuğ, 2000) Bahçe nanesi, Biber nane, Tülfüli nane, Misk nanesi, (Saday, 2009) Biberi nane, Fülfilili nane, (Baytop, 1984) İngiliz nanesi, (Baytop, 1977) Kara nane, Djodjen, (Sami, 2007) Dere nanesi (Emre, 2003)

Kimyasal bileşimi: Rezin, Tanen ve Uçucu yağ (Terpenler, serbest ve ester halinde Mentol, Menthon ve Mentofuran) (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Sinirsel kökenli mide bulantılarını kesici, gaz söktürücü ve koku vericidir (Baytop, 1984). Antiseptik, spazmolitik, karminatif ve serinletici etkilere sahiptir (Zeybek, 1985).

4.1.96. *Mentha longifolia* (L.) Hudson subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *typhoides*

Keskin kokulu, tüylü, çok yıllık otsu bitkilerdir. Rizomları pulsu yapraklıdır. Çiçekli gövdeler 40-120 cm uzunluğundadır. Yapraklar sapsız, çoğunlukla 50 x 20 mm'den daha küçük, oblong-eliptikten oblong-lanseolata kadar değişen şekillerde, kenarlar keskince serrattır. Lamina düz veya hafifçe kırışık, her iki yüzde aynı renkte, kısa veya uzun tüylüdür. Vertisillatlar çok sayıda, sık dizilişli çoğunlukla çok dallanmış terminal bir spika oluşturur. Dallar saplı, spika 10 mm'ye kadar çaptadır. Kaliks 1-3

mm'dir. Korolla leylak rengi veya beyazdır. Merikarplar kahverengi, yüzeyi ağımsıdır (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Bataklık alanlar, Nemli yerler, Nehir kenarları (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 7 - 10 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1982)

Genel yayılışı: Avrupa, Kafkasya, Kuzeybatı İran (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 500m, 17.9.2010, T193.

Yöresel ismi: Köpek nanesi, (1, 13) Eşek nanesi, (72)

Kullanılan kısımları: Yapraksız dalları

Kullanım amacı: Çocuk düşürmek

Yöresel kullanımı:

- a) Eskiden istenmeyen hamileliklerde çocuk düşürmek için bu bitkinin yapraksız dalları rahime itilerek çocuk düşürme sağlanırmış. (72)

Literatürdeki kullanımı: Romatizma tedavisinde, öksürük kesici olarak, boğaz ağrısının giderilmesinde, mide rahatsızlıklarının giderilmesinde, sindirimi kolaylaştırıcı olarak, gaz söktürücü olarak, isilik ve diğer deri hastalıklarının tedavisinde, iltihaplı yaraların tedavisinde, çocuklarda gece altını ıslatmalara karşı kullanılır (Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Gençey, 2007; Balos, 2007; Vural, 2008). Nezle, grip ve soğuk algınlığında, kan dindirici olarak, egzama tedavisinde, kalp çarpıntısında, idrar arttırıcı olarak, ishalde, mide rahatsızlıklarında, kurt düşürücü olarak, yaralarda, bronşitte, güneş çarpmasında, adet sancısı giderici olarak kullanılır. Kurutulup ufalanan yaprakları baharat olarak kullanılır (Kızılarşlan, 2008; Polat, 2010; Gençay, 2007; Vural, 2008). Hayvan yemi olarak kullanılır. Mayasıl

tedavisinde kullanılır. Hayvan postunun kokmaması için kullanılır (Yeşil, 2007). Taze yaprakları gıda olarak tüketilir (Gençay, 2007; Vural, 2008; Yeşil, 2007). Baş ağrısı ve vücut alerjisine karşı kullanılır. Toprak üstü kısımları peynire katılır. Koku verici olarak kullanılır. İp boyamada gri renk elde etmede kullanılır. Siroz, kanser, verem ve böbrek rahatsızlıkları tedavisinde kullanılır (Gençay, 2007; Kızılarlan, 2008). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010). Astım, nefes darlığı, karın ağrısı giderilmesinde kullanılır (Doğan, 2008; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Eşek nanesi, İt nanesi, Nana, Pung, Tüylü nane, Yarpız, (Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Yeşil, 2007; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007) Köpek nanesi, Çay nanesi, Pünge, Pünk, (Kızılarlan, 2008; Yeşil, 2007; Balos, 2007) Nane, (Satıl ve ark., 2006; Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008) Yabani nane, Dere nanesi, (Kültür, 2002; Satıl ve ark., 2006; Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008) Yarpuz, (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Ertuğ, 2000; Gürhan ve Ezer, 2004; Baytop, 1988; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008) Yaban nanesi, (Ertuğ, 2000; Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008) Su nanesi, Dağ nanesi, (Cansaran ve ark., 2007; Kızılarlan, 2008) Narpuz, (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızılarlan, 2008; Yeşil, 2007) Punk (Doğan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, Flavonoit, Triterpen (Bulut, 2008) Kateşik tanen, Saponin, Uçucu yağında % 15-29 arası mentol bulunur (Kızılarlan, 2008).

Bilinen etkisi: Sakinleştirici, antiseptik, midevi etkileri vardır (Koçyiğit, 2005).

4.1.97. *Origanum vulgare* L. subsp. *viride* (Boiss.) Hayek

100 cm'ye kadar yükselebilen, sert tüylü veya tüysüz, otsu bitkilerdir. Yapraklar petiollü veya petiolsüz, ovat, eliptik ya da yuvarlakça, 6-40 x 5-30 mm, akut ya da obtus, glandular punktant veya değildir. Spiküller 3-30 x 2-8 mm'dir. Brakteler obovat ya da eliptik, 2-10 x 1-7 mm, akut ya da akuminattır. Kaliks 2-4 mm'dir. Korolla mor, pembe veya beyaz, 3-10 mm'dir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Kuru tepeler, Kayalık yamaçlar, Kalkerli toprakları Karışık ormanlar, Maki (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 10 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Güney ve Kuzey Anadolu (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Osmaniye köyü, 400m, 9.8.2010, T181.

Yöresel ismi: Hoş otu (45, 46)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- d) Bitkinin toprak üstü organ yapıları toplanıp kurutulur. İnfüzyonu mide ağrıları için kullanılır. (45, 46)

e) Bitkinin toprak üstü yapılarının infüzyonu damar açıcı olarak kullanılır. (45, 46)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Güvey otu, Keklik otu, Mercan köşk (Zeybek, 1985)

4.1.98. *Salvia tomentosa* Miller

Az çok çalimsı, çok yıllık bitkilerdir. Gövdeler 1 m'ye kadar uzunlukta, çoğunlukla üst kısımlarında dallanmış, dört köşelidir. Yapraklar basit, darca oblongtan ovata kadar değişen şekillerde, sap 1.7-5.5 cm'dir. Vertisillatlar birbirinden uzak veya tepede birbirine yaklaşmış, 4-10 çiçeklidir. Brakteler genişçe ovat, düşücü, brakteoller mevcuttur. Pediseller 5-10 mm'dir. Kaliks az çok tüpsü, 12-16 mm, leylak renkli, kapitat üst dudak kısaca 3 dentattır. Korolla leylak renginden mora kadar değişen

renklerde veya beyaz, tüp düz, 18-22 mm, üst dudak düzdür. Stamenlerde konnektif uzun, tekalar fertil, üstteki daha büyüktür. Merikarplar yuvarlakça, az çok küresel, 3.5 x 3.2 mm boyutlarındadır (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık alanlar, Taşlık, Kayalık yamaçlar (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 9 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey, Güney, Güneydoğu ve İç Anadolu (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 510m, 7.8.2010, T141.

Yöresel ismi: Ciğer otu (11, 12, 68)

Kullanılan kısımları: Çiçekli ve yapraklı dalları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- Bitkinin çiçekli dalları kurutulur. Bu kurumuş organ yapıla kuru üzümle karıştırılıp yoğrulur. Hap haline getirilir. Bu haplar iştah açıcı olarak kullanılır. (68)
- Bitkinin toprak üstü kısımları toplanıp kurutulur. İnfüzyon şeklinde karaciğer ve akciğer rahatsızlıkları için kullanılır. (11, 12)

Literatürdeki kullanımı: Soğuk algınlığı, bademcik ve boğaz hastalıkları ve grip tedavisinde, iştah açıcı ve hazımsızlıkta kullanılır (Deniz, 2008; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Sevinç ve Altan, 1995). Karın ağrısına karşı kullanılır (Vural, 2008; Bulut, 2008; Tuzlacı ve Aymaz, 2001).

Ergenlik sivilcelerine karşı, gaz giderici, böbrek tedavisinde ve idrar söktürücü, bağırsak iltihabı önleyici, diş temizleyici, zayıflatıcı olarak kullanılır (Polat, 2010). İltihaplı yaraların tedavisinde, balgam söktürücü olarak, göğüs yumuşatıcı olarak, romatizma tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Mide ve sindirim sistemi organları rahatsızlıklarında, mide ekşimesi, şişkinlik ve öksürüğe karşı kullanılır (Sevinç ve Altan, 1995; Bulut, 2008). Hemoroid, bronşit ve rahim kanseri tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ada çayı, (Deniz, 2008; Vural, 2008; Polat, 2010; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ, 2004) Boşapla, (Polat, 2010) Hoşafıama, Moşafıa, Moşapla, Borcağla, Boz ot, Boz şapla, Şalba, Yakı çalbası, Yakı otu (Bulut, 2008) Büyük çiçekli ada çayı, (Baytop, 1984; Sevinç ve Altan, 1995; Bulut, 2008) Bol şapla, (Sevinç ve Altan, 1995) Çalba, (Baytop, 1988; Bulut, 2008) Bozşapla, Şapla, Mezar otu, Moskof çayı, Fatmaana otu, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008) Boş yaprağı, (Satıl ve ark., 2006; Polat, 2010) Kara kekik, Şabila kekiği, (Ertuğ ve ark., 2004) Ellik otu (Cansaran ve ark., 2007)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, Diterpenler, Flavonoidler (Bulut, 2008)

4.1.99. *Satureja hortensis* L.

Şekil 4.34. *S. Hortensis*'ten yapılmış bahçe süpürgesi

Genişçe dallanmış bir gövdeli, tek yıllık, (5-) 10-35 cm uzunluğunda, yay şeklinde kıvrık-kısa yumuşak tüylü ya da puberulent bitkilerdir. Yapraklar lineardan oblanceolata kadar değişen şekillerde, 8-30 x 1-4.5 mm'dir. Çiçek durumu gevşek, boyu eninden uzun, vertisillatlar 2-20 çiçekli, brakteler kaliksin 1-2 katıdır. Kaliks hafifçe bilabiata, 3-4.5 mm, dişler lanseolattan

subulata kadar deęişen Őekillerde, alt 2 diŐ űst diŐten uzun, korolla leylak rengi, pembe veya beyazdır. Meyve geniŐçe oblongtur (Davis, 1982).

YetiŐme ortamı: Kayalık ya da AŐınmiŐ yamaçlar, Mezarlık alanlar, Deniz kıyısı kumtepelere, Nadasa bırakılmış tarlalar, Yol kenarları (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 9 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey, İç, Doğu, Güneydoğu ve Güney Anadolu (Davis, 1982)

Genel yayılışı: Güney Avrupa (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Osmaniye köyü, 400m, 6.5.2010, T56; Terziler köyü, 330m, 18.6.2010, T112.

Yöresel ismi: Tavuk otu, (43, 44) Cıbrıka, (48, 49) Keklik otu, (1-12) Cıbrısa, (25-31)

Kullanılan kısımları: Toprak űstü kısımları

Kullanım amacı: Baharat, Sűpürge, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak űstü organ yapıları toplanıp kurutularak baharat olarak yemeklerde kullanılır. (1-2, 25-31, 43, 44, 48, 49)
- b) Bitkinin toprak űstü kısımları bir araya getirilip baęlanır bahçe sűpürgesi olarak kullanılır. (7, 8) (Őekil 4.33.)
- c) Kahvaltılarda kızartılıp űzerine yaę sűrűlen ekmeęin űzerine baharat olarak ekilir. Őzellikle çocuklarda iŐtah açıcı olarak kullanılır. (1-12)

Literatűrdeki kullanımı: Gaz sűktűrűcű, terletici, idrar arttırıcı, midevi, uyarıcı ve cinsel gűcű arttırıcı olarak kullanılır (YeŐil, 2007). Yűnlű kumaŐların gűvelerden korunması için kullanılır (Baytop, 1984). Baharat olarak kullanılır (Sami, 2007; Akalın, 1993; Baytop, 1984; YeŐil, 2007). İŐtah açıcı ve vűcut direncini arttırıcı olarak kullanılır (Doęan, 2008; Baytop, 1984; YeŐil, 2007). Hipertansiyon tedavisinde kullanılır (Sami, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Sater, Anık, Çıbrıska, Çıprıska, Çubrıza, Geyik otu, Zater, Mis kokan, Yanığ, (Yeşil, 2007; Baytop, 1984) Bahçe geyik otu, (Zeybek, 1985) Çıbrıka, (Akalın, 1993) Anıh, Dağ kekiği, (Doğan, 2008) Cibrika, Tavuk otu, Chubritza (Sami, 2007)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, (thymol ve karvakrol) (Baytop, 1984; Yeşil, 2007)

Bilinen etkisi: Gaz sűktűrűcű, terletici, iŐtah açıcı, idrar arttırıcı, midevi, uyarıcı ve cinsel gűcű arttırıcı etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.100. *Scutellaria orientalis* L. subsp. *alpinus* (Boiss.) O. Schwartz

Gövde, tüylü, 4-14 cm, tabanda dallanmış ve yastık formu oluşturmuş bitkilerdir. Petiollü yapraklar 15 mm, lamina eliptik-ovat, 5-10 x 2.5-8 mm, beyaz tomentos tüylü veya yoğun glandular tüylüdür. Çiçek kurulu kısa, az çiçekli, brakteler morumsu veya açık yeşil, 4-7 mm, ovattır. Korolla sarı, 20-31 mm'dir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Step, Kireç taşı yamaçlar (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 6-8 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu

İncelenen örnek: A2: Yenişehir,

Kızılhisar köyü, 540m, 21.3.2011, T338.

Yöresel ismi: Mayasıl otu, (36)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısım

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları infüzyon şeklinde mayasıl tedavisinde kullanılır. (36)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastalanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.101. *Stachys palustris* L.

Gövde dik, 30-75 cm veya daha fazla, nadir tüylü, çok yıllıktır. Yapraklar oblong-lanseolattan oblonga kadar, 3-8 x 0.5-2 cm, akut, trunkat ya da tabanda kordat, alt yapraklar kısa petiollü, üsttekiler ise petiolsüzdür. Çiçek durumu 4-6 çiçeklidir. Kaliks 6-8.5 mm, glandular değil ya da nadir bazı yerleri glandular tüylü, dişler eşit ve 1.5-4 mm'dir. Korolla mor, 11-14 mm, üst dudak 2.5-4 mm, alt dudak 4-8 mm'dir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık alanlar, Nemli gölgeli yerler (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 10 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey Anadolu (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Mecidiye köyü, 600m, 5.5.2010, T64.

Yöresel ismi: Oğul otu (28)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Arıların oğul vermesinde

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları arıların oğul vermesi sırasında kovana konularak arıların kovana girmesi sağlanır. (28)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.102. *Thymus roegneri* C. Koch

Bitki procumbent, dallanmış, dik çiçekli gövde 4-14 cm, tüylüdür. Yapraklar 7-12 x 1.2-2.5 mm, tümü eşit değil, linear lanseolat, oblanceolat ya da eliptik, uzunca kuneat, subakut ya da obtus, tüysüz veya uzunca seyrek tüylü, nadir olarak oıldotlar bulunur. Kaliks 3.5-4.5 mm, üst dudak dişleri 0.7-1.2 mm, sillidir. Korolla mor, 5-7 mm'dir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Kuru yamaçlar (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 6 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T34, 35; Paşayayla köyü, 500m, 16.6.2010, T75.

Yöresel ismi: Kekik, (1-14) Keklik otu, (67-73)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Baharat, Tıbbi, Hayvan yemi, Süt arttırıcı

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları toplanıp kurutulur. Çeşitli yemeklerde baharat olarak kullanılır. (1-14, 67-73)
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları infüzyon şeklinde öksürüğe karşı kullanılır. (67, 68, 70)
- c) Bitki taze iken hayvanlara bol süt yaptırdığı için hayvan yemi olarak kullanılır. (70)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

LAURACEAE**4.1.103. *Laurus nobilis* L.**

2-15 m boyunda, her mevsim yeşil, tüysüz, kokulu, dioik çalı veya ağaçlardır. Gövde üzerinde sarmal durumda bulunan, özel hoş kokulu yapraklar 3-11 x 2-5 cm, oblong-lanseolat, akut-akuminat, derimsi, undulattır. Erkek çiçekler 8-12 stamenli, 2 tane sarı renkte nektaryum taşıyan filamentlere sahiptir. Dişi çiçekler, filamentlerin uç kısmında 2 tane nektaryuma sahip, üst durumda, kısa ve kalın bir stilus ve kalkansı bir stigma ile sonlanır. Meyve 10-12(20) mm, küresel-eliptik tek tohum taşıyan

siyah bir drupadır (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Nemli alanlar, Karışık ormanlar, Maki, Kayalık yamaçlar, Eski yerleşim yerleri, Kültür alanları (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 5 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1982)

Genel yayılışı: Anavatanı Anadolu'dur. Güney Avrupa, Kuzeybatı Afrika, Batı Suriye, Kıbrıs (Koçyiğit, 2005)

Yöresel ismi: Defne (1-89)

Kullanılan kısımları: Yaprakları

Kullanım amacı: Baharat, Süs

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin yaprakları zeytin salamuralarına zeytinler güzel koksun diye katılır. (1-12)
- b) Bitkinin yaprakları et ve balık yemeklerinde baharat olarak kullanılır. (1-12)
- c) Bahçe ve parklarda süs olarak yetiştirilir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Güzel koku vermesi için balık ve et yemekleri içine konur. Yaprakları suda kaynatılır elde edilen sıvı sıcakken iltihaplı tırnaklar bu sıvıya sokularak pansuman yapılır. Öksürüğe karşı kullanılır. Defnenin sabunu elde edilir. Odunu ateşe atılınca güzel koku yaydığı için ekme yapımında kullanılır (Gençay, 2007; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Eşen, 2008; Baytop, 1984). Kalp hastalıkları tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005; Polat, 2010; Genç ve Özhatay, 2006). Saçlarda kepeği giderir. Yapraklar çamaşırlar arasına konarak hem güzel kokmada hem de güveden korumada kullanılır (Eşen, 2008;

Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; İlçim ve Varol, 1996). Böbrek rahatsızlıklarında, gıda zehirlenmelerinde, spazm çözücü, balgam söktürücü, böbrek taşı düşürücü ve deri rahatsızlıklarında kullanılır (Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Bulut, 2008). Gebeliği kolaylaştırmak amacı ile bit ilacı olarak ve ses açmak için kullanılır (Polat, 2010; Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008). Egzama tedavisinde, soğuk algınlığı ve bronşitte, sivilcelere karşı, gripte ve idrar söktürücü olarak, uyuz tedavisinde, çıbanda ve sinüzite karşı olarak kullanılır. Hayvan hastalıkları tedavisinde kullanılır (Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008; Baytop, 1984). Yapraklı dalını askerler sivil haldeyken kendini belli etmek için şapkasına takar. Arı ve yılan sokmalarına karşı, diş ağrılarına karşı, kabızlığa karşı, mantar hastalıklarına karşı ve isilik tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Vücut parazitlerini öldürücü olarak kullanılır. Meyvelerinden defne yağı elde edilip ticareti yapılır. Sineklerden koruyucu olarak kullanılır (Baytop, 1984; Karamanoğlu, 1977). Cilt hastalıklarına karşı kullanılır (İlçim ve Varol, 1996; Baytop, 1984; Karamanoğlu, 1977). Midevi, terletici ve idrar arttırıcı olarak kullanılır (Özyurt, 1992; Zeybek, 1985; Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010). Halsizlik, hazımsızlık, adet düzensizlikleri, uykusuzluğa karşı kullanılır (Acartürk, 1996). Baharat olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004, Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Özyurt, 1992). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008). Nefes darlığına karşı kullanılır (Emre, 2003; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984). Şeker hastalığı ve astım tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Polat, 2010; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005). Saç dökülmesi, baş ağrısı tedavisinde kullanılır (Ertuğ, 2004; Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984; İlçim ve Varol, 1996). Ülser tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006). Romatizma ve karın ağrısı tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Ertuğ, 2004; Genç ve Özhatay, 2006).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Defne, (Gençay, 2007; Koyuncu, 2005; Koçyiğit, 2005; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010; Emre, 2003; Eşen, 2008; Tuzlacı, 2004; İlçim ve Varol, 1996; Satıl ve ark., 2006) Depne, Define, Har, Nehtel, Tehnal, Tahnal, Tanel, Tanel çalısı, Tarhun, Tefrün, Teğlim, Tehnur, Teynal, Teynel, (Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008) Haryerpa, Nefte, Çıbıklık, Çubukluk, Hardal, Taflan, (Bulut, 2008) Tahnel (Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008) Har, (İlçim ve Varol, 1996; Satl ve ark., 2006) Tohnel, (Baytop, 1977) Dafna, Tefne, (Fidan ve ark.,) Tehnel, (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008) Akdeniz defnesi, (Birinci, 2008) Hara ağacı, (Kıran, 2006) Tenel (Ertuğ, 2004; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Yapraklar % 1-3 oranında Uçucu yağ (sineol), Eugenol, Sesquiterpenoid laktonları (costunolide, deacetylalaurenobiolide) ve İsoquinoline alkaloidleri taşır (Koçyiğit, 2005). Acı madde, Flavon türevleri, Nişasta, Sabit yağ, Tanen içerir (Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Yaprak, meyve ve yağının narkotik etkisi vardır. Yaprakları ter bezlerini uyararak terlemeyi arttırır. Ayrıca yüksek dozda kusturucu etkisi vardır (Koçyiğit, 2005). Tereletici, antiseptik ve midevi etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

LILIACEAE

4.1.104. *Allium ampeloprasum* L.

Soğanı genişlemiş ovoidden subglobosa kadar şekillerde, 2-6 cm çapında, dış tunik kül rengi, soğancıklar zırh şeklinde, 3-5 mm çapında, çok sayıda, sarımsıdır. Gövde 50-180 cm, serttir. Yapraklar 4-10, 5-20 mm genişliğinde, düzdür. Spata 8 cm, 1 valveli, uzun gagalıdır. Pedisel mor, kırmızı, leylak veya yeşil, 20-36 mm'dir. Periant kupa şeklinde veya genişlemiş kampanulat, segmentler beyaz, mor, leylek veya yeşil renkte, 4-5 mm'dir. Filamentler mor, leylak veya beyazdır. Stil korollanın dışına çıkmıştır. Kapsül 4

mm'dir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Maki, Çalılıklar, Kayalıklar, Step, Yol kenarları, Kumul yerler (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 5-7 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 22.3.2011, T342.

Yöresel ismi: Karga sarımsağı (1-14)

Kullanılan kısımları: Soğanı ve Yapraklar

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin yaprak ve yumruları yemek ve salatalarda gıda olarak tüketilir. (1-14)

Literatürdeki kullanımı: Gıda olarak soğan bitkisi yerine kullanılır (Mart, 2006; Keskin ve Alpınar, 2002; Koyuncu, 2005). Sarımsak yerine kullanılır (Koyuncu, 2005; Gençay, 2007). Baharat olarak kullanılır. Yaprakları boya elde etmede kullanılır. Çıban ve yara tedavisinde kullanılır (Gençay, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Köremen, (Mart, 2006) Yabani sarımsak, (Koyuncu, 2005) Kara köremen, Keçiköremeni, Deveköremeni, (Gençay, 2007; Ertuğ, 2004) Kurab, Pırasa, Sirüm, (Gençay, 2007) Körmən (Keskin ve Alpınar, 2002)

4.1.105. *Allium cepa L.

Soğanı basık ve küremsidir. Gövde içi boş, şişkin alt kısmından uca doğru daralmıştır. Yapraklar enine kesitte hemen hemen yarı dairemsidir. Spata kalıcı, genellikle 3 çeneklidir. Çiçek örtüsü yıldızsı, parçalar yeşilimsi beyaz, 3-4 mm'dir. Stamenler dışarı uzamış, içteki filamentler her iki tarafta tabanda dişlidir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Ülkemizde kültür bitkisidir (Davis, 1984).

Çiçeklenme zamanı: 6 - 8 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Ülkemizin her

yerinde kültüre alınmıştır. Ekimi yapılmaktadır (Davis, 1984).

Yöresel ismi: Soğan (1-89)

Kullanılan kısımları: Toprak altı organ yapıları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi, Nazar

Yöresel kullanımı:

- Bu bitkinin toprak altı yapısı tuzla dövülüp bacak ve kollardaki burkulmalarda burkulan bölgeye bağlanılır. (13)
- Bu bitkinin toprak altı organı pişirilir ve orta kısmı boşaltılır. Boş olan kısma rendelenmiş sabun ve zeytinyağı konulur. Bu karışım ve pişirilmiş organ yapı iltihaplı yaralarda yaralı bölgeye uygulanır ve yaraların tedavisinde kullanılır. (9)
- Çalışma bölgemizde türün çok fazla kültürü yapılmaktadır.
- Bitki yemek ve salatalarda gıda olarak kullanılır. (1-89)
- Bitkinin yumru kabukları sarımsak bitkisinin yumru kabukları ile birlikte nazara karşı kullanılır. Bu bitki kabukları yakılıp içine tuz atılır ve duman şeklinde nazar değen kişinin başından geçirilir. (1, 4, 8, 10, 11, 12, 13)

Literatürdeki kullanımı: Diş etlerini kuvvetlendirici, kanı temizleyici, tene güzellik verici, kemik kırılmalarında kullanılır. Çivi batan bölgelere uygulanır. Başağrısı için kullanılır (Gençay, 2007; Metin, 2009). Ezilme, burkulma ve şişliklerde kullanılır (Metin, 2009; Stayanov, 1982). Paskalya bayramında yumurta boyamada kullanılır (Akgül, 2008). Soğuk algınlığına karşı ve kabız giderici olarak kullanılır (Saday, 2009). Salgın hastalıkların tedavisinde eskiden beri kullanılmaktadır. Tohumları cinsel gücü arttırmada kullanılır. Soğan kabuğu yün ipliklerinin boyanmasında kullanılır. Çıban tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007; Metin, 2009;

Bayatlı, 1940; Stayanov, 1982). İştah açıcı, idrar söktürücü, iltihap toplayıcı, kalp kuvvetlendirici ve koronerleri genişletici olarak kullanılmaktadır (Özyurt, 1992; Gençay, 2007; Metin, 2009; Stayanov, 1982). Mide ağrılarında, el nasırlarında, uykusuzlukta, verem hastalığında, kulak kurduna karşı, ateşi gidermek için, karın ağrısında, dolamalara karşı kullanılır (Bayatlı, 1940; Özyurt, 1992; Gençay, 2007; Metin, 2009). Şeker hastalığına karşı, böbrek ağrılarında, sindirimi kolaylaştırmak için, tansiyona karşı, solucan düşürücü olarak, sancılı yaralara karşı kullanılır. Arı sokmalarına, nasır ve siğillere karşı, nezle ve grip tedavisinde kullanılır (Stayanov, 1982; Gençay, 2007; Metin, 2009). Hazmı kolaylaştırıp, şişkinlikleri gidermede ve gıda olarak kullanılır (Birinci, 2008; Gençay, 2007; Metin, 2009). Balgam söktürücü, öksürük kesici olarak kullanılır (Ezer ve Avci, 2004; Gençay, 2007; Metin, 2009). Ülsere karşı kullanılır (Kıran, 2006).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Pivaz, Piyaz, (Gençay, 2007; Akgül, 2008; Metin, 2009) Soğan (Kültür, 2002; Ertuğ, 2000; Kıran, 2006; Ezer ve Avci, 2004; Gençay, 2007; Akgül, 2008) Kıska, (Ertuğ, 2004)

Kimyasal bileşimi: Karbonhidratlar, (Sakkaroz, Fruktoz, Glikoz) Yağ, Organik asitler, Vitaminler, (A, B, C) VE Alliin türevleri (Metalialliin, Propilalliin) (Baytop, 1984) Uçucu yağ, Sakkaroz, Disülfid, Flavon heterozit ve Vitaminler bulunur (Karamanoğlu, 1977).

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı, müshil, kan şekerini düşürücü, hazmettirici, antibakteriyel, yara iyi edici, tansiyon düşürücü, kalp kuvvetlendirici, bağırsak hareketlerini arttırıcı pek çok etkileri bulunur (Baytop, 1984).

4.1.106. *Allium sativum L.

Soğanı basık-ovoid, az çok eşit, 5-15(-60) adet, küçük soğancıklardan oluşmuştur. Yapraklar 4-10 adet, 4-25 mm genişlikte, düzdür. Spata 1 valvli, uzun gagalı, düşüçüdür. Umbella az çiçekli ve çok bulbilli, brakteoller var, çiçekler yeşilimsi beyaz veya pembe, nadiren beyazdır. Periant segmentleri (1-)3 mm, lanseolat, akuminattır. Filamentler periant segmentlerinden daha kısa, içtekiler 3-5(-7) uzantılı, en uzun uzantılar 4-5mm'dir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir.

(Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 8 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir. (Davis, 1984)

Yöresel ismi: Sarımsak, Samsak, (1-89)

Kullanılan kısımları: Toprak altı organ yapıları

Kullanım amacı: Gıda, Nazara karşı ve Arı sokması

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin yumru kabukları soğan bitkisinin yumru kabukları ile birlikte nazara karşı kullanılır. Bu bitki kabukları yakılıp içine tuz atılır ve buhar şeklinde nazar değen kişinin başından geçirilir. (1, 4, 8, 10, 11, 12, 13)
- b) Arı sokmalarına karşı kullanılır. Arının soktuğu yere sarımsak sürülerek şişliği ve ağrıyı hafifletir. (1, 4, 13)
- c) Bitki yemek ve salatalarda gıda olarak tüketilir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Balgam söktürücü, astım tedavisinde, saçlarda kepek oluşumunu ve saç dökülmesini engelleyici, nasır sökücü, çıiban tedavisinde ve kolesterol düşürücü olarak kullanılır (Metin, 2009; Polat, 2010; Bulut, 2008; Eşen, 2008; Koşar ve ark., 2006). Yemek ve salatalarda kullanılır (Saday, 2009; Stayanov, 1982). Hayvanların gazını gidermek için kullanılır. Arı sokmalarında kullanılır (Polat, 2010; Bulut, 2008; Bayatlı, 1940). Nazara karşı evlerin kapısına asılır. Soğuk algınlığı tedavisinde, güneş çarpmasına karşı, egzama tedavisinde, bel ağrısına karşı, apse tedavisinde, arpacık tedavisinde, romatizma tedavisinde, siyatik tedavisinde, sarhoşluğun etkisini azaltmak için, hayvan zehirlenmelerinde ve kuduz tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Kurt düşürücü olarak ve yara iyi edici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Metin, 2009; Polat, 2010; Saday, 2009). İştah açıcıdır (Özyurt, 1992; Baytop, 1977). Baş ağrısında, öksürük için, zehirlenmelere karşı, mayasıl tedavisinde, verem hastalığına karşı, idrar zorluğuna karşı, diş ağrılarında, sivilcelere karşı, sarılık tedavisinde ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Bayatlı, 1940). Mide rahatsızlıklarında kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Bayatlı, 1940). Damar sertliğine karşı, çürümeyi önleyici olarak, bağırsak enfeksiyonlarında, idrar söktürücü olarak kullanılır (Stayanov, 1982; Metin, 2009; Polat, 2010; Eşen, 2008). Tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Birinci, 2008; Baytop, 1984; Polat, 2010; Metin, 2009; Eşen, 2008; Özyurt, 1992; Baytop, 1977; Kramanoğlu, 1977; Stayanov, 1982). Kadın hastalıkları, kulak ağrısı ve saçkıran tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Polat, 2010; Bulut, 2008; Baytop, 1984; Metin, 2009; Bayatlı, 1940). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Bayatlı, 1940).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Sarımsak (Metin, 2009; Saday, 2009; Eşen, 2008; Polat, 2010; Bulut, 2008; Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002; Emre, 2003) Sarmısak (Bulut, 2008; Ertuğ, 2000; Kültür, 2002)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, Vitaminler, Karbonhidratlar, Proteinler, Aminoasitler, (Bulut, 2008) Karbonhidratlar (sakkaroz, glikoz), Vitaminler (A,B ve C) Kükürtlü bir uçucu yağ, (allil disülfür) (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Antiseptik, idrar arttırıcı, solucan düşürücü, iştah açıcı ve tansiyon düşürücü, bakteriler üzerinde üremeyi azaltıcı ve öldürücü etkisi vardır (Baytop, 1984).

4.1.107. *Asparagus acutifolius* L.

Bu tür 2 m kadar bir boya erişebilen, odunsu, dalları dikenli ve daima yeşil kalan, çok yıllık bir bitkidir. Spuru 2-4 mm'dir. Pedisel brakteollerin bir grubunu çevreler. Erkek periant 3-4 mm, sarımsı veya yeşilimsi, anterler 1 mm'dir. Meyveler nohut büyüklüğünde ve siyah renklidir. Tohumlar 1-2'dir (Baytop, 1984).

Yetiştirme ortamı: Pinus ormanları, Maki, Yol kenarları (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 8 - 9 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney

Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2,:Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 4.5.2010, T69.

Yöresel ismi: Hülülük, (61)

Kullanılan kısımları: Taze filizleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Baharda taze filizleri toplanılıp yağda kavrulup yemeği yapılır. (61)

Literatürdeki kullanımı: Haricen kalp rahatsızlıklarında kullanılır (Mart, 2006). Bahar aylarındaki taze filizleri yemek olarak yenilir. Eskiden işyeri ve evlerin bir köşesinde dikene geçmiş tatlı filiz dalı asılıp üzerine hatıra fotoğrafları asılırdı. Kökü karaciğer şişkinliğini gidermek için ve kanı temizlemek için kullanılır (Polat, 2010; Baytop, 1984). Kökleri idrar söktürücü ve kabız olarak kullanılır (Baytop, 1984). Soğuk algınlığı ve alerjiye karşı kullanılır (Ertuğ, 2004; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Demirdelen, (Mart, 2006) Çıtırğı, Gavur hücü, (Polat, 2010) Yabani kuşkonmaz, Acı ot, (Baytop, 1984; Zeybek, 1985) Tilkişen, (Baytop, 1988; Ertuğ, 2004; Baytop, 1984) Kuşkonmaz, (Acartürk, 1996; Satıl ve ark., 2006; Polat, 2010) Tatlı filiz otu, (Satıl ve ark., 2006; Satıl ve ark., 2008; Polat, 2010) Tilki kuyruğu, (Ertuğ ve ark., 2004) Papaz sakalı (Satıl ve ark., 2006)

4.1.108. *Colchicum bivonae* Guss.

Kormu 2.5-5(-6) x 2.5-4 cm, ovoitten subglobosa kadar, dış tunik kahverengi, iç tunik kırmızımsı kahverengidir. Yapraklar 4-11, ligular ya da linearlansolat, tüysüzdür. Çiçekler 1-6, kampanulattır. Periant segmentleri koyu mor, kuvvetli şekilde mozoik desenli, bazen tabanda beyazımsıdır. Filamentler 1-2.5 cm, tüysüz, anterler morumsu siyah ya da kahverengi, polen açık sarıdır. Stil 2-4 mm'dir. Kapsül oblog, elipsoit, tüysüz, akuttur (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Quercus, Fagus ve

Pinus ormanları, Çalılıklar, Dere kenarları (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 8 - 11 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Marmara (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 520m, 17.9.2010, T194.

Yöresel ismi: Güz çiğdemi, Güz zambağı, Kır zambağı, (67-77)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs bitkisi; Mezarlık süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Gösterişli, morumsu leylak renkli çiçeklerinden dolayı mezarlıklarda ve evlerin bahçelerinde süs bitkisi olarak kullanılır. (67-77)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.109. *Muscari comosum* (L.) Miller

Soğanı 1.5-3.5 cm çapında, pembe tuniklidir. Yapraklar 3-7, lineardır. Skap 15-80 cm ve diktir. Çiçek kurulu seyrek, silindirik, 40-80 x 3-6 cm, 15-100 çiçeklidir. Fertil çiçekler oblongurseolat, kahverengi, lobları 0.5-1 mm'dir. Steril çiçekler globostan obovata kadar, açık menekşe renginde, 2-10 mm'dir. Kapsül genişlemiş ovat-eliptikten suborbikulara kadar, 10-15 mm'dir. Tohumlar 2-3 mm çapındadır (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Pinus, Quercus ormanları, Nehir yakınları, Kayalık

yamaçlar (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 7 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Güney ve Güneydoğu Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Köprühisar köyü, 300m, 11.2.2011, T309,T310.

Yöresel ismi: Arap çiçeği, Arap taşacağı (1-14, 61-66)

Kullanılan kısımları: Çiçek ve Yapraklar

Kullanım amacı: Boya

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin çiçek ve gövdeleri yumurta boyamada kullanılır. Kaynayan yumurtaların suyunun içine bitkinin bu kısımları atılır. Yumurtalar mavi-mor renge boyanır. Boyanmış bu yumurtalar çocukların sevinmesine neden olur. (61-66)

Literatürdeki kullanımı: Yumru balgam söktürücü, midevi ve idrar arttırıcıdır (Baytop, 1984). Çocuk oyunlarında kullanılır (Vural, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Arap sümbülü, Morbaş, Yalancı sümbül, (Baytop, 1984) Arap soğanı, Mor sümbül, (Vural, 2008) Sümbül (Ertuğ, 2000)

4.1.110. *Muscari neglectum* Guss.

Soğan ovoid, 1-1,25 cm çapındadır. Yapraklar 3-6, linear veya linear-lanseolat, 6-40 cm x 2-8 mm, parlak yeşildir. Skapus 4-30 cm, çoğunlukla yapraklara eşit uzunluktadır. Rasem sık, çiçekler çoğunlukla kiremitsidir. Fertil çiçeklerin sapları yayık veya kıvrık, 0,5-5 mm. Fertil çiçekler hoş kokulu, ovoidden oblong-ursetolata kadar değişen şekillerde, 0,3-1 mm' dir. Stamenler 2 sıra halindedir. Steril çiçeklerin sapları yatay veya yükselici, 0,5-3 mm' dir. Steril çiçekler 20, fertil çiçeklerden daha küçük ve daha soluk

renklidir. Kapsula genişçe ovat- orbikular, tepede yuvarlak veya kısaca emerginatır (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Ormanlar, Makilikler, Otlaklar, Kireç taşı kayalık yamaçlar (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 5 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Tüm Anadolu da yaygındır. (Davis, 1984)

Genel yayılışı: Kuzey Afrika, Avrupa, Rusya, Batı Suriye, Kıbrıs, Kafkasya, İran, Orta Asya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 500m, 9.2.2011, T304; Gökçesu köyü, 520m, 10.2.2011, T307.

Yöresel ismi: Arap otu, Arap taşığı, (1-14, 61-66) Guguk çiçeği, Kukuk çiçeği, (70)

Kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kullanım amacı: Boyama, Maya

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin çiçek ve gövdeleri yumurta boyamada kullanılır. Kaynayan yumurtaların suyunun içine bitkinin bu kısımları atılır. Yumurtalar mavi-mor renge boyanır. Boyanmış bu yumurtalar çocukların sevinmesine neden olur. (61-66)
- b) Bitkinin yumruları salebe maya olarak kullanılır. (70)

Literatürdeki kullanımı: Saç örmede ve yumurta boyamada kullanılır. Romatizma ve siğil tedavisinde kullanılır (Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005). Soğanında yapıştırıcı yapılıdır (Koçyiğit, 2005). Soğanı çiğ olarak yenilir. Süs bitkisi olarak kullanılır (Metin, 2009).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Karga soğanı, Saçkırın, Arap otu, Cavur başı, Dağ sümbülü, Gavur başı, Guguşluk, Horoz daşığı, Sümbül, Tavuk götü, Yumurta çili, (Kızılarlan,

2008; Koçyiğit, 2005) Morbaş, Yabani sümbül, Arap sümbülü, Mis soğanı, Salkım sümbülü, Gavur pancarı, (Koçyiğit, 2005) Mor sümbül, Müşkülüm, (Metin, 2009) İt dirseği (Ertuğ, 2004; Kızıllarslan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Isoflavonon (Kızıllarslan, 2008)

Bilinen etkisi: Balgam söktürücü, salgı artırıcı, midevi ve diüretik (Koçyiğit, 2005)

4.1.111. *Ornithogalum umbellatum* L.

Skapı dik, 10-30 cm'dir. Yapraklar linear, genellikle skapı geçmiş, 2-4 mm genişliğinde, üst yüzeyi beyaz çizgili, tüysüzdür. Çiçek kurulu korimbos, 6-20 çiçeklidir. Periant segmentleri 15-21 mm, beyazdır. Kapsül kanatsızdır (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Çalılıklar, Tarlalar, Çayırlar (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 5 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir,

Terziler köyü, 230m, 1.5.2010, T31.

Yöresel ismi: Koyungözü (1-13)

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin çiçekleri toplanarak evlerde vazolara göz zevkini gidermek için kullanılır. (1-13)

Literatürdeki kullanımı: Soğanı çıban ve sivilce tedavilerinde kullanılır (Deniz, 2008; Baytop, 1984). Yumruları kusturucu olarak kullanılır (Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Köpek soğanı, (Deniz, 2008; Baytop, 1984) Akyıldız soğanı, Tükrük otu, (Baytop, 1984) İtdirseği (Ertuğ, 2000)

4.1.112. *Ruscus aculeatus* L. var. *aculeatus*

Dik, sert yapılı, her dem yeşil çalılardır. Gövdeler basitçe dallanmış, çizgili, 20-50 cm, dallar alternattır. Kladotlar (yapraksız gövde) sert yapılı, lanseolat-akuminat veya ovat-akuminat, genişliğinin 3 katı uzunlukta, alt yüzde belirgin damarlı, tepesi dikenlidir. Çiçekler eksene doğrudur. Meyve 1-4 tohumlu; kırmızı bir bakkadır (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık, Kayalık, Çalılık yamaçlar (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 2 – 5 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu (Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 535m, 21.3.2011, 343.

Yöresel ismi: -

Kullanılan kısımları: Meyveler

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin meyvelerini yaban hayvanları tarafından sevilerek yenir. Daha çok domuzlar tarafından yendiği söylenmektedir. (34, 35, 36)

Literatürdeki kullanımı: Süpürge yapımında kullanılır. Çiçekçilikte kullanılır. Varis tedavisinde, altını ıslatan çocuklarda, ağrı kesici olarak, uykusuzlukta, gaz giderici, iştah açıcı, ateş düşürücü, terletici, idrar arttırıcı olarak, böbrek taşı dökücü ve nefrit tedavisinde kullanılır. Kahve olarak kullanılır (Kızılarlan, 2008; Polat, 2010; Saday, 2009). Boya elde etmede kullanılır (Polat, 2010). Egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kuşkonurma diken, Çalı süpürgesi, Dikenli kiraz, Dişikuşkonmaz, Emir, Fare diken, Herdemtaze, Kokine, Sıçan diken, Süpürge çalısı, Tavşankirazı, Tavşantopuğu, Tilkimen, Tilkişen, Yabanimersin, (Kızılarlan, 2008) Sidikkesenotu, Sidiklikotu, (Polat, 2010) Kandak, (Saday, 2009) Enir, Deve çalısı, Yaban mersini, (Genç ve Özhatay, 2006; Kızılarlan, 2008) Tavşan otu, Tavşan memesi, (Kültür, 2002; Kızılarlan, 2008; Genç ve Özhatay, 2006) Tavşan cücüğü, Tavşan göbeği, Tavşan elması (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kültür, 2002; Kızılarlan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Benzofuranlar, Flavonoidler, Reçine, Saponin, Steroller, Şekerler, Tanen, Uçucu yağ (Kızıllarlan, 2008)

4.1.113. *Scilla bifolia* L.

Soğanı 0.5-2 cm çapında, kahverengi tuniklidir. Yapraklar 1-7, genişçe linear, 4-35 cm x 1.5-15 mm, pediseller diktir. Brakteler yok veya ovat-lanseolat, 0.5-4 mm'dir. Periant segmentleri parlak mavi, leylak veya mavimsi mordur. Filamentler 0.5-1.5 mm'dir. Ovaryum obovoid veya subglobos, 2-3 mm çapındadır. Tohumlar subglobos, 2 mm çapında, kahverengidir (Davis, 1984).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler, Kireçtaşı yamaçlar (Davis, 1984)

Çiçeklenme zamanı: 2-7 (Davis, 1984)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygındır.

(Davis, 1984)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 780m, 20.3.2011, T321; Kızıllhisar köyü, 540m, 21.3.2011, T335.

Yöresel ismi: Sümbül, (36)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımı:

- a) İlkbaharda açan çiçekleri evlerde vazolara süs olarak konulduğu gibi bahçelerde süs bitkisi olarak da kullanılır. (36)

Literatürdeki kullanımı: Yara tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Karga soğanı (Kültür, 2002).

LORANTHACEAE

4.1.114. *Viscum album* L. subsp. *album*

20-100 cm çapında, kışın yaprak dökmeyen, dioik, yarı parazit bitkilerdir. Gövdeler dallanmış, 80 cm'ye kadar uzunluktadır. Yapraklar 2-5 x 1-2 cm, genişliğinin 4 katından daha kısa, karşılıklı, 3-5 paralel damarlıdır. Çiçekler sapsız, yaprak koltuğunda 3-5 çiçekli, demetler halindedir. Periant 4 parçalı, üç köşeli, akuttur. Meyve yaklaşık 1 cm, beyaz veya sarı, çoğunlukla küresel veya dikdörtgen biçimli, tohumlar 3 köşelidir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Değişik ağaçlar üzerinde (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 6 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Başlıca Kuzey, Batı ve Güneybatı Anadolu (Yeşil, 2007)

Genel yayılışı: Avrasya, Kuzey Afrika (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 6.8.2010, T138; Paşayayla köyü, 500m, 7.8.2010, T142; Kiblepınar köyü, 800m, 7.8.2010, T144.

Yöresel ismi: Ardıç burucu, Armut burucu, (1-12) Ökse otu, Buruç, (67-76) Kargaburun, (58-60) Kuduruk (44)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Tıbbi, hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- Bitki kurutulup infüzyon şeklinde tüketilir. Panik atak rahatsızlığının tedavisinde kullanılır. (67)
- Bitki kurutulup infüzyon şeklinde kireçlenme ve romatizma hastalıklarında kullanılır. (74, 75, 76)
- Bitki taze ve kurutulmuş şekilde hayvan yemi olarak kullanılır. (58, 59, 60)

- d) Kurutulmuş bitki yaprakları infüzyon şeklinde damar açıcı olarak kullanılır. (44)
- e) Bitkinin tüm organ yapıları infüzyon şeklinde şeker hastalığının tedavisinde kullanılır. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Bitki hayvan yemi olarak kullanılır. Astım ve bronşit tedavisinde kullanılır (Kızılarlan, 2008; Oral, 2007; Yeşil, 2007; Vural, 2008). Yapraklar sigara olarak içilir. Kanser tedavisinde, kusturucu, menstruasyon düzenleyici ve kuvvet verici olarak kullanılır (Polat, 2010; Yeşil, 2007; Oral, 2007). Ciltteki egzama ve mantar hastalıkları tedavisinde, ülserde, karın ağrılarında, kalp hastalıklarında, damar açıcı ve sıtmada kullanılır (Kızılarlan, 2008; Yeşil, 2007). Prostata karşı, kadınlarda kısırlıkta ve süt artırıcı olarak ve ağrıyan yerlerde kullanılır (Kızılarlan, 2008). Gastrit tedavisinde, spazm giderici olarak, karaciğer-dalاک rahatsızlıklarının giderilmesinde, aşırı terlemeye karşı, yılan sokmalarına karşı kullanılır. (Bulut, 2008) Romatizma ağrılarının giderilmesinde, çıban tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Polat, 2010; Kızılarlan, 2008). Meyveleri kuş tutumada kullanılır. Tansiyon düşürücüdür (Baytop, 1977; Sami, 2007; Karamanoğlu, 1977; Özyurt, 1992; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010). Bitki zehirli etkiye sahiptir (Zeybek, 1985). İdrar artırıcı olarak kullanılır (Karamanoğlu, 1977; Özyurt, 1992; Polat, 2010). Epilepsi hastalığına karşı, ödemlerde ve öksürük tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008; Polat, 2010; Yeşil, 2007). Kan şekerini düşürücü olarak kullanılır (Sami, 2007; Yeşil, 2007; Oral, 2007; Vural, 2008; Doğan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Burç, (Vural, 2008; Yeşil, 2007; Oral, 2007; Baytop, 1984) Alfat purçu, Çam purçu, Pürçek, Çiğdem, (Polat, 2010; Kızılarlan, 2008) Bırıç, Çeküm, Çekim çetin, Çiğirdik, Gebelek, Gelimkara, Göyce, Göbelek, Gögelek, Güveldek, Öğse, Öğselek, Purç, Purçak, Armut çeküm, Arsız ot, Kuşburnu kökçesi, (Yeşil, 2007; Oral, 2007) Gövem, (Oral, 2007) Çakum, Yapışkanotu, Andız, Çekim, Çöpleme, Güveltek, Hurç, Kökçe, Kuşburnugökçesi, Puruş, (Kızılarlan, 2008; Yeşil, 2007) Yellimkara, Armut otu, Armut öveleği, Armut pürücü, Çarşı çekemi, Çeken, Fitri, Pürüç, (Bulut, 2008) Çekem, Gevele, Gökçe, Gövelek, Güvelek, (Baytop, 1984; Baytop, 1977; Kızılarlan, 2008; Yeşil, 2007; Oral, 2007) Ökse otu, (Doğan, 2008; Baytop, 1984; Polat, 2010; Kızılarlan, 2008) Bjal imel (Sami, 1007)

Kimyasal bileşimi: Reçine, Saponinler, Organik asitler, Alkaloitler, Lektinler, Şekerler, Aminoasitler, Fenil propan, Lignanlar, Flavonoitler, Polisakkaritler, Müsilaj, Tanen, (Yeşil, 2007; Kızılarlan, 2008; Bulut, 2008; Baytop, 1984) Biyojen aminler, Toksik polipeptitler, (Kızılarlan, 2008; Bulut, 2008) Triterpenik bileşikler, Saponozitler, Terpenoidler, Viscin, Kafeik asit türevleri (Bulut, 2008)

Bilinen etkisi: Kabız, idrar artırıcı, kusturucu, kuvvet verici ve tansiyon düşürücü etkileri vardır (Baytop, 1984).

MALVACEAE**4.1.115. *Alcea setosa* (Boiss) Alef.**

Çok yıllık otsu bitkilerdir. Gövde uzun, yıldız, demet veya basit tüylüdür. Yapraklar genellikle loplu, yıldız tüylü, kenarları oymalıdır. Epikaliks 6, kaliksin yarısı kadar veya daha uzundur. Sepal 5, oluklu, petal 5, 35-50 mm boyunda, beyaz veya pembe. Meyve bir şizokarp, merikarplar yumuşak kılsı tüylüdür (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Çalılıklar, Yol kenarları, Tarlalar (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 7 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey ve

Güneydoğu Anadolu (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Paşayayla köyü, 500m, 16.6.2010, T78.

Yöresel ismi: Gülfatma, (1-14, 71-73)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin gösterişli çiçeklerinden dolayı park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (1-14, 71-73)

Literatürdeki kullanımı: Göğüs yumuşatıcı olarak ve üst solunum yolu rahatsızlıklarında kullanılır. Çiçek ve yaprakları evlerin sıva ve badanasında kullanılır. Petalleri astım tedavisi için kullanılır. Çocuklar petallerini oyun oynamak için kullanır. Yaprakları balgam söktürücü, idrar artırıcı ve zatüre tedavisinde kullanılır (Kızılarşlan, 2008; Akgül, 2008). Saç bakımı için yumuşatıcı, boyayıcı ve saç çoğaltıcı olarak kullanılır. Yara ve iltihap tedavisinde kullanılır. Hayvan yemi olarak kullanılır. Ağrı kesici olarak kullanılır (Akgül, 2008; Kızılarşlan, 2008). Öksürük kesici olarak kullanılır (Akalın, 1993; Kızılarşlan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Karafatma, Yabani Fatmagül, Deve gülü, Hıra, Hıree, Hırı, Hitmiye, Silindir çiçeği, (Kızılarşlan, 2008; Akgül, 2008) Hatmi çiçeği, (Baytop, 1984; Kızılarşlan, 2008; Akgül, 2008) Hatme çiçeği (Akalın, 1993; Kızılarşlan, 2008)

4.1.116. *Malva sylvestris* L.

İki veya çok yıllık bitkilerdir. Gövdeler dik veya yükselicidir. Yapraklar az çok dairemsi, 5-7 loblu, kenarları krenat, seyrek piloz veya tüsüzdür. Çiçekler yaprak koltuklarında ve dal uçlarında demetler halindedir. Sepaller genişçe üçgenimsi, 3-7mm'dir. Petaller 18-25 mm, sepallerin 4 katı kadar veya daha uzun, leylak renginden pembeye kadar değişen renklerde, emerginat veya hafifçe 3-5 parçalıdır. Merikarplar sırt kısmında az çok düzdür (Davis, 1967).
Yetiştirme ortamı: Çalılıklar, Çayırılık yerler, Ekilmemiş tarlalar, Yerleşim

alanları çevresi, Açıklık alanlar, (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 5 - 10 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Geniş yayılışlı (Davis, 1967)

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzey Afrika, Güneybatı Asya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T29.

Yöresel ismi: Ebegömeç, (1-14, 61-66) Ebegümeci, (1-89)

Kullanılan kısımları: Gövde, Yaprak, Çiçek

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi,

Yöresel kullanımı:

- a) Farklı bitkilerle birlikte karıştırılıp yemeği yapılır. (1-89)
- b) Çocuklar oyun oynarken bu bitkiyle saçlarına süs teli yaparlar. (1, 4, 5)
- c) Bitkinin toprak üstü kısımları haşlanıp romatizmalı bacak ağrılarına karşı lapa halinde ağrıyan yere sarılır. (45, 46)
- d) Çiçekleri infüzyon şeklinde öksürük kesici olarak kullanılır. (9)
- e) Bitkinin gövdesi eskiden rahime direk itilerek çocuk düşürmek için kullanılmıştır. (1, 10, 11, 12)
- f) Isırgan otunun tahriş ettiği bölgeyi iyileştirmek için yaprakları tahriş olan bölgeye uygulanır. (1-13).
- g) İnfüzyon şeklinde bağırsak iltihaplarını tedavi etmek amacıyla kullanılır. (65, 66)

Literatürdeki kullanımı: Karaciğer hastalıklarının tedavisinde, immun sistemi kuvvetlendirici olarak, ateş düşürücü olarak, göğüs yumuşatıcı olarak, nefes darlığına karşı, ısırgan otunun meydana getirdiği kaşıntıya karşı, idrar yolları hastalıklarının tedavisinde, romatizma

tedavisinde, kabakulak tedavisinde, kadın hastalıkları tedavisinde, bel ağrılarının tedavisinde, inflamasyon giderici olarak kullanılır (Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005). Deri, saç ve göz rahatsızlıklarında, bacak ağrılarında kullanılır (Kızılarlan, 2008; Acartürk, 1996). Ağız yaralarını iyileştirir. Hemofili hastalığının tedavisinde kullanılır (Polat, 2010). Solunum sistemi rahatsızlıklarında, çıban ve yaralara karşı kullanılır. Dalları çocuk düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Karamanoğlu, 1977; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008; Acartürk, 1996; Ertuğ, 2004; Kıran, 2006). Sıtma tedavisinde, kulak ağrısında, verem hastalığında, kasık şişmelerinde kullanılır (Bayatlı, 1940). Gıda olarak yemeği tüketilmektedir (İlçim ve Varol, 1996; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Polat, 2010; Baytop, 1984; Akalın, 1993; Gümüş, 1992). Paslı çivi batmasına karşı kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001). Bronşit, faranjit, guatr ve diş hastalıkları tedavisinde kullanılır (Acartürk, 1996; Kızılarlan, 2008; Bulut, 2008). Soğuk algınlığı ve sindirim sistemi iltihaplarında kullanılır (Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Baytop, 1984; Özyurt, 1992). Baş ağrısı, mide bulantısı, grip, iltihap söktürücü, mide, bağırsak ve kalp hastalıkları tedavisinde kullanılır (Akalın, 1993; Altan ve Alçitepe, 2001; Bulut, 2008; Polat, 2010). Öksürük kesici, balgam söktürücü, süt arttırıcı, idrar söktürücü, boğaz ağrılarını giderici, oyun amaçlı kullanılır (Sami, 2007; Bayatlı, 1940; Ertuğ, 2004). Adet düzenleyici, egzamaya karşı ve bağırsak yumuşatıcı olarak kullanılır (Emre, 2003; Baytlı, 1940; Kızılarlan, 2008; Bulut, 2008). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Koyuncu, 2005). Yapraklarından yeşil renk elde edilir (Mert ve ark., 1992; Kızılarlan, 2008). Gastrit, mesane, mide ve bağırsak ülseri, şişlik tedavisinde kullanılır (Ertuğ, 2004). Şeker düşürücü, böbrek iltihabı ve kanser tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ebe gümeç, Ebe kömeç, Ebene gömeci, Ebecik, Ebelik, Ebem gömeci, Gömeç, Kaba, Kabalık, Kara bövmeç, Meleko çiçeği, Saracak, (Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008) Molaşa otu, (Kızılarlan, 2008) Deve tabanı, Hibbez, Katır tırnağı, (Kızılarlan, 2008) Kedi gözü, (Polat, 2010) Kömeç, (İlçim ve Varol, 1996) Ebe gömeci, Slez, (Sami, 2007; Bulut, 2008) Hubbez, (Emre, 2003; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008) Büyük ebeğümeci, (Birinci, 2008; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008) Ebemgümeci, (Ezer ve Avcı, 2004; Akalın, 1993; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Yücel ve Tülükoğlu, 2000; Mert ve ark., 1992; Ertuğ, 2004) Gaba, İlmik, (Ertuğ, 2004; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008) Gümeç otu, (Kültür, 2002) Develik (Satıl ve ark., 2006; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Altan ve Alçitepe, 2001; Emre, 2003)

Kimyasal bileşimi: Müsilaj, Glikoz, Pektin, Malvidin, Delfinidin ve Malvin gibi antosiyanidin bileşikler, Flavonlar, Tanen (Baytop, 1984; Kızılarlan, 2008; Bulut, 2008)

Bilinen etkisi: Yumuşatıcı, solunum ve sindirim sistemlerinde koruyucu etkilidir (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005).

MORACEAE**4.1.117. *Ficus carica* L.**

Yaklaşık 10 m boyunda ağaçlardır. Yapraklar düşücü, 3-7 loplu veya tam, çoğunlukla kordat, skabrit, altta az çok kısa yumuşak tüylü, nadiren tüysüz, kenarlar undulat, sap 2-10 cm, kalındır. Meyve 2-3 cm uzunluğunda, basık küresel, kısa saplı, sarımsıdan mora kadar değişen renklerde, tüysüz ya da tüylüdür (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Akarsu vadileri, kayalık yamaçlar, Karışık ormanlar, Açıklık yerler (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 3 - 9 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1982)

Genel yayılışı: Doğu Akdeniz, Türkmenistan, Kazakistan (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 4.5.2010, T36.

Yöresel ismi: Yemiş, İncir (1-89)

Kullanılan kısımları: Yaprak, Lateks, Meyve

Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımı:

- Yapraklı dallarının kırılması ile elde edilen sütü siğillerin üzerine sürülür. Böylece siğilleri zamanla yok eder. (61, 62)
- Ayva ve muşmula yaprağı ile birlikte incir yaprağı infüzyon şeklinde böbrek taşı düşürmek için ve iltihaplanmalarına karşı kullanılır. (55, 56)
- Meyveleri çiğ veya kurutularak tüketilir. (1-89)
- Meyvelerinden reçel yapılarak kahvaltılarda tüketilir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri gıda olarak tüketilir. Sarılık, nasır tedavisinde kullanılır. Soğuk algınlığı ve diabet tedavisinde kullanılır (Deniz, 2008; Koçyiğit, 2005). Sindirimi kolaylaştırır (Deniz, 2008). Bitkinin dallarından boya elde edilmektedir. Diş ağrılarını gidermek için kullanılır (Metin, 2009). Ülser tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005). Burun kanamasına karşı kullanılır. Yoğurt ve ekmeğin mayası olarak kullanılır. Saçkıran ve kanser tedavisinde kullanılır. Bacak ağrılarında ve süs olarak kullanılır (Polat, 2010). İncir rakısı elde edilir (Baytop, 1984). Kuvvet verici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Metin, 2009). Balgam söktürücü, yumuşatıcı ve çerez olarak kullanılır (Özyurt, 1992; Deniz, 2008). Yapraklar nezle tedavisinde, ishal

tedavisinde, sıtma tedavisinde, bronşit tedavisinde kullanılır. Zehirli hayvan sokmalarına karşı sütü kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Bayatlı, 1940; Koçyiğit, 2005). Teleme adı verilen yöresel bir gıda olarak kullanılır (İlçim ve Varol, 1996). Göğüs hastalıklarında yumuşatıcı olarak, boğaz iltihaplarına karşı, reçel ve tatlı yapımında kullanılır (Stayanov, 1982; Deniz, 1982). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Emre, 2003; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008; Baytop, 1984; Bayatlı, 1940; Altan ve Alçitepe, 2001). Bağırsak yumuşatıcı, siğil tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Koçyiğit, 2005; Bayatlı, 1940). Yara ve çıban tedavisinde kullanılır (Ertuğ, 2004; Akan ve ark., 2008; Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008; Baytop, 1984). Egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Yemiş, (Koçyiğit, 2005; Deniz, 2008; Metin, 2009; Gürhan ve Ezer, 2004; Emre, 2003) Hajir, (Gençay, 2007; Balos, 2007) Ballıdarı, Bardacık, (Baytop, 1984) İncir, (Genç ve Özhatay, 2006; Ertuğ, 2004; Akan ve ark., 2008; Ertuğ ve ark., 2004; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010) Kerik (Ertuğ, 2004; Akan ve ark., 2008)

Kimyasal bileşimi: % 50 Dekstroz, Saponin ve Glikozitler, (Koçyiğit, 2005) Şekerler, Vitaminler (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Laksatif, idrar artırıcı ve kalp kuvvetlendiricidir (Koçyiğit, 2005). Müshil, siğillere karşı ve çıbanlara karşı etkilidir. Yaprakları yumuşatıcı ve yatıştırıcı etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.118. *Maclura pomifera (Raf.) Schneider

Dikenli büyük çalı veya ağaçlardır. Yapraklar ovat, meyve portakala benzer. Kültür bitkisidir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1982).

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1982).

Genel yayılışı: Amerika (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 780m, 17.9.2010, 200.

Yöresel ismi: Diken (74)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Çit bitkisi

Yöresel kullanımı:

- Tarla veya bahçelerde sınıra ekilir. Böylece tarlaya istenmeyen hayvanların girmesi engellenir. Yani çit bitkisi olarak kullanılır. (74)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanıma rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

OLEACEAE

4.1.119. *Ligustrum vulgare* L.

3 m'ye kadar boylanabilen çalılardır. Gövde tüysüzdür. Genç sürgünler tüylü, olgunlukta yeşilimsi kahverengidir. Yapraklar 2-5.5 x 0.8-2.1 cm, eliptik lanseolat, ovat ya da obovat, tüysüz, petiol kısa 3-6 mm' dir. Çiçek durumu uçtadır. Çiçekler güzel kokuludur. Korolla 4-5 mm' dir. Anterler korolladan kısadır. Kaliks 1 mm, tüysüzdür. Meyve 3-8 mm'dir (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Karışık ormanlar, Çalılıklar, Nemli yerler (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 6 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey ve İç

Anadolu (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Reşadiye köyü, 500m, 8.8.2010, T178.

Yöresel ismi: Taş otu, Daş otu (17, 18)

Kullanılan kısımları: Yapraklı dalları, Meyveleri

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Yapraklı dalları kaynatılıp suyu böbrek rahatsızlıkları ve taş düşürücü olarak kullanılır. (17, 18)

- b) Meyveleri ağızda çiğnenerek ağız ve diş hastalıklarına karşı kullanılır. (18)

Literatürdeki kullanımı: Yaprak yara iyi edicidir. Meyve müşhildir (Baytop, 1984). Çit bitkisi olarak kullanılır (Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Karamanoğlu, 1977).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kurt bağı (Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Satıl ve ark., 2006)

4.1.120.*Olea europaea L. var. *europaea*

Geniş taçlı, 10(-15) m'ye kadar uzunlukta, eğri büğrü gövdeli, dikensiz, az çok silindirik dallı ağaçlardır. Sürgünler az çok yuvarlak, lepidot, gri, tomurcuklar çok küçük, lepidot-ipeksi, grimsidir. Yapraklar lanseolat, 4 cm' den uzun, az çok sapsız, mukronat, koyu yeşil ve üstte çıplak, alta sıkça gümüşü lepidottur. Panikularlar yapraklarından kısa, çiçekler beyaz, 3-4 mm, drupa az çok küresel veya oblong, büyük, 40 mm'ye kadar uzunlukta, olgunlaştığında parlak siyah, kahverengimsi-yeşil veya

nadiren fildişi beyazıdır (Davis, 1978).

Çiçeklenme zamanı: 5 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1978)

Genel yayılışı: Kaliforniya, Güney Afrika, Avustralya gibi Akdeniz iklimine sahip ülkeler (Koçyiğit, 2005)

Yöresel ismi: Zeytin (1-89)

Kullanılan kısımları: Yapraklar, Meyveler, Yağı, Odun yapısı

Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda, Yağ, Araç-gereç,

Yöresel kullanımı:

- a) Zeytin meyvesi tohumları ile birlikte ezilir. Elde edilen lapa burkulmalarda burkulan yere sarılır şişkinliği indirici ve ağrıyı kestiği bilinmektedir. (1, 13)
- b) Zeytinyağı, balmumu ve çam sakızı ile kaynatılıp melhem haline getirilir. Bu karışım iltihap kurutucu olarak çibanların üzerine sürülür. (10, 11)
- c) Odunundan çeşitli tarım aletleri yapılmaktadır. (7)
- d) Meyveleri tuzlanıp salamura haline getirilerek kahvaltılarda yemek için kullanılır. (1-12)
- e) Meyvesi poğaçalara katılarak zeytinli poğaçaya yapılır. (1-89)
- f) Meyveleri ezilerek zeytin ezmesi haline getirilir. Zeytin ezmesi ekmek ve böreklerle sürülür. (1-89)
- g) Zeytinyağı çeşitli sebze yemeklerinde ve salatalarda kullanılır. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Nefes darlığına karşı kullanılır. Meyvelerinin yağı ateş düşürücü olarak ve bebeklerde kemik gelişimini arttırmak için kullanılır. Meyveleri gıda olarak tüketilir. Meyvelerinin yağı yemeklik yağ olarak kullanılır. Dalları baston yapımında kullanılır. Odunu

yakacak olarak kullanılır. Meyve çekirdeklerinden kolye yapılarak çocuklara nazarlık olarak takılır. Yaprakları ölünün yıkama suyuna konur. Kolesterol düşürücü olarak kullanılır. Yağ bezelerinin yok edilmesinde kullanılır. Yanık tedavisinde, öksürüğe karşı, boğmacaya karşı ve kulak ağrısının giderilmesinde kullanılır (Bulut, 2008; Polat, 2010; Metin, 2009; Gençay, 2007). Hayvan yemi olarak kullanılır. Süpürge ve çit yapımında kullanılır. Sepet ve sele yapımında kullanılır. Mide bulantısı ve kusmaya karşı kullanılır. İdrar arttırıcı, doğumu kolaylaştırmak için kullanılır (Polat, 2010; Gençay, 2007). Yaprakları yün boyamada kullanılır. Kan durdurucu olarak kullanılır (Metin, 2009). Yağı karaciğer hastalıkları ve karın ağrılarına karşı kullanılır (Gençay, 2007; Özyurt, 1992; Acartürk, 1996). Yağı müshil, yatıştırıcı, kabızlığa karşı ve safra kesesi tıkanıklıklarına karşı kullanılır (Baytop, 1984). Hayvan hastalıklarında zehirlenmelere ve karın şişmesine karşı, kuvvet verici olarak kullanılır. Diş ağrılarında, boğaz şişliklerinde kullanılır (Bayatlı, 1940; Bulut, 2008; Polat, 2010). Eskiden barış sembolü olarak kullanılmıştır. Yağı safra arttırıcı, sarılık tedavisinde, sabun sanayinde, kurt düşürücü olarak kullanılır (Özyurt, 1992; Karamanoğlu, 1977; Altan ve Alçitepe, 2001; Baytop, 1984; Bayatlı, 1940; Polat, 2010). Sıtma tedavisinde, mide ağrılarının giderilmesinde, ağız kokularını giderici, afrodizyak olarak kullanılmaktadır (Altan ve Alçitepe, 2001; Bayatlı, 1940). Saç besleyicidir (Zeybek, 1985). Yumuşatıcı, damar sertliğine karşı, gripte, ülser tedavisinde, romatizma tedavisinde, taş düşürücü olarak kullanılır (Acartürk, 1996; Baytop, 1984; Bulut, 2008; Polat, 2010; Ali-Shtayeh, 2000). Yağı yara tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2004; Bayatlı, 1940; Altan ve Alçitepe, 2001; Bulut, 2008; Polat, 2010). Kırık, çıkık ve burkulmalarda kullanılır (Akalin, 1993; Bulut, 2008; Polat, 2010). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Polat, 2010; Metin, 2009). Cilt yaraları tedavisinde kullanılır (Emre, 2003). Kan şekeri ve tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Kıran, 2006; Bulut, 2008; Polat, 2010; Gençay, 2007; Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Acartürk, 1996; Emre, 2003; Akalin, 1993).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Zeytin, (Bulut, 2008; Polat, 2010; Ertuğ ve ark., 2004; Emre, 2003; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kıran, 2006) Delice, (Polat, 2010; Gençay, 2007; Baytop, 1991) Zeytun (Gençay, 2007) Erkek zeytin (Baytop, 1991)

Kimyasal bileşimi: Oleik asit gliseritleri, Fitosterol, Uçucu yağ, Flavonoitler, Organik asitler, Tanen, Reçine, A ve E vitaminleri (Bulut, 2008; Baytop, 1984) Gun resin benzonik asit ve Olivile, Oleuropein, Ligustroside, Oleuroside, Mannite, Tripalmitinkristalleri, Triolein, Arachidic esterler (Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Yapraklar ateş düşürücü, diüretik, tansiyon düşürücü, astrenjan ve antiseptik, zeytin yağı yumuşatıcı ve laksetif etkilidir (Koçyiğit, 2005). Yaprak ve gövde kabuğu iştah açıcı, idrar verici, kabız etkilere sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.121. *Phyllaria latifolia* L.

5 m'ye kadar uzunlukta çalı veya küçük ağaçlardır. Tomurcuklar ve genç sürgünler tüylüdür. Yapraklar ovatkordattan ovat-lanseolata kadar değişen şekillerde, lamina 1-3.2(-4) x 0.5-1.7(-2.5) cm boyutlarında, yaprak sapı puberulent-tomentoz, 0.5-5 mm'dir. Kaliks sarımsı, loplak üçgenimsi kenarları siliattır. Korolla 2-2.5 mm'dir. Drupa küresel, 3-8 mm'dir (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Çoğunlukla çalılık ve Ormanlık alanlar (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 5 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Kuzeybatı ve Güney Anadolu (Davis, 1978)

Genel yayılışı: Akdeniz ülkeleri (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T22; Beypınar köyü, 650m, 17.6.2010, T95.

Yöresel ismi: Pine, (1-14, 48, 49, 61-66) Püne, (20, 21, 22) Piner, Pırnal (43-47, 50-54)

Kullanılan kısımları: Yapraklı dalları

Kullanım amacı: Yakacak, Süpürge

Yöresel kullanımı:

- Bitkinin dalları ekmek fırınında ve sobalarda yakacak kullanılır. (1-14, 20-22, 43-54, 61-66)
- Dalları bir araya getirilip bağlanır sokak ve ahırları süpürmek için süpürge olarak kullanılır. (1-14, 50-54)

Literatürdeki kullanımı: Yapraklar hayvan yemi olarak kullanılır. Dalları sokak, ahır, baca süpürgesi olarak kullanılır. Dalları sapan yapımında kullanılır. Dalları çit yapımında kullanılır. Dalları yakacak olarak kullanılır. Böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır. Hemoroitlere karşı, nefes darlığı ve bronşit tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008; Polat, 2010). Yaprakları idrar arttırıcı ve adet getirici olarak kullanılır (Baytop, 1984). Kan şekerini düşürmek, ve hayvanlarda göz hastalıklarında kullanılır (Emre, 2003; Bulut, 2008; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kuzu pıynar, Pıynar, Ak çalı, Akça kesmik, Akça pinar, Akçe kese, Dikensiz pinar, Fünler çalısı, Pınar, Püren, (Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010) Akçakesme, Kesme, (Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Zeybek, 1985; Bulut, 2008) Pırnal, (Tuzlacı

ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008) Pinar, (Satıl ve ark., 2006) Kuzupınar (Emre, 2003; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010)

Kimyasal bileşimi: Lignanlar, Triterpenler, Uçucu yağ, (Bulut, 2008) Flavon, (apigenin, luteolin) Zeatin, Putrescine (Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Antienflamatuar etkisi vardır (Koçyiğit, 2005).

4.1.122. *Syringa vulgaris L.

Kültür bitkisidir (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1978).

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1978).

İncelenen örnek: A:, Yenişehir, Kiblepınar köyü, 800m, 16.6.2010, T80.

Yöresel ismi: Leylak, (1-14) Elguvan (74-77)

Kullanılan kısımları: Yaprak, Tüm bitki

Kullanım amacı: Tıbbi, Süs

Yöresel kullanımı:

a) Güzel kokulu çiçeklerinden dolayı bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak kullanılır. (1-14)

b) Yaprakları haşlanıp çıiban üzerine konulur. Çıibanların iltihabını çeker. (74-77)

Literatürdeki kullanımı: Çiçekleri kurutulup çeyiz sandıkları içine ve evlerin köşelerine güzel koku vermesi için konulur (Metin, 2009). Yaprakları kabız yapıcı, kuvvet verici, kurt düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984). Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Acartürk, 1996; Zeybek, 1985; Metin, 2009). İştah açıcı, ateş düşürücü olarak kullanılır (Sami, 2007; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Leylak, (Metin, 2009; Baytop, 1984; Satıl ve ark., 2008) Ergüven, Ljuljak (Sami, 2007)

PAEONIACEAE

4.1.123. *Paeonia mascula* Miller **subsp. arietina** (Anders.) Cullen & Heywood

Çok yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar biternat, 12-16 segmentli alt kısmında pilozdur. Çiçekler 8-14 cm çapında, petaller kırmızıdır. Foliküller 3-5, 2-4 cm, beyaz-tomentoz, uçta trunkat ve sapsız stigmalıdır (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Çalılık yerler, Kayalık yamaçlar (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 6 - 7 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Doğu Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 540m, 5.5.2010, T67.

Yöresel ismi: Kan çiçeği, Karabocur, Kame, (25-36)

Kullanılan kısımları: Çiçekleri

Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımı:

- Yörede bitkinin ismini alan **kan çiçeği** festivali yapılmaktadır. (25-36)
- Hıdırellezde çiçekleri toplanıp süs bitkisi olarak evlerde vazolarda bulundurulur. (32-36)
- Gösterişli kan kırmızısı çiçeklerinden dolayı bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak yetiştirilir. (25-36)

Literatürdeki kullanımı: Tohumları kolye ve bilezik yapımında kullanılır. Çiçekli bitki vazolara konulup evlerde süs olarak kullanılır (Bulut, 2008). Sara nöbetleri ve öksürüğe karşı yatıştırıcı olarak kullanılır. Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir (Baytop, 1984; Zeybek, 1985). Yemeği yapılır (Şimşek ve ark., 2004). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ay gülü, Dağ zambağı, Dağ zombacı, Guluç, Savul, (Bulut, 2008) Bocur, Eşek gülü, (Baytop, 1984) Ayı gülü, Şakayık, (Satıl ve ark., 2006; Baytop, 1984; Bulut, 2008; Doğan, 2008) Savile, Gül otu, (Şimşek ve ark., 2004) Gülörç, Gülhorç (Doğan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Tanen, Uçucu yağ, Alkaloid ve Paenol taşımaktadır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Yatıştırıcı ve kabız etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

PAPAVERACEAE

4.1.124. *Chelidonium majus* L.

90 cm kadar boyda, dallanmış, seyrekçe tüylü, sarı-turuncu lateksli, çok yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar pennat, 5-7 geniş foliollü, hepsi krenat loplu, terminal foliol genellikle 3 parçalıdır. Çiçekler 2-2.5 cm çapında, sepal 2, petal 4, sarıdır. Kapsula 3-5 cm, tohumlar siyahtır (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Gölgecik ağaç altları, Sık çalılıklar (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 4 - 8 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 4.5.2010, T40.

Yöresel ismi: Kantaron, (61)

Kullanılan kısımları: Sütü

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin sarımsı sütü yaraları iyi etmede yaraların üzerine sürülür. (61)

Literatürdeki kullanımı: İdrar arttırıcı olarak, siyatik ve romatizmaya karşı, insan ve hayvanlardaki hepatit tedavisinde, idrar ve safra arttırıcı, yatıştırıcı, uyutucu, mantar hastalıklarında kullanılır (Kızılarşlan, 2008). Taze veya kurutulmuş hayvanlara yedirilir (Vural, 2008). Göz hastalıklarına karşı kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992; Kızılarşlan, 2008). Lateksi nasır, siğil, etbeni gibi cilt hastalıklarına karşı kullanılır (Acartürk, 1996; Baytop, 1977; Baytop, 1984; Kızılarşlan, 2008; Özyurt, 1992). Zehirleyici ve ishal yapıcıdır (Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984). Ağrıları dindirici olarak kullanılır. Bitkiden bej renkte yün boyası elde edilir (Stayanov, 1982; Kızılarşlan, 2008). Yara, yanık, egzama tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002; Kızılarşlan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Mantar otu, Mayasıl otu, Sarılık otu, Sultan otu, Süslü bitki, Temra otu, Yara otu, (Kızılarşlan, 2008; Kültür, 2002; Vural, 2008) Kırklangıç otu, Temre otu, (Baytop, 1984; Stayanov, 1982; Kızılarşlan, 2008; Kültür, 2002) Siğil çiçeği, Yılansüstü (Stayanov, 1982)

Kimyasal bileşimi: Alkaloidler, (kelidonin, koptisin, sanguinarin) Flavonoidler, Karotenoidler, Kelidonik asit ve diğer bitki asitleri, (malik asit, sitrik asit) Lateksi proteolitik enzimler, Saponin (Kızıllarlan, 2008)

Bilinen etkisi: Toprak üstü kısmı ve üsaresi idrar ve safra arttırıcı, müshil, yatıştırıcı ve uyutucu etkilere sahiptir (Baytop, 1984). Spazm çözücü, ağrı dindirici ve hücre bölünmelerini durdurucu etkiye sahiptir (Zeybek, 1985).

4.1.125. *Fumaria officinalis* L.

Tek yıllık, otsu bitkilerdir. Çiçek kurulu 10-40 çiçeklidir. Brakteler linear-lanseolat ve meyveli pediselden kısadır. Sepaller lanseolat, korolla 0.5-1 mm genişliğinde, düzensiz dişlidir. Korolla 7-9 mm, pembe. Meyve 2-2.5 mm uzunluğunda ve genişliğinde, trunkattır (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Kültür alanları (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 4-5 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 21.3.2011, 341.

Yöresel ismi: Üzüm çiçeği (1-14)

Literatürdeki kullanımı: Egzama, karaciğer rahatsızlıkları ve kaşıntıya karşı kullanılır. Diş ağrılarına karşı kullanılır (Oral, 2007). Hayvan yemi olarak kullanılır (Vural, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Şahtere, Tütün otu, (Oral, 2007) Kelleli çayır (Vural, 2008)

4.1.126. *Papaver lacerum* Popov.

Tek yıllık, otsu bitkilerdir. Gövde 40 cm'e kadar yükselici, dik, biraz dallanmıştır. Yapraklar pinnatisekt, segmentleri dentattır. Pedinkül çok uzamıştır. Petal açık kırmızı renk, tabanda koyu renk benekli, 15 mm kadardır. Kapsül tabanda yuvarlak, tüsüz, 10 mm, damarlıdır. Stigmalar 4-5'tir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Kayalık yerler (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 4 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Orta ve

Doğu Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T1.

Yöresel ismi: Gelincik, (1-14, 65, 66)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları, Çiçekler

Kullanım amacı: Gıda, Oyuncak bebek

Yöresel kullanımı:

- Bitkinin toprak üstü kısımları çeşitli bitkilerle birlikte karıştırılıp, soğanla kavrulup pirinçli yemeği yapılır ve bu yemeğin kan akışını hızlandırdığı söylenmektedir. (1-14, 65)
- Bitkinin toprak üstü kısımları unla karıştırılıp ot köftesi yapılır. Yapılan köfteler odun fırınında pişirilir. (1-13) (Şekil 4.34.)
- Çiçekleri çocuklar tarafından oyuncak bebek yapımında kullanılır. (5)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Gelin eli, Gelin parmağı (Cansaran ve ark., 2007)

Şekil 4.35. Gelincik köftesi

PLANTAGİNACEAE

4.1.127. *Plantago lagopus* L.

Genellikle çok yıllık, bazen tek yıllık, 3-45 cm uzunluğunda otsu bitkilerdir. Yapraklar 2-25 x 0.4-4.5 cm, 4-5 damarlı, petiollü, dentattır. Alt brakteler yeşil ya da kahverengidir. Ön sepaller 2-2.5 mm, konnat, uzun tüylü, arka sepaller 2-3 mm, ovat, uzun tüylüdür. Korolla lobları 2-2.5 mm, uç kısmı üçgenimsidir. Kapsül elips biçiminde, tohumlar kayık şeklinde, parlak kahverengidir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarı, Tarlalar, Taşlı, kayalı yamaçlar, Maki, Nemli yerler, Kumlu alanlar (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 8 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Güney ve Güneydoğu Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Yıldırım köyü, 500m, 16.6.2010, T83.

Yöresel ismi: Sınırlı ot, Karabaş otu, (83-88)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Toprak üstü kısımları mide ağrısı tedavisinde infüzyon şeklinde kullanılır. (83-88)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Sınırlı ot (Karamanoğlu, 1977)

4.1.128. *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange

Bir veya birkaç rozetli, (4-)10-50(-70) cm uzunluğunda, çok yıllık bitkilerdir. Yapraklar, 3-5 damarlı, lamina eliptik-ovattan rotundat-ovata kadar değişen şekillerde, düzensiz dentat veya undulat kenarlı, sarımsı yeşil, puberulent, yaprak sapı çoğunlukla laminaya eşit uzunluktadır. Skapuslar 3-30 cm uzunlukta, hafifçe oluklu veya çizgili, kısaca tüylüdür. Spika 4-40 cm, darca silindirik, alt kısmında seyrek, üst kısmında sıktır. Altta brakteler 2-2.5 mm, sepallerden daha uzun, üsttekiler 1 mm, ovattır.

Sepaller 2-2.5 mm, yeşildir. Korolla tüpü 2.5-3 mm, loplar 1 mm' den daha kısa, üçgenimsidir. Kapsula 2-4 mm, ovoid-konik şekillidir. Tohumlar 14-30 adet, elips şeklindedir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Tarlalar, Nemli yerler, Yerleşim alanları çevresi, Orman açıklıkları, Tuzlu topraklar (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 9 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya ve tüm Anadolu (Davis, 1965)

Genel yayılışı: Avrasya, Kuzey Amerika (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 800m, 7.8.2010, 154.

Yöresel ismi: Sinirli ot, (74, 76) Sinir otu, (58) Kesik otu, (18)

Kullanılan kısımları: Yaprakları, meyveleri

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin taze yaprakları yaraların üzerine sarılarak iltihaplı yaraları iyileştirmede kullanılır. (74, 76)

b) Meyveleri balla karıştırılır. Bu karışım hemoroit tedavisinde kullanılır. (18, 58)

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları böcek sokmalarına karşı kullanılır. Astım tedavisinde, tüberküloz tedavisinde, solunum yolu hastalıkları tedavisinde, sindirim sistemi hastalıkları tedavisinde, hemoroitlere karşı, kan şekerini düşürmek amacıyla, eklem ağrılarında, çıban tedavisinde, diş ağrılarının giderilmesinde, kanser tedavisinde kullanıldığı kaydedilmiştir. Kalp hastalıkları tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005). Bitkinin yaprakları sebze ve salata olarak kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Yaprakları diüretik, iltihap çekici ve nasırları iyi edici olarak kullanılır (Baytop, 1977; Akalın, 1993). Akciğer, mide ve romatizmal ağrılara karşı kullanılır (Akalın, 1993; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005). Yatıştırıcı ve yara tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Baytop, 1977; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Mart, 2006).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Damar otu, Belhavz, Beş damar otu, Duvarula, Hava yaprağı, Katır tırnağı, Kırkdamar otu, Kırksinir otu, Köpek dili, Nasırlı yaprak, Siyil otu, (Bulut, 2008) Babadeşen, Silsilik otu, Sivrisiğil otu, Karakabarcık, Yedidamar otu, Akkarın otu, Singer yaprağı, Kesik otu, (Koçyiğit, 2005) Büyük sinirli ot, (Baytop, 1984; Bulut, 2008) Ateş yaprağı, Bağa, Sinsek, (Baytop, 1993) Bağ yaprağı, Belgibrin, Belhaves, (Öztürk ve Özçelik, 1991; Bulut, 2008) Sinirli ot, (Akalın, 1993; Bulut, 2008) Sinir otu (Emre, 2003; Akalın, 1993; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: İridoit glikozitler, Kumarin, Flavonoitler, Saponin, Alkaloidler, Amino asitler, Fenol karboksilik asitler, Silisilik asit, Reçine, Çeşitli organik asitler, Sorbitol, Tiamin, Riboflavin, Müsilaj, Tanen (Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Ateş düşürücü, diüretik ve astrenjan etkisi kayıtlıdır (Koçyiğit, 2005).

4.1.129. *Plantago major* L. subsp. *major*

10-50 cm boyunda, rozet yapraklı, çok yıllık bitkilerdir. Yapraklar 3-37 x 1-11 cm, lamina eliptik-ovale, koyu yeşil, kenarları tam, 5-9 damarlı, tabanı az çok kordat, kalın, çıplak; sap çoğunlukla laminaya eşit uzunluktadır. Skapus 3-30 cm, hafifçe oluklu, yapraklardan uzun veya eşit, kısa tüylüdür. Spika 4-40 cm, darca silindirik, tabanda seyrek, diğer kısımlarda sık durumdadır. Sepaller 2-2,5 mm, çıplak, yeşildir. Korolla tüpü 2,5-3 mm, çıplak; loplara 1 mm'den kısadır. Kapsula tipi meyve 2-4 mm, ovooidir. Tohumlar 6-13 adet, üç köşeli,

eliptiktir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Yol ve dere kenarları, Ekili alanlar, Boş alanlar, Nemli yerler (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 6 – 8 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1965)

Genel yayılışı: Avrasya, Kuzey Amerika (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılköy, 550m, 5.5.2010, T49; Paşayayla köyü, 500m, 16.6.2010, T74.

Yöresel ismi: Siğil otu, Sınırlı ot, (20, 21, 22, 67, 68, 69, 70, 74, 76)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü organ yapıları, Yaprakları

Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin yaprakları iltihaplı yaraların üzerine sarılıp yaraların tedavisinde kullanılır. (20, 21, 22, 67, 68, 69, 70, 74, 76)
- b) Toprak üstü organ yapılarının çeşitli bitkilerle birlikte yemeği yapılır. (20, 21, 22)
- c) Bitkinin yaprakları çiğ olarak çibana ve siğillerin üzerine sarılarak tedavilerinde kullanılır. (67-70)

Literatürdeki kullanımı: Damar açıcı olarak, cilt hastalıkları ve mantar tedavisinde, tansiyon düşürücü olarak, bağırsakları yumuşatmak için, ishal kesici olarak kullanılır. Astım, öksürük, guatrda, egzamada, romatizmada, ve idrar yolu rahatsızlıklarında, kemoterapi yan etkilerini önleyici olarak, prostat hastalığında, karaciğer hastalıklarında, kullanılır. Tohumları sıtma tedavisinde kullanılır. Kökleri akciğer hastalıklarında kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010; Yeşil, 2007; Oral, 2007; Altan, 1993). Tohumları malaryaya karşı kullanılır. Yaprakları güneş

çarpmalarına karşı kullanılır (Oral, 2007). Yaprakları gözlerde bulanklıklara uygulanır. Verem hastalığı tedavisinde kullanılır. Böcek sokmalarına karşı kullanılır. Kan şekereine karşı kullanılır (Polat, 2010). Yaprakları iltihaplı çıbanların tedavisinde ve mide ülseri tedavisinde kullanılır (Altan ve Gücel, 1999; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010; Sami, 2007). Bitkinin yaprakları sebze ve salata olarak kullanılmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Yaprakları diüretik, iltihap çekici ve nasırları iyi edici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008). Kesik ve yanık tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kültür, 2002). Midevi olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010). Kanseri tedavisinde kullanılır (Elçi ve Erik, 2006; Kızıllarlan, 2008). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Avcı, 2004; Kızıllarlan, 2008; Oral, 2007). Böbrek rahatsızlıkları, bronşit, balgam söktürücü, siğil iyi edici olarak kullanılır (Sami, 2007; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010). Yara tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008; Baytop, 1977; Kültür, 2002; Ezer ve Avcı, 2004).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Balazağva, Kırk sinir otu, Amin, Babadeşen, Belhavis, Belhavz, Beşdamar otu, Bey yaprağı, Beyaz bıçak otu, Boğa yaprağı, Ca havez, Çığarca, Sıtma otu, Sihir otu, Silsilik otu, Simsek otu, Singer yaprağı, Sinirli kabalak, Sinirli yaprak, Sivri siğil otu, Siyil yaprağı, Siyilli yaprak, Siyil otu, Su pazısı, Sümürşük, (Kızıllarlan, 2008; Yeşil, 2007) Büyük sinirli ot, (Baytop, 1984; Baytop, 1977) Ateş yaprağı, Sinsek, (Baytop, 1993) Bağ yaprağı, Belgibrin, Belhaves, (Özyurt ve Özçelik, 1991; Kızıllarlan, 2008; Yeşil, 2007) Yedi damar, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kızıllarlan, 2008) Damar otu, (Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002; Kızıllarlan, 2008) Damarlı ot, Kesik otu, Keskin otu, Bobvista, (Kültür, 2002; Kızıllarlan, 2008; Yeşil, 2007) Yapraklı bağ, Bağ otu, (Cansaran ve ark., 2007) Karakabarcık, (Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarlan, 2008) Siğil otu, Sinirli ot, (Ezer ve Avcı, 2004; Kızıllarlan, 2008; Yeşil, 2007; Genç ve Özhatay, 2006) Sinir otu, (Sami, 2007; Elçi ve Erik, 2006; Genç ve Özhatay, 2006) Bağa, (Gürhan ve Ezer, 2004; Baytop, 1993; Kızıllarlan, 2008; Altan ve Gücel, 1999) Shirokolisten jivovlek, (Sami, 2007) Yara otu (Doğan, 2008; Kızıllarlan, 2008; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Altan ve Gücel, 1999)

Kimyasal bileşimi: Fenolkarboksilik asitler, Flavonoit, İridoit glikozitler, Kumarin, Müsilaj, Pektin, Saponin, Silisik asit, Tanen (Kızıllarlan, 2008) Polisakkarit, Organik asitler (Yeşil, 2007)

PLATANACEAE

4.1.130. *Platanus orientalis* L.

Şekil 4.36. Anıt çınar

30 m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Dallar genişçe yayıktır. Yaşlı gövdelerin kabuğu küçük, dört köşemsi, koyu kahverengi, kalıcı levhalardan oluşur. Yapraklar laminanın yaklaşık 3/5'ine kadar derince 3-5(-7) loblu, 11-18 x 12-24 cm, tabanda genişçe kuneat veya trunktat, loblar genişliğinden daha uzun, 7-11 x 2.5-6 cm, kabaca dentat veya tamdır. Yaprak sapı 2.5-7.5 cm'dir. Meyve başları 3-6 adet, 13-19 cm'ye kadar uzunlukta sarkık saplara bağlıdır (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Nemli sulak yerler, Dere kenarları, Kültür alanları, Ormanlar (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 5 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1982)

Genel yayılışı: Balkanlar, Batı Suriye, Kuzey Irak, İran (Koçyiğit, 2005)

Yöresel ismi: Çınar, (1-89)

Kullanılan kısımları: Yaprak

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Yaprakları infüzyon şeklinde romatizmal bel ağrıları için kullanılır. (87, 88, 89)
- b) Gökçesu köyü cami ve çeşmenin yanbaşıında anıt bir çınar ağacı bulunmaktadır. Bu çınara ait yöre insanı tarafından şöyle bir hikaye anlatılmaktadır: Köyün yunan işgalinde bu ağacın içinde çok sayıda eşek arısı yuvalarının bulunduğu söylenilir. Yuva içindeki eşek arıları su içmek için çeşmeye gelen yunan askerlerine saldırmışlardır. Buyüzden askerler çınar ağacını yakmışlar ve yanan anıt çınar 3 parçaya bölünmüştür. Bugün yaşamına 3 parça halinde devam etmektedir. 1950'ye kadar köy camisinin minaresi olmadığından dolayı hem Türkçe hemde Arapça ezan bu yaklaşık 300 yaşında olan anıt çınarın üzerine çıkılarak okunduğu söylenmektedir. (61-66)
- c) Ayva, ıhlamur ve çınar yaprağı infüzyon şeklinde bronşit tedavisinde kullanılır. (45, 46)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri böbrek taşı düşürmek için kullanılır. Meyveleri nefes darlığı için kullanılır. Meyveleri ishale karşı kullanılır. Kerestesinden masa, sandalye, takunya yapılır. Odunundan halı silkeleme sopası, baston, ekmek yoğrulan tekne, meyve sebze kasaları, çeyiz sandığı, kepçe, bulgur dövmek için tokmak, semer ve ellik yapılır. Odunu yakacak olarak kullanılır. İshale karşı, diş ağrısının giderilmesinde, antiseptik olarak, idrar yolu iltihaplanmalarına karşı, diüretik olarak, prostat tedavisinde, kanlı idrara karşı, kan şekerini düşürmek amacıyla, ateş düşürücü olarak kullanılır (Bulut, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Vural, 2008; Gençay, 2007). Eklemdeki kireçlenmelere karşı kullanılır. Kozalakları vücut ve saçlardaki kaşıntıları giderir. Odunundan ölüler için tabutlar yapılır. Çocuklar için beşik yapılır. Hayvan yemi olarak kullanılır (Polat, 2010). Çok uzun yıllardır yaşayan anıt ağaçlardır. Gövde kabukları göz hastalıklarının tedavisinde, yanık yaralar ve iltihaplı çıbanların tedavisinde kullanılır. Kökleri yılan sokmalarına karşı kullanılır (Baytop, 1984; Polat, 2010). Mide rahatsızlıklarının giderilmesinde ve öksürük kesici olarak kullanılır (Sevinç ve Altan, 1995). Gövde kabukları ağrı kesici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940). Park ve bahçelerde ağaçlandırmada kullanılır (Acartürk, 1996; Metin, 2009). Gölgesi için yurdumuzda yetiştirilir (Zeybek, 1985; Metin, 2009). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Koyuncu, 2005). Kabuklarından kırmızı renk elde edilir (Mert ve ark., 1992; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Beladan, Biladan, Buladan, Çayığ, Çaynuğ, Çilbirtir, Gavlağan, Gavlan, Kavak, Kavla, Kavlağan, Kavlağın, Kavlangaç, Kavlayan, (Bulut, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005) Kavlan, (Baytop, 1984; Baytop, 1993; Bulut, 2008; Polat, 2010) Doğu çınarı, (Mert ve ark., 1992; Baytop, 1977; Zeybek, 1985) Çınar (Gürhan ve Ezer 2004; Genç ve Özhatay, 2006; Satıl ve ark., 2006; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Tanen, Triterpenler, Flavonlar, (Bulut, 2008)

Bilinen etkisi: Kabız, ateş düşürücü, antiseptik etkisi kayıtlıdır (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984).

POACEAE

4.1.131. *Cynodon dactylon* (L.) Pers. var. *villosus* Regel

Yaklaşık 30 cm boyunda, çok yıllık, yatık, tüysüz, rizomlu bitkilerdir. Yaprak linear-lanseolat, 6 cm, akut, her iki yüz de seyrek tüylüdür. Çiçek durumu 2-7 cm, spikadır. Spikulalar 2-2.5 mm, çok kısa saplı, soluk yeşil-mordur. Gluma linear-lanseolat, 1-2 mm, lemma ovat-lanseolat, 2-2.5 mm'dir (Davis, 1985).

Yetiştirme ortamı: Stepler, Tuzlu göller, Nehir kenarları, Çakıllı kumsallar, Kum tepelikleri, Volkanik yamaçlar (Davis, 1985)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 9 (Davis, 1985)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1985)

Genel yayılışı: Kıbrıs, Mısır, Irak, İran, Kafkasya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Beyınar köyü, 650m, 17.6.2010, T88; Kiblepınar köyü, 800m, 7.8.2010, T145.

Yöresel ismi: Ayrık, (1-14, 52, 53, 54, 74, 76, 78-82)

Kullanılan kısımları: Rizomları, Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Tıbbi, Hayvan yemi

Yöresel kullanımı:

- Bitkinin toprak üstü kısımları taze şekilde hayvan yemi olarak kullanılır. (52, 53, 54)
- Bitkinin rizomları kaynatılıp dekoksasyon şeklinde romatizmal bacak ağrıları için kullanılır. (74, 76)
- Bitkinin rizomları dekoksasyon şeklinde kanlı idrar yapan hayvanlarda tedavi için hayvanlara içirilir. (74, 76, 78-82)

Literatürdeki kullanımı: Yokluk dönemlerinde kökleri ezilip ekmek yapımında kullanılmış. Taş düşürücü olarak, hemoroit ve şeker hastalığına karşı, astım ve bronşit tedavisinde kullanılır (Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Vural, 2008). Midevi ve idrar yolu iltihabında kullanılır. Rizomları böbrek ve üriner sistemi hastalıkları tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005). Ayaktaki şişliklerin giderilmesinde kullanılır (Koyuncu, 2005). Rizomları müshil olarak kullanılır (Baytop, 1984; Baytop, 1977; Zeybek, 1985). İdrar söktürücü, yumuşatıcı olarak kullanılır. Hayvan yemi olarak kullanılır (Stayanov, 1982; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ayrık otu, (Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Baytop, 1984) Domuz ayrığı, (Stayanov, 1982; Zeybek, 1985) Çayır (Akan ve ark., 2008)

Kimyasal bileşimi: Müsilaj, Karbonhidratlar, Kalsiyum, Potasyum tuzları (Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı ve taş düşürücüdür (Koçyiğit, 2005).

4.1.132. **Triticum aestivum* L.

35-140 cm boyunda, tek yıllık bitkilerdir. Gövde ince cidarlı, içi boş, yüzeyi pürüzsüz ya da yumuşak tüylüdür. Dilcik yaklaşık 1 mm'dir. Yaprak ayası linear, aküminat, 6-15 mm genişliğinde, sert, kısa tüylü, yeşil, kenarları tamdır. Çiçek durumu yoğun spika, 5-10 cm boyunda, spikula 6-9 çiçeklidir. Meyve soluk renkli, eliptik bir karyopsistir (Davis, 1985).

Yetiştirme ortamı: Volkanik kayalar, Kireçli topraklar, Kültür bitkisidir (Davis, 1985).

Çiçeklenme zamanı: 4 – 6 (Davis,

1985)

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1985).

Genel yayılışı: Amerika ve Avrupa da kültürü yapılır (Koçyiğit, 2005).

Yöresel ismi: Buğday, Büğdey, (1-89)

Kullanılan kısımları: Tohumu, Gövdesinden elde edilen samanı, Başağı

Kullanım amacı: Gıda, Hayvan yemi, Ev boyama, Süs

Yöresel kullanımı:

- Bitkinin tohumundan elde edilen un ile ekmek, poça gibi çeşitli hamur işleri yapılır.
- Bitkinin tohumu tavuk yemi olarak kullanılır. (1-89)
- Bitkinin kuru gövdesinden elde edilen saman hayvan yemi olarak kullanılır. (1-89)
- Bitkinin kuru gövdesinden elde edilen saman ile toprak evlerin, fırınların duvarı sıvanır. (28, 31, 87, 88) (Şekil 4.36; Şekil 4.37.)
- Bitkinin başakları evlere süs ve bereket amaçlı olarak asılmaktadır. (13, 14)

Literatürdeki kullanımı: Samanından sarı renk elde edilir (Yeşil, ,2007; Koçyiğit, 2005; Saday, 2009). Başakları nazarlık olarak kullanılır. Başaklar bereket amaçlı evlere asılır. Sepet yapımında, süs olarak, akrep sokmasına karşı, karın ağrısında, toprak fırınların yapımında kullanılır (Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Akgül, 2008). Yanık tedavisinde, mide ve boğaz ağrısında

kullanılır (Koçyiğit, 2005). Taşıma kabı ve sofrta yapımında kullanılır (Akgül, 2008). Nişasta, un ve kepek elde edilir. Kabızlık tedavisinde, kansızlığa karşı kullanılır. Hayvan yemi olarak kullanılır (Baytop, 1984; Yeşil, ,2007; Koçyiğit, 2005; Saday, 2009). Kerpiçe ve tezeklere katılır (Akan ve ark., 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Ganım, (Yeşil, 2007; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Saday, 2009) Kotsie, Hınta, (Akgül, 2008) Genim, Buğda, (Akan ve ark., 2008) Buğday (Kültür, 2002; Satıl ve ark., 2006; Akan ve ark., 2008; Polat, 2010; Yeşil, 2007)

Kimyasal bileşimi: Amilopektin, Amilaz, (Koçyiğit, 2005) Yağlar, Azotlu maddeler, Azotsuz bileşikler, Anorganik maddeler, (Demir ve Fosfor) Vitaminler (B, D, E) (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Tabletlerin yapımında bağlayıcı olarak kullanılır. Dekstrin, siklodekstrin, polyaloller ve glukonatların öncül maddesidir (Koçyiğit, 2005).

Şekil 4.37. Duvar sıvası (*T. aestivum* gövdelerinin sıva çamurundaki kullanılışı)

4.1.133. *Zea mays L.

4m boyda, 2-6 cm çapında, içi dolu, monoik, dik, tek yıllık otsu bitkilerdir. Ligula trunkat, 3-5 mm'dir. Yaprak ayası 90 cm veya daha uzun, 3-15 cm genişliğinde, linearakuminat, kenarları sinuattır. Erkek çiçek durumu 15-30 x 17-25 cm, spikulalar 6-15 mm'dir. Dişi çiçek durumu yaklaşık 20 cm, stiluslar 4 cm'ye kadar uzunlukta, çiçek açma zamanında kınların tepesinden dışarı çıkık ve sarkıktır. Karyopsis 5-10 mm; spadiks 10-20 cm boyundadır (Davis, 1985).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1985).

Çiçeklenme zamanı: 6 – 10 (Davis, 1985)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya, Kuzey ve Batı Anadolu'da kültürü yapılmaktadır (Davis, 1985).

Genel yayılışı: Amerika ve Avrupa'da yaygın olarak kültürü yapılmaktadır (Koçyiğit, 2005).

Yöresel ismi: Mısır, Misir, (1-89)

Kullanılan kısımları: Stilusları, Meyveleri, Çiçek yapısını örten yapraklar

Kullanım amacı: Tıbbi, Hasır, Süpürge, Yağ, Gıda, Un

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin ince uzun saç benzeri (stilusları) yapıları kurutulup infüzyon şeklinde idrar yolu rahatsızlıkları için kullanılır. (87, 88)
- b) Türün çiçek yapısını örten yapraklar hasır ve fırın süpürgesi yapımında kullanılır. (18, 19, 42) (Şekil 4.38; Şekil 4.39.)
- c) Bitkinin meyveleri gıda olarak tüketilmektedir. (1-89)
- d) Bitkinin meyveleri tavuklara yem olarak verilir. (1-89)
- e) Bitkinin meyvelerinden yağ ve un elde edilir. (1-89)
- f) Bitki kurt düşürücü olarak meyveleri kaynatılıp dekoksasyon şeklinde suyu içilir. (54)

Literatürdeki kullanımı: Stilusları kurutulup kağı da sarılarak sigara olarak içilir. Nefes darlığında, hemoroitte, böbrek ağrısında, prostat tedavisinde, öksürükte, bağırsak kurtlarına karşı kullanılır (Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Eşen, 2008; Saday, 2009). Tohumlar kahve yapımında kullanılır. Yakıt, yapıştırıcı ve kağıt yapımında kullanılır. Tohumlar uyarıcıdır. Tohumları antiseptik olarak kullanılır. Kırık çıkıkların tedavisinde kullanılır. Sepet yapımında kullanılır (Gençay, 2007). Salatalarda kullanılır (Deniz, 2008). Hayvan yemi olarak kullanılır (Özyurt, 1992; Koçyiğit, 2005). Zayıflama, mesane iltihabı, gut ve romatizma tedavisine karşı kullanılır (Acartürk, 1996). Nişasta, un, yağ ve çerez olarak kullanılmaktadır (Öztiğ, 1971; Gençay, 2007; Baytop, 1984; Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Karamanoğlu, 1977; Özyurt, 1992). Karın ağrısı giderici ve taş düşürücü olarak kullanılır (Kültür, 2002; Kızılarşlan, 2008; Koyuncu, 2005; Eşen, 2008; Baytop, 1984; Acartürk, 1996). İdrar arttırıcı ve ödem giderici olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Baytop, 1984; Zeybek, 1985; Acartürk, 1996).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Mısır, (Kızıllarslan, 2008; Baytop, 1984; Öztığ, 1971; Kùltür, 2001; Cansaran ve ark., 2007) Calapüskülü, Laus, Lazuk, Lazut, Mekkepüskülü, Misir, (Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005) Darı (Deniz, 2008; Acaratürk, 1996; Kızıllarslan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Acı maddeler, Aminler, Fitosteroller, Flavonlar, Müsilaj, Nişasta, Pigmentler, Potasyum tuzları, Reçine, Sabit yağ, Saponin, Şeker, Tanen, Uçucu yağ, Vitaminler (Kızıllarslan, 2008)

Bilinen etkisi: Dekstrin, siklodekstrin, polialkoller ve glukonatların öncül maddesidir (Koçyiğit, 2005).

Şekil 4.38. Mısır kabuğundan örölmüş hasır

Şekil 4.39. Mısır kabuğundan yapılmış fırın süpürgesi

POLYGONACEAE

4.1.134. *Polygonum aviculare* L.

Tek yıllık, otsu bir bitkidir. Gövde dik, okrealar internodlardan kısa, kahverengimsidir. Yapraklar eliptiktir. Çiçekler yaprak tabanlarından çıkar. Perinat tübü çok kısadır. Meyve 2.5-3 mm'dir (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 6 – 11 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Süleymaniye köyü, 500m, 16.6.2010,

T85.

Yöresel ismi: Malak otu, (78-82) Madımak, (1-14)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- Bitkinin taze toprak üstü kısımları salata şekilde tüketilir. (78-82)
- Bitkinin taze toprak üstü kısımları çeşitli bitkilerle birlikte yemek olarak tüketilir. (1-14, 78-82)

Literatürdeki kullanımı: Bitki kaz, ördek ve tavuklar için yem olarak kullanılır. (Polat, 2010) Böbrek taşı ve böbrek rahatsızlıkları için kullanılır. (Mart, 2006) Kabız, Kan dindirici ve boyar madde elde etmede kullanılır. (Baytop, 1984; Polat, 2010) Sebze olarak tüketilmektedir. (Öztürk ve Özçelik, 1991)

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kaz otu, (Polat, 2010) Kayışkıran, (Mart, 2006) Kuş ekmeği, (Baytop, 1984; Polat, 2010; Satıl ve ark., 2006) Kadımalak, (Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984) Telli, (Cansaran ve ark., 2007) Köy çökerten, (kazdağı)

Kimyasal bileşimi: Tanen, Flavon, (Baytop, 1984)

4.1.135. *Polygonum cognatum* Meissn.

Çok yıllık, ince odunsu tabanlı bitkilerdir. Gövdeler yatık, yapraklar gibi yeşildir. Okrea zarımsı, 3 damarlı, internodlara esit veya daha uzun; yapraklar basit, alternat dizilişli, oblong-eliptik, 0,5 x 2 cm, kısa saplı, az mukronulattır. Çiçekler yaprakların koltuğunda demetler halindedir. Periant 5 parçalı, pembe, 4-5 mm, meyvede sertleşmiş ve genişlemiş; stilus 3; stamen 8'dir. Meyve bir nuks, parlak, 3 köseli ve periantın içindedir (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Yol kenarları, Eğimli

araziler, Kültür alanları (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 9 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1967)

Genel yayılışı: Batı Suriye, Kuzey ve Kuzeybatı İran, Türkiye, Kafkasya (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T2.

Yöresel ismi: Madımak, (1-14, 25-33) Kuzu kulağı, Katır kulağı, (20, 21, 22, 61, 62, 65, 66, 71, 72, 73) Kuş pidesi, (37-42) Mine otu, (43-46) Kuş pidiği, (48, 49)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin toprak üstü kısımları çeşitli bitkilerle birlikte birlikte yemek olarak tüketilir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımları kurt düşürücü, iç hastalıklarında, anemide, baş ağrısında, hayvan yemi olarak kullanılır (Yeşil, 2007; Vural, 2008). Yaprakları yara tedavisinde kullanılır. Sepet yapımında kullanılır (Gençay, 2007). İdrar arttırıcı kullanılır (Baytop, 1984; Gençay, 2007). Kan dolaşımını hızlandırır (Altan ve Gücel, 1999). Sebze olarak tüketilir (Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Yeşil, 2007; Vural, 2008; Metin, 2009). Şeker hastalığında kullanılır (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Gençay, 2007; Baytop, 1984). Romatizma tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kurt pençesi, Soluvan otu, Meçimenek, Madımalak, Madmalağı, Kayışkıran, At mercimeği, Bezmece otu, Ca surık, (Yeşil, 2007; Vural, 2008; Gençay, 2007; Metin, 2009) Buzağılık, (Vural, 2008) Nane cücke, Solucan otu, (Gençay, 2007) Çoban ekmeği, (Baytop, 1984; Yeşil, 2007) Kuş ekmeği, (Baytop, 1988; Altan ve Gücel, 1999;

Öztürk ve Özçelik, 1991; Yeşil, 2007) Madımak, (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Ertuğ, 2000; Cansaran ve ark., 2007; Yeşil, 2007; Baytop, 1984) Mercimelek, (Ertuğ, 2000; Yeşil, 2007) Harman otu, (Doğan, 2008)

4.1.136. *Rumex acetosella* L.

İnce yapılı çok yıllık, dioik bitkilerdir. Gövde az çok dik, 15-40 cm uzunluğunda, çıplak veya hafifçe papillozdur. Yapraklar hastat, orta lob lanseolattan oblanseolata kadar değişen şekillerde, yan loblar bazen daha da bölünmüş, çıplaktır. Çiçekler tek eşeylidir. Dişi çiçeğin içteki segmenti tuberkülsüz, nukstan hafifçe daha uzun, 1-1.5 mm'dir. Nuks kahverengi, parlaktır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Tarlalar, Sulak, Nemli Çayırılık yerler, Ekilmemiş alanlar (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 8 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Akdeniz bölgesi hariç yaygındır. (Davis, 1967)

Genel yayılışı: Yaygın (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, 9.

Yöresel ismi: Ekşi ot, (1-13, 20-22, 37-42, 61-66) Labada, (32, 33, 37-42, 43-46, 74-77) Lopşa, (25-30)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Bitki çeşitli bitkilerle birlikte yemek olarak tüketilir. (1-89)
- b) Bitki taze olarak salatalarda tüketilir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Yağda kavrulmuş olarak yemeği yapılır. Sebze olarak tüketilir (Bulut, 2008; Satıl ve ark., 2008; Şimşek ve ark., 2004; Saday, 2009; Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008; Deniz, 2008). Hazmı kolaylaştırıcı olarak, baş ağrısında, iştah açıcı olarak kullanılır (Yeşil, 2007; Kızıllarlan, 2008; Saday, 2009; Deniz, 2008). Ekşi tat vermesi için kısra konulur (Yeşil, 2007). Çıbanları olgunlaştırmak için, romatizma ve böbrek rahatsızlıklarında kullanılır. İdrar arttırıcı, safra söktürücü ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Yeşil, 2007; Kızıllarlan, 2008; Saday, 2009; Deniz, 2008). Şeker hastalığı, midevi olarak kullanılır (Doğan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Dırşo, Eben ekşisi, Eğşi kulak, Eğşimene, Ekşice, Ekşilik, Ekşimcik, Ekşimelek, Ekşimen, Ekşimenek, Ezeltere, Guzu kulağı, Oğlak kulağı, Şeytan kulağı, Turşu otu, (Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008; Yeşil, 2007; Deniz, 2008; Mart, 2006; Saday, 2009) Katırcık kuzukulağı, Keme kulağı, Labada, Olabada, Tırşıka çuçikan, (Kızıllarlan, 2008; Yeşil, 2007) Kuzu oğlağı, (Yeşil, 2007) Ekşi kulak, Ebem ekşisi, (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008) Trişov, Evelik, (Öztürk ve Özçelik, 1991; Kızıllarlan, 2008) Küçük kuzu kulağı, (Karamanoğlu, 1977) Tırşok, Ekşi ot, (Doğan, 2008; Kızıllarlan, 2008; Şimşek ve ark., 2004) Eşek kulağı, (Satıl ve ark., 2008) Ekşimek, Ekşicek, Ekşime, Tırşıke tırse, (Şimşek ve ark., 2004; Kızıllarlan, 2008) Kızlar yemişi, (Kıran, 2006) Kuzu kulağı, (Ertuğ ve ark., 2004; Satıl ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Baytop, 1984; Kıran, 2006) Ekşimik (Satıl ve ark., 2006; Kızıllarlan, 2008; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Antosiyen, Antrakınon, Flavonoit, Hidrokarbon, Kumarin (Kızıllarlan, 2008; Yeşil, 2007) Yapraklar Potasyum tuzları şeklinde Oksalik asit, kökler Tanen (Baytop, 1984)

4.1.137. *Rumex alpinus* L.

Çok yıllık, rizumlu bitkilerdir. Çiçekli gövde dik ve 1 m'ye kadar uzanır. Taban yaprakları ovat-kordattır. Pediseller iç şeklinde, iç periant segmentlerinden uzundur. İç periant segmentleri meyvede genişlemiş, kordat-triangulardır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Dere kenarları, Gölge yerler (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 6 – 8 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Kuzey ve Doğu Anadolu (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 4.5.2010, T39.

Yöresel ismi: Manca, (61)

Kullanılan kısımları: Taze yaprakları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin taze yaprakları yemek olarak tüketilir. (61)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Dağ labadası, (Baytop, 1984) Dağ pazısı, (Baytop, 1991)

4.1.138. *Rumex crispus* L.

150 cm'ye kadar uzunlukta çok yıllık bitkilerdir. Taban yaprakları dar lanseolattan oblanceolata kadar değişen şekillerde, genişliğinin 3 mislinden daha uzun, akuttur. Yaprak sapları üstte olukludur. Çiçek kurulu yoğundur. Pediseller meyve zamanında, periant segmentlerinden daha uzun, alt yarısında eklemlidir. Periant segmentleri meyva zamanında, kordat veya üçgenimsi, en azından biri tüberküllü, 4-5 x 3-4 mm boyutlarındadır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Bataklık alanlar,

Nemli, Sulak yerler, Yol kenarları, Ekilmemiş tarlalar (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 8 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Batı, Orta ve Kuzey Anadolu (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Akçapınar köyü, 400m, 4.5.2010, T51; Terziler köyü, 320m, 19.9.2010, T234.

Yöresel ismi: Labada, (48, 49) Ekşi ot, (37-42) Gırcırcır, (4)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü kısımları, Yaprakları, Tohumları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- Bitkinin yapraklarından sarma yapılır. (48, 49)
- Bitkinin toprak üstü organ yapılarının soğanla kavrulup yemeği tüketilir. (25-30)
- Bitkinin kurumuş tohumları ishale karşı kullanılır. (4)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri guatr tedavisinde kullanılır. Ciltteki kanamaları durdurucu olarak, iltihaplı yaraların tedavisinde, isilik tedavisinde, ağrıların giderilmesinde kullanılır. Boğaz ağrısının giderilmesinde, öksürüğe karşı, mide şişkinliğine karşı, mide ve karın ağrısına karşı kullanılır. Mide ülseri tedavisinde, ishale karşı, müshil olarak, hemoroitlere karşı, bademcik rahatsızlıklarında, kan şekerini düşürmek amacıyla, diüretik olarak, böbrek rahatsızlıklarında, kadın hastalıkları tedavisinde, damar sertliğine karşı, kuvvet verici olarak, ödem giderici olarak, kan temizleyici olarak, kanser tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008; Oral, 2007; Deniz, 2008). Kan yapıcıdır. Yemeklere ekşi tat vermek için kullanılır. Romatizmal hastalıklarda, mayasıl tedavisinde kullanılır. Hayvan yemi olarak kullanılır. Boya elde etmede kullanılır (Gençay, 2007).

Sebze olarak ve sarma yapımında kullanılır (Baytop, 1984; Sami, 2007; Bulut, 2008; Oral, 2007; Gençay, 2007). Kabızlığa karşı kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: İlabada, Acı labada, Alabada, Dırşo, İlemondoru, İlimondoru, Kara labada, Konştrak, Kökükızı mancar, Öferik, Sığır kuyruğu, Tatlı labada, Yabani labada, (Bulut, 2008; Oral, 2007) Kuzu kulağı, Avilok, Tırşık, Tışo, (Gençay, 2007) Kıvırcık labada, (Baytop, 1984) Loposh, Lapad, (Sami, 2007) Evelik, (Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Baytop, 1984; Baytop, 1988) Öfelek, Efelek, (Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008) Labada, (Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008; Sami, 2007) Evelek, Kazan kulpu (Ertuğ, 2000)

Kimyasal bileşimi: Antrokinonlar ve glikozitleri, Flavonlar, Tanen, Uçucu yağ, Kalsiyum okzalit, Reçine, Mineral maddeler, Kateşik tanen (Bulut, 2008; Gençay, 2007)

PORTULACACEAE

4.1.139. *Portulaca oleraceae* L.

Yayılcı, etli, tek yıllık bitkilerdir. Gövdeler yatık, yükselici veya dik, 5-20(-50) cm uzunluğundadır. Yapraklar çoğunlukla üst kısımda yoğun, alt kısımda alternat, eliptik-obovat, obtus veya trunkat, 16-20 cm'dir. Stipulalar kılsı veya bir demet tüyle temsil edilir. Çiçek kurulu az çok simoz, çiçekler (1-3)-6, sapsızdır. Sepaller tabanda tüp şeklinde birleşik, serbest loblar çabuk düşer. Petaller 5, sepallerden uzun, sarı, 4-6 mm'dir. Ovaryum yarı alt durumlu veya alt durumludur. Tohumlar siyah, parlak, papillalıdır

(Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Tarlalar, Nemli Sulak yerler, Ekilmemiş araziler, (Davis,)

Çiçeklenme zamanı: 7 – 11 (Davis,)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın, (Davis,)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Beypınar köyü, 650m, 17.6.2010, T86; Terziler köyü, 320m, 18.6.2010, T111.

Yöresel ismi: Semiz otu, Semizlik (1-89)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin taze toprak üstü kısımlarının pirinçli yemeği yapılır. (1-89)

b) Bitki taze olarak salatalarda tüketilmektedir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Tansiyon dengeleyici olarak kullanılır (Polat, 2010; Eşen, 2008; Vural, 2008). Böbrek taşı düşürmek amacıyla kullanılır (Metin, 2009). Şeker hastalığı ve demir eksikliğine karşı kullanılır. Mide hastalıkları tedavisinde ve zayıflatıcı olarak kullanılır. Bağırsak yumuşatmak ve hazmı kolaylaştırmak için kullanılır. Bağırsak kurtlarına ve kabızlığa karşı kullanılır. Rahim rahatsızlıklarında kullanılır (Gençay, 2007). İdrar söktürücü, kurt düşürücü ve hemoroite karşı kullanılır (Baytop, 1984; Polat, 2010). Meme ağrılarında karşı ağızda oluşan pamukçuğa karşı ve siğil tedavisinde kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Bayatlı, 1940). Bronşitte ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Acartürk, 1996). Sebze olarak tüketilir (Karamanoğlu, 1977; Zeybek, 1985; Öztığ, 1971; Bulut, 2008; Baytop, 1984; Metin, 2009; İlçim ve Varol, 1996). Hayvan yemi olarak kullanılır (Zeybek, 1985; Gençay, 2007). Adet düzenleyici olarak kullanılır (Ertuğ, 2004; Polat, 2010). İdrar yolu rahatsızlıkları ve yara tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Bostan güzeli, Cibille, Çilbir otu, Elmeliki, Erekleme, Madımak, Parpar, Perpertiken, Perpetöyün, Perpin, Perpine, Pirpir, Pirpiri, Pirpirüm, Pirpirün, Sovukluk, Tokmağan, Tokmakan, Töhmekan, Töhmekan, Töhmeken, Töymekan, Töymeken, Tühmeken, (Bulut, 2008; Deniz, 2008; Gençay, 2007; Metin, 2009; Saday, 2009) Semizlik, (Polat, 2010; Deniz, 2008; Gençay, 2007; Vural, 2008; Bulut, 2008) Ebemeç, (Metin, 2009) Pırpor, Kazan kulpu, Çibir otu, Elmelik, (Gençay, 2007) Tohmegan, (Baytop, 1984; Bulut, 2008) Parpur, (İlçim ve Varol, 1996) Semiz ebe, (Baytop, 1977; Bulut, 2008) Semiz otu, (Satıl ve ark., 2006; Ertuğ, 2004; Doğan, 2008; Baytop, 1977; İlçim ve Varol, 1996; Bulut, 2008) Temizlik, (Ertuğ, 2000; Bulut, 2008) Pirpürüm, Soğukluk, (Cansaran ve ark., 2007; Bulut, 2008) Ekşi ot, Bostana, İştir, Pürpürüm, Pırpırım, (Şimşek ve ark., 2004; Bulut, 2008) Pırpar, Pirpirim (Doğan, 2008; Bulut, 2008; Şimşek ve ark., 2004; İlçim ve Varol, 1996)

PRIMULACEAE

4.1.140. *Cyclamen cilicicum* Bois. & Heldr. var. *cilicicum*

Tuber küçük, 2-5 cm çapındadır. Yapraklar kış ve ilk ilkbaharda ortaya çıkar. Yapraklar suborbikular, 1.4-3 cm uzunluğundadır. Korolla beyazımsı ya da açık pembe, 10-18 mm, tabanda kırmızımsı benek bulunmaz ve avrikulat değildir. Stil kısa şekilde dışarı çıkmıştır. Endemiktir (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Orman açıklıkları, Kaya yamaçları (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 9-11 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Güney Anadolu (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 29.10.2010, 236.

Yöresel ismi: Menekşe, (61)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Mezarlık süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitki güzel çiçeklerinden dolayı mezarların üzerinde süs bitkisi olarak kullanılır. (61)

Literatürdeki kullanımı: Hayvanlarda soğuk algınlığına karşı kullanılır (Eşen, 2008; Saday, 2009). Süs bitkisi olarak kullanılır (Saday, 2009).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Devetabanı, (Eşen, 2008; Saday, 2009) Domuzağırşığı, Domuz elması, Dana göbeği, Tavşan paçası, Yer somunu, Topalak (Saday, 2009)

4.1.141. *Cyclamen coum* Miller var. *coum*

Tuber küçük, 3.5 cm çapında veya daha azdır. Yapraklar kış ve ilk ilkbaharda ortaya çıkar. Yapraklar suborbikular ya da genişçe ovatkordattır. Korolla açık veya koyu morumsu kırmızı, nadiren beyaz, loblar avrikulat değil, geriye kıvrılmış, kenarlar düz, açık pembe veya beyaz göz bulunur. Stil dışarı çıkmaz veya çok az çıkmıştır (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Orman açıklıkları, Kaya yamaçları (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 2-5 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Mecidiye köyü, 600m, 21.3.2011, 334.

Yöresel ismi: Pıtırıcık (35, 36)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Mezarlık süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitki güzel çiçeklerinden dolayı mezarların üzerinde süs bitkisi olarak kullanılır. (35, 36)

Literatürdeki kullanımı: Eklem ağrıları tedavisinde kullanılır. (Kıran, 2006)

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Siklamen, Ebekuskus (Kıran, 2006)

4.1.142. *Primula vulgaris* Hudson **subsp. *sibthorpii*** (Hoffmanns.) W.W.Sm. & Forrest

Gövdesiz, çok yıllık, tüysüz ve otsu bitkilerdir. Yapraklar 2-30 x 1-9 cm, obovat-spatulattan oblanseolata kadar, tüysüz veya kısa tüylüdür. Pedisel 1.5-16 cm'dir. Kaliks 9-21 mm, silindriktir. Korolla tübü 12-21 mm, kaliksten uzun veya eşit, lobları 3-16 mm, obkordat, pembe, mavi, derince sarı veya turuncu gözlüdür. Kapsül kaliksten kısadır (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler, Maki, Orman açıklıkları (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 3-5 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey

Anadolu (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar, 800m, 20.3.2011, T323.

Yöresel ismi: Mart çiçeği, Dağ menekşesi (14, 74)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin gösterişli çiçeklerinden dolayı park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (14, 74)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

PUNICACEAE

4.1.143. *Punica granatum* L.

2-7 m uzunlukta, dikenli çalılar veya dikensiz küçük ağaçlardır. Yapraklar lanseolattan obovata kadar değişen şekillerde, 2.5-7 cm, tüysüz, düzdür. Çiçekler canlı kırmızı, nadiren beyaz; hipantiyum derimsi, kırmızımsı; sepaller yaklaşık 8 mm, tabanda birleşik; petaller 15-20 mm'dir. Meyve küresel, 5-8 cm çapında, kahverengimsi; tohumlar pulp içine gömülüdür (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kireç taşı yamaçlar, Çalılıklar (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 6 (Davis,

1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey ve Güney Anadolu (Davis, 1972)

Yöresel ismi: Nar (1-89)

Kullanılan kısımları: Kabuğu, Tohumları

Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin meyve kabuğu kurutulup infüzyon şeklinde tüketilerek bronşit ve öksürük tedavisinde kullanılır. (58)
- b) Bitkinin tohumları gıda olarak tüketilmektedir. (1-89)

Literatürdeki kullanımı: Meyve olarak tüketilir (Bulut, 2008; Polat, 2010). Bağışıklık güçlendirici ve adet düzenleyici olarak kullanılır. Deri tabaklanmasında, iç kanamalara karşı kullanılır (Polat, 2010; Metin, 2009; Gençay, 2007). Kalp atışlarını dengelemek için, uykusuzluğu gidermek için kullanılır. Nar ekşisi kanlanan gözü tedavi etmek için kullanılır. Kolestrolü düşürmek için kullanılır. Tavuk hastalıklarında ve koyunlarda mide şişmesinde kullanılır (Metin, 2009). Baş ağrısını iyileştirmek için kullanılır. Sepet yapımında kullanılır. Böbrek taşı düşürmede kullanılır (Gençay, 2007). Hayvan yemi olarak kullanılır. Hayvanlarda ishale karşı kullanılır (Balos, 2007). Kabuğu bağırsak şeritlerine karşı kullanılır. İshale karşı kullanılır. Meyvelerinden meyve suyu ve nar ekşisi elde edilir (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Polat, 2010; Gençay, 2007; Balos, 2007; Acartürk, 1996). Kelliğe karşı kullanılır. Sivilce tedavisinde kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Bayatlı, 1940). Kurt düşürücü ve kuvvet verici olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Gençay, 2007). Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Acartürk, 1996). Boya bitkisi olarak kullanılır

(Öztürk ve Özçelik, 1991; Polat, 2010; Gençay, 2007; Baytop, 1984; İlçim ve Varol, 1996). Kan şekerini düşürücü olarak kullanılır (Kıran, 2006). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Polat, 2010; Altan ve Alçıtepe, 2001; Bayatlı, 1940).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: İnar, Kayısı narı, Paşa narı, Zivzik narı, (Bulut, 2008; Balos, 2007; Gençay, 2007; Metin, 2009) Hennar, (Balos, 2007) Nar, (Satıl ve ark., 2006; Ertuğ ve ark., 2004; Kıran, 2006; Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Tanen, Triterpenler ve Alkaloitler (Pelletierin) taşıyıcı (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Bağırsak tenyalarını öldürücü etkiye sahiptir (Baytop, 1984; Özyurt, 1992).

RANUNCULACEAE

4.1.144. *Clematis cirrhosa* L.

Sarılıcı odunsu bitkilerdir. Gövde çizgili veya düz, bazen genç dönemlerinde tüylüdür. Yapraklar ternat, petiol ikilidir. Çiçekler fasiküllerin tabanından doğar. Periant segmentleri krem rengi, 16-30 mm'dir. Anterler kanatlardan kısadır. Filamentler tüysüzdür. Stil plumosdur (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Çalılık, Maki (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 3-4 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir,

Burcun köyü, 400m, 9.2.2011, 306.

Yöresel ismi: Ak asma (67)

Kullanılan kısımları: İnce dalları

Kullanım amacı: Süs, Araç gereç yapımı

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin ince gövde ve dallarından sepet ve sele örülür. (67)

b) Bitkinin güzel çiçeklerinden dolayı bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (67)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel isme rastlanmamıştır.

4.1.145. *Clematis vitalba* L.

Gövdeler köşeli, internodyumlar basık tüylüdür. Yapraklar pennat 5 (nadiren 3) foliollü, folioller ovat, az çok kordat, kenarları derince dentatdan değişen şekillerdedir. Çiçek kurulu yaprak koltuğunda brakteli aksiller panikula; eksen sıkça tüylüdür. Çiçekler kokuludur. Periant segmentleri 9-11 mm, kremi beyaz veya sarı, dış kısmında sıkça pubesenttir. Anterler tüysüz, filamentlerden daha kısadır. Akenler plumoz stilusludur (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Çalılık, Ormanlık

alanlar (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 6 – 8 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güney Anadolu (Davis, 1965)

Genel yayılışı: Avrupa, Lübnan, Kafkasya, Kuzey İran, Afganistan, (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Reşadiye köyü, 500m, 17.9.2010, T214; Gökçesu köyü, 520m, 18.9.2010, T215.

Yöresel ismi: Karabağ, (18, 19) Deli asma, (63, 64)

Kullanılan kısımları: Gövde kabukları, İnce dalları

Kullanım amacı: Tıbbi, Araç gereç, Süs

Yöresel kullanımı:

- Bitkinin ince dallarından sepet ve seleler örülür. (63, 64) (Şekil 4.41.)
- Bitkinin gövde kabukları zeytinyağı içinde bekletilip romatizmalı ağrılara uygulanır. (18)
- İnce dallarından arı kovanı örülür. Kovanın iç ve dış kısmı hayvan dışkısı ile sıvanarak kovanın hava alması engellenir. 50 senelik kovan. (19) (Şekil 4.40.)
- Güzel çiçeklerinden dolayı park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (63, 64)
- Sarmaşık gibi sarıldığı için çit kenarlarına ekilerek çit bitkisi olarak kullanılır. (18, 19)

Literatürdeki kullanımı: Hayvan yemi olarak kullanılır (Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005). Yaprakları suyla köpürtülerek eller yıkanır. Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. İnce dallarından sepet örülür (Koçyiğit, 2005). Yaprakları romatizma tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005). Yapraklar iştah açıcı ve iltihap toplayıcı olarak kullanılırlar. Yaprak ve meyvelerinden ekmek mayası yapılır. Zehirlidir (Stayanov, 1982). Dış ağrısına karşı kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Deli asma, Acıtevek, Akçabağ, Akçatefek, Duman asması, Sabun otu, Sirgeşük, Suman asması, (Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005) Akasma, Filbahr, Filbahri, Fukara otu, Peçek, (Baytop, 1984; Stayanov, 1982) Diş otu, Akbağ, Kedi bağırsağı, Sarmaşık (Genç ve Özhatay, 2006; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Anemonin, Protoanemonin, Glikozit (Bulut, 2008)

Şekil 4.40. Arı kovanı

Şekil 4.41. Sele, Gökçesu Köyü

4.1.146. *Helleborus orientalis* Lam.

Yaklaşık 60 cm boyunda, çok yıllık, otsu bitkilerdir. Taban yaprakları her mevsim yeşil, uzun saplı, digitat, folioller 7-10, dar eliptik, serrat, alt yüz tüysüz veya kısa yumuşak tüylüdür. Sepaller yeşilimsi beyaz, ovat, hafifçe tırnaklı, 20-30 (-35) mm, anterler sivri bir çıkıntıya sahip, nadiren küttür. Meyve sadece tabanda birleşik, 20-25 x 8-12 mm, gagalı foliküldür (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık alanlar (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 5 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu (Davis, 1965)

Genel yayılışı: Yunanistan (Trakya), Kafkasya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 530m, 5.5.2010, T68, T315.

Yöresel ismi: Bozça otu, Deli bızga (32-36) Kukuylak, (25-30) Babatire, (50-54) Karaçöt, (74, 76) Soğula otu, (58, 59, 60) Dışkıran (1)

Kullanılan kısımları: Kökleri (Rizom)

Kullanım amacı: Hayvan hastalıkları

Yöresel kullanımı:

- a) Rizomları sivriltilip hayvanların kulaklarına takılır. Büyükbaş hayvanların kışın soğukta üşümelerini engeller. (25-30, 32-36, 50-54, 58-60, 74, 76)
- b) Hayvanlarda göğüs hastalıklarını iyileştirmede rizomları rendelenip büyükbaş hayvanların göğüslerine sürülür. (74, 76)

Literatürdeki kullanımı: Rizomları soğuk algınlığında büyük baş hayvanların kulaklarına takılır. Rizomları göz hastalıkları ve süt phtlaşmasının giderilmesi için hayvanların kulaklarına takılır. Rizomları romatizma tedavisinde ve antifungal olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008). Yaprakları hayvanlarda ishale karşı kullanılır. Yaprakları haricen vücuttaki dolama ve morarmalarda, hayvanların yürüme zorluklarında, yaralarda, antiseptik olarak, sola hastalığında ve bacaklardaki ödemlerde kullanılır. Bel ağrısı için kuyruğuna takılır. Diş ağrısının giderilmesi için dişin üzerine konur (Kızılarlan, 2008). Hayvanlarda ağrı kesici olarak kullanılır. Hayvanlarda deri parazitlerine karşı kullanılır. Hararet yükselticidir. Zehirlenmelere yol açabilir (Baytop, 1984; Kızılarlan, 2008). Hayvanlarda göğüs hastalıklarında kullanılır (Baytop, 1977; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kızılarlan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Çöp otu, Çöpleme, Boscu otu, Bosça otu, Çatlak otu, Kıçkıran otu, Koca ot, Patlak çiçeği, Sola, Suğala, Şemsiye çiçeği, Yel otu, (Kızılarlan, 2008) Bohça otu, Boynuz otu, Dana bağirtan, Dana kıran, Kara çöpleme, Siyah harbak, Çöplemecik, (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Kızılarlan, 2008) Iskarpezi, Keklik otu, (Baytop, 1993; Kızılarlan, 2008) Doğu noelgülü, (Acartürk, 1996) Karacan, Karaca otu, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984) Kara ot (Genç ve Özhatay, 2006; Baytop, 1984; Kızılarlan, 2008; Baytop, 1993)

Kimyasal bileşimi: Saponin ve Glikozit (Hellebrin) içerir. (Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005) Acı madde, Flavonoit, Mum, Reçine, Sabit yağ (Kızıllarlan, 2008)

Bilinen etkisi: Tahriş edici etkisi kayıtlıdır (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005).

4.1.147. *Nigella sativa* L.

Bitki tüysüz veya kısa yapışkan tüylü, 15-30 cm ve dallıdır. Yapraklar oblong-lanseolat ve kısadır. Sepal beyazımsı, ovat ve kısa tırnaklıdır. Petal loblarının alt dudağı ovattır. Karpeller tüberküllüdür. Tohumlar üç köşelidir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1965).

Çiçeklenme zamanı: 5-7 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir (Davis, 1965).

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Osmaniye köyü, 400m, 18.9.2010,

T235.

Yöresel ismi: Çörek otu (1-89)

Kullanılan kısımları: Tohumları

Kullanım amacı: Baharat, Nazar

Yöresel kullanımı:

- Nazar değmemesi için bitkinin tohumları genç kızların çeyizlerinin içine konulur ve aynı amaçlı ufak bir beze tohumları bağlanıp bebek veya çocuklara asılır. (1-13)
- Bitkinin tohumları sınavlara gircek öğrencilere zihin açması için yedirilir. (1-13)
- Pasta, börek gibi hamur işlerinin üzerini süsleme amacı ile kullanılır. (1-13, 43, 44)

Literatürdeki kullanımı: Bağışıklık sistemini güçlendirir. Gelin olacak kızların çeyizine serpilir (Deniz, 2008; Baytop, 1984). Tohumu ağız yaraları ve diş iltihaplarında kullanılır. Alerji tedavisi için kullanılır. Pasta ve poğaçalara bereket vermesi için kullanılır (Metin, 2009). Tohumlarından elde edilen yağ saç dökülmesine ve kepeğe karşı kullanılır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992). Tohumları nezle ve mide ağrılarına karşı kullanılır (Özyurt, 1992; Altan ve Alçitepe, 2001). Tohumları kan ve süt arttırıcı olarak kullanılır (Bayatlı, 1940; Deniz, 2008). Baharat olarak kullanılır (Zeybek, 1985; Baytop, 1984; Deniz, 2008). Astım tedavisinde kullanılır (Kıran, 2006).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Çörek otu, (Deniz, 2008; Metin, 2009; Öztürk ve Özçelik, 1991; Kiran, 2006; Baytop, 1984) Otcam, Ökçem otu, Çör otu, (Metin, 2009) Çöre otu, Kara çörek otu, Siyah kimyon, Çöğre otu, Karaca ot (Baytop, 1984)

Kimyasal bileşimi: Sabit yağ, Uçucu yağ, Acı madde ve Saponinler (Melantin) taşımaktadır (Baytop, 1984; Özyurt, 1992). Alkaloid (Nigellin) (Karamanoğlu, 1977)

Bilinen etkisi: İdrar ve süt arttırıcı, iştah açıcı, adet söktürücü etkilere sahiptir (Baytop, 1984; Özyurt, 1992).

4.1.148. *Ranunculus ficaria* L. subsp. *ficariformis* Rouy. & Fouc.

10-20 cm boyunda çok yıllık otsu bitkilerdir. Yapraklar ovat-orbikulardan ovat-deltaide kadar değişen şekillerde, 5 cm çapında, tüysüz ve parlak, tabanı kordat, çok yoğun olmayan rozet şeklinde, uzun saplı, tabanı gövdeyi sarıdır. Parlak sarı renkli çiçekler tek, petal 15- 20 mm, sepal az çok zarımsıdır. Stamen çok sayıda, karpeller kısa yumuşak tüylüdür. Meyve oval bir akendir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Yamaçlar, Tarla kenarları, Nemli yerler (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 4 (Davis,

1965)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın, (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T12.

Yöresel ismi: Yağlı ot (1-13)

Kullanılan kısımları: Taze toprak üstü organ yapıları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Bitkinin taze toprak üstü organ yapılarının çeşitli bitkilerle birlikte yemeği yapılır. (1-13)

Literatürdeki kullanımı: Taze yapraklarından yemek ve salata yapılır. Toprak üstü kısımları siğillerde, soğuktan şişen ayak parmaklarına karşı kullanılır. Kökleri salep yapımında, egzama tedavisinde, kabızlık ve yara iyi edici olarak kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010). Kabakulak hastalığında kullanılır (Polat, 2010). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Baytop, 1984; Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarslan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Yağlı ot, Deve tabanı, Mele çiçeği, (Kızıllarlan, 2008) Kabakulak çiçeği, (Polat, 2010) Yağlı çiçek, (Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008) Girit lalesi, (Acartürk, 1996) Basur otu, (Gürhan ve Ezer, 2004; Zeybek, 1985; Byatop, 1984; Kızıllarlan, 2008) Siğil otu, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Kızıllarlan, 2008) Düğün çiçeği (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarlan, 2008; Acartürk, 1996)

Kimyasal bileşimi: Askorbik asit, Laktonlar, Ranunkulin glikoziti, Saponin, Tanen, Uçucu yağ (Kızıllarlan, 2008)

Bilinen etkisi: Kabız, yara iyi edici ve tahriş yapıcı etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

RHAMNACEAE

4.1.149. *Paliurus spina-christi* Mill.

2–4 m uzunluğunda, dikenli çalılardır. Yapraklar ovat, az çok serrulat, çıplak, otsu, yaprak sapının 2–4 katı uzunluğundadır. Çiçek kurulları gevşektir. Sepaller tüsüzdür. Meyve dairemsi, ortada tohum bulunan kısım şişkin kenarlarda kanatlı, kanat çoğunlukla undulat, kanat dahil 2-2.5 cm çapındadır (Davis,).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık, Dalılık alanlar (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 7 (Davis,)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güney Anadolu (Davis,)

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Kırım, Kafkasya, Batı Suriye, Kuzey ve Güneybatı İran, Kuzey Irak, Orta Asya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 18.6.2010, T107; Kirazlıyayla köyü, 530m, 8.8.2010, T167.

Yöresel ismi: Kara diken, (1, 2, 4, 7, 8, 13) Draka diken, (58)

Kullanılan kısımları: Meyvesi, Dikenleri

Kullanım amacı: Tıbbi, Oyuncak, Çit,

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin meyveleri infüzyon şeklinde altını ıslatan çocuklara içirilir. (1, 2)
- b) Bitki çok dikenli olduğu için tarla veya bahçe kenarlarına hayvan girmemesi için çit bitkisi olarak kullanılır. (1, 2, 7, 8)

- c) Bitkinin dikenli dalları evlerin üzerine serilir. Böylece evlerin çatısına hayvanların çıkması engellenir. (1, 2, 7, 8)
- d) Ayçiçeği bitkisinin gövdesinden oyuncak araba yapımında, bu bitkinin dikenleri çivi, raptiye görevinde kullanılır. (1, 2, 4, 7, 8, 14)
- e) Bitkinin meyveleri infüzyon şeklinde idrar yolu iltihapları için kullanılır. (58)
- f) Bitki yakacak olarak kullanılır. (1, 2, 4, 7, 8, 13, 58)

Literatürdeki kullanımı: Meyveler eskiden öğütülüp ekmek yapımında kullanılmış. Tam olgunlaşmamış meyveleri çocuklar yer. Yapraklı dalları hayvan yemi olarak kullanılır. Dallarının yakılmasıyla oluşan külüyle kaş ve gözlere sürme çekilir. Dalları ölü defnedildikten sonra hayvanların mezarı eşmemesi için mezarın üzerine konulur. Dallarını çatılara konulup hayvanların çıkması engellenir. Bitki yakacak olarak kullanılır. Gövdeleri baston yapımında kullanılır. İdrar yolu hastalıklarının tedavisinde, Diş ağrısının giderilmesinde, hemoroitlere karşı, kullanılır. Tansiyon ve kan şekerini düzenleyici olarak kullanılır. Astım tedavisinde, boğaz ve baş ağrısının giderilmesinde, kuvvet verici olarak, romatizma tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Mart, 2006; Eşen, 2008; Saday, 2009; Metin, 2009). Meyveleri iltihap söktürücü, bağırsakları yumuşatıcı, zayıflamak için kullanılır. Meyveleri nazara karşı kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Metin, 2009; Mart, 2006). Meyveleri ciltteki sivilcelere karşı kullanılır (Polat, 2010). Çıban açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1984; Bulut, 2008). Göz hastalıklarında ve yaraların iyileşmesinde kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Baytop, 1984). Meyveleri karın ağrısı, ülserle karşı kullanılır (Sevinç ve Altan, 1995). Tarla kenarlarına çit yapmada kullanılır (Zeybek, 1985; Bulut, 2008). Meyveleri kabız ve idrar arttırıcıdır (Baytop, 1977; Baytop, 1984; Kızıllarslan, 2008). Meyveleri ateş düşürücü olarak kullanılır (Yapıcı ve ark., 2009). Öksürük kesici olarak kullanılır (Akalin, 1993; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005). Kalp, böbrek taşı ve eklem romatizması tedavisinde kullanılır (Elçi ve Erik, 2006; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984; Sevinç ve Altan, 1995). Mide rahatsızlıklarında kullanılır (Emre, 2003; Bulut, 2008; Polat, 2010). Bronşit tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Ertuğ, 2004; Bulut, 2008; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Çaldır diken, Çaltı çalı, Kara diken, Kışla diken, Sincan diken, Pane, Pul, (Bulut, 2005; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Eşen, 2008; Saday, 2009; Mart, 2006; Metin, 2009) Karaçalı diken, Dikenli çalı, Avnaktamisi, Çantı diken, Çatla üzümü, (Kızıllarslan, 2008) Cam ağacı, (Eşen, 2008) Çaltı diken, Çeşmezen, İsa diken, Kunar, Sincan diken, (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Polat, 2010; Kızıllarslan, 2008) Kara çaltı, Çalı diken, (Altan ve Alçitepe, 2001; Baytop, 1984; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005) Çakır diken, Kara çalı, (Akalin, 1993; Yapıcı ve ark., 2009; Elçi ve Erik, 2006; Baytop, 1984; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005) Çaltı, (Emre, 2003; Ertuğ, 2004) İlime, (Ertuğ ve ark., 2004; Bulut, 2008; Polat, 2010) Çatlı (Satıl ve ark., 2006)

Kimyasal bileşimi: Sabit yağ, Tanen, Alkoloitler (paliurin), (Baytop, 1984; Bulut, 2008) Flavon (Bulut, 2008)

Bilinen etkisi: Kabız ve idrar arttırıcı etkisi vardır (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005).

4.1.150. *Zizyphus jujuba* Miller

2-8 m yükseklikte, dikenli bir ağaçtır. Yaprak dizilişi alternat, şekli ise ovattır. Çiçekleri sarıdır. Meyveler küremsi, olgunlukta koyu kırmızı veya siyahımtırak renkli ve tatlı lezzetlidir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Geniş yapraklı ormanlar veya Karışık ormanlar (Davis,)

Çiçeklenme zamanı: 7 – 8 (Davis,)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 18.9.2010, T217.

Yöresel ismi: Hırnap, (65, 66)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir. (65, 66)

Literatürdeki kullanımı: Astım hastalığına karşı, midevi olarak kullanılmaktadır (Polat, 2010). Müshil ve kan temizleyici olarak kullanılır. Şeker hastalığına karşı kullanılır (Baytop, 1984; Polat, 2010). Meyveler boğaz hastalıkları ve öksürüğe karşı kullanılır (Altan ve Gücel, 1999; Polat, 2010; Baytop, 1984). Çerez olarak tüketilmektedir. Kalp damar hastalıklarına karşı ve göğüs ağrısına karşı kullanılır (Sevinç ve Altan, 1995). Meyveler yumuşatıcı ve balgam söktürücü olarak kullanılır (Baytop, 1977). Taze meyveleri yenilir ve reçeli yapılıır (Zeybek, 1985; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Hünnap, (Polat, 2010; Baytop, 1984; Satıl ve ark., 2006) İnnap, (Altan ve Gücel, 1999) Ünnap, (Baytop, 1977; Öztığ, 1971) Mahlep, Yabani iğde (Ertuğ ve ark., 2004)

Kimyasal bileşimi: Meyveler Şeker, Müsilaj, C vitamini ve Pektin taşır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Kabız ve midevi etkilere sahiptir (Baytop, 1984). Ekspektoran etkiye sahiptir (Zeybek, 1985).

ROSACEAE

4.1.151.*Cerasus avium (L.) Moench

25(-35) m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Stipulalar düşücü; genç sürgünler kuvvetli yapılı, çıplaktır. Yapraklar ovat veya obovat-oblongdan eliptiğe kadar değişen şekillerde, önce kahverengimsi ve altta az çok pilozdur. Yaprak sapları 50 mm'ye kadar uzunluktadır. Çiçekler taşıyıcı yaprağı bulunmayan 2-5 adet umbellalar halinde; pediseller 30-60 mm; hipantiyum çan şeklindedir. Petaller beyaz, 12-15 mm'dir. Drupa az çok küresel, kırmızıdan az çok siyaha kadar değişen renklerde, parlak, etli,

acı veya tatlıdır. Endokarp ovoid veya küresel, düzdür (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir (Davis, 1972).

Çiçeklenme zamanı: 3 – 5 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey Anadolu (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Yıldırım köyü, 500m, 7.8.2010, T160.

Yöresel ismi: Kiraz (1-89) Kirez, (1-12)

Kullanılan kısımları: Meyvesi, Meyve sapları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Meyvelerinden reçel ve komposto yapılır. (1-89)
- b) Meyveleri taze olarak tüketilir. (1-89)
- c) Kirazın sapı ve *Zea mays* stilusları ile karıştırılıp infüzyon şeklinde idrar yolları rahatsızlıkları için kullanılır. (58)

Literatürdeki kullanımı: Böbrek kumunu ve taşını düşürmek amacıyla kullanılır. Zehirlenmelere karşı, böbrek rahatsızlıklarında, nefrit tedavisinde, idrar zorluğuna karşı, çıban tedavisinde, zayıflatıcı olarak, ishale karşı kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008). Yaprakları dolma yapımında, müshil etkide, iltihap toplayıcı olarak kullanılır. Sirozda, kalp kuvvetlendirici olarak, hazımsızlıkta ve kuvvet verici olarak kullanılır. Çiçekleri göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır. Ağacında meydana gelen zambak kumaş ve şapka endüstrisinde yapıştırıcı olarak, Gövde kabukları ateş düşürücü olarak, boyamada kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Eşen, 2008; Koyuncu, 2005). Meyvelerinden reçel ve şurup yapılır. Meyveleri şeker hastalığının tedavisinde

kullanılır. Meyve sapı altını ıslatan çocuklara karşı kullanılır (Gençay, 2007). Ağacından zambak elde edilir. Zambak öksürük kesici, bağırsak iltihaplarını iyi edici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008). İdrar arttırıcı olarak kullanılır (Kültür, 2002; Ezer ve Avcı, 2004; Bayatlı, 1940; Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kuş kirazı, (Kızıllarlan, 2008; Kültür, 2002) Gıllaz, (Gençay, 2007) Dal bastı kiraz, (Satıl ve ark., 2006) Kiraz, (Kültür, 2002; Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008; Eşen, 2008) Yabani kiraz (Genç ve Özhatay, 2006)

Kimyasal bileşimi: Potasyum tuzları ve Tanen (Baytop, 1984; Bulut, 2008)

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı, kabız ve kuvvet verici etkiye sahiptir. Gövde kabuğu kabız ve ateş düşürücü, yaprakları müşhil, çiçekler göğüs yumuşpatıcı etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.152. *Crataegus monogyna* Jacq. subsp. *monogyna*

10 m'ye kadar uzunlukta, dikenli çalı veya küçük ağaçlardır. Yapraklar dıştan ovat veya obovat, tabanı kuneat veya az çok trunkat, üstte koyu yeşil, altta mavimsi-yeşildir. Loblar yaprakların çoğunda 3-7, derince parçalı, akut veya obtus, yaprak sapları 3 cm'ye kadar uzunluktadır. Çiçek kurulu seyrek, 10-18 çiçekli, çiçekler beyaz veya pembemsi, 8-15 mm çapında; sepaller üçgenimsi, meyve zamanında geri kıvrık; stilus 1. Hipantiyum çıplak veya az tüylüdür. Meyve kırmızı veya kahverengimsi-

kırmızı, az çok küresel veya ovoid, 6-10 mm çapındadır. (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık, Çalılık alanlar, Yol kenarları (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4-6

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Güney Anadolu'da yaygın (Davis, 1972)

Genel yayılışı: Avrupa, Kıbrıs, Suriye, Kuzey Irak (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 530m, 4.5.2010, T44.

Yöresel ismi: Yemişken, (55, 56) Kocakarı yemişi, (1)

Kullanılan kısımları: Odunu

Kullanım amacı: Araç gereç

Yöresel kullanımı:

- a) Türün gövde odunu eşitli tarım ve mutfak aletleri yapımında kullanılır. (55, 56)

b) Meyveleri yenilmektedir. (1, 55, 56)

Literatürdeki kullanımı: Böbrek taşlarını düşürmek amacıyla, dolaşım hastalıkları tedavisinde, yılan sokmasına karşı, mide ağrısının giderilmesinde, sancılara karşı, astım tedavisinde, bronşit tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Saday, 2009; Eşen, 2008; Metin, 2009). Şeker hastalığı için kullanılır (Eşen, 2008). Odunundan kaşık yapılır. Kabız giderici olarak kullanılır (Saday, 2009). Meyvelerinin pazarlarda satışı yapılır. Odunu yakacak olarak kullanılır (Balos, 2007). Meyveler yatıştırıcı, spazmları azaltıcı olarak kullanılır (Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Saday, 2009; Bulut, 2008). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Satıl ve ark., 2008; Sami, 2007; Akan ve ark., 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Metin, 2009; Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Özçelik, 1987). İdrar söktürücü ve hipertansiyon tedavisinde kullanılır (Sami, 2007; Saday, 2009; Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008). Nefes darlığı ve kalp rahatsızlıklarında kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Elçi ve Erik, 2006; Bulut, 2008; Polat, 2010; Baytop, 1984; Sami, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Çakkana, Geyik dikenini, Gırgat, Keçi alıcı, Kız elması, Kızıl alıç, Kızılıcık, Kocakarı yemişi, Öküz göbeği, Yemişgen çalısı, (Bulut, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Metin, 2009; Deniz, 2008) Dikenli alıç, Yemiş, (Polat, 2010) Kara alıç, (Eşen, 2008) Za'rur, Dağ elması, (Balos, 2007) Beyaz diken, Ekşi muşmula, Edran, Geviş, (Baytop, 1984; Saday, 2009) Sürsülük, Enişen, Kırmızı alıç, (Baytop, 1991; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005) Ak diken, (Acartürk, 1996; Stayanov, 1982; Satıl ve ark., 2008) Akkız dikenini, (Satıl ve ark., 2008) Yemişken, Yemişgen, Cherven glog, Glog, (Sami, 2007; Bulut, 2008; Polat, 2010; Genç ve Özhatay, 2006; Kültür, 2002) Alıç, (Elçi ve Erik, 2006; Genç ve Özhatay, 2006; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ ve ark., 2004; Acartürk, 1996; Baytop, 1984) Arıç, (Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008) Givij, (Akan ve ark., 2008) Öküz götü, (Ertuğ, 2000; Bulut, 2008) Yemişken dikenini, Alışan çalısı, Cadı dikenini, (Kültür, 2002; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005) Yemişen (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Baytop, 1984; Baytop, 1991; Satıl ve ark., 2008)

Kimyasal bileşimi: Siyanogenetik glikozitler, Prosiyanidinler, Flavonlar, Aminler, Triterpenik asitler, C vitamini, Triterpen türevleri, Saponinler, Antosiyanidinler, Acı maddeler, Tanen, Steroller (Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984) Kardiyotonik aminler, Aromatik asitler (Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Çiçekleri yatıştırıcı ve tansiyon düşürücüdür. Sinir sistemini yatıştırıcı, spazmları azaltıcı, kalp atışlarının hızını yavaşlatıcı, idrar söktürücü ve kabız etkisi vardır (Baytop, 1984).

4.1.153. *Crataegus pentagyna* Waldst. & Kit.

3-8 m boyunda, dikenli, çalı veya küçük ağaçlardır. Dikenler 1 cm'den uzundur. Yapraklar

obovate, üst yüz mavimsi-yeşil, alt yüz az çok yumuşak tüylü, verimli dallar üzerinde 2-6 x 1.5-5 cm, düzensiz serrate, verimsiz dallar daha derin loblu, yaprak sapı 1-3 cm'dir. Çiçek durumu bileşik korimbustur. Çiçek 1-2 cm çapında, çiçek sapı ve hipantiyum uzun yumuşak tüylü, sepaller 1-1.5 mm, stilus 3-5'dir. Meyve siyah-mor, eliptik, 3-5 çekirdeklidir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık alanlar (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 6 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey ve Batı

Anadolu (Davis, 1972)

Genel yayılışı: Orta ve Güney Avrupa, Kıbrıs, Kafkasya, Kuzey İran (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T23.

Yöresel ismi: Alıç, (1-12)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri yenilmektedir. Yatıştırıcı, spazm çözücü, idrar söktürücü ve tansiyon düşürücü olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984). Astım, grip, soğuk algınlığı, öksürük, kalp hastalıkları tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Yemişen, Alışan, Enişen, Geyik dikenli, Gırgat, Keçi alıcı, Sürsülük, Öküz göbeği, Kocakarı yemişi, (Koçyiğit, 2005) Yemişgen, Yemişken dikenli, Galagun (Kültür, 2002)

Kimyasal bileşimi: Aminler, Tanen, C vitamini, Sterol, Triterpen türevleri, Flavon türevleri, Prosiyanidinler, Kardiyotonik aminler, Aromatik asitler, Acı maddeler (Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Yatıştırıcı ve tansiyon düşürücü olarak kullanılır. Sinir sistemini yatıştırıcı, spazmları azaltıcı, kalp atışlarının hızını yavaşlatıcı, tansiyon düşürücü, idrar söktürücü ve kabız etkisi vardır (Koçyiğit, 2005).

4.1.154. *Cydonia oblonga* Miller

Büyük çalılar veya 8 m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Yapraklar ovattan oblonga kadar değişen

şekillerde veya bazen az çok dairemsi, 10 x 7 cm'ye kadar boyutlarında, tam, önce her iki yüzünde beyaz-tomentoz, daha sonra üstte çıplak ve altta sıkça villoz; yaprak sapı 1–2 cm' dir. Çiçekler 4–6 cm çapında, sepaller glandlı, dentat, geri kıvrıktır. Meyve armut şeklinde veya az çok küresel, (3-)5–12 cm, sarımsı, hoş kokuludur (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir.

(Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 6 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1972)

Genel yayılışı: Kafkasya, Kuzey İran, Kuzey Irak (Koçyiğit, 2005)

Yöresel ismi: Ayva (1-89)

Kullanılan kısımları: Meyvesi, Yaprakları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- Meyvesi gıda olarak tüketilmektedir. (1-89)
- Meyvesinden reçel, komposto ve tatlı yapılır. (1-89)
- Ayva yaprağı, ihlamur yaprağı ve çınar yaprağı infüzyon şeklinde bronşit tedavisinde kullanılır. (45, 46)

Literatürdeki kullanımı: İştah açıcı olarak, hazımsızlığa karşı, üriner rahatsızlıklarının giderilmesinde, böbrek hastalıklarının tedavisinde, kan şekerini düşürmek amacıyla, kolesterol düşürücü olarak, balgam söktürücü olarak, yatıştırıcı olarak, göğüs yumuşatıcı olarak, solunum yolu hastalıklarının tedavisinde, yara ve çatlakların tedavisinde, hayvan sağlığında kanamaya karşı kullanılır (Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Polat, 2010; Eşen, 2008; Saday, 2009; Deniz, 2008; Akgül, 2008). Doğum sonrası sancılarda, anne sütü arttırıcı olarak, meme şişkinliklerinde, sistitte kullanılır (Kızılarlan, 2008). Meyveleri çiğ olarak ve reçel, komposto ve tatlısı yapılarak tüketilmektedir (Deniz, 2008; Saday, 2009; Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Baytop, 1984; Stayanov, 1982; Karamanoğlu, 1977). Kabız yapıcıdır. Yaprağı uykusuzluk ve sinirlilik hallerinde yatıştırıcı olarak, ateş düşürücü olarak İshal kesmede ve kalp çarpıntılarına karşı kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Baytop, 1984; Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005). Kökü ete alerjisi olanlara karşı kullanılır. Yaprakları

nefes darlığına karşı kullanılır (Sevinç ve Altan, 1995; Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008). Tohumları bronşit, mide ve bağırsak hastalıklarında, deride yumuşatıcı olarak, kan dindirici olarak kullanılır (Stayanov, 1982; Karamanoğlu, 1977; Kızılarıslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984). İdrar arttırıcı, taş düşürücü, astım, baş ağrısı, soğuk algınlığı, grip tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002; Sami, 2007; Kızılarıslan, 2008; Bulut, 2008). Karın ağrısına karşı kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Polat, 2010; Kızılarıslan, 2008). Boğaz ağrısı tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Baytop, 1984; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005). Öksürük tedavisinde kullanılır (Akalin, 1993; Şimşek ve ark., 2004; Koyuncu, 2005; Bulut, 2008; Altan ve Alçitepe, 2001; Stayanov, 1982; Kültür, 2002; Sami, 2007; Genç ve Özhatay, 2006; Ezer ve Avcı, 2004). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Genç ve Özhatay, 2006; Altan ve Alçitepe, 2001; Kızılarıslan, 2008; Polat, 2010). Boya elde edilir (Akalin, 1993; Kızılarıslan, 2008; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Beh, Bey, (Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008; Koçyiğit, 2005) Verekilfercel, (Akgül, 2008) Ayva, (Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Kültür, 2002; Akalin, 1993; Ertuğ, 2000; Ezer ve Avcı, 2004) Djulja (Sami, 2007)

Kimyasal bileşimi: Müsilaj, Flavonlar, Sabit yağ, (Bulut, 2008; Kızılarıslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984) Siyanogenetik glikozitler (Kızılarıslan, 2008)

Bilinen etkisi: Kabız, yumuşatıcı, sakinleştirici (Koçyiğit, 2005)

4.1.155. *Malus sylvestris* Miller **subsp. orientalis** var. **orientalis** (A. Uglitzkich) Browicz

Şekil 4.42. Elma kuruşu

8-12 m'ye kadar uzunlukta ağaçlar, gençken dikenli veya dikensiz; sürgünler hafifçe tomentozdur. Yapraklar eliptikten obovata kadar değişen şekillerde veya hemen hemen orbikular, krenat veya serrat, petioller tomentoz, sapın 1\4-1\2'si kadardır. Çiçekler 3-4 cm çapında, 4-6 çiçekli korimbos halinde; kaliks yoğunca tomentoz-pilozdur. Meyve hemen hemen

küresel, 5-15 cm çapında, yeşil, yeşilimsi-sarı veya kırmızımsı; pediseller 1-2.5 cm veya daha fazladır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Karışık ormanlar, Tarlalar, Kayalık yamaçlar (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 800m, 7.8.2010, T152.

Yöresel ismi: Elma, (74-77)

Kullanılan kısımları: Meyvesi

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Meyvesi gıda olarak tüketilir. (74-77)
- b) Meyvelerinin kompostosu yapılır ve kurutulup kışın çerez olarak tüketilir (74-77)
- c) Bitkinin kurutulmuş meyveleri şeker hastalığına karşı kullanılır. (74-77)
- d) Aşure tatlısının içine meyveleri küçük küçük doğranarak kullanılır. (74-77)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri yenilir. Meyveler kurutulup kışın yenilir (Bulut, 2008; Mart, 2006; Gençay, 2007; Gençay, 2007). Yatıştırıcı, uyku verici ve baş ağrılarını gidericidir. Kireçlenmeye iyi gelir. Meyveleri ateş düşürücü olarak kullanılır. Yaprakları ve meyve kurusu boya elde etmede kullanılır. Meyveleri incinmiş ve şişmiş bölgelere uygulanır. Meyvelerinden elde edilen sirke kolesterol düşürücü ve damarlarda yağlanmayı giderici olarak kullanılır (Gençay, 2007). Zehirli hayvan sokmalarına karşı, boğaz ağrısında, öksürüğe karşı ve ishale karşı kullanılır (Bayatlı, 1940; Gençay, 2007). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Elma, (Bulut, 2008; Mart, 2006; Özyurt, 1992; Bayatlı, 1940; Ertuğ, 2000; Satıl ve ark., 2006) Seb, Yabani elma, (Gençay, 2007; Kültür, 2002) Acuk, (Cansaran ve ark., 2007) Ekşi elma, Domuz elması (Kültür, 2002)

4.1.156. *Mespilus germaniaca* L.

2-3 m boyunda, yaklaşık 1 cm boyunda diken taşıyan çalılar veya dikensiz ağaçlardır. Dallar gençken uzun yumuşak tüylü, sonradan çıplaklaşır. Yapraklar lanseolattan obovata kadar değişen şekillerde, altta özellikle orta damar boyunca yatık yumuşak tüylüdür. Çiçekler beyaz, 3-4 cm çapında; çiçek sapı yaklaşık 5 mm; kaliks yumuşak tüylü, sepaller petallerden uzundur. Meyve küresel veya armut şeklinde, 1,5-3 cm çapındadır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Orman açıklıkları,

Kayalık ve makilik alanlar (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 6 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu (Davis, 1972)

Genel yayılışı: Batı Balkanlar, Kırım, Kafkasya, Kuzey Irak, Kuzey İran (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 530m, 4.5.2010, T42.

Yöresel ismi: Döngel, Muşmula (1-89)

Kullanılan kısımları: Meyveleri, Yaprakları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir. (1-89)
- b) Tütün yaprakları ayva bitkisinin yaprağı ile birlikte infüzyon şeklinde böbrek taşı düşürücü ve idrar yolu iltihabı tedavisinde kullanılır. (55, 56)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri şeker hastalığı ve ishale karşı kullanılır. Yaprakları kınaya renk vermesi için kullanılır. Meyveleri yenilir ve reçeli yapılır. Yaprakları kahverengi ve yeşil renk verir. Yaprakları tansiyon düşürücü, nefes darlığına karşı, karın ağrısında, hayvanlarda kurt düşürücü olarak kullanılır. Meyveleri turşu yapımında, ülser ve gastritte, bağırsak hastalıklarında, kalp damar hastalıklarında, sıtma tedavisinde kullanılır (Kızılarıslan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Kazan, 2007). Meyvelerinden sirke elde edilir. Kökleri tüberküloz tedavisinde kullanılır (Koçyiğit, 2005). Tohumu idrar zorluğunda ve kum düşürmede kullanılır (Bayatlı, 1940; Baytop, 1984; Kızılarıslan, 2008; Koyuncu, 2005; Koçyiğit, 2005). Soğuk algınlığı, grip ve öksürük tedavisinde kullanılır (Kültür, 2002; Kızılarıslan, 2008; Koçyiğit, 2005;

Polat, 2010). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Döngal, Ezgil, Gelin boğan, Muşmul, Oşhamuşk, Tongel, Töngel, Yabani muşmula, (Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Koyuncu, 2005; Polat, 2010) Muşmula, (Satıl ve ark., 2006; Kültür, 2002; Birinci, 2008; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010; Baytop, 1984) Beşbüyük, (Cansaran ve ark., 2007; Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010) Yeni dünya, (Birinci, 2008; Baytop, 1984) Döngel (Gürhan ve Ezer, 2004; Baytop, 1984; Cansaran ve ark., 2007; Koçyiğit, 2005; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010)

Kimyasal bileşimi: Flavonoidler, (kesretin, isokesretin) Organik asitler, C vitamini, Potasyum, Şekerler, Tanen (Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: Bağırsak hastalıklarında düzenleyici etkisi vardır (Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984). Çekirdeği idrar arttırıcı etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.157. *Prunus divaricata* Ledeb. subsp. *divaricata*

10 m'ye kadar uzunlukta dikensiz veya dikenli küçük ağaçlar veya çalılardır. Yapraklar ovate-eliptikten obovata kadar değişen şekillerde, krenat-serrattır. Yaprak sapları 2 cm'ye kadar uzunlukta, glandsızdır. Çiçekler beyaz, 2.5 cm'ye kadar çapta; pediseller 2 cm'ye kadar uzunlukta; sepaller olgun çiçekler halindeyken kıvrıktır. Druplar sarkık, küremsiden ovoid-oblonga kadar değişen şekillerde, 15-30 mm çapında, sarı veya kırmızıdan mora kadar değişen renklerde; çekirdek düz veya süslüdür. (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Orman açıklıkları, Dağ yamaçları, Stepik, kayalık yerler (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 5 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 800m, 7.8.2010, T149, T150.

Yöresel ismi: Erik, (74-77)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Meyveleri gıda olarak tüketilir. (74-77)

b) Meyvelerinden komposto, reçel, marmelat ve pestil yapılır. (74-77)

Literatürdeki kullanımı: Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Vural, 2008). Taze meyve çekirdekleri kabızlığı gidermek, idrar söktürmek ve kıl kurdunu düşürmek amacı ile yutulur. Hazmı kolaylaştırıcıdır (Metin, 2009). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Bulut, 2008; Mart, 2006; Vural, 2008; Metin, 2009).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Domuz eriği, Güvem, (Bulut, 2008; Mart, 2006; Vural, 2008) Yonüs eriği, Yunus eriği, (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Mart, 2006; Vural, 2008) Yabani erik, (Öztürk ve Özçelik, 1991; Bulut, 2008; Mart, 2006) Dağ eriği, (Ertuğ, 2000; Bulut, 2008; Mart, 2006; Vural, 2008) Erik, (Ertuğ ve ark., 2004; Bulut, 2008; Mart, 2006) Deli erik (Satıl ve ark., 2006)

4.1.158. *Prunus spinosa* L. subsp. *dasyphylla* (Schur) Domin

Dikenli, sürgünleri pubesent çalılar veya küçük ağaçlardır. Yapraklar 5 x 25 cm'ye kadar boyutlarda, obovattan eliptiğe kadar değişen şekillerde, krenat-serrattır. Yaprak sapları 1 cm'ye kadar uzunluktadır. Çiçekler beyaz, 1(-2) adet, yaklaşık 1.5 cm çapındadır. Pediseller 1 cm'ye kadar uzunlukta, pubesent; sepaller siliat, tüysüz veya pubesenttir. Drupalar dik, küresel, 10-15 mm çapında, mavimsi-siyah, pruinöz, etli, yeşil, ekşi; endokarp düz veya hafifçe pürüzlüdür (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Orman, Açıklık alanlar

(Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 4 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Doğu Anadolu dışında tüm Anadolu' da yaygındır. (Davis, 1972)

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzeybatı Afrika, Kafkasya, Kuzeybatı İran (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Reşadiye köyü, 500m, 17.9.2010, T211.

Yöresel ismi: Gövem eriği, (18, 19)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir. (18, 19)

Literatürdeki kullanımı: Olgunlaşan meyveleri yenilir (Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Vural, 2008). Meyvelerinden yapılan komposto kan yapıcı olarak kullanılır. Meyvelerinden yapılan reçel ve komposto şeker hastalığı için içilir. Yaprakları kabız giderici olarak kullanılır. Çiçekleri idrar arttırıcı ve kurt düşürücü olarak kullanılır. Meyveleri astım ve bronşitte, müşhil etkide, egzamada, mide rahatsızlıklarında, idrar yolu iltihaplanmalarında, akciğer ve nefritte, öksürük ve direnç verici olarak, romatizma tedavisinde kullanılır. Kökleri iştah açıcı ve karaciğere faydalıdır (Kızılarşlan, 2008; Eşen, 2008; Saday, 2009; Vural, 2008). Yakacak olarak kullanılır. Boğaz ağrılarında kullanılır. Meyvelerinden ekşi elde edilir. Meyveleri kurutulup çay gibi tüketilir. Meyveleri sirke ve turşunun içine katılır. (Vural, 2008) Diş ağrısı tedavisinde kullanılır. (Tuzlacı ve Aymaz, 2001) Kalp rahatsızlıkları, soğuk algınlığı, grip tedavisinde kullanılır. (Kültür, 2002; Kızılarşlan, 2008; Saday, 2009) Şeker hastalığı ve ishal tedavisinde kullanılır (Sami, 2007; Kızılarşlan, 2008; Vural, 2008; Kültür, 2002; Emre, 2003; Akalın, 1993).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Gövem, Göğ erik, Göğem, Göğem eriği, Ham erik, Kum eriği, Silar, Trınka, Yaban eriği, (Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Eşen, 2008; Vural, 2008) Erik, Kedi eriği, Kerik, Paguş, (Kızılarşlan, 2008) Kuş eriği, (Baytop, 1988; Bulut, 2008) Çakal eriği, Taş eriği, (Zeybek, 1985; Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008; Baytop, 1984) Avşar otu, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008) Veskruş, (Kültür, 2002; Kızılarşlan, 2008) Dağ eriği, (Emre, 2003; Ertuğ, 2000; Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008) Domuz eriği, (Emre, 2003; Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008) Güven tikenı, Tranka, (Sami, 2007) Güvem, (Akalın, 1993; Kültür, 2002; Sami, 2007; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Kızılarşlan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Flavonoitler, Pektin, Selüloz, Siyanogenetik glikozitler, (amygdalin) Organik asitler, Şekerler, Tanen, (Kızılarşlan, 2008; Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Kabız, idrar arttırıcı, kurt düşürücü, müşhil (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005)

4.1.159. *Pyracantha coccinea* Roemer

3 m yükseklikte olabilen çalılardır. Genç sürgünler gri, tüylü, yaprakçıklar dikenlidir. Yapraklar lanseolat, eliptik ya da obovat-eliptik, 2-5 x 1-2 cm, petioller 5-10 mm'dir. Çiçek kurulu az çiçeklidir. Çiçekler 8 mm çapında, pedisel 5 mm'dir. Meyve 5-7 mm çapında, kırmızı, sarı veya turuncudur (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kireç taşı yamaçlar, Kumlu alanlar, Çalılıklar (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4-6 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Orta

Anadolu (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Gökçesu köyü, 520m, 18.9.2010, T218.

Yöresel ismi: Kocakarı yemişeni, (4)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda, Çit

Yöresel kullanımı:

a) Meyveleri gıda olarak tüketilir. (63, 64)

b) Çit bitkisi olarak kullanılmaktadır. (63, 64)

Literatürdeki kullanımı: Böbrek taşı düşürmek için kullanılır. (Koyuncu, 2005) Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (Acartürk, 1996; Öztığ, 1971)

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Tavşan elması, (Koyuncu, 2005; Baytop, 1984) Ateş dikenini, Kuş alıcı, (Baytop, 1984) Kirkat, (Baytop, 1991) Ateş çalısı, (Öztığ, 1971) Yemişen, (Tuzlacı ve Aymaz, 2001)

4.1.160. *Pyrus communis* L. subsp. *communis*

20 m kadar boylanabilen ağaçlardır. Yapraklar ovat ile ovat orbikular arasında 3-7 x 1.5-3 cm genişliğinin iki katı kadar birleşik ya da krenat serulattır. Petioller 5 cm'den uzundur. İnflorens 5-9 çiçeklidir. Çiçekler beyaz 2-3 cm çapındadır. Pediseller 1.5-3 cm'dir. Meyve piriform ya da subglobos 2-4 cm uzunluğunda sarımsı yeşildir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Ormanlar ve Çalılık alanlar (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 5 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 800m, 7.8.2010, T153.

Yöresel ismi: Armut (74-77)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir. (74-77)

b) Meyveleri kurutulup kışın çerez, komposto ve reçel yapılır. (74-77)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir. Meyvelerinden reçel yapılır (Polat, 2010; Akgül, 2008; Gençay, 2007). Meyvelerinden komposto yapılır. Meyveleri şeker düşürücü olarak kullanılır. Turşusu yapılır (Gençay, 2007). Kahverengi boya elde edilir (Mert ve ark., 1992; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Armut, (Polat, 2010; Satıl ve ark., 2006; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ, 2000; Mert ve ark., 1992) Hirmi, Karçin, Çakal armudu, (Gençay, 2007)

4.1.161. *Pyrus communis* L. subsp. *sativa* (DC.) Hegi

20 m'ye kadar uzunlukta ağaçlar, özellikle gençken dikenli; çoğunlukla dikensizdir. Yapraklar ovat-eliptikten ovat-orbikulata kadar değişen şekillerde, 3-5(-7) x 1.5-4 cm boyutlarında, genişliği uzunluğunun yaklaşık 2 katı kadar, tam veya krenat-serrat, yeşil, üstte parlak, kuruyunca siyahımsı, taban yuvarlak veya az çok kordat; sap 5 cm'ye kadar uzunlukta, lamina kadar veya ondan uzundur. Çiçek kurulu 5-7 çiçeklidir. Çiçekler az çok beyaz, 2-3 cm çapında; pediseller 1.5-3 cm'dir. Meyve armut şeklinde

veya az çok küresel, 5 cm'den uzun, etli, sarımsı-yeşil; sepaller kalıcı; meyvenin boyu en az pediseller kadardır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kültür bitkisidir. (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 5 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kültür bitkisidir. (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 530m, 4.5.2010, T41; Beypınar köyü, 650m, 8.8.2010, T166.

Yöresel ismi: Ahlat, Alfat, (55, 56)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Meyveleri gıda olarak ve kışın çerez şeklinde tüketilmektedir.. (55, 56)

Literatürdeki kullanımı: Meyveleri gıda olarak tüketilmektedir (Bulut, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Armut (Bulut, 2008)

4.1.162. *Rosa canina* L.

(0.5-)1.5–3.5(-7) m uzunluğunda, dik, bazen tırmanıcı çalılardır. Dikenler oldukça kaba yapılı, bazen dikenler yoktur. Yapraklar yeşil; folioller 5–7 adet, dar eliptikten genişçe ovata kadar değişen şekillerde, 1–4.5 x 0.8–3.5 cm boyutlarında, obtus veya akut, dişler belirgin, çoğunlukla uzun ve akut, her bir kenarında 17-20 dentat; stipulalar dar veya geniş, çoğunlukla uzun, düz kulakçıklıdır. Çiçekler tek veya 2–15 adet çiçek birlikte; brakteler çoğunlukla geniştir. Pediseller 1–2.5(-4.5) cm, düz veya glandlı–hispidtir. Sepaller ovat, çoğunlukla oldukça kısa, dış sepalier pennatifit, darca veya genişçe lanseolat, çoğunlukla geri kıvrık ve çiçek açtıktan sonra düşüçüdür. Petaller 3 cm'ye kadar uzunlukta, beyaz, soluk veya koyu pembe. Stilus çoğunlukla uzun, bazen villoz, küresel veya koniktir. Disk 303 geniş, konik, ağzı dardır. Hipantiyum ovoïdden küresele kadar değişen şekillerde, sarımsı kırmızı veya kırmızı, geç olgunlaşır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Kayalık yamaçlar, Ormanlar, Orman açıklıkları, Çalılık alanlar, Taşlık, Kayalık yerler, (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 7 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1972)

Genel yayılışı: Avrupa, Kuzeybatı Afrika (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T8.

Yöresel ismi: Şeytan gülü, (1-13) Köpek gülü, (43-46, 55, 56) Kuşburnu, (1-12, 25-30, 61-66) Kırmızı bubuçuk, (50, 51)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Meyvesi kurutulup çay olarak kullanılır. (1-13, 25-30, 43-46, 50-51, 55, 56, 61-66)
- b) Meyveleri kanser tedavisinde kullanılır. (50, 51)
- c) Meyvelerinden elde edilen çay rahatlatıcı ve sakinleştirici olarak kullanılır. (1-12, 25-30, 43-46, 50-51, 55, 56, 61-66)
- d) Meyvelerinden kahvaltılık marmelat yapılır. (13)

Literatürdeki kullanımı: Göğüs yumuşatıcı olarak, mide kanseri tedavisinde, ülser tedavisinde, karın ağrılarının giderilmesinde, bağırsak gazlarının giderilmesinde, kalın bağırsak kanamasına karşı, nefrit tedavisinde, idrar yolları hastalıklarının tedavisinde, üre düşürücü olarak, safra kesesi hastalıklarının tedavisinde, sarılık tedavisinde, karaciğer hastalıklarının tedavisinde, immün sistemi güçlendirici olarak, kalp hastalıklarının tedavisinde, yüksek tansiyona karşı, göğüs ağrısının giderilmesinde, egzama tedavisinde, romatizma tedavisinde, şişliklere karşı, çıban tedavisinde, kısırlık tedavisinde, afrodisyak olarak, kaşıntıya karşı, kasık ağrısının giderilmesinde, sedef hastalığının tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Vural, 2008; Polat, 2010; Oral, 2007; Metin, 2009; Mart, 2006). Gövdesi süpürge olarak kullanılır. Kökleri tahta araç gereçlerin yapımında kullanılır (Kızılarlan, 2008; Yeşil, 2007; Gençay, 2007; Deniz, 2008). Verem hastalığının tedavisinde, damar sertliğine karşı, hayvan yemi olarak, hayvan hastalıklarının tedavisinde kullanılır (Yeşil, 2007; Koçyiğit, 2005; Gençay, 2007; Metin, 2009). Meyveleri çaydanlık temizlemede kullanılır (Polat, 2010). Evlerin bahçelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Gençay, 2007). Gırtlak kanserine karşı kullanılır. Boyacılıkta kırmızı renk vermek için kullanılır (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Koçyiğit, 2005; Vural, 2008). Halsizlik, yanık, kanama, yaralarda ve kurt düşürücü olarak kullanılır (Acartürk, 1996). Yaprakları kabızlığa, sıtma hastalığına karşı kullanılır. Meyveler öksürüğü kesmek için ve kuvvet verici olarak kullanılır. Sistit tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2004; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008). Mide ağrısında kullanılır (Akalın, 1993; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010). Soğuk algınlığı, nefes darlığı, astım tedavisinde kullanılır (Doğan, 2008; Sami, 2007; Genç ve Özhatay, 2006; Akalın, 1993; Yapıcı ve ark., 2009; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Genç ve Özhatay, 2006; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Altan ve Gücel, 1999; Kızılarlan, 2008). Böbrek hastalıkları, idrar söktürücü, ishale karşı kullanılır (Sami, 2007; Acartürk, 1996; Bulut, 2008). Gıda olarak kullanılır (Şimşek ve ark., 2004; Koçyiğit, 2005; Yeşil, 2007; Baytop, 1984; Altan ve Gücel, 1999; Baytop, 1977; Zeybek, 1985; Sami, 2007). Kanser, zature, bronşit, mayasıl tedavisinde kullanılır (Elçi ve Erik, 2006; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008). Şeker hastalığında ve taş düşürücü olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004; Baytop, 1984; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Akalın, 1993; Elçi ve Erik, 2006; Öztürk ve Özçelik, 1991; Kızılarlan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005). Çayı yapılır (Kıran, 2006; Bulut, 2008; Kızılarlan, 2008; Yeşil, 2007; Zeybek, 1985; Genç ve Özhatay, 2006; Sami, 2007).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Asker gülü, Gül, Gülbüzük, Gül buğucuğu, Gül çalısı, Gültiken, İt üzümü, Kara kuşburnu, Köpek diken, Köpekgötü diken, Kuşburnu, Öküz gülü,

Şeytan gülü, Yaban gülü, (Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010) Yeşil, 2007; Oral, 2007; Saday, 2009; Vural, 2008; Metin, 2009) Diken başı, Pisi burnu, (Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010) Öküz göbeği, (Vural, 2008) Şilanik, (Gençay, 2007) Gülburnu, Gül elması, (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005) Çalı gülü, (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010) İt burnu, Gülezer, (Öztürk ve Özçelik, 1991; Gürhan ve Ezer, 2004; Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010) Köpek gülü, (Akalin, 1993; Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005) Şilan, (Doğan, 2008; Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010; Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991) Kuşburnu, (Satıl ve ark., 2008; Gürhan ve Ezer, 2004; Elçi ve Erik, 2006; Emre, 2003; Baytop, 1984; Baytop, 1988; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Akalin, 1993; Doğan, 2008; Bulut, 2008) Kara diken, Kür, Sıtma gülü, (Gürhan ve Ezer, 2004; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010) Gül bubusu, Shipka, (Sami, 2007; Polat, 2010) Yabani gül, Öküz götü, (Şimşek ve ark., 2004; Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008; Polat, 2010; Kızıllarlan, 2008; Baytop, 1984; Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2010; Akalin, 1993) Purç, (Elçi ve Erik, 2006; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010) İt gülü, Deli gül, (Emre, 2003; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Tuzlacı, 2004; Şimşek ve ark., 2004) Gülpüntü, (Ertuğ, 2000; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005; Kızıllarlan, 2008) Göz kıvırtıran (Kültür, 2002; Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005)

Kimyasal bileşimi: Askorbik asit, Pektin, Tanen, Meyve asitleri, Şekerler, Organik asitler, A, B ve C vitaminleri, Flavonlar (Bulut, 2008; Kızıllarlan, 2008; Yeşil, 2007; Baytop, 1984) Antosiyanlar, İnorganik maddeler, Sabit yağ, Saponin, Uçucu yağ (Yeşil, 2007; Gençay, 2007)

Bilinen etkisi: Kabız ve kuvvet verici etkisi vardır. Çekirdekleri yatıştırıcı etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.163. *Rubus canescens* DC. var. *canescens*

Çoğunlukla sürünücü, alçak yapılı çalılardır. Sürgünler yatık, çoğunlukla köşeli, kısa falkat dikenlidir. Yapraklar ternat, her iki yüzde farklı renkli, folioller üstte küçük yıldız-tomentoz koyu yeşil veya grimsi yeşil, altta yıldız tüylü kanasent-tomentoz, bidentat; stipulalar lineardır. Çiçek taşıyan sürgünler dik, 15–40 cm, köşeli, pubesent veya kısa tomentozdur. Panikula terminal, çok çiçekli, ovat-oblong veya darca oblong, 1.5–3(-5) cm genişlikte, tomentoz, glandsız veya nadiren seyrekçe glandlıdır. Sepaller

ovat-oblong, akut, çiçek açtıktan sonra geri kıvrıktır. Petaller beyaz (kuru iken soluk sarımsı), obovat-oblong, 5–8 (-10) mm'dir. Drupalar siyah, küçük ve çok sayıda, çıplaktır (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Orman açıklıkları, Çalılıklar, Taşlık, Kayalık yamaçlar, (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 8 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kirazlıyayla köyü, 530m, 4.5.2010, T46; Reşadiye, 500m, 8.8.2010, T176.

Yöresel ismi: Böğürtlen, Börtlen, Börtlen üzümü, (1-14) Kapine, (55, 56) Köstek diken, Karamık (18, 19)

Kullanılan kısımları: Taze filizi, Kökü, Meyvesi

Kullanım amacı: Tıbbi, Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Taze filizlerinin çeşitli bitkilerle birlikte yemeği yapılır. (55, 56)
- b) Kökü kaynatılıp dekoksasyon şeklinde bağırsak iltihabı ve rahim kanserine karşı kullanılır. (18, 19, 55, 56)
- c) Taze filizi ağızda çiğnenmek suretiyle ağız yaralarına karşı kullanılır. (55, 56)
- d) Meyveleri gıda olarak tüketildiği gibi reçel yapımında da kullanılır. (1-14)
- e) Yaprakları yara üzerine sarılır, kan kesici ve yara iyi edici olarak kullanılır. (18, 19)

Literatürdeki kullanımı: Genç sürgünleri kan şekerini düşürmek amacıyla kullanılır. Kusmaya karşı, böbrek kumunu ve taşını düşürmek amacıyla, kansızlığa karşı, göz kuvvetlendirici olarak, boğaz ağrısının giderilmesinde kullanılır (Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008; Oral, 2007; Gençay, 2007; Vural, 2008). Kökleri düşük yapma tehlikesi olan kadınlarda kullanılır. İdrar yolu enfeksiyonlarında kullanılır. Vücut kaşıntılarına karşı kullanılır. Damar tıkanıklığına karşı kullanılır. Yaprakları kan durdurucu, ateş düşürücü, kolesterol düşürücü olarak ve bademcik iltihabına karşı kullanılır. Genç sürgünleri ve meyveleri boyamada kullanılır. Ağız yaralarına karşı ve idrar söktürücü olarak kullanılır. Bel soğukluğunda, kısırlıkta, karın ağrısında ve astım tedavisinde kullanılır (Kızılarşlan, 2008; Oral, 2007; Gençay, 2007). Sarılık tedavisinde kullanılır (Oral, 2007; Gençay, 2007). Meyvelerinden bileklik yapılır. Prostat hastalıklarında kullanılır. Meyvelerinden marmelat ve şurup yapılır. Karaciğer hastalıklarında ve kireçlenmelere karşı kullanılır (Gençay, 2007; Bulut, 2008). Böbrek rahatsızlıklarında, ayak şişkinlikleri, ishal kesici, adet söktürücü, kan temizleyici, yanık yaraların tedavisinde ve kuvvet verici olarak kullanılır (Altan ve Alçitepe, 2001; Kızılarşlan, 2008). Hemoroit tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Böğürtlen, Garantı, Karamuk, Kapina, Zincer üzümü, (Bulut, 2008; Kızılarşlan, 2008; Gençay, 2007) Diken, Mora, Hamdüspara, Börtlen, Börtlen diken, Gökne, Gökne diken, Köse diken, Malina, Tuntürk, (Kızılarşlan, 2008; Gençay, 2007) Orman üzümü, (Vural, 2008) Tutirik, Tuntrik, Moramut, Moramık, İlme otu, Güz üzümü,

(Gençay, 2007) Karantı, Karamık (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Gürhan ve Ezer, 2004, Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Altan ve Alçitepe, 2001)

4.1.164. *Rubus canescens* DC. var. *glabratus* (Godron) Davis & Meikle

Çoğunlukla sürünücü, alçak yapılı çalılardır. Sürgünler yatık, çoğunlukla köşeli, kısa falkat dikenlidir. Yapraklar ternat her iki yüzde farklı renkli, yeşil ve parlak, altta yıldız tüylü kanasent-tomentoz, bidentat, yan folioller az çok sapsız, uçtakiler saplı, kuneat-ovovattan rombiğe kadar değişen şekillerde; stipulalar lineardır. Çiçek taşıyan sürgünler dik, 15–40 cm, köşeli, pubesent veya kısa tomentozdur. Panikula terminal, çok çiçekli, 1.5–3(-5) cm genişlikte, tomentoz, glandsız veya nadiren

seyrekçe glandlıdır. Sepaller ovat-oblong, akut, pubesent-tomentoz, çiçek açtıktan sonra geri kıvrıktır. Petaller beyaz (kuruduğu zaman soluk sarımsı), obovat-oblong, 5–8(-10) mm'dir. Drupalar siyah, küçük ve çok sayıda, tüsüzdür (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Orman açıklıkları, Çalılıklar, Taşlı yamaçlar, Yol kenarları (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 8 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 530m, 6.8.2010, T124.

Yöresel ismi: Böğürtlen, Kapine, (33, 35)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Meyveleri gıda olarak tüketilir ve reçel yapımında kullanılır. (33, 35)

Literatürdeki kullanımı: Genç sürgünleri yara tedavisinde kullanılır. İmmün sistemi güçlendirici olarak, soğuk algınlığı tedavisinde, grip tedavisinde, ishale karşı, hemoroitlere karşı, böbrek hastalıklarının tedavisinde, prostat hastalıklarının tedavisinde, idrar yolları hastalıklarının tedavisinde, kolesterolü düşürmek amacıyla kullanılır (Bulut, 2008; Polat, 2010). İştah açar, zatüre ve kalp damar hastalıkları tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden reçel yapılır. Ağız yaralarına karşı, kadınlarda düşüğü önlemek için, kemik gelişiminde, kansızlığa karşı, kanser

tedavisinde, boğaz enfeksiyonlarında kullanılır (Polat, 2010). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008; Polat, 2010).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Karantı, Kuş üzümü, Kupina, (Bulut, 2008; Polat, 2010) Garantı, Garaltı, (Polat, 2010; Satıl ve ark., 2006) Kapina, (Baytop, 1988; Genç ve Özhatay, 2006; Bulut, 2008) Böğürtlen (Satıl ve ark., 2006; Bulut, 2008)

4.1.165. *Rubus idaeus* L.

Dik gövdeli, 50-100 cm uzunlukta basit veya dallanmış çalılar dallar ince dikencikli veya dikensiz, çoğunlukla ikinci yılda çiçek açar. Alttaki yapraklar 5(-7) foliollü, üstteki yapraklar ternat; folioller üstte hemen hemen tüysüz, aşağıda beyaz-tomentoz, 1-2 serrat; stipulalar ipliklidir. İnfloresens terminal ve aksillar, birkaç çiçekten oluşmuş, sarkık rasemler halinde, bazen alttaki çiçekler yaprak koltuklarında tektir. Sepaller lanseolat, akuminat-kaudat, tomentoz, meyve geri kıvrıktır. Petaller beyaz, diktir. Stamenler tek sıra

halindedir. Drupalar kırmızı, pubesent, çok sayıda, birbirine bitişik ve reseptakulundan bir bütün halinde ayrılma özelliği gösterir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık alanlar, Akarsu çevresi, Kayalık yamaçlar, (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 7 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Batı ve Kuzey Anadolu (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Yıldırım köyü, 500m, 16.6.2010, T84.

Yöresel ismi: Karamık, Böğürtlen, (86, 87)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Meyveleri gıda olarak tüketilir ve reçel yapımında kullanılır. (86, 87)

Literatürdeki kullanımı: Kökü yeşil boya elde etmede kullanılır. Kökü kan şekerini düşürmede, diş ağrılarında, ateş düşürücü olarak kullanılır. Yanık tedavisinde ve alerjik kaşıntılarda kullanılır (Metin, 2009). Kabız olarak kullanılır (Baytop, 1984). Meyveleri ağız yaralarına karşı kullanılır (Altan ve Gücel, 1999). Boğaz hastalıklarında, dizanteride kullanılır. Çiçekleri terletici ve

romatizmaya karşı kullanılır (Özyurt, 1992; Karamanoğlu, 1977). Meyvelerinden şurup, reçel ve likör yapılır (Özyurt, 1992; Baytop, 1977; Birinci, 2008; Bulut, 2008; Altan ve Gücel, 1999).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Moruh, (Bulut, 2008) Sultan böğürtleni, (Baytop, 1984; Birinci, 2008) Totuk, (Baytop, 1988; Bulut, 2008) Böğürtlen, (Altan ve Gücel, 1999; Cansaran ve ark., 2007; Bulut, 2008; Baytop, 1984) Ahududu, (Özyurt, 1992; Baytop, 1977; Öztığ, 1971; Bulut, 2008) Ağaç çileği (Baytop, 1977; Baytop, 1984; Birinci, 2008)

Kimyasal bileşimi: Tanen, Organik asitler, Şekerler ve C vitamin, (Baytop, 1984) Flavon, Pektin, Uçucu yağ, Sabit yağ (Karamanoğlu, 1977)

Bilinen etkisi: İştah açıcı, İdrar artırıcı ve kuvvet verici etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.166. *Sorbus domestica* L.

4-10 m yükseklikte, kışın yapraklarını döken, beyaz çiçekli bir ağaçtır. Yapraklar tüysü, 7-11 çift yaprakçıklı, yaprakçıklar dişli kenarlıdır. Çiçekler 15-18 mm çapındadır. Meyve 15-20 mm çapında, küre veya armut biçiminde, yeşilimsi sarı, kırmızı veya esmer kırmızı renklidir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Ormanlar, Kültür alanları (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 5-6 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu'nun Batı bölümü, Marmara Bölgesi ve Trakya (Davis, 1972)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Reşadiye köyü, 500m, 17.9.2010, T208.

Yöresel ismi: Hüvez, (18, 19)

Kullanılan kısımları: Meyveleri, Yaprakları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- Meyveleri gıda olarak tüketilir. (18, 19)
- Yaprakları infüzyon şeklinde şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. (18, 19)
- Meyveleri ishal kesici olarak tüketilir. (18, 19)

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır (Koyuncu, 2005). Yapraklar kabız olarak kullanılır (Baytop, 1984). Şeker hastalığı, ülser tedavisinde kullanılır (Akalin, 1993; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Üvez, (Koyuncu, 2005; Baytop, 1984; Akalın, 1993; Kültür, 2002) İvaz, (Baytop, 1988) Börtlucan, (Kültür, 2002) Ahlat (Tuzlacı ve Aymaz, 2001)

Kimyasal bileşimi: Meyveler Tanen, Uçucu yağ, Organik asitler ve Renk maddeleri taşımaktadır (Baytop, 1984).

Bilinen etkisi: Kabız etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

SALICACEAE

4.1.167. *Populus nigra* L. subsp. *nigra*

35 m yüksekliğinde ağaçlardır. Kabuk kalın, siyahımsı, derince yarıklıdır. Tomurcuk kırmızımsı kahverensi, tüysüzdür. Genç sürgünler uzunlamasına kaburgalı değildir. Yapraklar 5-12 x 4-15 cm, koyu yeşil ve parlak, petiol çevresi glandlıdır. Kısa sürgünlerin yaprakları rombik-ovate, genişliğinden uzundur. Petiol 3-6 cm'dir. Kapsül ovoid ve 2 valvelidir (Davis, 1972).

Yetiştirme ortamı: Nehir kenarları, Göl kenarları (Davis, 1972)

Çiçeklenme zamanı: 3-4 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu (Davis, 1972)

Yöresel ismi: Kavak (1-89)

Kullanılan kısımları: Kökü, Yaprak, Odunsu gövdesi

Kullanım amacı: Tıbbi, Araç-Gereç

Yöresel kullanımı:

- Söğüt ve kavak kökü kaynatılıp dekoksiyon şeklinde nefes darlığı tedavisinde kullanılır. (9)
- Gövde odunundan tırpan, sofra (yaslaç) (Şekil 4.44.) ve merdiven (Şekil 4.43.) yapımında kullanılır. (7, 19)
- Yaprak infüzyon şeklinde astım, bronşit, nefes darlığı tedavisinde kullanılır. (9, 10)

Literatürdeki kullanımı: Kabız, idrar arttırıcı, terletici, yatıştırıcı, balgam söktürücü, yanıklarda ağrı kesici ve hemoroite karşı kullanılır (Baytop, 1984). Odunu kibrit, kağıt ve barut yapımında kullanılır (Özyurt, 1992; Baytop, 1977). Binaların çatılarında kullanılır (Acartürk, 1996).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Karakavak, (Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Zeybek, 1985) Kavak, (Ertuğ, 2000; Baytop, 1984) Dal kavağı (Cansaran ve ark., 2007)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, Rezin, Glikozitler, (Populin, Salisin) (Baytop, 1984)

Şekil 4.43. Reşadiye Köyü, Mehmet KOLAY

Şekil 4.44. Yaslıaç ve Oklavalar

4.1.168. *Salix caprea* L.

Kullanım amacı: Tıbbi, Araç-Gereç

3-10 m yüksekliğinde çalı veya ağaçlardır. Yapraklar genişlemiş ovattan ovat oblonga kadar 5-12 x 3-5.5 cm, obtus veya akut, petiol 1-1.5 cm'dir. Kapsül 6-8 mm, ovoid-koniktir (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Dere kenarları, Karışık ormanlar (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 4-5 (Davis, 1972)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1982)

Yöresel ismi: Söğüt (1-89)

Kullanılan kısımları: Kökü, Odunsu gövdesi

Yöresel kullanımı:

- a) Söğüt ve kavak kökü dekoksasyon şeklinde nefes darlığı tedavisinde kullanılır. (9)
- b) Odunsu yapısından üzerinde hamur açılan ve yemek yenilen sofra (yaslaç), tayırdak (Şekil 4.45.) yapılmıştır. (7)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Keçi söğüdü, (Baytop, 1984; Acartürk, 1996; Zeybek, 1985) Sorgun, (Zetbek, 1985; Baytop, 1977) Sorkun (Ertuğ ve ark., 2004)

Şekil 4.45. Tayırdak

SCROPHULARIACEAE**4.1.169. *Verbascum cherianthifolium* Boiss. var. *asperulum* (Boiss.) Murb.**

İki yıllık, 30-120 cm yüksekliğinde, tüylü bitkilerdir. Gövde dik, boyuna çatlaklı, biraz dallanmıştır. Taban yaprakları linear-lanseolattan oblonga kadar, 7-30 x 1.5-8 cm, petiol 2-6 cm, üst gövde yaprakları lanseolat, ovat, suborbikulardır. Çiçek kurulu 2-7 çiçeklidir. Brakteler genişlemiş üçgenimsi, akuminattır. Pedisel 12 mm, brakteoller lanseolattır. Kaliks 1.5-4.5 mm, loblar lineardan lanseolata kadar, akut veya akuminattır. Korolla sarıdır. Kapsül silindirik şekilde, 4-7 x 2-4 mm, yoğun tüylüdür (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Ormanlar, Step, Kayalık yamaçlar (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 5-7 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Aydoğdu köyü, 370m, 18.6.2010, T101.

Yöresel ismi: Süpürgelik, (1)

Kullanılan kısımları: Tüm bitki

Kullanım amacı: Süpürge olarak

Yöresel kullanımı:

- a) Bitki toplanıp bir araya getirilip bağlanır. Bahçe ve sokağı süpürmek için süpürge olarak kullanılır. (1)

Literatürdeki kullanımı: Nefes darlığı, bronşit tedavisinde kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Sığır kuyruğu, (Acartürk, 1996; Ezer ve Avcı, 2004) Öküz kuyruğu (Ezer ve Avcı, 2004).

SIMAROUBACEAE

4.1.170. *Ailanthus altissima* (Miller) Swingle

20 m yükselebilen ağaçlardır. Kabuk çizgilidir. Yapraklar pinnat, oval-lanseolat, yaprak kenarları dişlidir. Petaller sarımsı-yeşil renk, 3-4 mm'dir. Meyve bir grup samaradır (Davis, 1967).

Yetiştirme ortamı: Şehir kenarları (Davis, 1967)

Çiçeklenme zamanı: 5-6 (Davis, 1967)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1967)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 18.6.2010, T108.

Yöresel ismi: Şemsiye, Şemşiye, (1-12)

Kullanılan kısımları: Yaprakları, Odunu

Kullanım amacı: Oyuncak, Yakacak, Araç-Gereç

Yöresel kullanımı:

- a) Yapraklarını çocuklar evcilik oynarken para olarak kullanırlar. (1-12)
- b) Gövde odunu yakacak olarak kullanıldığı gibi bazlama, yufka pişirmede pişirgeç (Şekil 4.46.) adı verilen araç yapılır. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Ateş düşürücü ve iştah açıcıdır (Zeybek, 1985).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kokar ağaç (Baytop, 1977)

Şekil 4.46. Yaslıaç ve Pişirgeçler

SOLANACEAE

4.1.171. *Datura stramonium* L.

40-200 cm boyunda, dallanmış, kısa yumuşak tüylü veya tüysüz tek yıllık bitkilerdir. Yapraklar saplı, ovat, 20 x 15 cm, kenarları sinuat-dentattır. Kaliks 3-4 cm; korolla beyaz, 5-9 cm' dir. Meyve ovat, 3-5 x 2,5-3,5 cm, dik, kısa yumuşak tüylü, yaklaşık 10 mm uzunluğunda dikenlerle kaplı bir septisit kapsula. Kaliks artığı 4-8 mm'dir (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Tarlalar, Yol kenarları, Boş araziler, (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 11 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Trakya ve Anadolu'da yaygın (Davis, 1978)

Genel yayılışı: Geniş yayılışlı (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Akbıyık köyü, 500m, 29.10.2010, 291.

Yöresel ismi: Kene otu, (1)

Literatürdeki kullanımı: Tohumları hemoroit tedavisinde, egzama ve sivilce tedavisinde kullanılır. Tohum ve yaprakları tütün gibi içilir. Meyvelerini çocuklar tarak yapar. Meyveleri eklem şişliklerinde, yanık ve çıbanlarda, bronşitte, tohumları diş ağrısında, haşere zehiri hazırlamada kullanılır (Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Balos, 2007). Sakinleştirici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005). Sarhoş yapar (Balos, 2007; Kızıllarlan, 2008). Öksürük ve kramplara karşı kullanılır. Uyutucu olarak kullanılır. Tohumları zehirlidir (Baytop, 1984; Öztürk ve Özçelik, 1991; Kızıllarlan, 2008). Cilt hastalıklarında, ateşli hastalıklarda, romatizmal hastalıklarda, kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010). Nefes darlığına karşı kullanılır (Baytop, 1984; Baytop, 1977; Öztürk ve Özçelik, 1991; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005). Göz kaşınmasına karşı kullanılır (Bayatlı, 1940). Astım ve yara tedavisinde kullanılır (Genç ve Özhatay, 2006; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Afyon otu, Eşek dikenli, Eşek otu, Ağrı otu, Ağrı otu, Borazan çiçeği, Bostan karanfili, Cin otu, Datura, Dikenli ot, Domuz pıtırlı, Kobak otu, Kokar ot, Mandalak, Şeytan otu, Tatüle, Topuz breği, Yeleşik, Zambak, Zelekok, (Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Balos, 2007) Yaban tatulası, (Polat, 2010) Abızambak, Abuzambak, Bengildek, Büyü otu, Cevzi masil, Sehhar otu, Sihirbaz otu, Tatala, (Baytop, 1984; Karamanoğlu, 1977; Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005; Polat, 2010) Boru çiçeği, Şeytan elması, (Baytop, 1984; Karamanoğlu, 1977; Baytop, 1984; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010) Süzgeç otu, Taraklı ot, Patlangaç, Diş otu, (Kültür, 2002; Kızıllarlan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005) At kestanesi, (Ertuğ ve ark., 2004) Mang otu, (Ertuğ, 2000; Kızıllarlan, 2008) Tatula, Tatul (Genç ve Özhatay, 2006; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984; Baytop, 1977; Karamanoğlu, 1977)

Kimyasal bileşimi: Flavonoidler, İndol alkaloitleri, Kumarinler, (Skopolin, Skopoletin) Lektin, Sabit yağ, Tropan alkaloitleri, (Atropin, Hiyosiyamin, Skopolamin) (Kızıllarlan, 2008; Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Spazm çözücü, ağrı kesici, sakınleştirici ve narkotik etkiye sahiptir (Koçyiğit, 2005). Spazm çözücü, sersemletici, uyuşturucu etkiye sahiptir (Baytop, 1984).

4.1.172. *Hyoscyamus niger* L.

Glandlı–viloz tüylü, bir veya iki yıllık bitkilerdir. Gövdeler 20–100 cm uzunluğundadır. Yapraklar ovat–oblongdan oblong-lanseolata kadar değişen şekillerde, 5–25 cm, akut, amplexikauldur. Kaliks 10–15 mm, meyve zamanında 20–40 mm, ortada daralmış, şişkin kısmı sıkça tüylü, batıcı dentattır. Korolla donuk sarı, mor ağımsı yapılı, korolla boğazı koyu mor, 25–35 mm. Stamenler korolla dışına taşmamıştır. Anterler mordur (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Taşlı ve Kayalık

yerler, Tahıl tarlaları, Yol kenarları, Eklmemiş tarlalık alanlar, Yerleşim alanları çevresi (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 4 – 8 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygın (Davis, 1978)

Genel yayılışı: Sıcak bölgeler (Yeşil, 2007)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 18.6.2010, T110.

Yöresel ismi: Diş otu, (1-14)

Kullanılan kısımları: Tohumları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin kurutulmuş tohumları ateş üzerine atılır, çıkan duman ağza alınır, böylece diş ağrısına karşı ve diş kurtlarını dökmede kullanılır (1-14)

Literatürdeki kullanımı: Üst solunum yolu hastalıklarının giderilmesinde, soğuk algınlığı tedavisinde, kulak ağrısı ve kaşıntısının giderilmesinde, yara tedavisinde, böbrek taşlarını düşürmek amacıyla, kas gevşeltici olarak kullanılır (Bulut, 2008; Polat, 2010; Yeşil, 2007). Kurt düşürmek için kullanılır (Deniz, 2008; Yeşil, 2007). Mide rahatsızlıklarında kullanılır (Polat, 2010). Yatıştırıcı, nefes darlığına karşı kullanılır (Baytop, 1984; Bulut, 2008; Polat, 2010). Göz hastalıklarında ve romatizmal rahatsızlıklarda kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991; Bulut, 2008; Yeşil, 2007). Ağrı kesici kullanılır (Öztiğ, 1971; Zeybek, 1985; Bulut, 2008; Baytop, 1984). Parkinson rahatsızlığında, uykusuzlukta, göğüs hastalıklarında, astımda kullanılır (Karamanoğlu, 1977). Diş ağrısı tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Ezer ve Avcı, 2004; Bulut,

2008; Öztürk ve Özçelik, 1991; Özçelik ve ark., 1990). Uyuşturucu ve sarhoş edici olarak kullanılır (Akan ve ark., 2008; Öztığ, 1971). Zehirlidir. (Sağmanlıgil ve ark., 1994)

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Batbata, Batbatı, Batbit, Bengildek, Caye kumacığe, Çanakçömlek otu, Çömlek otu, Dağdağan, Deli bardağın, Devdala otu, Diken otu, Dişadırısı otu, Doğdoğan, Hırdal, Hargel, Harundol, Köpeksiyeni, Kumacık otu, Kurt otu, Şakşuka, Tabanca kapsülü, Vandibi, (Bulut, 2008; Yeşil, 2007; Deniz, 2008) Köpek gaglıdan, (Deniz, 2008) Batbat otu, Bengildek, Berç, Benk, Dağdağan, Deli batbat otu, Gavur haşhaşı, Siyah ban otu, (Baytop, 1984; Bulut, 2008) Diş otu, (Emre, 2003; Kültür, 2002; Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008) Ban otu, (Ezer ve Avcı, 2004; Bulut, 2008; Baytop, 1984) Beng, (Akan ve ark., 2008) Yılan otu, (Ertuğ, 2000; Yeşil, 2007) Yüksük otu, Çımkırık otu, (Ertuğ ve ark., 2004; Bulut, 2008) Tatala, Tatula, Tütüzleme otu, (Kültür, 2002; Bulut, 2008) Göz otu (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bulut, 2008)

Kimyasal bileşimi: Alkaloitler, (Hiyosiyamin, Atropin, Skopolamin) (Baytop, 1984; Bulut, 2008) Yağ asitleri, Fitosterin, Müsilaj, Flavonlar, Reçine, Tanen (Bulut, 2008)

Bilinen etkisi: Kuvvetli sinir sistemi yatıştırıcısıdır. Zehirlidir (Baytop, 1984).

4.1.173. *Physalis alkekengi* L.

Sürünücü rizomlu, çok yıllık otsu bitkilerdir. Gövde 30-60 cm, dik, basit veya dallanmış, üst kısımda kısa tüylüdür. Yapraklar ovat, lamina 4-15 cm, saplıdır. Kaliks çansı, 5-7 mm; meyve kaliksi hemen hemen küresel, zarımsı, kavuniçi-kırmızı, 3-5 cm çapında, dış 5 mm'dir. Korolla yeşilimsi beyaz, 15-20 mm çapındadır. Bakka küremsi, parlak kavuniçi-kırmızı, 10-17 mm çapındadır (Davis, 1978).

Yetiştirme ortamı: Ormanlar, Su kenarları (Davis, 1978)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 10 (Davis, 1978)

Türkiye'deki yayılışı: Yaygındır. (Davis, 1978)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kızılhisar köyü, 530m, 6.8.2010, T122.

Yöresel ismi: Yer kirazı, (33, 35)

Kullanılan kısımları: Tohumları

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

- a) Sonbaharda olgunlaşan, sarı renkli, ekşi lezzetli tohumları gıda olarak tüketildiği gibi reçel yapımında da kullanılır. (33, 35)

Literatürdeki kullanımı: Meyvesi ciltteki kızarıklıklarda, boğaz ağrısında, iltihap kurutucu olarak kullanılır. Tohumları bel ağrısında kullanılır (Kızılarşlan, 2008). Bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilir. İdrar arttırıcı, ateş düşürücü ve yatıştırıcı olarak kullanılır (Baytop, 1984; Kızılarşlan, 2008). Romatizma ve şeker hastalığına karşı kullanılır (Acartürk, 1996; Kızılarşlan, 2008). Kaliksi elbiselerde aksesuar olarak kullanılır (Zeybek, 1985).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Kızıl Yörük, Gelin otu, Kembel otu, Kızıl kaytarma, Teleme otu, Yabani biber, Yılan kuyruğu, (Kızılarşlan, 2008) Gelin feneri, Kambel otu, Kambil otu, Kandil otu, (Baytop, 1984; Kızılarşlan, 2008) Güvey feneri, Fener çiçeği, Adi yahudi kirazı, (Acartürk, 1996; Kızılarşlan, 2008; Baytop, 1984) Hışhış çiçeği (Akan ve ark., 2008; Kızılarşlan, 2008)

Kimyasal bileşimi: Acı maddeler, Alkaloid, (Physalin) Müsilaj, Organik asitler, Renk maddeleri, Steroit, Tanen (Baytop, 1984; Kızılarşlan, 2008)

THYMELAEACEAE**4.1.174. *Daphne sericea* Vahl.**

150 cm'e kadar boylanabilen dik çalılardır. Genç sürgünler ve dallar kırmızımsı kahverengi, tüylü, yaşlı bölümleri tüysüzdür. Kabuk gri renktir. Yapraklar petiollü, 2-3 mm, eliptik veya eliptik-oblanseolattır. Brakteler ovat veya oblong, 4-18 x 5-6 mm'dir. Periant 10-17 mm, pembeden kahverengimsi sarıya kadardır. Ovaryum tüylüdür. Meyve ovoid, 5-6 mm, turuncumsu kırmızıdır (Davis, 1982).

Yetiştirme ortamı: Kireç taşı yamaçlar, Karışık ormanlar, Maki (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 2-5 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T18; Gökçesu köyü, 520m, 10.2.2011, T308.

Yöresel ismi: Gulopa, (1-12) Kulopa, Kulupa, (66)

Kullanılan kısımları: Yapraklı dalları,

Kullanım amacı: Süpürge, Boya, Okul süsleme

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin yapraklı dalları toplanıp bir araya getirilir, bahçe ve sokakları süpürmek için süpürge yapımında kullanılır. (1-12)
- b) Bitkinin dallarından elde edilen boyar madde kumaşları asker yeşili renge boyamada kullanılır. (1-12)
- c) Tetire bitkisi ile birlikte siyah renk boya elde etmede kullanılır. Bu boya ile kadınların yöresel giysisi olan sayalar boyanır. (1-12)
- d) Eskiden milli bayramlarda okullar bu bitkinin dalları ile süslenirmiş. (66)

Literatürdeki kullanımı: Süs bitkisi olarak kullanılır (Eşen, 2008).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Develik otu (Eşen, 2008)

TİLİACEAE

4.1.175. *Tilia argentea* Desf.

40 m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Genç sürgünler tomentozdur. Yapraklar genişçe ovat, 7–13 x 5.5–10 cm boyutlarında, birdenbire daralan akuminat, biserrat, alt yüzeyinde tamamen beyazımsı yıldız–tomentoz; yaprak sapı 4.5–6 cm, tomentozdur. Simozlar çoğunlukla 7–10 çiçekli, sarkıktır. Brakteler tomentozdur. Meyve belirsizce çıkıntılı, siğilli, olgunlaştığında odunsudur (Davis,).

Yetiştirme ortamı: Ormanlık alanlar (Davis,)

Çiçeklenme zamanı: 5 – 6 (Davis,)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güney Anadolu (Davis,)

Genel yayılışı: Balkanlar, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya, Batı Ukrayna (Koçyiğit, 2005)

Yöresel ismi: Ihlamur, Olhamur, Olhamır, (1-14) Ihlambır, Ihlamır, (18-19)

Kullanılan kısımları: Yaprakları, Gövdesi, Çiçekleri

Kullanım amacı: Tıbbi, Araç gereç,

Yöresel kullanımı:

- a) Tütün yaprakları ayva ve çınar yaprağı ile birlikte bronşit hastalıklarına karşı çayı yapılarak içilir. (45, 46)

- b) Odunsu gövdesinden merdiven, dokuma tezgah mekiği (Şekil4.48.), su taşıma aracı (Şekil 4.47.), demet sarmada kullanılan piren aleti, ölçü aleti olan “buçuklar” (Şekil 4.49.) yapılmıştır. (7, 19)
- c) Yaprak ve çiçekleri soğuk algınlığı ve grip tedavisinde çay şeklinde kullanılır. (1-12)
- d) Yaprak ve çiçekleri çay olarak tüketilmektedir. (1-12, 45, 46, 18, 19)
- e) Bitkinin kurutulmuş çiçek ve yaprakları loğusa kadınlarda ağrı kesici ve süt arttırıcı olarak kullanılır. (1)

Literatürdeki kullanımı: Boğaz ağrısında, bronşit tedavisinde ve çay olarak kullanılmaktadır. Midevi, karın şişliğine karşı, böbrek ağrısına karşı, romatizma tedavisinde, migren tedavisinde kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Bulut, 2008; Polat, 2010). Grip tedavisinde kullanılır. Odunu yakacak kullanılır. Çiçekleri diş eti ağrısında, idrar arttırıcı, terletici, uyutucu, balgam söktürücü olarak kullanılır. Yaprakları bebeklerin rahat uyuması için banyo suyuna katılır, boyamada kullanılır. Gövdesi ‘Gumuz’ denilen müzik aletinin yapımında kullanılır (Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005). Yatıştırıcı ve safra söktürücü olarak kullanılır (Baytop, 1984; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005). Odunu çeşitli araç gereç yapmada kullanılır (Öztiğ, 1971; Özyurt, 1992; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005). Nezlede kullanılır (Bayatlı, 1940). Karın ağrısı, hemoroit, öksürük tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Bayatlı, 1940; Bulut, 2008; Polat, 2010). Soğuk algınlığında ve göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Emre, 2003; Kızıllarslan, 2008; Koçyiğit, 2005; Tuzlacı ve Aymaz, 2001). Ağrı kesici olarak kullanılır (Akalin, 1993; Bulut, 2008; Polat, 2010).

Türkiye’deki diğer yöresel isimleri: Bizif, Gümüşi, (Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005) Gümüşi ıhlamur, (Karamanoğlu, 1977) Ihlamur (Tuzlacı ve Aymaz, 2001; Satıl ve ark., 2006; Emre, 2003; Akalin, 1993; Bulut, 2008; Kızıllarslan, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005)

Kimyasal bileşimi: Uçucu yağ, (Farnesol) Müsilaj, Flavonoidler, (Baytop, 1984; Kızıllarslan, 2008; Bulut, 2008) Sabit yağ, Saponin, Şekerler, Tanen (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: İdrar arttırıcı, terletici, yatıştırıcı, uyutucu ve göğüs yumuşatıcı etkilere sahiptir (Baytop, 1984; Özyurt, 1992).

Şekil 4.47. Ayşe KOLAY, Reşadiye Köyü

Şekil 4.48. Mekik

Şekil 4.49. Buçuklar

ULMACEAE**4.1.176. *Celtis australis* L.**

20(-25) m'ye kadar uzunlukta ağaçlardır. Genç sürgünler kadifemsidir. Yapraklar 4-12(-15) x (2-)3-4(-5) cm boyutlarında, ovatlanselolattan lanselolta kadar değişen şekillerde, çoğunlukla uzun akuminat, keskince serrat, üst yüzde skabrit, alt yüzde kadifemsi ve kahverengimsi-yeşil veya grimsi-yeşildir. Sap 1.5(-2) cm' ye kadar uzunluktadır. Drupa 9-12 mm çapında, kahverengimsiden siyahımsıya kadar değişen renklindedir. Pedisel 3.5 cm'ye kadar uzunluktadır. Çekirdek ağımsı-

pürüzlüdür (Davis,).

Yetiştirme ortamı: Kayalık tepeler (Davis,)

Çiçeklenme zamanı: 3 – 5 (Davis,)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güney Anadolu (Davis,)

Genel yayılışı: Kuzeybatı Afrika, Güney Avrupa, Batı Transkafkasya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T24.

Yöresel ismi: Çitlenbik, Çitlembik, Çetlembek, Çetlenbek, (1-14)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Gıda

Yöresel kullanımı:

a) Olgun meyveleri gıda olarak tüketilir. (1-14)

b) Odunsu gövdesinden tokmak ve tırmık yapılır. (7) (Şekil 4.50.)

Literatürdeki kullanımı: Meyveler tesbih yapımında kullanılır (Bulut, 2008; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005). İshal ve hipertansiyona karşı kullanılır (Polat, 2010). Kereste yapımında kullanılır. (Mart, 2006) Hayvan yemi olarak kullanılır (Vural, 2008; Stayanov, 1982). Kabız olarak kullanılır (Baytop, 1984). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Acartürk, 1996; Zeybek, 1985; Bulut, 2008; Polat, 2010). Odunu oymacılık ve mobilyacılıkta kullanılır (Stayanov, 1982). Meyvelerinden oyuncak, süs ve nazarlık yapılır (Zeybek, 1985; Koçyiğit, 2005).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Tesbih ağacı, Yemiç, Yimiç, Çıtlak, Çitlemek, Çitlenbek, Çitlenbek, Dardağan, Iliç, Kara çıtlık, (Bulut, 2010; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Vural, 2008) Kara çitlembik, (Polat, 2010) Çitlenbik, (Acartürk, 1996; Stayanov, 1982; Karamanoğlu, 1977;

Satıl ve ark., 2008; Baytop, 1984) Çıtlık, Çitemik, (Ertuğ ve ark., 2004; Baytop, 1984; Bulut, 2008; Koçyiğit, 2005) Çitlembik (Satıl ve ark., 2006; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005)

Kimyasal bileşimi: Tanen (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005)

Bilinen etkisi: Kabız etkisi vardır (Koçyiğit, 2005).

Şekil 4.50. Tırmık

URTICACEAE

4.1.177. *Urtica membranacea* Poiret.

Tek yıllık, basit veya dallı, 12-50 cm'dir. Yapraklar ovat veya triangular, 8 x 7.5 cm, akut veya akuminattır. Monoik veya dioiktir. Çiçek durumu yaprak tabanından çıkar.

Yetiştirme ortamı: Nemli yerler, Kireç taşı yamaçlar, Kayalıklar (Davis, 1982)

Çiçeklenme zamanı: 3-4 (Davis, 1982)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1982)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 320m, 1.5.2010, T4.

Yöresel ismi: Isırgan, Kara ısırgan,

(1-89) Isırgan, (43, 44)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Gıda, Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Çeşitli bitkiler ile birlikte yemeği yapıldığı gibi ayrıca yoğurtlu yemeği yapılır. (1-89)
- b) Bitkinin toprak üstü kısımları haşlanıp romatizmal bacak ve bel ağrıları için ağrı kesici olarak ağrıyan bölgeye sarılır. (15-18, 48, 49)
- c) Bitkinin toprak üstü kısımları infüzyon şeklinde böbrek taşı düşürmek için kullanılır. (10)
- d) Bitkinin toprak üstü kısımları kurutulup balla karıştırılır. Astım ve bronşit tedavisinde kullanılır. (9)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde kullanımına hiç rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde herhangi bir yöresel ismine rastlanmamıştır.

VIOLACEAE

4.1.178. *Viola alba* Besser

Çok yıllık otsu bitkilerdir. 4-20 cm boyunda stolonlu veya stolonsuzdur. Stipul linear-lanseolat ve glandularsızdır. Petioller uzun geriye doğru kıvrılmış tüylüdür. Yapraklar ovat-kordat, akut ve 3 cm'den daha fazladır. Pedünkül geriye dönmüş tüylerle kaplıdır. Çiçekler menekşe renginden beyaza kadar, petaller 10-17 mm'dir. Kapsül genellikle tüylüdür (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Çalılık ve Orman açıklıkları (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 3-4 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Batı Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Kiblepınar köyü, 800m, 20.3.2011, T324.

Yöresel ismi: Menekşe (74, 76)

Kullanılan kısımları:

Kullanım amacı: Süs bitkisi

Yöresel kullanımı:

- a) Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. (74, 76)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde hiçbir yöresel ismine rastlanmamıştır.

4.1.179. *Viola altaica* Ker-Gawl. subsp. *oreades* (Bieb) Becker

Çok yıllık, 4-12 cm boylanabilen otsu bitkilerdir. Stipullar linear-oblong, 5-18 mm'dir. Yapraklar ovat veya eliptiktir. Çiçekler büyük, sarı veya menekşe rengi, geniş petalli, 14-24 mm'dir (Davis, 1965).

Yetiştirme ortamı: Yeşil alanlar, Açıklıklar (Davis, 1965)

Çiçeklenme zamanı: 5-8 (Davis, 1965)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey Anadolu (Davis, 1965)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Terziler köyü, 330m, 1.5.2010, T25.

Yöresel ismi: Menekşe, (1-12)

Kullanılan kısımları:

Kullanım amacı: Süs

Yöresel kullanımı:

- a) Güzel ve gösterişli çiçeklerinden dolayı bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak kullanılır. (1-12)

Literatürdeki kullanımı: Literatürde hiçbir kullanımına rastlanmamıştır.

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Literatürde herhangi bir yöresel ismine rastlanmamıştır.

VITACEAE

4.1.180. *Vitis sylvestris* Gmelin

10-20 m boyunda, sülüklerle tımanan, iki evcikli, odunsu çalılardır. Yapraklar düşücü, palmat loblu, tabanda kordat, dişli, erkek bitkinin lobları dişininkinden daha derin, genç bitkide yaprağın alt yüzü çoğunlukla kadifemsi tüylüdür. Meyve 5-7 mm çapında, siyahımsı-morumsu ekşi bir bakkadır (Davis,).

Yetiştirme ortamı: Yaprak döken ormanlar, Suya yakın ağaçlar üzerinde tırmanır (Davis,).

Çiçeklenme zamanı: 5 – 6 (Davis,)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Güney

ve Batı Anadolu (Davis,)

Genel yayılışı: Orta ve Güney Avrupa, Kıbrıs, Kafkasya, Kuzey İran, Türkistan (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Hayriye köyü, 230m, 18.6.2010, T104.

Yöresel ismi: Deli asma, (1, 2)

Kullanılan kısımları: Meyveleri

Kullanım amacı: Sirke yapımında

Yöresel kullanımı:

- a) Tütün meyveleri ezilir elde edilen ekşi lezzetli suyu içildiği gibi sirke yapımında kullanılır. (1, 2)

Literatürdeki kullanımı: Olgunlaşmamış meyvelerden sirke yapılır. Yapraklarından sarma sarılır. Meyvelerinden yapılan pekmez kan yapıcı olarak kullanılır. Eklem ağrılarının giderilmesinde kullanılır (Koçyiğit, 2005).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Çivek, Deli asma, Laz üzümü, Ak asma, (Koçyiğit, 2005) Koruk, (Satıl ve ark., 2006) Yabani asma, Kuş üzümü, Yabani üzüm (Kültür, 2002; Koçyiğit, 2005)

ZYGOPHYLLACEAE

4.1.181. *Tribulus terrestris* L.

10-50 cm boyunda, tek yıllık, sürünücü, otsu bitkilerdir. Kısa yatık veya uzun tüylüdür. Genç sürgünler veya yapraklar gümüş renkli, kısa tüylüdür. Yapraklar karşılıklı, paripinnat, 10-16 foliollü, folioller ovat-eliptik, tabanda asimetrik, 5-8 (-10) x 2-3 (-4) mm' dir. Çiçekler yaprakların koltuğunda tek, sepaller ipeksi tüylü, 5 mm, ovat, petaller çıplak, 4-5 mm, sarıdır. Meyve 4-5 parçalı, yaklaşık 1 cm çapında, karpeller boynuzsu dikenlidir (Davis,).

Yetiştirme ortamı: Açık yada kumlu

araziler, Ekilmemiş tarlalar (Davis,)

Çiçeklenme zamanı: 6 – 9 (Davis,)

Türkiye'deki yayılışı: Kuzey, Batı ve Güney Anadolu (Davis,)

Genel yayılışı: Güney Avrupa, Güneybatı Asya (Koçyiğit, 2005)

İncelenen örnek: A2: Yenişehir, Dereköy, 300m, 7.8.2010, T163.

Yöresel ismi: Ayı pıtırağı, Ayı diken, (86, 87, 88) Deve bağırtan, (58) Demir diken, (1-12)

Kullanılan kısımları: Toprak üstü kısımları

Kullanım amacı: Tıbbi

Yöresel kullanımı:

- a) Bitkinin toprak üstü kısımları infüzyon şeklinde her gün 1 su bardağı içilir. Böbrek taşı düşürücü, iltihap söktürücü olarak kullanılır. (58, 59, 86, 87, 88)

Literatürdeki kullanımı: Tohumları iltihap dağıtıcı, böbrek iltihabına karşı, yara ve çıbanlara karşı kullanılır (Oral, 2007; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Mart, 2006; Vural, 2008; Akgül, 2008; Deniz, 2008). Mide ağrılarında, astım tedavisinde, hipertansiyona karşı kullanılır (Polat, 2010; Koçyiğit, 2005). Kolesterol düşürücü olarak kullanılır. Spazm çözücü, sinirleri güçlendirici ve baş dönmesinde, oral iltihaplarda, afrodisyak olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005; Mart, 2006; Deniz, 2008). Yumurtalık iltihabına karşı kullanılır (Deniz, 2008). Kuvvet verici olarak kullanılır (Baytop, 1984; Oral, 2007; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005). Balgam söktürücü olarak kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Kalp rahatsızlıklarında kullanılır (Akalın, 1993; Ertuğ, 2004; Oral, 2007; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Acartürk, 1996). İdrar söktürücü, idrar yolu iltihabı ve ishal tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004; Oral, 2007; Polat, 2010; Koçyiğit, 2005; Baytop, 1984; Öztürk

ve Özçelik, 1991). Böbrek taşı düşürücü ve prostat tedavisinde kullanılır (Emre, 2003; Oral, 2007; Polat, 2010; Baytop, 1984; Akalın, 1993; Şimşek ve ark., 2004).

Türkiye'deki diğer yöresel isimleri: Pıtıracık, Buturak, Domuz diken, Manda pıtırağı, Çoban kalgıdan, (Koçyiğit, 2005; Mart, 2006; Deniz, 2008) Pıruğacuz, (Akgül, 2008) Demir çökerten, (Deniz, 2008) Çakır diken, (Baytop, 1984) Demir diken, (Baytop, 1993; Oral, 2007; Mart, 2006; Vural, 2008; Deniz, 2008; Baytop, 1984) Deve bağirtan, (Akalın, 1993; Koçyiğit, 2005) Deve çökerten, (Emre, 2003; Polat, 2010; Baytop, 1984) Demir pıtıracık, Mıtrak, (Ertuğ, 2004; Koçyiğit, 2005; Şimşek ve ark., 2004) Bıtıracık, (Ertuğ ve ark., 2004; Baytop, 1993; Ertuğ, 2004) Çoban çökerten, (Ertuğ, 2000; Vural, 2008; Baytop, 1984; Emre, 2003) Çoban kaldıran, Çoban otlatan, (Kültür, 2002) Dağ çökerten (Satıl ve ark., 2006)

Kimyasal bileşimi: Saponin, Diosgenin, Amid ve Alkaloid (Baytop, 1984; Koçyiğit, 2005) Sabit yağ, Rezin (Baytop, 1984)

Bilinen etkisi: İdrar artırıcı, yumuşatıcı, mideyi, astrinjant, antimikrobiyal, tansiyon düşürücü, iltihab kurutucu ve afrodizyak (Koçyiğit, 2005)

4.2 Tedavide Yararlanılan Bazı Bitkisel Reçeteler

Reçete 1. Ardıç (*Juniperus excelsa* subsp. *excelsa*) ağacının meyveleri toplanıp havanda ezilir. 1 kg bala 400 gr bu ezilmiş meyveler karıştırılır. Sabah ve akşam birer kaşık tüketilerek safra kesesi taşlarını dökme tedavisinde kullanılır.

Reçete 2. Ardıç (*Juniperus oxycedrus* subsp. *oxycedrus*) ağacının kökü ince parçalara bölünür. Bu parçalar tuz ve kepeklerle birlikte ateşte kavrulup katran haline gelir. Elde edilen katran küçükbaş hayvanların soğuk algınlığı tedavisi için hayvanlara içirilir.

Reçete 3. Yılan bebeği (*Dracunculus vulgaris*) bitkisinin yumruları küçük parçalara ayrılmış güneşte kurutulur. Böylece hap şeklinde kuruyan parçalar sabahları aç karna mayasıl, hemoroit ve el çatlakları tedavisi için yutulur.

Reçete 4. Kaynana kokusu (*Aristolochia bodamae*) bitkisinin kökleri hap şeklinde küçük parçalara ayrılır. Geceleri altını ıslatan çocuklara yatmadan önce bu haplardan birer tane içirilir. Böylece idrar kesici olarak kullanılır.

Reçete 5. Papatya (*Anthemis arvensis*) bitkisinin çiçekleri toplanıp bir kavanoz içinde zeytinyağında bekletilir. Uzun süre bu şekilde bekleyen bitkinin çiçekleri merhem şeklini alır. Bu merhem ağrıyan yerlere ağrı kesici olarak uygulanır.

Reçete 6. Turp (*Raphanus sativus*) bitkisinin içi oyulup içerisine bal doldurulur. Bu şekilde bir süre bekletildikten sonra turp merhem şeklini alır. Sonra bu karışım kaşıkla tüketilip astım ve öksürük tedavisinde kullanılır.

Reçete 7. Cırtlayık (*Ecballium elaterium*) bitkisinin kökü rendelenip yoğurtla karıştırılır. Bu karışım baygın haldeki havale geçiren hastanın el ve ayaklarına sürülür. Hastanın tedavisine yardımcı olur.

Reçete 8. Kudret narı (*Momordica charantia*) bitkisinin meyveleri zeytinyağı içinde bekletilir. Merhem haline gelen meyveler çiban, yara ve egzama tedavisinde hastalıklı bölgeye uygulanır. ayrıca ülser tedavisi için zeytinyağında bekletilmiş meyveler yenilir.

Reçete 9. *Astragalus prusianus* bitkisi yörede dikenlice adı verilen bir tür vücut alerjisi rahatsızlığı tedavisinde kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımları yakılır. Hasta bu yana bitkinin buhusuna tutulur. Böylece rahatsızlığı geçirmiş olur.

Reçete 10. Bitkinin (*Quercus robur* subsp. *robur*) odunsu gövdesi yakılır. Elde edilen külü su ile karıştırılıp daha sonra dinlenmeye bırakılır. Kül bardağın dibine çökünce bardağın üstünde kalan su karın ağrısını iyileştirmek için tüketilir.

Reçete 11. Bitkinin (*Quercus robur* subsp. *robur*) odunsu gövde kabuğu dekoksasyon şeklinde kaynatılır. Elde edilen su diş ağrılarına karşı ağızda gargara yapılarak kullanılır.

Reçete 12. Bir şişeye bir miktar zeytinyağı, bir miktarda ılık su konulur. Bu karışımın içerisine kantaron (*Hypericum perforatum*) bitkisinin toprak üstü kısımları atılır. Bu şekilde birkaç gün bekletildikten sonra mide rahatsızlıkları için tükeilir.

Reçete 13. 1 kg kantaron (*Hypericum perforatum*) bitkisinin toprak üstü kısımları, 5 kg su ile kaynatılır. Bu karışım kaynaya kaynaya 2 kg haline gelir. Bu karışımın suyu mide rahatsızlıkları için ve yara iyileştirici olarak içine tadlandırıcı alınarak kullanılır.

Reçete 14. *Hypericum perforatum* bitkisinin çiçekleri toplanılıp zeytinyağı içerisinde bekletilir. Melhem haline gelen karışım yara ve çıbanların üzerine uygulanır.

Reçete 15. Ceviz (*Junglans regia*) bitkisinin meyve kabuğu kaynatılır. Suyu diş ağrısı tedavisine karşı ağızda gargara yapılır.

Reçete 16. Bitkinin (*Salvia tomentosa*) çiçekli dalları kurutulur. Kurutulmuş bitki kuru üzümle karıştırılıp yoğrulup hap haline getirilir. Bu haplar yemeklerden önce iştah açıcı olarak kullanılır.

Reçete 17. *Allium cepa* nın soğanı pişirilip göbeği çıkarılır. Bu kısmına sabun rendelenir ve zeytinyağı konulur. İltihaplı yaralarda yaralı bölgeye uygulanır. yaraların tedavisinde kullanılır.

Reçete 18. Ayva (*Cydonia oblonga*), Muşmula (*Mespilus germaniaca*) ve İncir (*Ficus carica*) bitkilerinin yaprakları birlikte çay şeklinde demlenir. Bu çay idrar yolu iltihaplanmalarında ve böbrek taşı düşürmek için tüketilir.

Reçete 19. Zeytinyağı, balmumu ve çam sakızı birlikte kaynatılır. Bu karışım kaynaya kaynay merhem haline gelir. Bu karışım çıbanların üzerine uygulanarak çıbanların iltihabını alır.

Reçete 20. Ayva (*Cydonia oblonga*) yaprağı, İhlamur (*Tilia argentea*) yaprağı ve Çınar (*Platanus orientalis*) yaprağı birlikte çay şeklinde demlenip astım ve bronşit tedavisinde kullanılır.

Reçete 21. *Hyocyamus niger* bitkisinin kurumuş tohumları köze atılır. Diş ağrısı çeken kişi ağızını açıp bu yanan tohumların buhusunu ağızına alır. Böylece diş ağrısına karşı kullanılır. Aynı şekilde diş kurtlarını dökmek içinde kullanılır.

4.3 Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi ve Kullanım Kodları

Araştırma alanında yapılan incelemelerde 63 familya ve 141 cinse ait tür ve türaltı seviyede 180 bitki taksonu ile ilgili kullanım çeşitleri kaydedilmiştir. Çalışma kapsamında 180 bitki taksonuna ait yüzlerce yöresel isim tespit edilmiştir. Çalışma alanı kapsamında yörelerde tespit edilen yerel isimler Çizelge 5.12. de verilmiştir. Araştırma alanında tespit edilen bitki taksonları Familya, Cins ve Tür adlarına göre alfabetik olarak verilmiştir. Bitkilerin kullanım kodları Ertuğ ve ark. Tarafından yapılan projeye göre yapılmıştır.

Çizelge 4.1. Araştırma Alanında Tespit Edilen Bitki Taksonları Listesi ve Kullanım Kodları

	Familyası	Cins/Tür adı	Yerel adı	Kullanım Kodu	Pres/Örnek No
1.	Amaranthaceae	<i>Amaranthus chlorostachys</i>	Bostan iştiri, İştir, Sirken	IA1	90, 177
2.	Amaryllidaceae	<i>Galanthus plicatus</i> subsp. <i>byzantinus</i>	Akçabardak, Kardelen	VIA18	301, 317
3.	Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i>	Tetire, Somak	VA1	17
4.	Apiaceae	<i>Conium maculatum</i>	Baldıran	VIIA1, VIIA4	45
5.	Apiaceae	<i>Foeniculum vulgare</i>	Kokar ot	IA1, VIIA6	65
6.	Apiaceae	<i>Oenanthe fistulosa</i>	Dağ maydanozu, Kaz ayağı	IA1	47, 91
7.	Apiaceae	* <i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz	IB1, IIB1	298
8.	Apiaceae	<i>Sium sisarum</i> var. <i>lancifolium</i>	Su teresi, Dere otu	IA1	7,72
9.	Apocynaceae	<i>Nerium oleander</i>	Zakkum	VIB8	-
10.	Apocynaceae	<i>Vinca major</i> subsp. <i>major</i>	Sarmaşık	VIA8	57
11.	Araceae	<i>Arum byzantinum</i>	Ocacık	IA1	66
12.	Araceae	<i>Dracunculus vulgaris</i>	Yılan bebeği, Yılan yastığı, Domuz şekeri	IIA1	114

13.	Aristolochiaceae	<i>Aristolochia bodamae</i>	Acı ot, Kaynana kokusu	IIA1, VIIA6	82
14.	Asteraceae	<i>Achillea coarctata</i>	Mayasıl otu	IIA1	79
15.	Asteraceae	<i>Achillea nobilis</i> subsp. <i>neilreichii</i>	Ayva dana	IIA1	242
16.	Asteraceae	<i>Anthemis arvensis</i>	Papatya, Pire otu, Kel çiçeği, Gudugudumahma	IIA1, IA7	14, 87
17.	Asteraceae	<i>Arctium minus</i> subsp. <i>pubens</i>	Acı kalabak	IIA1, VIA18	212
18.	Asteraceae	<i>Artemisia absinthium</i>	Pelin otu	IIA1, VIA8	55
19.	Asteraceae	<i>Artemisia campestris</i>	Biberiye, Kabe feslihanı	VIA8	237
20.	Asteraceae	<i>Bellis perennis</i>	Papatya	IA7	30
21.	Asteraceae	<i>Centaurea diffusa</i>	Acı ot	VIA18	102
22.	Asteraceae	<i>Cichorium intybus</i>	Mor çiçek	IIA1	121
23.	Asteraceae	<i>Cirsium arvense</i> subsp. <i>vestitum</i>	Palemuda, Kuşkonmaz, Köygöçüren	IIA1, VIIA9	170
24.	Asteraceae	<i>Cynara scolymus</i>	Enginar	IB6, IIB1	243
25.	Asteraceae	<i>Echinops ritro</i> L.	Gavgaz dikeneni	VIIA9	126
26.	Asteraceae	<i>Helianthus annuus</i>	Aydın	IB4, IIIB, VIB2, VIB9, VIB16	-
27.	Asteraceae	<i>Helianthus tuberosus</i>	Yer elması	IB3	213
28.	Asteraceae	<i>Scorzonera laciniata</i> subsp. <i>laciniata</i>	Dedem sakalı	IA1, VIA16	3
29.	Asteraceae	<i>Sonchus asper</i> subsp. <i>glaucescens</i>	Galagan, Gevliyan, Eşşek	IA1, IVA	5, 59, 89

			dikeni, Sütlen, Domuz dikeni, Eşşek şekeri		
30.	Asteraceae	<i>Xeranthemum cylindraceum</i>	Ada çayı, Kara süpürge	IA7, IIA2, IVA, VA4	63, 76, 103, 161
31.	Boraginaceae	<i>Onosma tauricum var. tauricum</i>	Bababal al	IA9	16
32.	Boraginaceae	<i>Symphytum tuberosum</i>	Kaldırak, Kalapak	IA1	54
33.	Boraginaceae	<i>Trachystemon orientalis</i>	Kaldırak, Kalabak, Kalapak, Kabalak	IA1, IA2, IIA1	53
34.	Brassicaceae	<i>Barbarea vulgaris</i>	Gerdeme, Su teresi	IA1	50
35.	Brassicaceae	<i>Brassica nigra</i>	Hardal	IA1	113
36.	Brassicaceae	<i>Capsella bursa- pastoris</i>	İreziye	IA1	60
37.	Brassicaceae	<i>Raphanus sativus</i>	Turp	IIB1	132
38.	Buxaceae	<i>Buxus sempervirens L.</i>	Şimşir	VA5, VIA16	105
39.	Caprifoliaceae	<i>Sambucus ebulus</i>	Sultan otu, Bızga, Bıyrgan	IIA1	58
40.	Caprifoliaceae	<i>Sambucus nigra</i>	Sultan otu, Kokar ot, Bızga	IIA1	221
41.	Caryophyllaceae	<i>Dianthus cibrarius</i>	Karanfil	VIA18	290
42.	Chenopodiaceae	<i>Chenopodium murale L.</i>	Sirken, İştir	IA1	81
43.	Cistaceae	<i>Cistus creticus</i>	Pamukluk	VIA18	28
44.	Convolvulaceae	<i>Convolvulus arvensis</i>	Sarmaşık	IVA	99
45.	Convolvulaceae	<i>Convolvulus betonicifolius subsp. betonicifolius</i>	Sarmaşık	IVA	100
46.	Cornaceae	<i>Cornus mas</i>	Kızılcık	IA4, IIA1,	26, 151,

				VA5, VA8	261, 271, 277, 279
47.	Cornaceae	<i>Cornus sanguinea</i> subsp. <i>australis</i>	Yabani kızılıcık	VIA8	37
48.	Corylaceae	<i>Carpinus betulus</i>	Gürgen	IIIA, VA5	274
49.	Corylaceae	* <i>Corylus maxima</i>	Fındık	VA5, IA4	-
50.	Cucurbitaceae	<i>Bryonia alba</i>	Yer kabağı	IIA1	189
51.	Cucurbitaceae	* <i>Cucurbita sp.</i>	Kabak	IB4, VIB8	123, 209
52.	Cucurbitaceae	<i>Ecballium elaterium</i>	Cırtlak, Cırtlayık	IIA1	27, 134
53.	Cucurbitaceae	* <i>Lagenaria vulgaris</i>	Su kabağı, Susak kabağı	VIB18	-
54.	Cucurbitaceae	* <i>Momordica</i> <i>charantia</i>	Kudret narı	IIB1	182
55.	Cupressaceae	<i>Juniperus excelsa</i> subsp. <i>excelsa</i>	Ardıç	IIA1, IIIA	19
56.	Cupressaceae	<i>Juniperus</i> <i>oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	Ardıç	IIA2, IIIA, VA5, VIA18	20, 220, 289
57.	Dioscoreaceae	<i>Tamus communis</i> subsp. <i>cretica</i>	Sarmaşık, Yandıran	IIA1	190, 210
58.	Dipsacaceae	<i>Dipsacus laciniatus</i>	-	VIA8	143
59.	Ebenaceae	<i>Diospyros lotus</i>	Yaban hurması	IA4	238
60.	Elaeagnaceae	<i>Elaeagnus</i> <i>angustifolia</i>	İğde	IA4, VIA8	-
61.	Ericaceae	<i>Arbutus andrachne</i>	Davulga	IA4, IIIA, VIA16	245
62.	Ericaceae	<i>Arbutus unedo</i>	Davulga	IIIA	106
63.	Equisetaceae	<i>Equisetum arvense</i>	Kedi merdiveni, Su otu, Kırkkilitliot,	IIA1	62

			Minarecik, At kuyruğu, Ekli ot		
64.	Equisetaceae	<i>Equisetum telmateia</i>	Çam otu, At kuyruğu, Kedi merdiveni, Su otu, Minarecik, Şeker otu, Katır kuyruğu	IIA1	165, 222
65.	Fabaceae	<i>Acacia sp.</i>	Akasya	VIA8, IIA1, VA5	269, 285
66.	Fabaceae	<i>Astragalus prusianus</i>	Dikenlice	IIA1	233
67.	Fabaceae	<i>Coronilla varia</i> subsp. <i>varia</i>	Fiğ	IVA	93
68.	Fabaceae	<i>Lathyrus digitatus</i>	Hakık	VIA8	33
69.	Fabaceae	<i>Lathyrus laxiflorus</i>	Hakık	VIA8	32
70.	Fabaceae	<i>Lathrus undulatus</i>	Bağla	IA1	52
71.	Fabaceae	<i>Trifolium campestre</i>	Deli yonca	IVA	48
72.	Fabaceae	<i>Vicia cracca</i> subsp. <i>cracca</i>	Fiğ	IVA	71
73.	Fabaceae	<i>Vicia sativa</i> subsp. <i>nigra</i> var. <i>nigra</i>	Fiğ	IVA	13
74.	Fagaceae	<i>Fagus orientalis</i>	Kayın	VA5	92, 249, 259
75.	Fagaceae	<i>Quercus infectoria</i> subsp. <i>infectoria</i>	Balıca meşesi	IVA, IIIA	172
76.	Fagaceae	<i>Quercus robur</i> subsp. <i>robur</i>	Meşe, Palamut meşesi, Meyral	IIIA, IVA, IIA1, VA5, VIA1	15, 21, 77, 117, 125, 136, 157, 183, 224, 231, 240, 248, 256, 259, 262, 264, 266, 269, 279
77.	Geraniaceae	<i>Erodium acaule</i>	Leylek gagağı	IA1	339

78.	Geraniaceae	<i>Geranium molle</i> subsp. <i>molle</i>	Kaz ayağı	IA1	10
79.	Geraniaceae	<i>Geranium tuberasum</i> subsp. <i>tuberasum</i>	Ebedaban	IA3, VA8, VIA9, VIA16	11
80.	Hypericaceae	<i>Hypericum calycinum</i>	-	VIA8	94
81.	Hypericaceae	<i>Hypericum perforatum</i>	Kantaron, Sarı kantaron, Çakma otu, Yanık otu	IIA1	73, 115, 118, 158, 168, 246
82.	Iridaceae	<i>Crocus chrysanthus</i>	Çiğdem, Sarı çiğdem	VIA8, VIA18	298, 313
83.	Iridaceae	<i>Crocus biflorus</i> subsp. <i>biflorus</i>	Akçabardak, Kardelen	VIA18	299
84.	Iridaceae	<i>Crocus biflorus</i> subsp. <i>pulchricolor</i>	Mor çiğdem, Mor çiçek, Gök çiğdem	VIA18, IA9	300, 314
85.	Iridaceae	<i>Crocus olivieri</i> subsp. <i>olivieri</i>	Sarı çiğdem, Çiğdem	VIA8, VIA18, VIIA5	297, 311
86.	Iridaceae	<i>Crocus pulchellus</i>	Çiğdem	VIA8	284
87.	Iridaceae	<i>Crocus speciosus</i> subsp. <i>xanthoimias</i>	Çiğdem	VIA18	287
88.	Iridaceae	<i>Iris germanica</i>	Zambak, Zombak, Mor zambak, Mor zombak	VIA8, VIA18, VIIA5	-
89.	Junglandaceae	<i>Juglans regia</i>	Ceviz	IIB1, IB4, VB5, IIB2, VB1, VIB10	43, 147, 171, 219, 241, 244, 276, 283
90.	Lamiaceae	<i>Lamium purpureum</i> var. <i>aznavourii</i>	Tellik	VIA18, VIA16	61
91.	Lamiaceae	<i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i>	Arı otu	Arı sever	337
92.	Lamiaceae	<i>Melisa officinalis</i>	Oğul otu	IIA1,	140

		subsp. <i>officinalis</i>		VIA18	
93.	Lamiaceae	* <i>Mentha piperita</i>	Nane	IB1, IB8, IIB1	131
94.	Lamiaceae	<i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i> var. <i>typhoides</i>	Köpek nanesi, Eşşek nanesi	VIIA9	193
95.	Lamiaceae	<i>Origanum vulgare</i> sunsp. <i>viride</i>	Hoş otu	IIA1	181
96.	Lamiaceae	<i>Salvia tomentosa</i>	Ciğer otu	IIA1	141
97.	Lamiaceae	<i>Satureja hortensis</i>	Tavuk otu, Cıbrıka, Keklik otu, Cıbrısa	IIA1, IA8, VA4	56, 112, 120, 268
98.	Lamiaceae	<i>Scutellaria orientalis</i> subsp. <i>alpinus</i>	Mayasıl otu	IIA1	338
99.	Lamiaceae	<i>Stachys palustris</i>	Oğul otu	VIA18	64
100.	Lamiaceae	<i>Thymus roegneri</i>	Kekik, Keklik otu	IA8, IIA1, IVA	34, 35, 75
101.	Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i>	Defne	IB8, VIB8	-
102.	Liliaceae	<i>Allium ampeloprasum</i>	Karga sarımsağı	gıda	342
103.	Liliaceae	* <i>Allium cepa</i>	Soğan	IIB1, IB1, VIB6	232
104.	Liliaceae	* <i>Allium sativum</i>	Sarımsak, Sarmısak	VIB6, IIB1	-
105.	Liliaceae	<i>Asparagus acutifolius</i>	Hülülük	IA1	69
106.	Liliaceae	<i>Colchicum bivonae</i>	Güz çiğdemi, Güz zambağı, Kır zambağı	VIA8, VIA18	194
107.	Liliaceae	<i>Muscari comosum</i>	Arap taşacağı, Arap daşacağı	-	309, 310
108.	Liliaceae	<i>Muscari neglectum</i>	Arap otu, Arap taşacağı, Guguk çiçeği, Kukuk	VA1, IA9	304, 307

109.	Liliaceae	<i>Ornithogalum umbellatum</i>	Koyun gözü	VIA8	31
110.	Liliaceae	<i>Ruscus aculeatus</i> var. <i>aculeatus</i>	-	IVA	-
111.	Liliaceae	<i>Scilla bifolia</i>	Sümbül	VIA8	321, 335
112.	Loranthaceae	<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	Ardıç burucu, Armut burucu, Ökse otu, Buruç, Kargaburun, Kuduruk	IIA1, IVA	138, 142, 144
113.	Malvaceae	<i>Alcea setosa</i>	Gülfatma	VIA8	78
114.	Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i>	Ebegömeç, Ebegümeçi	IA1, VIA16, IIA1, VIIA9	29, 130, 285, 292
115.	Moraceae	* <i>Maclura pomifera</i>	Diken	VIA1	200
116.	Moraceae	<i>Ficus carica</i> L.	Yemiş, İncir	IIB1, IB4	36
117.	Oleaceae	<i>Ligustrum vulgare</i>	Taş otu, Daş otu	IIA1	178
118.	Oleaceae	* <i>Olea europaea</i> var. <i>europaea</i>	Zeytin	IIB1, IB4, VB5, VIB2	116, 137, 279
119.	Oleaceae	<i>Phyllaria latifolia</i>	Pine, Püne, Piner, Pırnal	VA4, IIIA	22, 95, 265
120.	Oleaceae	<i>Syringa vulgaris</i>	Leylak, Elgüvan	IIB1, VIB8, VIIB5	80
121.	Paeoniaceae	<i>Paeonia mascula</i> subsp. <i>orientalis</i>	Kan çiçeği, Karabocur, Kame	VIA8, VIA16	67
122.	Papaveraceae	<i>Chelidonium majus</i>	Kantaron	IIA1	40
123.	Papaveraceae	<i>Fumaria officinalis</i>	Üzüm çiçeği	-	6, 341
124.	Papaveraceae	<i>Papaver lacerum</i>	Gelincik	IA1, VIA16, IIA1	1, 293
125.	Pinaceae	<i>Pinus</i> sp.	Çam	VA5, IIIA	223, 252,

					262, 263, 255, 282, 283, 280
126.	Plantaginaceae	<i>Plantago lagopus</i>	Sinirli ot, Karabaş otu	IIA1	83
127.	Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i>	Sinirli ot, Sinir otu, Kesik otu	IIA1	154
128.	Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	Siğil otu, Sinirli ot	IA1, IIA1	49, 74, 169
129.	Platanaceae	<i>Platanus orientalis</i>	Çınar	IIA1, VIA18	38, 162, 188, 228
130	Poaceae	<i>Cynodon dactylon</i> var. <i>villosus</i>	Ayrık	IIA1, IIA2, IVA	88, 109, 145
131.	Poaceae	* <i>Triticum aestivum</i>	Buğday, Büğdey	IB4, IVB, VIB18	119
132.	Poaceae	* <i>Zea mays</i>	Mısır, Misir	IIB1, IB4, IVB, VB2, VB4, VIB2	159, 225, 250, 260,294
133.	Polygonaceae	<i>Polygonum aviculare</i>	Malak otu, Madımak	IA1	85
134.	Polygonaceae	<i>Polygonum cognatum</i>	Madımak, Kuzukulağı, Katır kulağı, Kuş pidesi, Kuş pidiği, Mine otu	IA1	2
135.	Polygonaceae	<i>Rumex acetosella</i>	Ekşi ot, Labada, Lopşa	IA1	9
136.	Polygonaceae	<i>Rumex alpinus</i>	Manca	IA1	39
137.	Polygonaceae	<i>Rumex crispus</i>	Labada, Ekşi ot, Gırcırcır	IA1, IIA1	51, 234
138.	Polypodiaceae	<i>Polypodium vulgare</i> subsp. <i>vulgare</i>	Taş reltisi, Taş eğretilisi	IIA1	305, 328
139.	Portulacaceae	<i>Portulaca oleraceae</i>	Semiz otu	IA1	86, 111

140.	Primulaceae	<i>Cyclamen cilicica</i>	Menekşe	VIA18	236
141.	Primulaceae	<i>Cyclamen coum</i> var. <i>coum</i>	Pıtırıcık	VIA18	334
142.	Primulaceae	<i>Primula vulgaris</i> subsp. <i>sibthorpii</i>	Mart çiçeği, Dağ menekşesi	VIA8	323
143.	Punicaceae	<i>Punica granatum</i>	Nar	IB4, IIB1	174
144.	Ranunculaceae	<i>Clematis cirrhosa</i>	Ak asma	VIA8, VA3	306
145.	Ranunculaceae	<i>Clematis vitalba</i>	Karabağ, Deli asma	VA3, IIA1, VIA8, VA8, VIA1	214, 215
146.	Ranunculaceae	<i>Helleborus orientalis</i>	Bozça otu, Deli bızga, Kukuylak, Babatire, Karaçöt, Soğula otu, Dişkırın	IIA2	68, 148, 173, 315
147.	Ranunculaceae	* <i>Nigella sativa</i>	Çörek otu	IB4, IB8, VIB6	235
148.	Ranunculaceae	<i>Ranunculus ficaria</i> subsp. <i>ficariformis</i>	Yağlı ot	IA11	12, 302
149.	Rhamnaceae	<i>Paliurus spina-</i> <i>christii</i>	Kara diken, Draka diken	IIA1, IIIA, VIA1, VIA16	107, 167
150.	Rhamnaceae	<i>Zizyphus jujuba</i>	Hırnap	IA4	217
151.	Rosaceae	<i>Cerasus avium</i>	Kiraz	IB4, IIB1	160
152.	Rosaceae	<i>Crataegus monogyna</i> subsp. <i>monogyna</i>	Yemişen, Kocakarı yemişi	IA4, VA5	44
153.	Rosaceae	<i>Crataegus pentagyna</i>	Alıç	IA4	23
154.	Rosaceae	<i>Cydonia oblonga</i>	Ayva	IB4, IIB1	42, 228
155.	Rosaceae	<i>Malus sylvestris</i> subsp. <i>orientalis</i> var. <i>orientalis</i>	Elma	IA4, IIA1	152

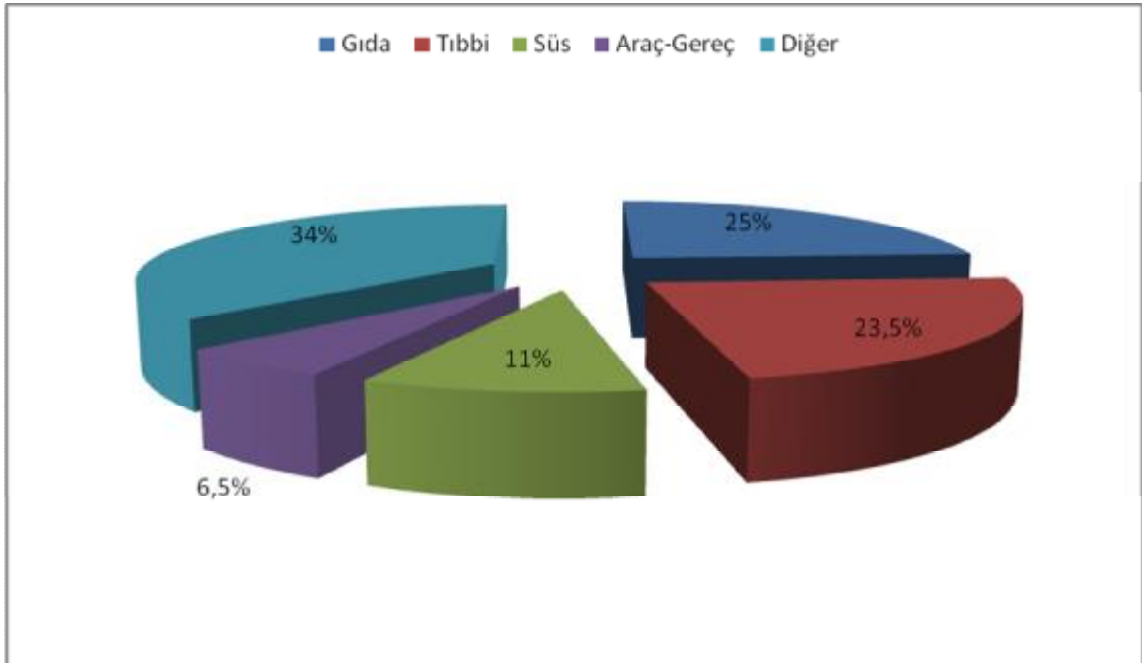
156.	Rosaceae	<i>Mespilus germanica</i>	Döngel, Muşmula	IB4, IIB1	42
157.	Rosaceae	<i>Prunus divaricata</i> subsp. <i>divaricata</i>	Erik	IA4	149, 150
158.	Rosaceae	<i>Prunus spinosa</i> subsp. <i>dasyphylla</i>	Gövem eriği	IA4	211
159.	Rosaceae	<i>Pyracantha coccinea</i>	Kocakarı yemişeni	IA4, VIA1	218
160.	Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> subsp. <i>communis</i>	Armut	IA4	153
161.	Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> subsp. <i>sativa</i>	Ahlat, Alfat	IA4	41, 166
162.	Rosaceae	<i>Rosa canina</i>	Şeytan gülü, Köpek gülü, Kuşburnu, Kırmızı bubucuk	IIA1, IA4, IA7	8
163.	Rosaceae	<i>Rubus canescens</i> var. <i>canescens</i>	Böğürtlen, Börtlen, Börtlen üzümü, Kapine, Köstek dikenli, Karamık	IA1, IIA1, IA4	46, 176, 207
164.	Rosaceae	<i>Rubus canescens</i> var. <i>glabratus</i>	Böğürtlen, Kapine	IA4	124
165.	Rosaceae	<i>Rubus ideaus</i>	Karamık, Böğürtlen	IA4	84
166.	Rosaceae	<i>Sorbus domestica</i>	Hüvez	IB4, IIB1	208
167.	Salicaceae	<i>Populus nigra</i> subsp. <i>nigra</i>	Kavak	IIB1, VB5	127, 253, 270, 285
168.	Salicaceae	<i>Salix caprea</i>	Söğüt	IIA1, VA5	127, 281
169.	Scrophulariaceae	<i>Verbascum cherianthifolium</i> var. <i>asperulum</i>	Süpürgelik	VA4	101
170.	Simoroubaceae	<i>Ailanthus altissima</i>	Şemsiye, Şemşiye	VIA16, VA5, IIIA,	108, 275

				VIIA6	
171.	Solanaceae	<i>Datura stramonium</i>	Kene otu	-	291
172.	Solanaceae	<i>Hyoscyamus niger</i> L.	Diş otu	IIA1	110
173.	Solanaceae	<i>Physalis alkekengi</i>	Yer kirazı	IB4	122
174.	Thymelaeaceae	<i>Daphne sericea</i>	Gulopa, Kulopa, Kulupa	VA4, VA1, VIA8	18, 308
175.	Tiliaceae	<i>Tilia argentea</i>	Ihlamur, Olhamur, Ihlambır, Ihlamır	IIA1, VA5, IA7	228, 247, 258,261, 264, 267
176.	Ulmaceae	<i>Celtis australis</i>	Çitlenbik, Çitlembik, Çetlembek, Çetlenbek	IA4, VA5	24, 269, 271
177.	Urticaceae	<i>Urtica membranaceae</i>	Isırgan, Kara ısırgan, Isıran	IA1, IIA1	4, 135, 286
178.	Violaceae	<i>Viola altaica</i> subsp. <i>oreades</i>	Menekşe	VIA8	25
179.	Violaceae	<i>Viola alba</i>	Menekşe	VIA8	324
180.	Vitaceae	<i>Vitis sylvestris</i>	Deli asma	IA9	104
181.	Zygophyllaceae	<i>Tribulus terrestris</i>	Ayı pıtırağı, Ayı diken, Demir diken, Deve bağırtan	IIA1	163

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

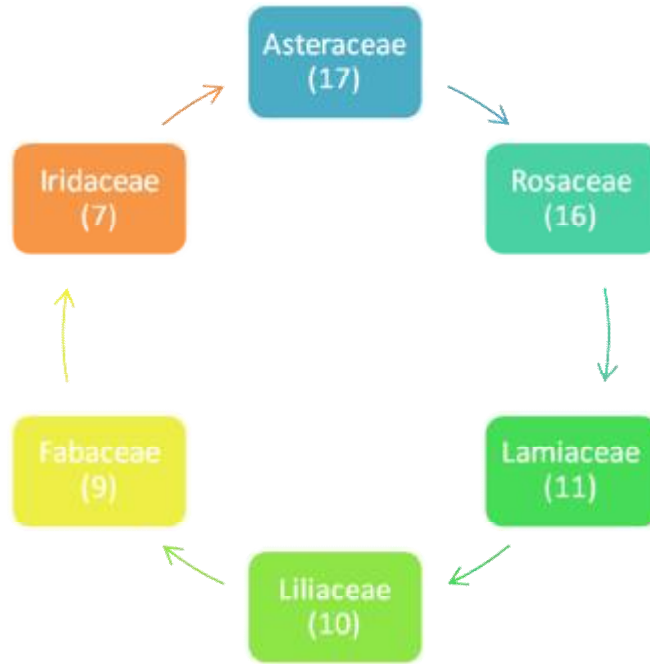
2010-2011 yılları arasında gerçekleştirilen bu çalışmada, çalışma alanımız olan Bursa iline bağlı Yenişehir ilçesinin çalışma dahilindeki köyleri, dağları ve ovalarına yapılan gezilerinde yöreden 63 familyaya ait 181 bitki taksonu tespit edilmiştir. Bu bitkilerden 157'si doğal, 24'ü ise yetiştirilen kültür bitkileridir. Yetiştirilen bitkilerin bazıları aynı zamanda yörede doğal olarak da bulunmaktadır.

Araştırma alanında çalışmalarımız sonucu 63 familyaya ait olan 181 bitki taksonundan 177 taksonun kullanımlarına ait bilgiler ve yöresel isimleri tespit edilmiş fakat 3 bitki taksonunun ise sadece yöresel isimleri kayıt altına alınmıştır. Araştırma alanında etnobotanik kullanımı tespit edilen 181 bitki taksonundan 70' i gıda, 67' si tıbbi, 31' u süs, 19' u araç-gereç yapımında, 14' ü hayvan yemi, 13' u mezarlık süs bitkisi olarak, 11' i yakacak olarak, 5' i hayvan hastalıklarında, 5' i çay, 4' ü baharat, 3 ü ise boya elde etmede kullanılır. Ayrıca ipek böcekçiliği, süpürge, sele, arı kovani yapımı, zehir, makyaj, hayvanlarda süt arttırıcı, ev, ambar yapımı, koku verici, kurtlanma önleyici, nazara karşı, çocuk oyunu, efsane, hikaye, yağ elde etmede, çit bitkisi olarak, çocuk düşürmede vb. birçok alanda kullanımı olan **40** bitki taksonu kayıt altına alınmıştır. Ayrıca kullanımı ve yöresel ismi tespit edilen bu bitkilerden 8'i endemik taksonlardır.

Şekil 5.1. Araştırma alanındaki bitkilerin kullanım çeşitliliği

Araştırma alanındaki etnobotanik kullanımı olan familyalar ve taksonları şöyledir: Asteraceae (17), Rosaceae (16), Lamiaceae (11), Liliaceae (10), Fabaceae (9), Iridaceae (7), Apiaceae (5), Cucurbitaceae (5), Polygonaceae (5), Ranunculaceae (5), Brassicaceae (4), Oleaceae (4), Boraginaceae (3), Fagaceae (3), Plantaginaceae (3), Poaceae (3), Solanaceae (3), Geraniaceae (3), Papaveraceae (3), Primulaceae (3), Equisetaceae (2), Cupressaceae (2), Apocynaceae (2), Araceae (2), Caprifoliaceae (2), Convolvulaceae (2), Cornaceae (2), Coryllaceae (2), Ericaceae (2), Hypericaceae (2), Malvaceae (2), Moraceae (2), Rhamnaceae (2), Salicaceae (2), Violaceae (2), Pinaceae (1), Amaranthaceae (1), Anacardiaceae (1), Aristolochiaceae (1), Buxaceae (1), Caryophyllaceae (1), Chenopodiaceae (1), Cistaceae (1), Dioscoreaceae (1), Dipsacaceae (1), Ebenaceae (1), Eleagnaceae (1), Junlandaceae (1), Lauraceae (1), Loranthaceae (1), Paeoniaceae (1), Platanaceae (1), Portulacaceae (1), Punicaceae (1), Scrophlariaceae (1), Simaraubaceae (1), Thymelaeaceae (1), Tiliaceae (1), Ulmaceae (1), Urticaceae (1), Vitaceae (1), Zygophyllaceae (1), Polpodiaceae (1), Amaryllidaceae (1), En çok kullanım çeşitliliğine sahip taksonlar şunlardır: *Junglans regia* (6), *Zea mays* (6), *Helianthus annuus* (5), *Quercus robur subsp. robur* (5), *Malva sylvestris* (5).

Şekil 5.2. Araştırma alanında en çok kullanımı olan familyalar

Bu çalışma sonucunda daha önce farklı yörelerde kullanılışı tespit edilmiş **58** bitkinin bilinen faydalanma yöntemlerine yeni kullanım yöntemleri ilave edilmiştir. Araştırma alanındaki etnobotanik kullanımı tespit edilen **32** takson ile ilgili yapılan kullanım kayıtları ülkemizdeki ilk kayıtlardır. Farklı yörelerde kullanımları tespit edilmiş **91** taksonun bu çalışma alanında da aynı kullanımlara sahip olduğu kayıt altına alınmıştır.

Çizelge 5.1. Ülkemizde etnobotanik kullanımı ilk kez kayıt altına alınan taksonlar:

Tür Adı	Yerel Adı	Kullanım Amacı	Kullanılan Kısım	Kullanımı
<i>Galanthus plicatus</i> L. subsp. <i>byzantinus</i> (Baker) Gottlieb. Tannenhain (Endemik)	Akçabardak, Kardelen	Mezarlık süs bitkisi	Tüm bitki	Mezarlıklarda süs bitkisi olarak kullanılır
<i>Arum byzantinum</i> Blume	Ocacık	Gıda	Yapraklar	Bitkinin yapraklarının soğanlı yemeği yapılır.
<i>Achillea coarctata</i> Poir.	Mayasıl otu	Tıbbi	Toprak üstü kısım	Dekoksiyonu mayasıl ve hemoroit tedavisinde kullanılır.
<i>Centaurea diffusa</i> Lam.	Acı ot	İpek böcekçiliği	Toprak üstü kısım	İpek böcekleri kozasını bu bitki üzerine sarar.
<i>Echinops ritro</i> L.	Gavgaz diken	Atasözü	-	Bitki yaşlanıp elden ayaktan düşmüş fakat hala çalışma hırsı ve dünya hırsı olan kişiler için "Gavgaz diken gibi niye tüyüyorsun" denilir.
<i>Symphytum tuberasum</i> L.	Kaldırak, Kalapak	Gıda	Toprak üstü kısım	Yumurtalı yemeği yapılır. Pazarda satışı yapılır.
<i>Dianthus cibrarius</i> Clem. (Endemik)	Karanfil	Mezarlık süs bitkisi	Tüm bitki	Kirazlıyayla köyünün mezarlığında süs bitkisi olarak kullanılır
<i>Chenopodium murale</i> L.	Sirken, İştir	Gıda	Toprak üstü kısım	Soğanlı ve yoğurtlu yemeği yapılır.

<i>Coronilla varia</i> L. subsp. <i>varia</i>	Fiğ	Hayvan yemi	Toprak üstü kısım	Büyükbaş hayvanlara yem olarak kullanılır.
<i>Lathyrus laxiflorus</i> (Desf.) O. Kuntze subsp. <i>laxiflorus</i>	Hakık	Süs	Tüm bitki	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Trifolium campestre</i> Schreb.	Deli yonca	Hayvan yemi	Toprak üstü kısım	Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlara yem olarak kullanılır.
<i>Erodium acaule</i> (L.) Becherer & Thell.	Leylek gagağı	Gıda	Toprak üstü kısım	Karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.
<i>Geranium molle</i> L. subsp. <i>molle</i>	Kaz ayağı	Gıda	Toprak üstü kısım	Karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.
<i>Crocus pulchellus</i> Herbert	Çiğdem	Süs	Tüm bitki	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Crocus speciosus</i> subsp. <i>xantholaimos</i> Mathew (Endemik)	Çiğdem	Mezarlık süs bitkisi	Tüm bitki	Mezarlıkta süs bitkisi olarak kullanılır
<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>viride</i> (Boiss.) Hayek	Hoş otu	Tıbbi	Toprak üstü kısım	Dekoksionu mide ağrısına karşı ve damar açıcı olarak kullanılır.
<i>Scutellaria orientalis</i> subsp. <i>alpinus</i>	Mayasıl otu	Tıbbi	Toprak üstü kısım	İnfüsyonu mayasıl tedavisinde kullanılır.
<i>Stachys palustris</i> L.	Oğul otu	Arı oğul vermesi	Toprak üstü kısım	Arıların oğul vermesinde kullanılır.
<i>Thymus roegneri</i> C. Koch	Kekik, Keklik otu	Baharat, Tıbbi, Hayvan yemi, Hayvanlarda süt arttırıcı	Toprak üstü kısım	1)Baharat olarak, 2)Dekoksionu öksürük tedavisinde, 3)Büyük ve küçükbaş hayvan yemi olarak, 4)Hayvanlarda süt

				arttırıcı olarak kullanılır.
<i>Colchicum bivonae</i> Guss.	Güz çiğdemi, Güz zambağı Kır zambağı	Süs, Mezarlık süs bitkisi	Tüm bitki	1)Bahçelerde süs bitkisi olarak, 2)Mezarlıklarda süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Scilla bifolia</i> L.	Sümbül	Süs	Tüm bitki	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Maclura pomifera</i>	Diken	Çit	Tüm bitki	Tarla ve bahçe kenarlarında çit bitkisi olarak kullanılır.
<i>Papaver lacerum</i> Popov.	Gelincik	Gıda	Toprak üstü kısım	1)Karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. 2)Köftesi yapılır. 3)Pazarda satışı yapılır.
<i>Plantago lagopus</i> L.	Karabaş otu, Sinirli ot	Tıbbi	Toprak üstü kısım	Dekoksasyonu mide ağrısına karşı kullanılır.
<i>Rumex alpinus</i> L.	Manca	Gıda	Yapraklar	Soğanlı yemeği yapılır.
<i>Primula vulgaris</i> subsp. <i>sibthorpii</i>	Mart çiçeği, Dağ menekşesi	Süs	Tüm bitki	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Clematis cirrhosa</i> L.	Ak asma	Süs, Sepet ve Sele yapımı	Dallar	1)Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır. 2)Dallarında sepet ve sele örülür.
<i>Salix caprea</i> L.	Söğüt	Tıbbi, Araç-Gereç	Kök, Odunu	1)Kökü kaynatılıp nefes darlığı tedavisinde, 2)Odunundan tayırdak ve yaslaç yapılır.
<i>Verbascum cherianthifolium</i> var. <i>asperulum</i> (Boiss.) Murb.	Süpürgelik	Süpürge	Tüm bitki	Biraraya getirilip bağlanır. Sokak ve bahçe süpürgesi olarak kullanılır.
<i>Urtica membranaceae</i>	Isırgan, Isıran, Kara	Gıda, Tıbbi	Toprak üstü kısım	1)Karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.

Poiret	Isırgan			2)Haşlanıp romatizmalı bölgeye uygulanır. 3)Dekoksasyonu astım, bronşit tedavisinde ve böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır. 4)Pazarda satışı yapılır
<i>Viola alba</i> L.	Menekşe	Süs	Tüm bitki	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Viola altaica</i> subsp. <i>areades</i> (Bieb.) Becker	Menekşe	Süs	Tüm bitki	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.

Bursa ili ve çevresinde bitkilerin kullanımına yönelik bilimsel anlamda etnobotanik çalışma azdır hatta Bursa ili dahilinde yoktur. Tam olarak aynı yöre olmamakla birlikte yakın bölgelerde yapılmış 4 çalışma ile bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular karşılaştırılmıştır.

Çizelge 5.2. Yakın bölgelerde yapılmış çalışmalar ile karşılaştırma

	Yenişehir (Bursa) 2011	Yalova Koçyiğit, Özhatay,, 2005	İzmit Körfezinin Güneyi Kızıllarlan, Özhatay, 2008	Geyve (Sakarya) Koyuncu, ... 2005	Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Polat, Satıl, 2010
Doğal (Yabani) bitkiler	157	87	104	89	194
Ekimi yapılan (Kültür) bitkiler	24	11	14		48
Gıda	70	40	59	34	140
Tıbbi	67	53	77	41	118
Araç-Gereç	19	0	1	23	46

Süs	31	1	3	8	33
Yakacak	11	0	7	23	20
Yem	14	0	19		30

Çalışma alanımızda elde edilen bilgilere göre en yaygın bitki kullanımının gıda amaçlı olduğu görülmektedir. Fakat araştırma alanına yakın alanlarda ve çevresinde yapılmış olan çalışmalarda tıbbi kullanım sayısı, gıda kullanımından daha fazladır. Çalışma alanında gıda olarak kullanılan bitkilerin 52 tanesi doğal olarak yetişirken, 18 tanesi kültüre alınmış taksonlardan oluşmaktadır.

Bulgular bölümünde her bitki ile ilgili etnobotanik araştırma sonuçları toplu olarak verildiği için bu bölümde ayrıca belirli kullanım alanları kapsamında, sonuçlarla ilgili değerlendirmeler yapılacaktır. Böylece belirli alanlarda yararlanılan tüm bitkilerin toplu olarak görülebilmesi sağlanmış olacaktır.

Çizelge 5.3. Gıda olarak kullanılan bitkiler (Tabloda altı çizili olanlar farklı kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Tür Adı	Kullanılışı
<i>Amaranthus chlorostachys</i>	Toprak üstü kısımları yağda kavrulup soğanlı yemeği yapılır.
<i>Foeniculum vulgare</i>	Toprak üstü kısımları çiğ olarak salatalarda tüketilir. Ayrıca yumurtalı yemeği yapılır.
<i>Oenanthe fistulosa</i>	Toprak üstü kısımları çiğ olarak salatalarda tüketilir. Ayrıca bitki yağda kavrulup soğanlı yemeği yapılır. Köylüler tarafından pazarda satışı yapılır.
* <i>Petroselinum crispum</i>	Salata ve yemeklerde kullanılır.
<i>Arum byzantinum</i>	Yaprakları yağda kavrulup soğanlı yemeği yapılır.
* <i>Cynara scolymus</i>	Kapitulumları yemek olarak tüketilir.
* <i>Helianthus annuus</i>	Meyveleri çerez olarak tüketilir.
* <i>Helianthus tuberosus</i>	Yumruları meyve olarak tüketilir.
<u><i>Scorzonera laciniata</i> subsp. <i>laciniata</i></u>	<u>Karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.</u>
<i>Sonchus asper</i> subsp. <i>glaucescens</i>	Bitkinin toprak üstü kısımları çiğ olarak tüketilir. Karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.
<i>Onosma tauricum</i> var. <i>tauricum</i>	Bitkinin çiçekleri içindeki nektarı gıda olarak tüketilir.
<i>Symphytum tuberosum</i>	Bitkinin toprak üstü kısımlarından yumurtalı yemek yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.

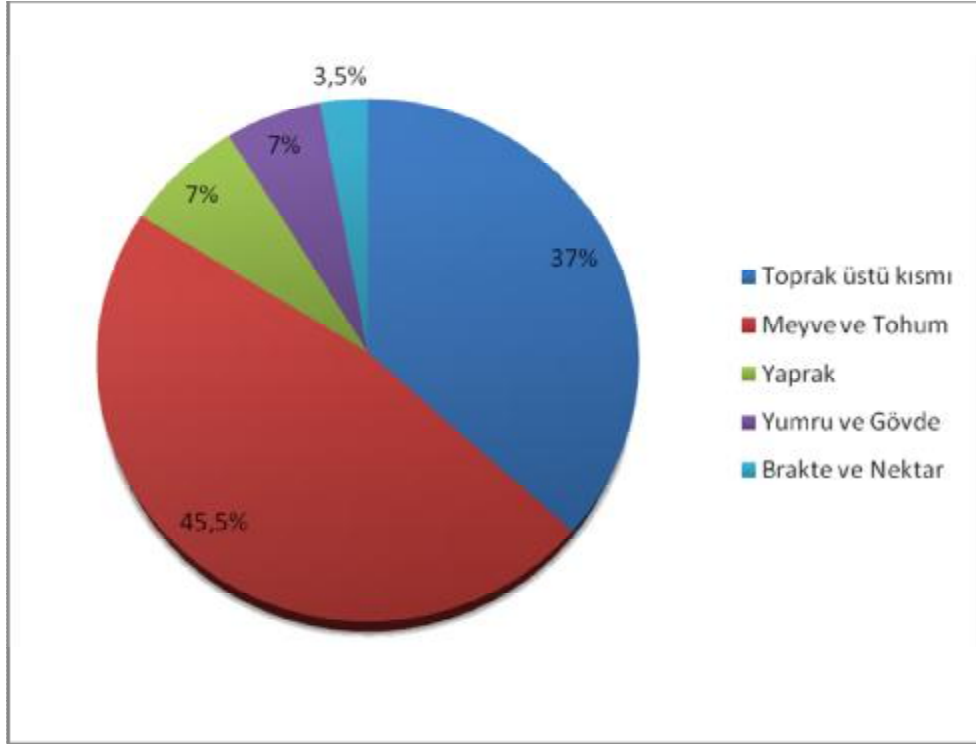
<i>Trachystemon orientalis</i>	Kökü ve toprak üstü kısımlarının yumurtalı yemeği yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.
<i>Barbarea vulgaris</i>	Toprak üstü kısımları salata olarak tüketilir.
<i>Brassica nigra</i>	Toprak üstü kısmının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	Toprak üstü kısmının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.
* <i>Raphanus sativus</i>	Gövde gıda olarak salata ve yemeklerde tüketilir.
<i>Chenopodium murale</i>	Toprak üstü kısmının soğanla kavrulup yoğurtlu yemeği yapılır.
<i>Cornus mas</i>	Meyvesi çiğ, reçel, komposto ve marmelat olarak kullanılır.
* <i>Corylus maxima</i>	Meyveleri çerez olarak tüketilir.
* <i>Cucurbita sp.</i>	Meyveleri yemek ve tatlı olarak kullanılır.
<i>Diospyros lotus</i>	Meyveleri çiğ şekilde tüketilir.
<i>Eleagnus angustifolia</i>	Meyveleri çiğ ve kurutulmuş şekilde tüketilir.
<i>Arbutus andrachne</i>	Meyveleri çiğ şekilde tüketilir.
<i>Lathyrus undulatus</i>	Taze filizlerinin yemeği yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.
<i>Erodium acaule</i>	Toprak üstü kısmının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.
<i>Geranium molle</i> subsp. <i>molle</i>	Toprak üstü kısımlarının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.
<i>Geranium tuberosum</i> subsp. <i>tuberosum</i>	Yumruları çiğ olarak tüketilir.
* <i>Junglans regia</i>	Tohumu taze veya kuru halde çerez olarak kullanılır. Pasta ve keklerin üzerine kullanılır.
* <i>Mentha piperita</i>	Toprak üstü kısımları yemek ve salatalarda kullanılır.
<i>Allium ampeloprasum</i>	Gövdesi ve yaprakları yemek ve salatalarda kullanılır.
* <i>Allium cepa</i>	Gövdesi ve yaprakları yemek ve salatalarda kullanılır.
* <i>Allium sativum</i>	Yumrusu salata, yemek ve turşularda kullanılır.
<i>Asparagus acutifolius</i>	Taze filizlerinin yağda kavrulup yemeği yapılır.
<i>Malva sylvestris</i>	Toprak üstü kısımlarının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.
* <i>Ficus carica</i>	Meyveleri çiğ, kuru veya reçel olarak tüketilir.
* <i>Olea europea</i> subsp. <i>europea</i>	Meyveleri kahvaltılarda, börek ve poaça içinde gıda

	olarak tüketilir.
<i>Papaver lacerum</i>	Toprak üstü kısmının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. Un ve baharatla karıştırılıp köftesi yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.
<i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	Yapraklarının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır.
* <i>Triticum aestivum</i>	Tohumundan un elde edilir.
* <i>Zea mays</i>	Tohumu çerez, yemek, salata, mısır patlağı olarak tüketilir.
<i>Polygonum aviculare</i>	Toprak üstü kısımlarının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. Çiğ olarak da tüketilir.
<i>Polygonum cognatum</i>	Toprak üstü kısımlarının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.
<i>Rumex acetosella</i>	Toprak üstü kısımlarının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. Çiğ olarak tüketilir. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.
<i>Rumex alpinus</i>	Yapraklarının yemeği yapılır.
<i>Rumex crispus</i>	Yapraklarından sarma yapılır. Yapraklarının yemeği yapılır.
<i>Portulaca oleracea</i>	Toprak üstü kısımlarının piriçli yemeği yapılır. Salata olarak tüketilir. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.
* <i>Punica granatum</i>	Meyveleri gıda olarak tüketilir.
<i>Ranunculus ficaria</i> subsp. <i>ficariformis</i>	Karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.
<i>Zizyphus jujuba</i>	Meyveleri çiğ olarak tüketilir.
<i>Crataegus monogyna</i> subsp. <i>monogyna</i>	Meyveleri çiğ olarak tüketilir.
<i>Crataegus pentagyna</i>	Meyveleri çiğ olarak tüketilir.
* <i>Cydonia oblonga</i>	Meyveleri çiğ, reçel, komposto, aşure tatlısında, tatlılarda kullanılır.
<i>Malus sylvestris</i> subsp. <i>orientalis</i> var. <i>orientalis</i>	Meyveleri çiğ, kuru, reçel ve komposto olarak tüketilir.
<i>Mespilus germanica</i>	Meyveleri çiğ olarak tüketilir.
<i>Prunus divaricata</i> subsp. <i>divaricata</i>	Meyveleri çiğ, kuru, marmelat, pestil, komposto olarak

	tüketilir.
<i>Prunus spinosa</i> subsp. <i>dasyphylla</i>	Meyveleri çiğ olarak tüketilir.
<i>Pyracantha coccinea</i>	Meyveleri çiğ olarak tüketilir.
<i>Pyrus communis</i> subsp. <i>communis</i>	Meyveleri çiğ, reçel, komposto olarak tüketilir.
<i>Pyrus communis</i> subsp. <i>sativa</i>	Meyveleri taze ve kurutulmuş olarak tüketilir.
<i>Rosa canina</i>	Meyvelerinden marmelat yapıp tüketilir.
<i>Rubus canescens</i> var. <i>canescens</i>	Meyveleri çiğ ve reçel olarak tüketilir.
<i>Rubus canescens</i> var. <i>glabratus</i>	Meyveleri çiğ ve reçel olarak tüketilir.
<i>Rubus ideaus</i>	Meyveleri çiğ ve reçel olarak tüketilir.
<i>Sorbus domestica</i>	Meyveleri çiğ olarak tüketilir.
* <i>Physalis alkekengi</i>	Tohumları çiğ ve reçel olarak tüketilir.
<i>Celtis australis</i>	Meyveleri çiğ olarak tüketilir.
<i>Urtica membranaceae</i>	Toprak üstü kısımlarının karışık otlarla birlikte yemeği yapılır. Pazarda köylüler tarafından satışı yapılır.

Bu çalışmada toplam 70 taksona ait bitkilerden gıda olarak yararlanıldığı saptanmıştır. Bunların 52' ü yörede doğal olarak bulunurken 18' i ise yörede kültürü yapılır. Gıda olarak kullanılan bu bitki taksonlarından 3' ünün bilinen kullanımlarına yeni kullanımlar eklenmiştir. Fakat 8 taksonun etnobotanik kullanımı ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Gıda olarak tüketilen bitkilerin yaygın olarak kullanılan kısımlarına bakıldığında; Toprak üstü kısımları yenilenler (26 takson), yaprakları yenilenler (5 takson), meyve ve tohumları yenilenler (32 takson), yumru ve gövdesi yenilenler (5 takson), brakte ve nektarı yenilenler (2 takson) şeklindedir. Çay ve baharat olarak kullanılan bitkiler gıda bitkileri başlığı altında alınmamıştır.

Şekil 5.3. Gıda olarak tüketilen bitkilerin kullanılan kısımları

Araştırma alanı gıda olarak kullanılan doğal bitkiler bakımından zengindir. Yörede yaşayan halk bitki toplayıp bunları çeşitli bitkiler şeklinde yemek olarak tüketmektedir. Hatta bazı dağ köylerinde yaşayan yöre halkı topladıkları bitkileri yöre pazarında satıp geçimlerini sağlamaktadırlar. Yöre pazarında hemen hemen her dönem çeşitli bitkilere ulaşmak mümkündür. Çeşitli bitkiler adı altında; Dağ maydanozu (*Oenanthe fistulosa*), su teresi (*Sium sisarum* var. *lancifolium*), dedem sakalı (*Scorzonera laciniata* subsp. *laciniata*), galagan (*Sonchus asper* subsp. *glaucescens*), kaldırak (*Symphytum tuberasum*), kalapak (*Trachystemon orientalis*), bağla (*Lathyrus undulatus*), hülülük (*Asparagus acutifolius*), ebegümeçi (*Malva sylvestris*), gelincik (*Papaver lacerum*), madımak (*Polygonum cognatum*), ekşi ot (*Rumex acetosella*), semizlik (*Portulaca oleracea*), yağlı ot (*Ranunculus ficaria* subsp. *ficariformis*), ısırgan (*Urtica membranaceae*) vb. yabancı bitki çeşitleri bolca satılmaktadır. Bu bitkiler genellikle yöre halkı tarafından soğanla kavrulup prinçli veya yoğurtlu yemeği yapılır.

Çizelge 5.4. Tıbbi amaçla kullanılan bitkiler (Tabloda altı çizili olanlar farklı tıbbi kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Tür Adı	Kullanılan kısım	Kullanılışı
<i>Equisetum arvense</i>	Toprak üstü kısım	Ağrı kesici
<i>Equisetum telmateia</i>	Toprak üstü kısım	<u>Romatizmal eklem ağrıları kesici</u> , <u>Mide ve böbrek ağrısı kesici</u> , <u>Nefes darlığı</u> , <u>Böbrek taşı dökücü</u>
<i>Polypodium vulgare</i> subsp. <i>vulgare</i>	Toprak üstü kısım	İltihap söktürücü, Böbrek taşı düşürücü
<i>Juniperus excelsa</i> subsp. <i>excelsa</i>	Meyve	<u>Safra kesesi taşı düşürme</u>
* <i>Petroselinum crispum</i>	Toprak üstü kısım	<u>Safra kesesi mil hastalığı tedavisi</u>
<i>Dracunculus vulgaris</i>	Yumrusu	<u>Mayasıl</u> , <u>Hemoroit</u> ve <u>El çatlakları</u>
<i>Aristolochia bodamae</i>	Kök	<u>Altını ıslatan çocuklarda idrar kesici</u>
<i>Achillea coarctata</i>	Toprak üstü kısım	Mayasıl ve Hemoroit
<i>Achillea nobilis</i> subsp. <i>neilreichii</i>	Toprak üstü kısım	Karın ağrısı
<i>Anthemis arvensis</i>	Toprak üstü kısım, Çiçek	İltihap söktürücü, Midevi, Ağrı kesici
<i>Arctium minus</i> subsp. <i>pubens</i>	Yaprak	Romatizmal ağrılar, <u>İltihaplı yaralar</u> , <u>Köpek ısırığı</u>
<i>Artemisia absinthium</i>	Yaprak	Karın ağrısı, Mide yatıştırıcı
<i>Cichorium intybus</i>	Taban yaprağı	Kalp kuvvetlendirici
<i>Cirsium arvense</i> subsp. <i>vestitum</i>	Toprak üstü kısım	Yara iyi edici
* <i>Cynara scolymus</i>	Brakte	Karaciğer yağlanmasını önleyici
<i>Trachystemon orientalis</i>	Toprak üstü kısım	<u>Ülser tedavisinde</u>
* <i>Raphanus sativus</i>	Gövde	Astım ve Öksürük
<i>Sambucus ebulus</i>	Toprak üstü kısım	Romatizmal ağrılara karşı
<i>Sambucus nigra</i>	Meyve	<u>Vücutta alerji ve kaşıntı</u> , Romatizmal ağrılara karşı
<i>Cornus mas</i>	Meyve	Ateşli hastalıklarda ateş alır
<i>Bryonia alba</i>	Yumru	Romatizmal ağrılara karşı
<i>Ecballium elaterium</i>	<u>Kök</u> , Meyve	<u>Havale</u> , <u>Sarılık</u> , <u>Sinüzit</u>
<i>Momordica charantia</i>	Meyve	Çıban, Yara tedavisi, Egzama, Ülser tedavisi

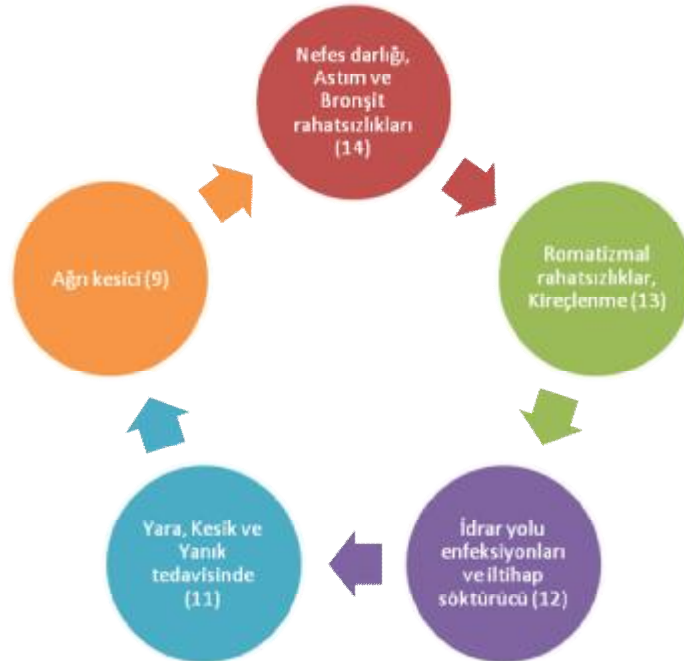
<i>Tamus communis</i> subsp. <i>cretica</i>	<u>Meyve</u>	Romatizmal ağrılar
<i>Acacia</i> sp.	Yaprak	Astım ve Nefes darlığı
<i>Astragalus prusianus</i>	Toprak üstü kısım (buhu)	<u>Vucutta alerji</u>
<i>Quercus robur</i> subsp. <i>robur</i>	Meyve, Gövde kabuğu, Külü	<u>İdrar söktürücü</u> , <u>Diş ağrısı</u> , <u>Karın ağrısı</u>
<i>Hypericum perforatum</i>	Toprak üstü kısım, Çiçek	Yatıştırıcı, İdrar yolu enfeksiyonu, Çıban, Midevi, Yara ve Yanık tedavisinde
<i>Junglans regia</i>	Çiçek, Yaprak, Meyve kabuğu	Sinüzit, Baş ağrısı, Diş ağrısı, Şeker hastalığı, İltihap söktürücü, Mayasıl tedavisinde
<i>Melisa officinalis</i> subsp. <i>officinalis</i>	Toprak üstü kısım	Yatıştırıcı, Sakinleştirici
* <i>Mentha piperita</i>	Toprak üstü kısım	Öksürük ve Ateş kesici
<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>viride</i>	Toprak üstü kısım	Damar açıcı ve Mide ağrısına karşı
<i>Salvia tomentosa</i>	Toprak üstü kısım	İştah açıcı, <u>Akciğer ve Karaciğer rahatsızlıkları</u>
<i>Satureja hortensis</i>	Toprak üstü kısım	İştah açıcı
<i>Scutellaria orientalis</i> subsp. <i>alpinus</i>	Toprak üstü kısım	Mayasıl tedavisinde kullanılır.
<i>Thymus roegneri</i>	Toprak üstü kısım	Öksürük tedavisi
* <i>Allium cepa</i>	Yumrusu	Bacak ve kollarda burkulmalar, İltihaplı yaralar, İncinmeler
<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	Tüm bitki	Panik ataç, Kireçlenme, Romatizma, Damar açıcı, Şeker hastalığı
<i>Malva sylvestris</i>	Toprak üstü kısım	Romatizma, Öksürük, Bağırsak iltihabı
* <i>Ficus carica</i>	Lateks, <u>Yaprak</u>	<u>Böbrek taşı düşürücü</u> , İltihap sökücü, Siğil
<i>Ligustrum vulgare</i>	Meyve, Yapraklı dal	<u>Böbrek rahatsızlıkları</u> , <u>Taş düşürücü</u> , <u>Ağız ve Diş hastalıkları</u>
* <i>Olea europea</i> subsp. <i>europea</i>	Meyve	Burkulma ve Şişliklerde, Ağrı kesici, Çıban

<i>Syringa vulgaris</i>	Yaprak	<u>Çıban tedavisinde</u>
<i>Chelidonium majus</i>	Lateksi	Yara tedavisi
<i>Plantago lagopus</i>	Toprak üstü kısım	Mide ağrısı
<i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i>	Yaprak, Meyve	Yara, Çıban ve Hemoroit tedavisi
<i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	Yaprak	Çıban, Siğil ve İltihaplı yara tedavisi
<i>Platanus orientalis</i>	Yaprak	<u>Romatizma</u> ve <u>Bronşit</u> tedavisi
<i>Cynodon dactylon</i> var. <i>villosus</i>	Rizom	<u>Romatizmal ağrılar</u> , İltihap tedavisi
* <i>Zea mays</i>	Stilus, Tohum	İdrar yolu hastalıkları, Kurt düşürücü
<i>Rumex crispus</i>	Tohum	İshal tedavisi
* <i>Punica granatum</i>	Meyve kabuğu	<u>Bronşit</u> ve <u>Öksürük</u>
<i>Clematis vitalba</i>	Gövde kabuğu	Romatizma tedavisi
<i>Paliurus spina-christii</i>	Meyve	İdrar yolu iltihabı tedavisi, Altını ıslatan çocuklarda idrar kesici
* <i>Cydonia oblonga</i>	Yaprak	Bronşit tedavisinde
<i>Malus sylvestris</i> subsp. <i>orientalis</i> var. <i>orientalis</i>	Meyve	Şeker hastalığında
<i>Mespilus germaniaca</i>	Yaprak	İdrar yolu iltihabı, Böbrek taşı düşürücü
<i>Rosa canina</i>	Meyve	Rahatlatıcı, Sakinleştirici
<i>Rubus canescens</i> var. <i>canescens</i>	<u>Kök</u> , Taze filiz	<u>Bağırsak iltihabı</u> , <u>Rahim kanseri</u> , Ağız yarası, Yara iyileştirici, Kan dindirici
<i>Sorbus domestica</i>	<u>Meyve</u> , Yaprak	Şeker hastalığı, <u>İshal kesici</u>
<i>Populus nigra</i> subsp. <i>nigra</i>	<u>Kök</u> , <u>Yaprak</u>	<u>Nefes darlığı</u> , <u>Astım</u> , <u>Bronşit</u>
<i>Salix caprea</i>	Kök	Nefes darlığı
<i>Hyocyamus niger</i>	Tohum	Diş ağrısı kesici, Diş kurtlarını dökücü
<i>Tilia argentea</i>	Yaprak, Çiçek	Bronşit, Ağrı kesici, Süt arttırıcı, Soğuk algınlığı ve Grip tedavisinde
<i>Urtica membranaceae</i>	Toprak üstü kısım	Romatizmal ağrı kesici, Böbrek taşı düşürücü, Astım ve Bronşit tedavisinde
<i>Tribulus terrestris</i>	Toprak üstü kısım	İltihap tedavisi, Böbrek taşı düşürücü

Yenişehir yöresinde bitkiler yurdumuzun birçok yöresinde olduğu gibi çoğunlukla infüzyon ve dekoksasyon halinde kullanılmaktadır. Tedavide kullanılan bazı bitkiler karışımlar halinde de kullanılmaktadır. Bunlar tedavide yararlanılan bitkisel reçeteler bölümünde ayrıca sunulmuştur. Bu bölümde 21 adet reçete yer almaktadır. Bazı bitkilerin tıbbi kullanımlarının hazırlanışı esnasında bal, zeytinyağı, sabun gibi bitkisel ürünler veya bitkisel olmayan çeşitli yardımcı maddeler katılmaktadır.

Yörede en çok bilinen ve tedavide yaygın kullanımı olan bitkilerin başlıcaları şunlardır: *Equisetum arvense*, *Anthemis arvensis*, *Sambucus ebulus*, *Sambucus nigra*, *Ecballium elaterium*, *Hypericum perforatum*, *Junglans regia*, *Viscum album* subsp. *album*, *Plantago major* subsp. *intermedia*, *Plantago major* subsp. *major*, *Tilia argentea*.

Çalışma alanında tıbbi kullanımı olan taksonların çoğunlukla; Nefes darlığı, Astım ve Bronşit rahatsızlıkları (14), Romatizmal rahatsızlıklar, Kireçlenme (13), İdrar yolu enfeksiyonları ve İltihap söktürücü (12), Yara, Kesik ve Yanık tedavisinde (11), Ağrı kesici (9), Böbrek rahatsızlıkları ve taş düşürücü (9), Mayasıl, Egzama ve Hemoroit tedavisinde (9), Siğil ve Çıban tedavisinde (8), Midevi ve Ülser tedavisinde (7), Öksürük (5), Ağız ve Diş hastalıkları (5), Şeker (4), Sakinleştirici (4), Kalp ve Damar rahatsızlıkları (3), Akciğer ve Karaciğer rahatsızlıkları (3), Ateş kesici ve Havele (3), Alerji (2), İştah açıcı (2), Burkulma (2), İshal kesici (2), Sinüzit (2), İdrar kesici (2) ve Diğer rahatsızlıklar (8), vb. hastalıklarla ilgili problemlerin giderilmesinde kullanıldıkları görülmektedir.

Şekil 5.4. Yoğun olan tıbbi kullanımlar

Ülkemizde son yıllarda alternatif tıba olan ilgi giderek artmıştır. Özellikle medyanın ilgisi nedeniyle çoğunlukla bilimsel olmayan kaynakların bilimsel bir kaynak gibi insanlara sunulması çok büyük problemlere yol açmaktadır. Konuda uzman olmayan kişiler tarafından bitkilerin toplanılıp uygunsuz koşullarda depolanması tüketicileri pek çok problemle karşı karşıya getirmektedir. Bu durum tıbbi bitkilerle ilgili sağlıklı etnobotanik verilere ulaşmayı da gün geçtikçe daha da zorlaştırmaktadır.

Yapılan çalışmada gerçek etnobotanik bilgilerin popüler tıbbi bitki kitaplarına dayanan bilgilerle hızla karıştığı gözlemlenmiştir. Bu durum konu ile ilgili yapılan-yapılacak etnobotanik araştırmalarda, elde edilen bilgiler konusunda daha dikkatli olunması gerçeğini ortaya koymaktadır. Bu yüzden çalışmalarımız sırasında yöre halkı ile yapılan görüşmelerde alınan bilgilerin çok eskilere dayanılıp dayanılmadığı, bilgilerin kimlerden öğrenildiği, gibi konular dikkate alınmıştır. Televizyon veya yazılı medyanın günümüzde ortaya attığı bu furyadan elde edinilen bilgiler çalışmamız süresince dikkate alınmamıştır.

Çizelge 5.5. Araştırma alanında tespit edilen süs bitkileri (Tabloda altı çizili olanlar farklı kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Bitkinin Adı	Kullanılışı
<i>Nerium oleander</i>	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Vinca major</i> subsp. <i>major</i>	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Artemisia absinthium</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Artemisia campestris</i>	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Buxus sempervirens</i>	<u>Eskiden milli bayramlarda yaprakları ile okullar süslenirmiş.</u>
<i>Cornus sanguinea</i> subsp. <i>australis</i>	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
* <i>Cucurbita</i> sp.	Meyveleri ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
* <i>Lagenaria vulgaris</i>	Meyveleri ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Dipsacus laciniatus</i>	Kurutulup velerde vazo içinde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Eleagnus angustifolia</i>	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Acacia</i> sp.	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Lathyrus digitatus</i>	<u>Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.</u>
<i>Lathyrus laxiflorus</i> subsp. <i>laxiflorus</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Hypericum calycinum</i>	<u>Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.</u>

<i>Crocus chrysanthus</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Crocus olivieri</i> subsp. <i>olivieri</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Crocus pulchellus</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Iris germanica</i>	Ev, park, bahçe ve tarlalarda süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Laurus nobilis</i>	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Colchicum bivonae</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Ornithogalum umbellatum</i>	Evlerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Scilla bifolia</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Alcea setosa</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Syringa vulgaris</i>	Ev, bahçe ve parklarda süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Paeonia mascula</i> subsp. <i>orientalis</i>	Ev ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
* <i>Triticum aestivum</i>	Başığı evlerde süs olarak asılır.
<i>Primula vulgaris</i> subsp. <i>sibthorpii</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Clematis cirrhosa</i>	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Clematis vitalba</i>	Park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Daphne sericea</i>	Eskiden milli bayramlarda yaprakları ile okullar süslenmiştir.
<i>Viola alba</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.
<i>Viola altaica</i> subsp. <i>areades</i>	Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır.

Bu bitki taksonlarında 4'ünün etnobotanik kullanımına yeni kullanım bilgileri eklenmiştir. Fakat 8 taksonun etnobotanik kullanımı ülkemizde bu çalışma ile ilk kez kayıt altına alınmıştır. Bu bitkiler genelde park ve bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. *Daphne sericea* ve *Buxus sempervirens* taksonları eskiden milli bayramlarda okulları süslemek için kullanıldığı kayıt altına alınmıştır.

Çizelge 5.6. Araştırma alanında araç-gereç yapımında kullanılan bitkiler (Tabloda altı çizili olanlar farklı kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Bitkinin Adı	Kullanılışı
<i>Juniperus excelsa</i> subsp. <i>excelsa</i>	Odunundan çeşitli mutfak ve tarım araç-gereçleri yapılır.
<i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	Odunundan çeşitli mutfak ve tarım araç-gereçleri yapılır.
<i>Pinus</i> sp.	Odunundan ekmek pişirme araç gereçleri, çeyiz sandığı, kösele, oturak, tarım araç-gereçleri ve kapı-pencere çerçevesi yapılmış.
<i>Buxus sempervirens</i>	Odunu ile çeşitli tarım ve mutfak araç-gereçleri yapılır.
<i>Cornus mas</i>	Odunundan Baston, Yaba, Oklova, keser sapı ve bıçak sapı gibi çeşitli araç-gereçler yapılır.
<i>Carpinus betulus</i>	Odununda oklava gibi çeşitli mutfak araç-gereçleri yapılır.
* <i>Corylus maxima</i>	<u>Odunundan baston, çeşitli fırın araç-gereçleri ve tarım aletleri yapılır.</u>
<i>Lagenari vulgaris</i>	Meyvelerinden maşrapa ve kepçe gibi araç-gereçler yapılır.
<i>Acacia</i> sp.	Odununda tokmak yapılır.
<i>Fagus orientalis</i>	Odunundan orak, ellik, keser sapı ve balta sapı gibi çeşitli araç-gereçler yapılır.
<i>Quercus robur</i> subsp. <i>robur</i>	Odunundan araba tekerleği, örs, burgu, çapa, balyoz sapı, yaslıaç, çit, çatı, kapı, tokmak gibi çok çeşitli araç-gereçler yapılmıştır.
<i>Juglans regia</i>	Odununda kapı, baston, bıçak sapı, kürek gibi çok çeşitli araç-gereçler yapılır.
<i>Olea europea</i> subsp. <i>europea</i>	Odununda çeşitli araç-gereçler yapılır.
<i>Crataegus monogyna</i> subsp. <i>monogyna</i>	Odunundan çeşitli tarım ve mutfak araç-gereçleri yapılır.
<i>Populus nigra</i> subsp. <i>nigra</i>	Odunundan tırpan dövme aleti, merdiven, yaslıaç gibi çeşitli mutfak ve tarım araç-gereçleri yapılır.

<i>Salix caprea</i>	Odunundan tayırdak ve yaslaç gibi çeşitli araç-gereçler yapılır.
<i>Ailanthus altissima</i>	Odunundan pişirgeç gibi çeşitli araç-gereçler yapılır.
<i>Tilia argentea</i>	Odunundan merdiven, mekik, su taşıma aracı, piren, buçuklar gibi çeşitli tarım, mutfak ve fırın araç-gereçleri yapılır.
<i>Celtis australis</i>	Odunundan tokmak ve tırmık gibi çeşitli araç-gereçler yapılır.

Bu bitki taksonlarından 1 taksonun etnobotanik kullanımına yeni bir kullanım eklenirken 1 takson ise ülkemizde ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Çizelge 5.7. Araştırma alanında hayvanlarda tedavi amacıyla ve yem olarak kullanılan bitkiler (Tabloda altı çizili olanlar farklı kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Bitkinin Adı	Kullanılan Kısım	Kullanılışı
<i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	<u>Kök</u>	<u>Keçilerde soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır.</u>
<i>Sonchus asper</i> subsp. <i>glaucescens</i>	Toprak üstü kısım	Büyükbaş ve küçük baş hayvanlarda yem olarak kullanılır. <u>Eşekler çok severek yer.</u>
<i>Xeranthemum cylindraceum</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	1) <u>Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır.</u> 2) <u>Yem olarak kullanılır.</u>
<i>Convolvulus arvensis</i>	Tüm bitki	Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Convolvulus betonicifolius</i> subsp. <i>betonicifolius</i>	Tüm bitki	Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Coronilla varia</i> subsp. <i>varia</i>	Toprak üstü kısım	Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Trifolium campestre</i>	Toprak üstü kısım	Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Vicia cracca</i> subsp. <i>cracca</i>	Toprak üstü kısım	Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Vicia sativa</i> subsp. <i>nigra</i>	Toprak üstü kısım	Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Quercus infectoria</i> subsp. <i>infectoria</i>	<u>Yapraklı dal</u>	<u>Hayvan yemi olarak kullanılır.</u>

<i>Quercus robur</i> subsp. <i>robur</i>	<u>Yapraklı dal</u>	<u>Hayvan yemi olarak kullanılır.</u>
<i>Junglans regia</i>	Meyve kabuğu	Hayvanlarda kelebek hastalığının tedavisinde kullanılır.
<i>Thymus roegneri</i>	Toprak üstü kısım	Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	Tüm bitki	Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Cynodon dactylon</i> var. <i>villosus</i>	Toprak üstü kısım <u>Rizom</u>	<u>Rizomu kanlı idrar olan hayvanlarda kullanılır.</u> Hayvan yemi olarak kullanılır.
<i>Triticum aestivum</i>	Tohum, Gövde	Gövdesinden elde edilen saman büyükbaş hayvan yemi olarak kullanılır. Tohumları tavuk yemi olarak kullanılır.
<i>Helleborus orientalis</i>	Rizom	Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda soğuk algınlığı ve göğüs hastalıklarının tedavisinde kullanılır.

Hayvan hastalıklarında ve yem olarak kullanılan bu bitkilerden 2' si yörede yetiştirilen kültür bitkisi iken 17' si ise doğal bitki taksonlarıdır. Bu bitkilerden 14 tanesi yem olarak 5 tanesi ise hayvan hastalıklarında kullanılmaktadır. 5 taksonun kullanım şekillerine yeni kullanım şekilleri eklenmiştir. 3 taksonun ise kullanımına dair etnobotanik bilgiler ülkemizde ilk kez kayıt altına alınmıştır. Bölgede hayvan yemi olarak kullanılan bitkilerden çoğunluğu Fabaceae familyasına ait taksonlardır.

Çizelge 5.8. Araştırma alanımızda mezarlık süs bitkisi olarak kullanılan bitkiler (Tabloda altı çizili olanlar farklı kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Bitkinin Adı	Bitkinin Adı
<u>1) <i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i></u>	7) <i>Crocus olivieri</i> subsp. <i>olivieri</i>
2) <i>Nerium oleander</i>	8) <i>Crocus speciosus</i> subsp. <i>xanthholaimos</i>
3) <i>Dianthus cibrarius</i>	9) <i>Iris germenica</i>
4) <i>Crocus chrysanthus</i>	10) <i>Colchicum bivonae</i>
5) <i>Crocus biflorus</i> subsp. <i>biflorus</i>	11) <i>Galanthus plicatus</i> subsp. <i>byzantinus</i>
6) <i>Crocus biflorus</i> subsp. <i>pulchicolor</i>	12) <u><i>Cyclamen cilicica</i></u>
	13) <u><i>Cyclamen coum</i> var. <i>coum</i></u>

Bu bitki taksonlarından 3' ünün kullanımına yeni bir kullanım eklenirken 4 taksonun etnobotanik kullanımı ülkemizde ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Çizelge 5.9. Araştırma alanımızda yakacak olarak kullanılan bitkiler (Tabloda altı çizili olanlar farklı kullanılışı olanlardır)

Bitkinin Adı	Bitkinin Adı
1) <i>Juniperus excelsa</i> subsp. <i>excelsa</i>	8) <i>Quercus infectoria</i> subsp. <i>infectoria</i>
2) <i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	9) <i>Quercus robur</i> subsp. <i>robur</i>
3) <i>Pinus</i> sp.	10) <i>Phyllaria latifolia</i>
4) <i>Helianthus annuus</i>	11) <i>Ailanthus altissima</i>
5) <i>Carpinus betulus</i>	
6) <i>Arbutus andrachne</i>	
7) <i>Arbutus unedo</i>	

Bu bitki taksonlarından 1 tanesinin etnobotanik kullanımına ilk kez yeni bir kullanım eklenmiştir.

Çizelge 5.10. Araştırma alanında baharat, çay ve yağ olarak kullanılan bitkiler (Tabloda altı çizili olanlar farklı kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Bitkinin Adı	Kullanılan kısım	Kullanılışı
<i>Anthemis arvensis</i>	Toprak üstü kısım	Çay olarak kullanılır.
<i>Bellis perennis</i>	Toprak üstü kısım	Çay olarak kullanılır.
<i>Helianthus annuus</i>	Meyve	Yağ elde edilir.
<i>Xeranthemum cylindraceum</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Çay olarak kullanılır.</u>
<i>Satureja hortensis</i>	Toprak üstü kısım	Baharat olarak kullanılır.
<i>Thymus roegneri</i>	Toprak üstü kısım	Baharat olarak kullanılır.
<i>Laurus nobilis</i>	Yaprak	Baharat olarak kullanılır.
<i>Zea mays</i>	Tohum	Yağ elde edilir.
<i>Nigella sativa</i>	Tohum	Baharat olarak kullanılır.
<i>Rosa canina</i>	Meyve	Çay olarak kullanılır.
<i>Tilia argentea</i>	Çiçek, Yaprak	Çay olarak kullanılır.

Bu bitki taksonlarından 1 tanesinin etnobotanik kullanımına ilk kez yeni bir kullanım eklenirken 1 taksonun kullanımı ülkemizde ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Çizelge 5.11. Araştırma alanımızda çeşitli farklı kullanıma sahip bitkiler (Tabloda altı çizili olanlar farklı kullanılışı olanlar, koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Bitkinin Adı	Kullanılan kısmı	Kullanılışı
<i>Pinus sp.</i>	Odunu	Ev yapımında kullanılır.
<i>Rhus coriaria</i>	Yapraklı dal	Siyah boya elde etmede kullanılır.
<i>Conium maculatum</i>	Tüm bitki	Zehirli olduğu için hayvan ve insanların kaçındığı bir bitkidir.
<i>Arctium minus</i> subsp. <i>pubens</i>	Meyve	Farelerin eve girmesini engellemek için kullanılır.
<i>Centaurea diffusa</i>	Toprak üstü kısım	İpek böcekçiliğinde kullanılır.
<i>Cirsium arvense</i> subsp. <i>vestitum</i>		<u>Hikayesi anlatılır.</u>
<i>Echinops ritro</i>		Atasözünde kullanılır.
<i>Helianthus annuus</i>	<u>Gövde, Yaprak</u>	Gövdesinden oyuncak araba yapılır. <u>Yaprakları oyun oynarken kullanılır.</u> <u>Yapraklar güneşten koruyucu olarak kullanılır.</u> <u>Bitki tarlada gölgelik olarak kullanılır.</u>
<i>Scorzonera laciniata</i> subsp. <i>laciniata</i>	<u>Lateksi</u>	<u>Yüze ben yapmada kullanılır.</u>
<i>Xeranthemum cylindraceum</i>	Toprak üstü kısım	<u>Hayvanlarda süt arttırıcıdır.</u> <u>Süpürge elde edilir.</u>
<i>Cistus creticus</i>	Yapraklı dal	İpek böcekçiliğinde kullanılır.
<i>Convolvulus arvensis</i>	Tüm bitki	Hayvanlarda süt arttırıcıdır.
<i>Convolvulus betonicifolius</i> subsp. <i>betonicifolius</i>	Tüm bitki	Hayvanlarda süt arttırıcıdır.
<i>Arbutus andrachne</i>	<u>Külü</u>	<u>Gelinlere kaş yakılır.</u>
<i>Quercus robur</i> subsp. <i>robur</i>	<u>Odunu</u>	<u>Ev ve ambar yapımında kullanılır.</u>
<i>Geranium tuberasum</i> subsp. <i>tuberasum</i>	<u>Çiçekli gövde</u>	<u>Güneşten korumak için şapka örülür.</u> <u>Çocuklara süs olsun diye taç örülür.</u>
<i>Crocus biflorus</i> subsp. <i>pulchicolor</i>	Yumru	Salep ve köpük helvasının mayasını oluşturur.
<i>Iris germanica</i>	Çiçek	Çiçekler koku verici olarak kullanılır.
<i>Junglans regia</i>	Yaprak, Meyve kabuğu	Yaprak ve meyve kabuğu saçı

		kızıl renge boyar. Erik kuru yapımında eriğin kurtlanmaması için kullanılır.
<i>Lamium purpureum</i> var. <i>aznavorii</i>	<u>Çiçekli dal</u>	<u>Çocuklar saçlarına bu bitki ile tel yaparlar.</u>
<i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i>	Tüm bitki	Arılar çok sever
<i>Melisa officinalis</i> subsp. <i>officinalis</i>	Toprak üstü kısım	Arların oğul vermesinde kullanılır.
<i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i>	<u>Gövde</u>	<u>Kadınlar çocuk düşürmek için kullanır.</u>
<i>Satureja hortensis</i>	<u>Toprak üstü kısım</u>	<u>Bitkiden süpürge yapılır.</u>
<i>Stachys palustris</i>	Toprak üstü kısım	Arıların oğul vermesinde kullanılır.
<i>Thymus roegneri</i>	Toprak üstü kısım	Hayvanlarda süt arttırır.
<i>Allium cepa</i>	<u>Soğan kabuğu</u>	<u>Nazara karşı kullanılır.</u>
<i>Allium sativum</i>	<u>Soğan kabuğu, Soğanı</u>	<u>Nazara karşı kullanılır.</u> Arı sokmasına karşı kullanılır.
<i>Muscari neglectum</i>	Toprak üstü kısım, Yumru	<u>Salebin mayasını oluşturur.</u> Yumurtayı mavi-mor renge boyar.
<i>Ruscus aculeatus</i> var. <i>aculeatus</i>	<u>Meyve</u>	<u>Meyvelerini domuzlar yer</u>
<i>Malva sylvestris</i>	Gövde, Yaprak	Isırganın tahriş ettiği yeri iyileştirir. Kadınlar çocuk düşürmek için kullanır. <u>Saçta tel yapılır.</u>
<i>Phyllaria latifolia</i>	<u>Dal</u>	<u>Süpürge yapılır.</u>
<i>Syringa vulgaris</i>	Çiçek	Çiçekler koku verici olarak kullanılır.
<i>Paeonia mascula</i> subsp. <i>orientina</i>		<u>Kançiçeği festivali adı altında festivali yapılır.</u>
<i>Platanus orientalis</i>		Anıt ağaçtır. Hikayesi anlatılır.
<i>Triticum aestivum</i>	Gövde	Gövdeden elde edilen samanı toprak ev ve ahırların sıvanmasında kullanılır.

<i>Zea mays</i>	<u>Meyve kabuğu</u>	<u>Fırın süpürgesi yapılmış ve hasır örülmüştür.</u>
<i>Clematis cirrhosa</i>	Dallar	Dallarında sepet ve sele örülür.
<i>Clematis vitalba</i>	Dallar	Dallarından sepet, sele ve arı kovanı örülür. <u>Çit bitkisi olarak kullanılır.</u>
<i>Nigella sativa</i>	Tohum	Nazara karşı kullanılır.
<i>Paliurus spina-christii</i>	<u>Diken</u> , dal	Çit bitkisi olarak kullanılır. Çatılara serilip hayvanların girmesi engellenir. <u>Dikenleri oyuncak araba yapımında kullanılır.</u>
<i>Pyracantha coccinea</i>		Çit bitkisi olarak kullanılır.
<i>Verbascum cherianthifolium</i> var. <i>asperulum</i>	Dal	Süpürge yapılır.
<i>Ailanthus altissima</i>	<u>Yaprak</u>	<u>Çocuklar oyunda yapraklarını kullanırlar.</u>
<i>Daphne sericea</i>	<u>Dal</u>	<u>Süpürge yapılır. Askeri yeşil boya elde edilir.</u>
<i>Vitis sylvestris</i>	Meyve	Meyvelerinden sirke elde edilir.

Bitkilerin çeşitli farklı kullanılışları arasında 6 takson süpürge yapımında, 5 takson çocuk oyunlarında, 4 takson hayvanlarda süt arttırıcı, 4 takson çit bitkisi, 3 takson makyaj olarak, 3 takson hikaye olarak, 3 takson boya eldesinde, 3 takson nazara karşı, 2 takson ev yapımında, 2 takson hayvanlardan koruyucu, 2 takson ipek böcekçiliğinde, 2 takson koku verici, 2 takson maya olarak, 3 takson arı-oğul vermesinde, 2 takson çocuk düşürmede, 1 er taksonda gölge olarak, sirke yapımında, zehir olarak, şapka yapımında, taç yapımında, kurtlanmayı önleyici, arı sokmasına karşı, ısırmanın tahrişine karşı, siva olarak, hasır yapımında, domuz yemi ve bir festivalde festivale ismini verdirmesi olarak kullanılmaktadır.

Bu bitki taksonlarından 22' inin etnobotanik kullanımlarına yeni kullanımlar eklenirken, 6 taksonun ülkemizde etnobotanik kullanımı ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Çizelge 5.12. Bitkilerin yöresel isimleri (Tabloda koyu renkle belirtilenler kullanılışı ilk kez saptananlar)

Familya	Bitkinin Latince Adı	Yöresel Adı
Amaranthaceae	<i>Amaranthus chlorostachys</i>	Bostan iştiri, İştir, Sirken
Amaryllidaceae	<i>Galanthus plicatus</i> subsp. <i>byzantinus</i>	Akçabardak, Kardelen
Anacardiaceae	<i>Rhus coriaria</i>	Tetire, Somak
Apiaceae	<i>Conium maculatum</i>	Baldıran
Apiaceae	<i>Foeniculum vulgare</i>	Kokar ot
Apiaceae	<i>Oenanthe fistulosa</i>	Dağ maydanozu, Kaz ayağı
Apiaceae	* <i>Petroselinum crispum</i>	Maydanoz
Apiaceae	<i>Sium sisarum</i> var. <i>lancifolium</i>	Su teresi, Dere otu
Apocynaceae	<i>Nerium oleander</i>	Zakkum
Apocynaceae	<i>Vinca major</i> subsp. <i>major</i>	Sarmaşık
Araceae	<i>Arum byzantinum</i>	Ocacık
Araceae	<i>Dracunculus vulgaris</i>	Yılan yastığı, Yılan bebeği, Domuz şekeri
Aristolochiaceae	<i>Aristolochia bodamae</i>	Acı ot, Kaynana kokusu
Asteraceae	<i>Achillea coarctata</i>	Mayasıl otu
Asteraceae	<i>Achillea nobilis</i> subsp. <i>neilreichii</i>	Ayvadana
Asteraceae	<i>Anthemis arvensis</i>	Papatya, Kel çiçeği, Pire otu, Gudugudumahma
Asteraceae	<i>Arctium minus</i> subsp. <i>pubens</i>	Acı kalabak
Asteraceae	<i>Artemisia absinthium</i>	Pelin otu
Asteraceae	<i>Artemisia campestris</i>	Biberiye, Kabe feslihanı
Asteraceae	<i>Bellis perennis</i>	Papatya
Asteraceae	<i>Centaurea diffusa</i>	Acı ot
Asteraceae	<i>Cichorium intybus</i>	Mor çiçek
Asteraceae	<i>Cirsium arvense</i> subsp. <i>vestitum</i>	Palemuda, Kuşkonmaz, Köygöçüren
Asteraceae	* <i>Cynara scolymus</i>	Enginar
Asteraceae	<i>Echinops ritro</i>	Gavgaz diken
Asteraceae	* <i>Helianthus annuus</i>	Aydın
Asteraceae	* <i>Helianthus tuberosus</i>	Yer elması
Asteraceae	<i>Scorzonera laciniata</i> subsp. <i>laciniata</i>	Dedem sakalı

Asteraceae	<i>Sonchus asper</i> subsp. <i>glaucescens</i>	Sütlen, Galagan, Gevliyan, Domuz şekeri, Eşek diken, Eşek şekeri
Asteraceae	<i>Xeranthemum cylindraceum</i>	Ada çayı, Kara süpürge
Boraginaceae	<i>Onosma tauricum</i> var. <i>tauricum</i>	Baba balal
Boraginaceae	<i>Symphytum tuberasum</i>	Kaldırak, Kalapak
Boraginaceae	<i>Trachystemon orientalis</i>	Kaldırak, Kalapak, Kalabak, Kabalak
Brassicaceae	<i>Barbarea vulgaris</i>	Gerdeme, Su teresi
Brassicaceae	<i>Brassica nigra</i>	Hardal
Brassicaceae	<i>Capsella bursa-pastoris</i>	İreziye
Brassicaceae	<i>Raphanus sativus</i>	Turp
Buxaceae	<i>Buxus sempervirens</i>	Şimşir
Caprifoliaceae	<i>Sambucus ebulus</i>	Sultan otu, Bıyırğan, Bızga
Caprifoliaceae	<i>Sambucus nigra</i>	Sultan otu, Bızga, Kokar ot
Caryophyllaceae	<i>Dianthus cibrarius</i>	Karanfil
Chenopodiaceae	<i>Chenopodium murale</i>	Sirken, İştir
Cistaceae	<i>Cistus creticus</i>	Pamukluk
Convolvulaceae	<i>Convolvulus arvensis</i>	Sarmaşık
Convolvulaceae	<i>Convolvulus betonicifolius</i> subsp. <i>betonicifolius</i>	Sarmaşık
Cornaceae	<i>Cornus mas</i>	Kızılçık
Cornaceae	<i>Cornus sanguinea</i> subsp. <i>australis</i>	Yabani kızılçık
Corylaceae	<i>Carpinus betulus</i>	Gürgen
Corylaceae	* <i>Corylus maxima</i>	Fındık
Cucurbitaceae	<i>Bryonia alba</i>	Yer kabağı
Cucurbitaceae	<i>Cucurbita</i> sp.	Kabak
Cucurbitaceae	<i>Ecballium elaterium</i>	Cırtlak, Cırtlalık
Cucurbitaceae	<i>Lagenaria vulgaris</i>	Susak kabağı
Cucurbitaceae	<i>Momordica charantia</i>	Kudret narı
Cupressaceae	<i>Juniperus excelsa</i> subsp. <i>excelsa</i>	Ardıç
Cupressaceae	<i>Juniperus oxycedrus</i> subsp. <i>oxycedrus</i>	Ardıç
Dioscoreaceae	<i>Tamus communis</i> subsp. <i>cretica</i>	Sarmaşık, Yandıran
Dipsacaceae	<i>Dipsacus laciniatus</i>	-
Ebenaceae	<i>Diospyros lotus</i>	Yaban hurması
Eleagnaceae	<i>Eleagnus angustifolia</i>	İğde

Equisetaceae	<i>Equisetum arvense</i>	Su otu, At kuyruğu, Minarecik, Kırk kilitli ot
Equisetaceae	<i>Equisetum telmateia</i>	Çam otu, At kuyruğu, Su otu, Kedi merdiveni, Ekli ot, Minarecik, Şeker otu, Katır kuyruğu
Ericaceae	<i>Arbutus andrachne</i>	Davulga
Ericaceae	<i>Arbutus unedo</i>	Davulga
Fabaceae	<i>Acacia sp.</i>	Akasya
Fabaceae	<i>Astragalus prusianus</i>	Dikenlice
Fabaceae	<i>Coronilla varia</i> subsp. <i>varia</i>	Fiğ
Fabaceae	<i>Lathyrus digitatus</i>	Hakık
Fabaceae	<i>Lathyrus laxiflorus</i> subsp. <i>laxiflorus</i>	Hakık
Fabaceae	<i>Lathyrus undulatus</i>	Bağla
Fabaceae	<i>Trifolium campestre</i>	Deli yonca
Fabaceae	<i>Vicia cracca</i> subsp. <i>cracca</i>	Fiğ
Fabaceae	<i>Vicia sativa</i> subsp. <i>nigra</i>	Fiğ
Fagaceae	<i>Fagus orientalis</i>	Kayın
Fagaceae	<i>Quercus infectoria</i> subsp. <i>infectoria</i>	Balıca meşesi
Fagaceae	<i>Quercus robur</i> subsp. <i>robur</i>	Meşe, Palamut meşesi, Meyral
Geraniaceae	<i>Erodium acaule</i>	Leylek gagağı
Geraniaceae	<i>Geranium molle</i> subsp. <i>molle</i>	Kazayağı
Geraniaceae	<i>Geranium tuberasum</i> subsp. <i>tuberasum</i>	Ebedaban
Hypericaceae	<i>Hypericum calycinum</i>	-
Hypericaceae	<i>Hypericum perforatum</i>	Kantaron, Sarı kantaron, Yanık otu, Çakma otu
Iridaceae	<i>Crocus biflorus</i> subsp. <i>biflorus</i>	Akçabardak, Kardelen
Iridaceae	<i>Crocus biflorus</i> subsp. <i>pulchicolor</i>	Morçığdem, Morçişek, Kardelen, Gök çığdem
Iridaceae	<i>Crocus chrysanthus</i>	Çığdem, Sarı çığdem
Iridaceae	<i>Crocus olivieri</i> subsp. <i>olivieri</i>	Çığdem, Sarı çığdem
Iridaceae	<i>Crocus pulchellus</i>	Çığdem
Iridaceae	<i>Crocus speciosus</i> subsp. <i>xanthoimias</i>	Çığdem
Iridaceae	<i>Iris germanica</i>	Zambak, Mor zambak, Zombak, Mor

		zombak
Juglandaceae	<i>Junglans regia</i>	Ceviz
Lamiaceae	<i>Lamium purpureum</i> var. <i>aznavourii</i>	Tellik
Lamiaceae	<i>Lamium purpureum</i> var. <i>purpureum</i>	Arı otu
Lamiaceae	<i>Melisa officinalis</i> subsp. <i>officinalis</i>	Oğul otu
Lamiaceae	* <i>Mentha piperita</i>	Nane
Lamiaceae	<i>Mentha longifolia</i> subsp. <i>typhoides</i>	Köpek nanesi, Eşek nanesi
Lamiaceae	<i>Origanum vulgare</i> subsp. <i>viride</i>	Hoş otu
Lamiaceae	<i>Salvia tomentosa</i>	Ciğer otu
Lamiaceae	<i>Satureja hortensis</i>	Tavuk otu, Cıbrıka, Cıbrısa, Keklik otu
Lamiaceae	<i>Scutellaria orientalis</i> subsp. <i>alpinus</i>	Mayasıl otu
Lamiaceae	<i>Stachys palustris</i>	Oğul otu
Lamiaceae	<i>Thymus roegneri</i>	Kekik, Keklik otu
Lauraceae	<i>Laurus nobilis</i>	Defne
Liliaceae	<i>Allium ampeloprasum</i>	Karga sarımsağı
Liliaceae	* <i>Allium cepa</i>	Soğan
Liliaceae	* <i>Allium sativum</i>	Sarımsak, Sarımsak, Samsak
Liliaceae	<i>Asparagus acutifolius</i>	Hülülük
Liliaceae	<i>Colchicum bivonae</i>	Güz çiğdemi, Güz zambağı, Kır zambağı
Liliaceae	<i>Muscari comosum</i>	Arap taşığı
Liliaceae	<i>Muscari neglectum</i>	Arap otu, Arap taşığı, Guguk çiçeği, Kukuk çiçeği
Liliaceae	<i>Ornithogalum umbellatum</i>	Koyun gözü
Liliaceae	<i>Ruscus aculeatus</i> var. <i>aculeatus</i>	-
Liliaceae	<i>Scilla bifolia</i>	Sümbül
Loranthaceae	<i>Viscum album</i> subsp. <i>album</i>	Ardıç burucu, Armut burucu, Buruç, Ökse otu, Karga burun, Kuduruk
Malvaceae	<i>Alcea setosa</i>	Gülfatma
Malvaceae	<i>Malva sylvestris</i>	Ebegümece, Ebegömeç
Moraceae	<i>Ficus carica</i>	Yemiş, İncir
Moraceae	<i>Maclura pomifera</i>	Diken
Oleaceae	<i>Ligustrum vulgare</i>	Taş otu, Daş otu

Oleaceae	<i>Olea europea</i> subsp. <i>europea</i>	Zeytin
Oleaceae	<i>Phyllaria latifolia</i>	Pırnal, Pine, Püne, Piner
Oleaceae	<i>Syringa vulgaris</i>	Leylak, Elguvan
Paeoniaceae	<i>Paeonia mascula</i> subsp. <i>arietina</i>	Kan çiçeği, Karabocur, Kame
Papaveraceae	<i>Chelidonium majus</i>	Kantaron
Papaveraceae	<i>Fumaria officinalis</i>	Üzüm çiçeği
Papaveraceae	<i>Papaver lacerum</i>	Gelincik
Pinaceae	<i>Pinus</i> sp.	Çam
Plantaginaceae	<i>Plantago lagopus</i>	Sinirli ot, Karabaş otu
Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> subsp. <i>intermedia</i>	Sinirli ot, Sinir otu, Kesik otu
Plantaginaceae	<i>Plantago major</i> subsp. <i>major</i>	Sinirli ot, Siğil otu
Platanaceae	<i>Platanus orientalis</i>	Çınar
Poaceae	<i>Cynodon dactylon</i> var. <i>villosus</i>	Ayrık
Poaceae	* <i>Triticum aestivum</i>	Buğday, Büğdey
Poaceae	* <i>Zea mays</i>	Mısır, Misir
Polygonaceae	<i>Polygonum aviculare</i>	Madımak, Malak otu
Polygonaceae	<i>Polygonum cognatum</i>	Madımak, Kuzu kulağı, Katır kulağı, Kuş pidesi, Kuş pidiği, Mine otu
Polygonaceae	<i>Rumex acetosella</i>	Ekşi ot, Labada, Lopşa
Polygonaceae	<i>Rumex alpinus</i>	Manca
Polygonaceae	<i>Rumex crispus</i>	Labada, Ekşi ot, Gırcırcır
Polypodiaceae	<i>Polypodium vulgare</i> subsp. <i>vulgare</i>	Taş retlisi, Taş eğreltisi
Portulacaceae	<i>Portulaca oleracea</i>	Semiz otu, Semizlik
Primulaceae	<i>Cyclamen cilicica</i> var. <i>cilicica</i>	Menekşe
Primulaceae	<i>Cyclamen coum</i> var. <i>coum</i>	Pıtırıcık
Primulaceae	<i>Primula vulgaris</i> subsp. <i>sibthorpii</i>	Mart çiçeği, Dağ menekşesi
Punicaceae	<i>Punica granatum</i>	Nar
Ranunculaceae	<i>Clematis cirrhosa</i>	Ak asma
Ranunculaceae	<i>Clematis vitalba</i>	Deli asma, Karabağ
Ranunculaceae	<i>Helleborus orientalis</i>	Bozça otu, Soğula otu, Deli bızga, Kukuylak, Babatire, Karaçöt, Dişkırın
Ranunculaceae	<i>Nigella sativa</i>	Çörek otu
Ranunculaceae	<i>Ranunculus ficaria</i> subsp. <i>ficariformis</i>	Yağlı ot

Rhamnaceae	<i>Paliurus spina-christii</i>	Kara diken, Draka dikeni
Rhamnaceae	<i>Zizyphus jujuba</i>	Hırnap
Rosaceae	<i>Cerasus avium</i>	Kiraz
Rosaceae	<i>Crataegus monogyna</i> subsp. <i>monogyna</i>	Yemişken, Kocakarı yemişi
Rosaceae	<i>Crataegus pentagyna</i>	Alıç
Rosaceae	<i>Cydonia oblonga</i>	Ayva
Rosaceae	<i>Malus sylvestris</i> subsp. <i>orientalis</i> var. <i>orientalis</i>	Elma
Rosaceae	<i>Mespilus germanica</i>	Muşmula, Döngel
Rosaceae	<i>Prunus divaricata</i> subsp. <i>divaricata</i>	Erik
Rosaceae	<i>Prunus spinosa</i> subsp. <i>dasyphylla</i>	Gövem eriği
Rosaceae	<i>Pyracantha coccinea</i>	Kocakarı yemişi
Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> subsp. <i>communis</i>	Armut
Rosaceae	<i>Pyrus communis</i> subsp. <i>sativa</i>	Ahlat, Alfat
Rosaceae	<i>Rosa canina</i>	Kuşburnu, Şeytan gülü, Köpek gülü, Kırmızı bubuçuk
Rosaceae	<i>Rubus canescens</i> var. <i>canescens</i>	Böğürtlen, Börtlen, Börtlen üzümü, Kapine, Karamık, Köstek dikeni
Rosaceae	<i>Rubus canescens</i> var. <i>glabratus</i>	Böğürtlen, Kapine
Rosaceae	<i>Rubus ideaus</i>	Böğürtlen, Karamık
Rosaceae	<i>Sorbus domestica</i>	Hüvez
Salicaceae	<i>Populus nigra</i> subsp. <i>nigra</i>	Kavak
Salicaceae	<i>Salix caprea</i>	Söğüt
Scrophulariaceae	<i>Verbascum cherianthifolium</i> var. <i>asperulum</i>	Süpürgelik
Simaroubaceae	<i>Ailanthus altissima</i>	Şemsiye, Şemşiye
Solanaceae	<i>Datura stromonium</i>	Kene otu
Solanaceae	<i>Hyoscyamus niger</i>	Diş otu
Solanaceae	<i>Physalis alkekengi</i>	Yer kirazı
Thymelaeaceae	<i>Daphne sericea</i>	Gulopa, Kulopa, Kulupa
Tiliaceae	<i>Tilia argentea</i>	Ihlamur, Olhamur, Olhamır, Ihlambır, Ihlamır
Ulmaceae	<i>Celtis australis</i>	Çitlenbik, Çitlembik, Çetlenbek, Çetlembek
Urticaceae	<i>Urtica membranacea</i>	Kara ısırğan, Isırğan, Isıran

Violaceae	<i>Viola alba</i>	Menekşe
Violaceae	<i>Viola altaica</i> subsp. <i>oreades</i>	Menekşe
Vitaceae	<i>Vitis sylvestris</i>	Deli asma
Zygophyllaceae	<i>Tribulus terrestris</i>	Deve bağırtan, Demir diken, Ayı diken, Ayı pıtırığı

Çalışmalarımız boyunca etnobotanik kullanımları tespit edilen 181 bitkiye ait 316 yöresel isim kaydedilmiştir. Bu yöresel isimlerden 174'üne literatürde hiç rastlanmamış olup bu çalışma ile ilk kez kayıt altına alınmıştır.

Bir cinsin 2 veya daha fazla türüne veya farklı cinslere ait türlere aynı yöresel adın verildiği yukarıdaki listede görülmektedir. Bunlar genellikle birbirine görünüş bakımından benzer olan bitkilerdir.

KAYNAKLAR

1. Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y., Malyer, H., 2006. Kazdağı Milli Parkı ve Çevresinde (Balıkesir) Etnobotanik Envanter Çalışması 2004-2006. TÜBA Kültür Envanteri Dergisi, 5: 171-203, 2006.
2. Bulut, E.G., 2008. Bayramiç (Çanakkale) Yöresinde Etnobotanik Araştırmalar. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Ertan Tuzlacı). 2008.
3. Kıran, Ö., 2006. Kozan Yöresi Florasındaki Tıbbi Bitkiler ve Bunların Halk Tıbbında Kullanılışı. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana. (Danışman: Prof. Dr. İlder Uzel). 2006.
4. Kızıllarlan, Ç., 2008. İzmit Körfezi'nin Güney Kesiminde Etnobotanik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Neriman Özhatay).
5. Oral, Ç.D., 2007. Konya İlinde Kullanılan Halk İlaçları Üzerinde Etnobotanik Araştırmalar. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara. (Danışman: Doç. Dr. Mustafa Aslan). 2007.
6. Yeşil, Y., 2007. Kürecik (Akçadağ/Malatya) Bucağında Etnobotanik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. (Danışman: Doç. Dr. Emine Akalın). 2007.
7. Cansaran, A., Kaya, Ö.F. ve Yıldırım, C., 2007. Ovabaşı, Akpınar, Güllüce ve Köşeler Köyleri (Gümüşhacıköy /Amasya) Arasında Kalan Bölgede Etnobotanik Bir Araştırma. Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Dergisi, 19 (3), 243-257, 2007.
8. Akan, H., Korkut, M.M. ve Balos, M.M., 2008. Arat Dağı ve Çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) Etnobotanik Bir Araştırma. Fırat Üniv. Fen ve Müh. Bil. Dergisi, 20 (1), 67-81, 2008.
9. Polat, R., 2010. Havran ve Burhaniye (Balıkesir) Çevresinde Tarımsal Biyoçeşitlilik ve Etnobotanik Araştırmaları. Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Balıkesir. (Danışman: Doç. Dr. Fatih Satıl). 2010.
10. Koçyiğit, M., 2005. Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Neriman Özhatay). 2005.
11. Eşen, B., 2008. Aydınlar Köyü ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya. (Danışman: Doç. Dr. Hüseyin Dural). 2008.
12. Mart, S., 2006. Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkının Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri

- Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana. (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Necattin Türkmen). 2006.
13. Ertuğ, F., 2002. Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, Eskişehir, 76-93, 2002.
  14. Mert, H.H., Doğan, Y., Başlar, S., 1992. Doğal Boya Eldesinde Kullanılan Bazı Bitkiler. Ekoloji Çevre Dergisi, Sayı :5: 14-17, 1992.
  15. Karahaliloğlu, H., 2006. Çatalca Civarında Yemlik Olarak Kullanılan Bitkiler. Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. (Danışman: Prof. Dr. Sabri Sümer).
  16. Genç, E.G., Özhatay, N., 2006. An Ethnobotanical Study in Çatalca (European Part of Istanbul) II. Turkish J. Pharm. Sci. 3 (2), 73-89, 2006.
  17. Ezer, N., Avcı, K., 2004. Çerkeş (Çankırı) Yöresinde Kullanılan Halk İlaçları. Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi Cilt: 24, Sayı: 2: 67-80, 2004.
  18. Tuzlacı, E., 2002. Datça Yarımadası (Muğla) Florası ve Bu Yörede Halkın Yararlandığı Bitkiler. 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, Eskişehir, 394-417, 2002.
  19. Birinci, S., 2008. Doğu Karadeniz Bölgesinde Doğal Olarak Bulunan Faydalı Bitkiler ve Kullanım Alanlarının Araştırılması. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Adana. (Danışman: Prof. Dr. Menşure Özgüven). 2008.
  20. Çakılcıoğlu, U., Türkoğlu, İ., 2010. An ethnobotanical survey of medicinal plants in Sivrice (Elazığ-Turkey). Journal of Ethnopharmacology, 132: 165–175, 2010.
  21. Baytop, T., 1984. Türkiye’de Bitkilerle Tedavi (Geçmiste ve Bugün), 2. Baskı, Nobel Tıp Kitapevleri, Çapa-İstanbul, Konak-İzmir, Sıhhiye-Ankara, 1984.
  22. Davis, P. H., (ed.), 1965-1988. Flora of Turkey and the East Aegean Islands, vol 1- 10 Edinburgh Univ. Press, Edinburgh, 1965-1988.
  23. Sami, N. S., 2007. İspirih (Razgrad-Bulgaristan) ilçesinde etnobotanik bir araştırma, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Şükran Kültür). 2007.
  24. Ertuğ, F., (2004a), Etnobotanik Çalışmaları ve Türkiye’de Yeni Açılımlar, Kepikeç, 18: 181-187. (2004a).
  25. Keskin, M. ve Alpınar, K., 2002, Kışlak (Yayladağı-Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma, Ot Sistematik Botanik Dergisi, 9, 2, 91-100. 2002.
  26. Yıldırım, Ş., 2004, Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği, Kebikeç-İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi, 17:175-193. 2004.
  27. Gençay A., 2007, Cizre’nin Etnobotanik Özellikleri, Yüzüncüyıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Van, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Fevzi Özgökçe). 2007.

28. Ertuğ, F., (2004b), Wild Edible Plants of Bodrum Area (Muğla, Turkey), *Turk J. Bot*, 28: 161-174. (2004b).
29. Ertuğ, F., Tümen, G., Çelik, A., 2003. Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırma Raporu 2002 yılı çalışması, Türkiye Bilimler Akademisi, TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları, 76-87, 2003.
30. Koyuncu, O., 2005. Geyve (Sakarya) ve çevresinin floristik ve etnobotanik açıdan incelenmesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Eskişehir, (Danışmanı: Prof. Dr. Süleyman Tokur). 2005.
31. Tuzlacı, E., Aymaz, P.E., 2001, Turkish folk medicinal plants, Part IV: Fitoterapia, 72:323-343. 2001.
32. Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S., 2008, Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve Çevresinde Etnobotanik Bir Çalışma, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi*, 1 (1): 31- 36. 2008.
33. Emre, G., 2003, Ezine (Çanakkale) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, (Danışmanı: Prof. Dr. Ertan Tuzlacı). 2003.
34. Gürhan, G., Ezer, N., 2004, Halk arasında hemoroit tedavisinde kullanılan bitkiler I, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, (24) 1: 37-55. 2004.
35. Akgül, A., 2008, Midyat (Mardin) Civarında Etnobotanik, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, (Danışmanı: Prof. Dr. Özcan Seçmen). 2008.
36. Elçi B., Erik S., 2006, Güdül (Ankara) ve çevresinin etnobotanik özellikleri, *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, (26) 2: 57-64, 2006.
37. Ertuğ, F., 2000, An Ethnobotanical Study in Central Anatolia (Turkey), *Economic Botany* 54 (2): 155-182, 2000.
38. Tuzlacı, E., 2004, Baba Dağı (Muğla) Florası ve Fethiye Yöresinde Halkın Yararlandığı Bitkiler Hakkında Bir Ön Araştırma, XIV. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiri Kitabı, s. 417-426, Eskişehir, 2004.
39. Balos, MM. Zeytinbahçe İle Akarçay Arasında Kalan (Birecik) Bölgenin Florası ve Etnobotanik Özellikleri, Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, (Danışmanı: 2007.
40. Öztürk, M., Özçelik, M., 1991, Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri, Ankara: Semih Ofset Basım Tesisleri, 1991.
41. Yıldırım, Ş., 2004, Etnobotanik ve Türk Etnobotaniği. Kebikeç-İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi, 17: 175-193, 2004.
42. Yücel, E., Tülükoğlu, A., 2000, Gediz (Kütahya) Çevresinde Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkiler, *Ekoloji (Çevre) Dergisi*, 36(9): 12-14. 2000.

43. Deniz, L., 2008, Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampüsü (Uşak) Florası ve Etnobotanik Açından Değerlendirilmesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Serteser), 2008.
44. Saday, H., 2009, Güzeloluk Köyü ve Çevresinin (Erdemli/Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Osman Tugay), 2009.
45. Kılıç, H., 2008, Yenişehir Ovasında Nüfus ve Yerleşme, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Meryem Hayır), 2008.
46. Şimşek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş., 2002, Anadolu'da Halk Arasında Bitkilerin Kullanış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Çalışma, Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, Eskişehir, s. 434-457, 2004.
47. Çakılcıoğlu, U., Türkoğlu, İ., Kürşat, M., 2007, Harput (Elazığ) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, s. 22-28, 2007.
48. Vural, G., 2008, Honaz Dağı ve Çevresindeki Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Afyon, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Kargıoğlu), 2008.
49. Doğanoglu, Ö., 2004, Yenisarbademli-Isparta Yöresindeki, Doğal Faydalı Bitkiler Üzerine Araştırmalar, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. İsmail Dutkuner), 2004.
50. Yılmaz, M., 2006, Yenişehir (Bursa) Havzasının Neotektonik Dönemdeki Yapısal Özellikleri ve Jeolojik Gelişimi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Doç. Dr. Hayrettin Koral), 2006.
51. Okan, N., 2005, Yenişehir (Bursa) İlçesinde Zemin Büyütmesinin Jeoteknik Açından Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Prof. Dr. K. Erçin Kasapoğlu), 2005.
52. Kültür, Ş., 2007, Medicinal plants used in Kırklareli Province (Turkey), Journal of Ethnopharmacology, 11; s. 341-364, 2007.
53. Yapıcı, İÜ., Hoşgören, H., Saya, Ö., 2009, Kurtalan (Siirt) İlçesinin Etnobotanik Özellikleri, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 12; s. 191-196, 2009.
54. Uludağ, B., 2005, Bursa İli İnegöl ve Yenişehir İlçelerinin Likenleri Üzerinde Taksonomik İncelemeler, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Doç. Dr. Şule Öztürk), 2005.
55. Bulut, Y., 2006, Manavgat (Antalya) Yöresinin Faydalı Bitkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Prof. Dr. Hasan Özçelik), 2006.

56. Metin, A., 2009, Mut ve Çevresinde Yetişen Bitkilerin (Mersin) Etnobotanik Özellikleri, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Prof. Dr. Mustafa Küçüködük), 2009.
57. Doğan, A., 2008, Ovacık (Tunceli) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Prof. Dr. Ertan Tuzlacı), 2008.
58. Aslantürk, İH., 2007, 16. Yüzyılda Yenişehir, Yarıhisar ve Göynük Nahiyeleri (Tahrir Defterlerine Göre), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Güneş), 2007.
59. Ertürk, V., 2000, Yenişehir Kazasının Siyasi, İktisadi ve İçtimai Tarihi (1487 mufassal, 1530 muhasebe-i icmal ve kanuni devri vakıf kaydına göre), Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Prof. Dr. İsmail Özçelik), 2000.
60. Akalın, E., 1993, Tekirdağ İlinde İlaç ve Gıda Olarak Kullanılan Yabani Bitkiler, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Doç Dr. Kerim Alpınar), 1993.
61. Acartürk, R., 1996, Şifalı Bitkiler Flora ve Sağlığımız, Orman Genel Müdürlüğü Mensupları Yrdımlaşma Vakfı, Ankara, Yayın no: 1, 1996.
62. Öztürk, M., Özçelik, H., 1991, Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri, Siirt İlim, Spor, Kültür ve Araştırma Vakfı, Ankara, 1991.
63. Baytop, A., 1977, Farmasötik Botanik, Baha matbaası, İstanbul Üniversitesi Yayınları No. 2311, Eczacılık Fakültesi Yayınları No. 25, İstanbul, 1977.
64. Zeybek, N., 1985, Farmasötik Botanik, Ege Üniversitesi Basımevi, Ege Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları No: 1, İzmir, 1985.
65. Karamanoğlu, K., 1977, Farmasötik Botanik Ders Kitabı, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Yayınları: 44, 1977.
66. Stoyanov, N., 1982, Tıbbi Bitkilerimizi Değerlendirelim, Akgün Yayınevi, Yalova, 1982.
67. Öztığ, F., 1971, Faydalı Bitkiler, Şirketi Mürettebiye Basımevi, İstanbul Üniversitesi Yayınları no: 1673, Fen Fakültesi no: 107, İstanbul, 1971.
68. Özyurt, MS., 1992, Ekonomik Botanik, Erciyes Üniversitesi Matbaası, Erciyes Üniversitesi Yayınları no: 47, Kayseri, 1992.
69. Baytop, A., 1994, Bitkilerimizin Yerli Adları V, Journal of Botany 18, s. 113-115, 1994.
70. Baytop, A., 1991, Bitkilerimizin Yerli Adları IV, Journal of Botany 15, s.268-276, 1991.

71. Baytop, A., 1989, Bitkilerimizin Yerli Adları II, Doğa TU Botanik Dergisi, s. 329-336, 1989.
72. Tonbul, S., Altan, Y., 1989, Elazığ Yöresinde Halkın Çeşitli Amaçlar İçin Yararlandığı Bazı Bitkiler, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 3: s. 267-278, 1989.
73. Sevinç, ÖS., Altan, Y., 1995, Demirci (Manisa) Yöresinde Halkın Çeşitli Amaçlar İçin Yararlandığı Bazı Bitkiler, I. Spil Fen Bilimleri Kongresi, Manisa, s. 24-36, 1995.
74. Altan, Y., Alçitepe, E., 2000, Kuşadası (Aydın)'ın Etnobotanik Özellikleri, Geçmişten Geleceğe Kuşadası Sempozyumu, Bildiri Kitabı, s. 499-506, İzmir, 2000.
75. Altan, Y., Uğurlu, E., Gücel, s., 1999, Şenkaya (Erzurum) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri, International Symposium on Protection of Natural Environment and Ehlami Karaçam, s. 132-139, 1999.
76. İlçim, A., Varol, Ö., 1996, Hatay ve K. Maraş (Türkiye) illerindeki bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri, Ot Sistemik Botanik Dergisi 3, 1, s. 69-74, 1996.
77. Bayatlı, O., 1940, Bergama'da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim, Suhulet Matbaası, İzmir, 1940.
78. Sağmanlıgil, H., Özçelik, H., Boydağ, İ., 1994, Van Yöresinde Yetişen Bazı Zehirli Bitkilerin Toksikolojik Analizi, Yüzüncüyıl Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi, Cilt:5, Sayı: 5, s. 185-192, 1994.
79. Özçelik, H., 1989, Van ve Yöresinde Süt Mamüllerinin Hazırlanmasında Yaralanılan Bitkilerin Kullanılışları Üzerine Bir Araştırma, Doğa TU Tar. Ve Or. D. S. 356-360, 1989.
80. Özçelik, H., Sağmanlıgil, H., 1993, Van Gölü Havzasının Zehirli Bitkileri, Yüzüncüyıl Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Dergisi, 4: s. 171-189, 1993.
81. Özçelik, H., Demir, M., 1997, Bazı Doğal Faydalı Bitkilerin Adaptasyonları Üzerine Bir Araştırma, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 2: s. 107-115, 1997.
82. Özçelik, H., Ay, G., Öztürk, M., 1990, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Ekonomik Yönden Önemli Bazı Bitkileri, X. Ulusal Biyoloji Kongresi, 1990.
83. Doğan, Y., Başlar, S., Mert, HH., Ay, G., 2003, Plants used as natural dye sources in Turkey, Economic Botany, Cilt: 57, No: 4, s. 442-453, 2003.
84. Özgökçe, F., Yılmaz, İ., 2003, Dye plants of East Anatolia Region (Turkey), Economic Botany, Cilt: 57, No: 4, s. 454-460, 2003.
85. Ali-Shtayeh, MS., Yaniv, Z., Mahajna, J., 2000, Ethnobotanical survey in the Palestinian area: a classification of the healing potential of medicinal plants, Journal of Ethnopharmacology, Cilt:73, s. 221-232, 2000.

86. Altan, Y., 1993, Folk Taksonomi, Yüzüncüyıl Üniversitesi Yayın no: 8, Araştırma fonu Yayın no: 3, s. 556-569, 1993.
87. Gümüş, İ., 1994, Ağrı Yöresinde Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları, Journal of Botany, Cilt: 18, s. 107-112, 1994.
88. Özçelik, H., 1987, Akseki Yöresinde Doğal Olarak Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanılışları, DOĞA TU Botanik Dergisi, s. 316-320, 1987.
89. Uysal, G., 2008, Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Güven Görk), 2008.
90. Kazan, D., 2007, Ortaca (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla, Yüksek Lisans Tezi, (Danışmanı: Güven Görk), 2007.
91. Koşar M., Koyuncu M., Başer K.H.C., (2006), Folk use of some wild and cultivated *Allium* species in Turkey. Ed. Ertuğ F., Proceedings of the IV. The International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), s. 87-90, İstanbul, 2006.
92. Novellino D., Ertuğ Z.F., (2006), "Baskets of the world" the social sinificance of plaited crafts. Ed. Ertuğ F., Proceedings of the IV. The International Congress of Ethnobotany (ICEB 2005), s. 678-680, İstanbul, 2006.
93. Özgen U., Kaya Y., Coşkun M., (2004), Ethnobotanical studies in the villages of the district of Ilıca (Province Erzurum) Turkey. Economic Botany 58(4): 691-696, 2004.
94. Sezik E., Zor M. Yeşilada E., (1992), Traditional Medicine in Turkey II. Folk Medicine in Kastamonu. Int. J. Pharmacognosy, (30)3: 233-239, 1992.
95. Tabata M., Sezik E., Honda G., Yeşilsada E., Fukui H., Goto K., Ikeshiro Y., (1994), Traditional Medicine in Turkey III. Folk Medicine in East Anatolia, Van and Bitlis Provinces. Int. J. Pharmacognosy, (32) 1: 3-12, 1994.

EKLER**Ek Kaynak Kişi Listesi**

No	Adı -Soyadı	Cinsiyet	Yaşı	Mesken
1	Ayşe Güleç	K	62	Terziler köyü
2	Naci Güleç	E	64	Terziler köyü
3	Hicaziye Güleç	K	69	Terziler köyü
4	Nesime Güleç	K	36	Terziler köyü
5	İlknur Güleç	K	18	Terziler köyü
6	Hatice Şen	K	65	Terziler köyü
7	İsmail Erdoğan	E	66	Terziler köyü
8	Müesser Erdoğan	K	64	Terziler köyü
9	Fatma Karabulut	K	32	Terziler köyü
10	Şerife Kor	K	82	Terziler köyü
11	Nesime Aktan	K	88	Terziler köyü
12	Zeynep Aktan	K	69	Terziler köyü
13	İbrahim Aktan	K	42	Yenişehir
14	Beytiyegül Aktan	K	41	Yenişehir
15	Rukiye kolay	K	65	Reşadiye köyü
16	Tevide Efe	K	78	Reşadiye köyü
17	Fatma Şahin	K	73	Reşadiye köyü
18	Ayşe Kolay	K	65	Reşadiye köyü
19	Mehmet Kolay	E	72	Reşadiye köyü
20	Kibar Ayçiçek	K	48	Kızıl köy
21	Arife Kılıç	K	55	Kızıl köy
22	Şerife Uslu	K	45	Kızıl köy
23	Ramazan Ayçiçek	E	85	Kızıl köy
24	Ethem Ayçiçek	E	51	Kızıl köy
25	Necip Karaman	E	60	Mecidiye köyü
26	Hüseyin İpekten	E	75	Mecidiye köyü
27	Lütfi Acar	E	65	Mecidiye köyü

28	Hüseyin Çelikten	E	45	Mecidiye köyü
29	Cemalettin Karaman	E	55	Mecidiye köyü
30	Mustafa Karaman	E	65	Mecidiye köyü
31	Kezban Çelikten	K	44	Mecidiye köyü
32	Ayşe Çolak	K	50	Kızılhisar köyü
33	Edibe Uyar	K	40	Kızılhisar köyü
34	Vasfi Köse	E	58	Kızılhisar köyü
35	Şaban Uyar	E	68	Kızılhisar köyü
36	Zeynel Abidin Kacal	E	72	Kızılhisar köyü
37	Sabri Mestan	E	55	Akbıyık köyü
38	Halit Ergün	E	42	Akbıyık köyü
39	Fatma Çakır	K	78	Akbıyık köyü
40	Hasan Özal	E	60	Akbıyık köyü
41	Ekrem Batmaz	E	58	Akbıyık köyü
42	Ahmet Tuna	E	78	Akbıyık köyü
43	Fatma Ataç	K	68	Osmaniye köyü
44	Ünzile Ersoy	K	42	Osmaniye köyü
45	Hatice Duran	K	62	Osmaniye köyü
46	Fatma Yılmaz	K	65	Osmaniye köyü
47	Halit Ersoy	E	46	Osmaniye köyü
48	Hikmet Girgin	K	65	Akçapınar köyü
49	Habibe Girgin	K	35	Akçapınar köyü
50	Şükriye Yavuz	K	70	Beypinar köyü
51	Fatma Çalım	K	56	Beypinar köyü
52	Emine Avşar	K	40	Beypinar köyü
53	Mürvet İpek	K	35	Beypinar köyü
54	Nursel Çelik	K	50	Beypinar köyü
55	Vesile Obus	K	50	Kirazlıyayla köyü
56	Saniye Ayvaz	K	40	Kirazlıyayla köyü
57	Hilmi Aka	E	76	Kirazlıyayla köyü
58	Remziye Uçar	K	58	Kirazlıyayla köyü
59	Hanife Güler	K	73	Kirazlıyayla köyü
60	Meryem Güler	K	45	Kirazlıyayla köyü
61	Gülser Oruç	K	58	Gökçesu köyü
62	Selma Oruç	K	21	Gökçesu köyü
63	İsmail Özden	E	77	Gökçesu köyü

64	Mehmet İnce	E	71	Gökçesu köyü
65	Necla Meşeli	K	55	Gökçesu köyü
66	Nazmiye Ökmen	K	66	Gökçesu köyü
67	Ahmet Türkyılmaz	E	58	Paşayayla köyü
68	Salih Oruç	E	53	Paşayayla köyü
69	Hasan Ayaz	E	28	Paşayayla köyü
70	Hasan Uz	E	63	Paşayayla köyü
71	Nazife Şen	K	73	Paşayayla köyü
72	Selma Türkyılmaz	K	48	Paşayayla köyü
73	Kevser Oruç	K	23	Paşayayla köyü
74	Ayşe Aydemir	K	63	Kıblepınar köyü
75	Çiçek Aydemir	K	38	Kıblepınar köyü
76	Hanife Şahin	K	57	Kıblepınar köyü
77	Fatma Şahin	K	105	Kıblepınar köyü
78	Osman Bekil	E	55	Süleymaniye köyü
79	Ahmet Kamil	E	58	Süleymaniye köyü
80	Fazlı Serin	E	75	Süleymaniye köyü
81	Kamil Şahin	E	45	Süleymaniye köyü
82	Mustafa Fidan	E	55	Süleymaniye köyü
83	Üzeyir Yardımcı	E	65	Yıldırım köyü
84	Yakup Tamir	E	76	Yıldırım köyü
85	Mevlüt Ata	E	67	Yıldırım köyü
86	Selim Bahadır	E	67	Yıldırım köyü
87	Ayşe Bahadır	K	65	Yıldırım köyü
88	Gülşen Yıldırım	K	40	Yıldırım köyü
89	Ali Osman Sinan	E	69	Dere köyü

